Alef

SCIENCE FICTION MAGAZIN

2

Broj 2 Septembar 1987 600 d

Prečnik Alefa iznosi oko dva-tri santimetra, ali kosmički prostor bio je tamo u nesmanjenoj veličini.

H. L. BORHES

SADRŽAJ

Odgovorni urednik Milorad Predojević
Urednik Boban Knežević
Likovni urednik Dragoljub Stanković
Likovni prilozi Bob Živković

Izdaje: NIŠRO »DNEVNIK«, OOUR IZDAVAČKA DELATNOST 21.000 NOVI SAD, Vojvođanskih brigada 7/VI

REČ UREDNIKA

Razlika izmedu pojavljivanja *Alefa 1* na kioscima i trenutka dok pišem ove redove je svega desetak dana, tako da još nemamo detaljnije podatke o prijemu časopisa kod vas, dragi čitaoci, o prodaji, remitendi... svim tim stvarima od kojih zavisi mnogo toga. Prvi utisci koji stižu do nas su dosta povoljni, male primedbe koje imate nisu nerešive, ali još je prerano za zaključke.

Mnogima nije jasno kada u mesecu da očekuju *Alef* na kioscima. Zvanično je predvideno da to bude 25. u prethodnom mesecu. Znači, nešto pred prvi možete početi da ga tražite.

Ima i pitanja: zašto *Alef?* Bilo koje ime da je određeno, može se postaviti isto pitanje. Kod nas je rasprostranjen običaj imenovanja SF časopisa, fanzina i klubova po zvezdama, sazveždima ili nekim drugim astronomskim terminima. Mi smo hteli da damo nešto novo. Bilo je mnogo predloga, mnogo kombinacija, najzad smo se odlučili za ovu varijantu koja nam se čini doboljno prihvatljivo — pojam je opštepoznat, a i ima neke simbolike u njemu.

Inače, kum *Alefa* je Radmilo Andelković, poznati domaći SF PISAC I VELIKI LJUBITELJ Borhesa i fantastike. Jednu njegovu priču možete čitati u ovom broju. Priča je tu ne zato što je on kumovao časopisu, nego zato što bolju trenutno nemamo. Ako vam se učini da možete da date nešto kvalitetnije, samo izvolite. S nestrpljenjem očekujemo vaše radove.

Dok su autori zastupljeni u prvom broju bili uglavnom dobro poznati jugoslovenskoj čitalačkoj publici, u ovom broju preovladavaju »novi« autori. Ubuduće ćemo gledati da raspodela »poznatih« i »nepoznatih« bude ravnomernija. Ipak, sa ova dva prva različita broja želimo da vam ukažemo na jednu stvar: to što su ovi autori nepoznati prosečnim jugoslovenskom ljubitelju naučne fantastike, nipošto ne znači da su loši. Uostalom, uverite se sami... Mali problem nam je zadao Majkl Svonvik, jer nikakvih podataka o njemu nema, nikakva fotografija, ništa... tako da prikaz autora naslovne novele ovoga puta izostaje.

U poslednje vreme dosta se priča, pa i kod nas, o trenutno vodećim strujama u američkom SF-u: kiberpankerima i humanistima. Ovi prvi, na čelu sa Gibsonom su odneli prevagu, ali humanizam u naučnoj fantastici ne treba da strahuje za svoju budućnost. Priča *Savršeno bekstvo* Džona Kesela je savršen primer za to.

Humoristički Sf je redak u svetu, a kod nas gotovo da ne postoji. Pokušaćemo to da ispravimo koliko bude u našoj moći. Prvi prilog je *Mikimausijada* Toma Salivena, priča čija je tematika svakim danom sve aktuelnija.

Toliko za sada. Prijatno čitanje.!

BOBAN KNEŽEVIĆ

PISMA

Pozdrav zemaljskoj redakciji ALEF-a!

Kada sam prvi put ugledao vaš novopokrenuti magazin, bio sam — iznenađen, iznenadenje je preraslo u zbunjenost (»Koja li je izdavačka kuća u pitanju?«), te zatim radost sa prvim simptomima — urlanje i skakanje. Bez preterivanja: ovo je vaš najbolji potez nekoliko godina unazad i trudite se da priliku koju ste dobili što bolje iskoristite.

Još bolja stvar i od samog pokretanja časopisa je pojava Roberta Silverberga u prvom broju na mestu naslovne novele. To je toliko genijalno da se rečima ne da opisati. Za nekoliko sledećih brojeva vam preporučujem Haldemana, Varleya, Mikea Resnika, Ellisona, Brina, Powersa, nešto od Cherryhove, a ne bi bila loša ni neka Kingova priča iz jedne od njegovih kolekcija. I naravno, još Silverberga. Uostalom, nije ni važno ko će se pojaviti i koga ćete predstavljati, sada je važno da je sve to krenulo i da će biti sve bolje i bolje. Zar ne?

ILUSTRACIJA. Bob Živković se zaista potrudio i napunio celu svesku svojim radovima, a jedino što ću reći o njemu — DOBAR JE. Neću da preteram s pohvalama, jer će one biti potrebne i za kasnije (kad je već ovako počeo).

IZBOR PRIČA. Odgovara. Le Guinova je sasvim OK, Kirvalovu priču bi jedna *Zona sumraka* svakako prihvatila, što naravno govori o kvalitetu... i... (ma dosadilo mi je već da vas hvalim)... verujem u vas. To je, čini mi se, najvažnije.

IMA I PRIMEDBI. Šte se tiče prevođenja naslova knjiga koje se nisu pojavile kod nas, tu treba biti mnogo pažljiviji. (Count Zero, Free Live Free...). Ako proverite, znaćete o čemu se radi.

KNJIGE. Pored predstavljanja novih knjiga u Jugoslaviji, bilo bi pametno predstaviti i pokoju knjigu izdatu u inostranstvu.

VESTI. Za oktavu da su friškije. (U dodatku nudim i ja jednu. Igrom slučaja i moja kasni — za jedan mesec — ali nadam se da će vam biti zanimljiva.)

LISTE. Preuzmite listu nekog poznatog SF magazina (Locus, Asimov's SF Magazine, Science Fiction and Fantasy Magazine) i svakog meseca je objavljujte, da bismo bili »u toku«. Može svakog broja iz drugog časopisa, može kratak pregled iz svih, a može i iz nekog običnog dnevnika ili nedeljnika.

Čim malo normalnije stanete na noge možete polako da krenete i sa specialnim izdanjima, dvobrojima... i tako dalje. To čitaoce zna da obraduje, verujte mi.

NA KRAJU, voleo bih da sarađujem sa vama i to naravno, ako ima mesta za mene i ako budete zadovoljni mojim radom. (Bio sam već u redakciji, pa...)

SVE ČESTITKE I NAJBOLJE ŽELJE
šalje vam
OLTVANJI OTO
SUBOTICA

Vaše pismo jeste prvo koje je stiglo na adresu Alefa i kao takvo donosimo ga u celosti. Ostala ćemo malo skraćivati jer su često preduga, tri-četiri i više stranica... Zahvaljujemo se na čestitkama i lepim željama. Vaše primedbe na prevođenje naslova pomenutih knjiga su tačne, ali u takvoj situaciji, kada imamo samo naslov knjige i ništa više, takve greške su vrlo moguće. Naime, preneli smo nekoliko izveštaja iz stranih časopisa, preveli smo naslove koji se tamo pominju, ali u određenim slučajevima postojala je nedoumica. Konkretno, Gibsonov naslov Count Zero, posmatrajući samo te dve reči, može da znači mnogo toga. Treba pročitati knjigu da bi se uvidelo na šta se to tačno odnosti.

Vesti ne mogu biti svežije. Crpimo ih iz Locusa, a 15. avgusta, na primer, kada je predat ovaj broj Alefa u štampu imali smo na raspolaganju tek avgustovski broj

Locusa, što znači svetske vesti iz jula.

Razmotrićemo predlog da prenosimo liste prodavanosti i popularnosti svakog meseca iz nekog stranog magazina. To ne zauzima mnogo prostora, ali je pitanje koliko ima praktičnog značaja. Šta vama znače imena: Alan Din Foster, Fridman, Rosenberg, Kube & Douel, Diana Vejn Džons, Loren Mekgregori... a oni trenutno vode na Locusovoj listi.

Poštovani druže uredniče,

Pročitala sam prvi broj novog SF magazina Alef, te sam odiučila da svojim mišljenjem doprinesem njegovoj kvaliteti.

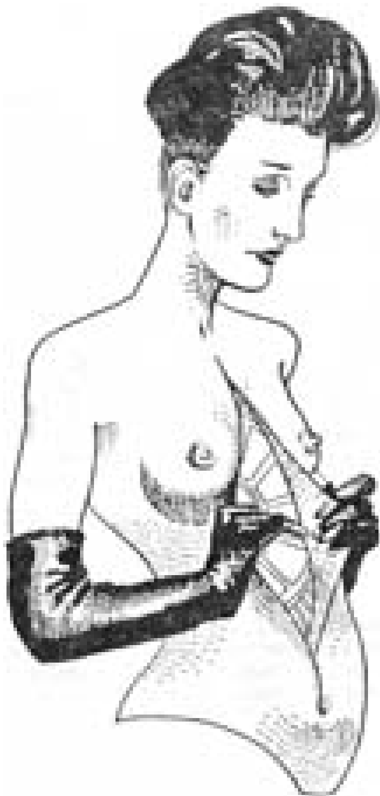
Dugogodišnja sam čitateljica SF-a. Od svoje šeste godine čitam Sirius, a sada mi je 16. Pročitala sam i nekoliko prvih brojeva SF biblioteka X—100, no, njezina je kvaliteta daleko od zadovoljavajuće.

Otvorivši prvu stranicu Alefa ostala sam zatečena svjetskim imenima SF-a: Borhes, Silverberg, Legvin... Vrlo sam zadovoljna kvalitetom objavljenih priča, a sviđaju mi se i sve ostale rubrike. Ilustracije su izvrsne. Na žalost, moram reći da izgled Alefa ne odgovara njegovoj literarnoj vrijednosti: potreban mu je bolji uvez i finiji papir. (Mi čitaoci SF-a smo ujedno i kolekcionari, no, Alef je teško očuvati — listovi se okretanjem kidaju iz uveza). Ne volim što strana lična imena pišete fonetski. Savjeti: u idućim brojevima sjetite se i Klarka, Asimova, Lema, Dika... objavljujte priče domaćih autora (Furtinger, Milenković, Atanasković) u istom broju kao i priče stranih autora.

Raspišite konkurs za najbolji SF roman. Potrudite se da Alef dostigne kvalitet vodećeg SF magazina u nas, a i u Evropi — Siriusa. Svakako ću kupiti i drugi broj!

Vanda Kraf
Zagreb

Povez prvog broja Alefa ispao je dosta slabije od poveza sličnih »Dnevnikovih« publikacija, i pazićemo da toga ubuduće ne bude. Postoji mogućnost da od narednih brojeva korice budu plastificirane, što bi bitno doprinelo njihovoj čvrstini i sprečilo boju da otpada. Finiji papir se za sada nalazi u prostorima nedodirljivog — zona sumraka. Zbog onog »ilustracije su izvrsne« Bob će vam u sledećem broju posvetiti jednu vinjetu.

Druže uredniče,

veoma sam se obradovao ugledavši na izlogu kioska još jedno novo SF izdanje. Godinama je postojao samo SIRIUS. On je, doduše, dostojno reprezentovao našu zemlju i u inostranstvu. Ali, uvek neko »ali«, bio je usamljen. Sada je počelo da se kreće nabolje. Konkurencija je postala veća. To bi, po nekoj logici, trebalo biti uzročnikom i većeg kvaliteta. Izdavači su načinili prvi korak, na čitaocima je ostalo da ih maksimalno podrže. Mi naprosto ne smemo dozvoliti da ijedno od ovih izdanja propadne. I ranije je bilo nekoliko pokušaja, ali neuspešnih. Bile su to samo

povremene komete, koje su za trenutak zablještale i zatim zauvek zgasle. Setimo se samo Andromede, Kosmoplova, Lasera... Neka ubuduće našu galaksiju SF-a obasjavaju i SIRIUS i ALEF i sve ostali zvezde-džinovi, a, zašto ne, neka se pojavi i još novih.

Možda je ovo bilo malo patetično, ali zaista želim da ALEF uspe. Zaista je teško biti pametan i smisliti neki dobar predlog koji bi poboljšao kvalitet ALEFA. Posle ovog prvog broja, koga sam pročitao u jednom dahu, ostao sam zadivljen. Toliko kvalitetnih dela na jednom mestu, toliko zanimljivih rubrika... Jedno pitanje:

U prvom broju ste objavili prikaz filma ALIENS. Prvi deo sam gledao. Drugi još nisam. Nažalost. Prvi film mi se toliko svideo da jednostavno nemam reči. Stoga me interesuje nekoliko sitnica. Prvo, da li je film, odnosno scenario, pisan po nekom romanu? Drugo, ako jeste, ko je napisao roman i da li je roman objavljen kod nas i pod kojim naslovom? I treće, ako postoji roman a nije objavljen kod nas onda predlog: Otkupiti prava i objaviti ga u ALEFU!

Sasvim je sigurno da nije postojao roman po kome je rađen scenario za film Aliens. Medutim, poznavajući američki običaj da od svakog dobrog filma naprave knjigu (značku, amblem, omot za sveske, tanjire sa likom junaka... sve što vam padne na pamet) roman će uskoro da se pojavi, ako već nije. Nismo uspeli da pribavimo pouzdanu informaciju, ali u jedno smo sigurni: taj roman neće ići u Alefu. Knjige koje se prave po scenarijima uspešnih filmova uglavnom su loše, a sem toga, film Aliens je vizuelni doživljaj, i to doživljaj na velikom platnu, i nikako se ne može dočarati rečima.

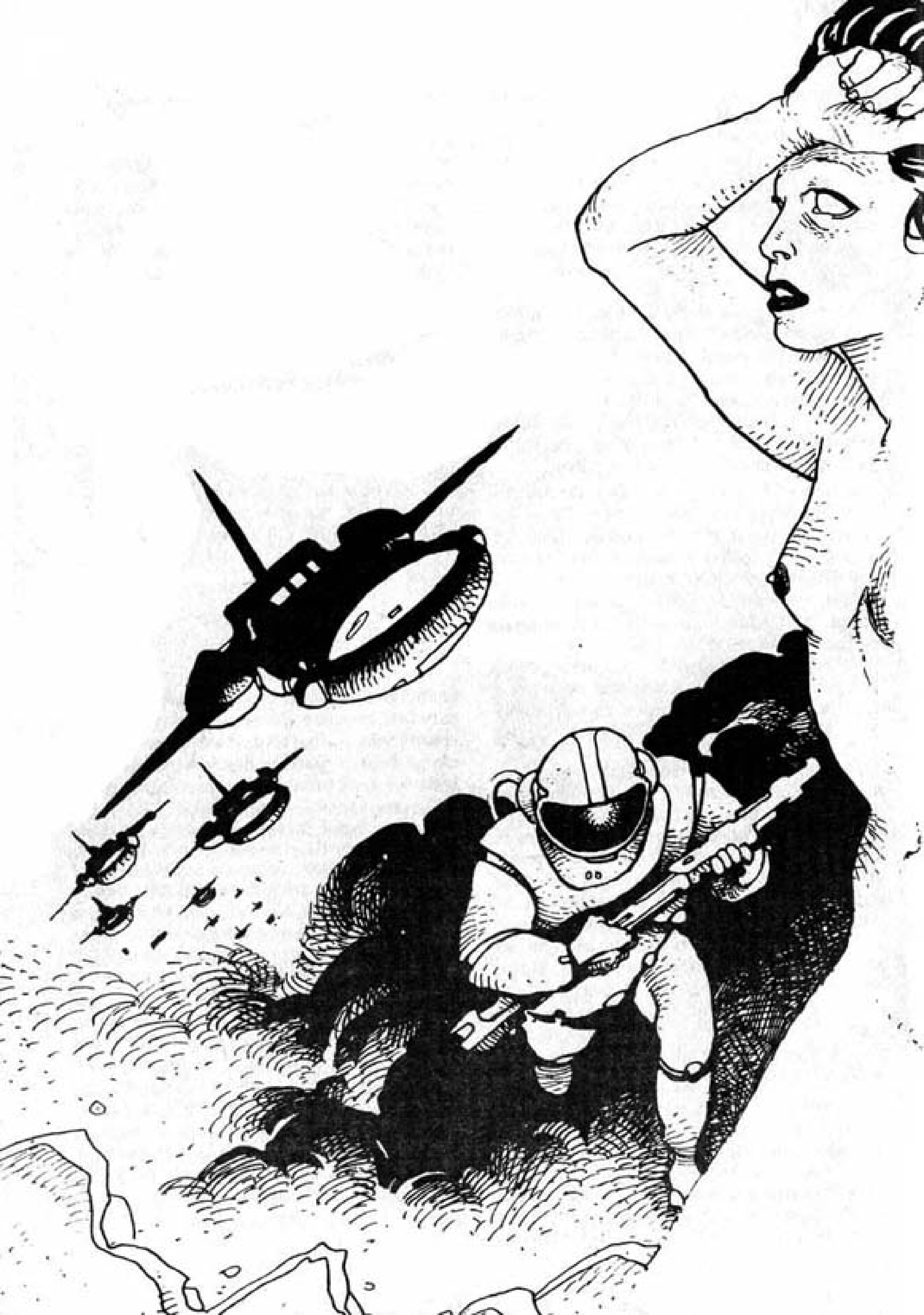
Poštovana redakcijo,

Veoma prijatno me je iznenadila pojava »ALEFA« na našem izuzetno skromnom SF tržištu. Želeo bih da izrazim svoje zadovoljstvo ponuđenom koncepcijom i sadržajern i da Vam, pre svega, poželim mnogo uspeha u daljem radu. Pojava jednog ovakvog magazina nalazi svoje puno opravdanje u uslovima kada naš do sada jedini SF magazin »SIRIUS« polako gubi pozicije koje je među svim pravim ljubiteljima ove vrste književnosti neprikosnoveno držao. Lično smatram da pojava »ALEFA« ne bi trebala da podstakne konkurentsku borbu koja bi rezultirala nekim definitivnim opredeljenjem čitalaca za jedan ili drugi magazin, nego naprotiv da predstavlja značajan korak napred u kvalitetnoj i doslednoj prezentaciji SF književnosti i osvajanju nove čitalačke publike.

Prerano bi bilo davati bilo kakve ocene koje bi sadržavale određenu dozu objektivnosti te bih se za sada zadržao na onim uobičajenim pohvalama, u ovom slučaju veoma umesnim i željama za uspešno vođenje i zadržavanje, uz dalje jačanje, izraženog kvaliteta.

S drugarskim pozdravom
Ivić Branko, dipl. Pravnik

Primećujemo da se kroz dosta pisama provlači bojazan da će postojanje dva SF mesečnika u Jugoslav!ji na određeni način podeliti čitalačku publiku i dovesti do toga da jedan ili čak oba prestanu sa postojanjem. Alef nije zamišljen kao konkurencija Siriusu, niti smatramo da je sušno domaće SF tržište tesno za dva časopisa, ali nekakvih poređenja će uvek biti. Alef je koncepcijski različit od Siriusa, najbitnija osobenost je roman u nastavcima, a to tek treba da se pokaže kao dobro ili loše u našim uslovima. Izbor priča može biti ovakav ili onakav. Ne zaboravite da se tek svaka stota SF knjiga objavljena u SAD prevede na naš jezik, verovatno je sličan slučaj i sa pričama. Ne očekujte da će vam se uvek sve dopasti. Mi grabimo samo zrna iz nepregledne svetske SF riznice, pri tom pokušavamo da vam pružimo raznolikost, da što je tačnije moguće odslikamo stvari kakve one zaista jesu u svetu SF-a. Koliko uspevamo u tome, vi ćete nam reći. Očekujemo nova pisma.

Majkl Svonvik

PROVALIJA GINUNGA

Michael Swanwick: GINUNGAGAP, 1980

Prevod sa engleskog: Aleksandar B. Nedeljković

Abigejl je izašla iz »Majke milosrđa« i odvezla se translatorskom mrežom do cilindra »Toledo« u industrijskom parku Juno. Pet puta su zvezde narastale kao cveće, smanjivale se i nestajale. Dug put je to bio, polovina obilaska oko Sunca.

»Toledo« bejaše jedan od onih starijih komercijalnih cilindara, sad gotovo u celosti prepušten birokratima, guračima hartije, i pripadnicima raznih slobodnih profesija. Abigejl nije baš volela da ga posećuje, ali bio joj je potreban posao, a »3 M« je već ranije bio otkupio ostatak njenog ugovora.

Posrednik za radna mesta bio je obojio dlake na svojim prsima u blond boju, a one na nogama u crvenu. Te boje su bile u žestokom neskladu sa njegovom zelenom cache — sexe vrećom za polni organ i sa tirkiznim nakitom. Njegovi prsti poigravali su po tastaturi, izvlačeći beskrajni tok trivijalmih informacija o njenoj karijeri. »Ti si žešće fore zapaljivala«, reče on.

Abigejl nemarno razgiba svoju novu ruku. Bila je dobro odgajena, ali ružičastija nego ostatak Abigejlinog tela. I bila je slaba, naravno, ali vežbom će se to popraviti. »Hvala«, reče ona. Prislonila je podlakticu te ruke ispod jedne dojke i uporedila boje. Podlaktica se do savršenstva uklopila sa bojom bradavice. Dakle, svakako previše ružičastog. »Ima nekih dobrih izgleda za posao?«

»Nnneeee«, reče posrednik. Jedan kolibri mu prolete pored uva: gotovo neprimetno razdvajanje vazduha. »Ovde vidim da si se prijavila za koloniju na Proksimi.«

»Bili su popunjeni«, reče Abigejl. »Nema mesta za gravitacijsku mangupariju, a?«

»Nisam to rekao«, gunđao je posrednik. »Naći ću — ehej! Šta je ovo?« Abigejl je krivila vrat, ali nije mogla dobro da sagleda ekran. »Neka beleška je prikačena uz tvoj opis kretanja u službi.«

»Šta bi to značilo?«

»Čekaj da pročitam.« Jedan cvet biljke »orlovi nokti« pade na kosu Abigejl, a ona ga nestrpljivo otrese. Kancelarija ovog posrednika bila je otvorena ka okolini, izdvojena živim ogradama i nadsvođena senjakom, svodom od rešetke i loze. Ponekad je Abigejl sticala utisak da su ovi stariji belterski cilindri previše luksuzni za njen ukus.

»Hmmp.« Posrednik diže pogled. »Bel — Sendia« želi da te angažuje. Jednokratni ugovor na neodredeno vreme.« Zaokrenuo je ekran tako da ga je i ona mogla videti. »Vrlo fini uslovi, ali to je i normalno kod ugovora sa visokim rizikom.«

»Visoki rizik? Kod B-S, 'prijateljskih komunikatora'? Kakav rizik?«

Posrednik izvuče svitak sa novim materijalom. »Evo.« Kucnuo je prstom po ekranu. »Zapetljano su se izrazili, ali suština je to da im treba probni putnik za neki aparat koji imaju, a koji koristi crne jame za međuzvezdano putovanje.«

»Ne bi to mogli raditi«, reče Abigejl. »Plimne sile...«

»Poštedi me toga. Pretpostavka je da su oni našli neki način da to zaobiđu. Pitanje je, da li te to interesuje ili ne?«

Abigejl je digla pogled, zagledala se kroz senjak u jednu rečicu koja je krivudala savijenim pejzažom iznad njihovih glava.

Deca su gacala po vodi. Odbrojala je do sto, veoma sporo, pokušavajući da stvori utisak da ona o tome treba da razmisli.

Abigejl je pritegla oko sebe kaiševe translacijske mašine i klimnula glavom tehničaru koji se nalazio izvan komore. Tehničar je dotakao njenu konzolu, i lako stasis — polje je imobilisalo Abigejl i vazduh oko nje, a istovremeno se jedan zid komore otvorio šireći se kao zenica oka. Potom je fluidno izveden jedan tehnološki trik; translator je rekanalisao njenu inerciju, dajući joj, umesto inercije, na poklon brzinu koja je maltene, ali ne sasvim, dostigla brzinu svetlosti.

Zvezde su se bujno rascvetavale ispred nje a Sunce se smanjivalo. Uzdahnula je duboko i — našla se u prijemniku. Relativnost joj je oduzela, na prevaru, gotovo celokupno vreme putovanja, ostavljajući joj samo taj trenutak. Sležući ramenima, zbacila je sa sebe kaiševe »ama« u koji je dotada bila »upregnuta«, i otisnula se nogama, skokom poput žabljeg, ka tegljačkom doku ivične stanice.

Pilot tegljač joj se iscerio dok je ulazila, a zatim je posvetio pažnju svojim kontrolama. Bio je mlad, preko prsa i butina imao je pruge šminke, jedva nešto tamnije od njegove kože. Imao je na sebi i majicu načinjenu od mreže, ali dobro mu je stajala, tako da nije izgledao prenatrpan odećom, već pre kao neko ko se namerno mangupira. Abigejl oseti u sebi želju da ima na svom telu nešto više, a ne samo cache — sexe i lak za nokte; možda kakav nakit, ili šminku; ovako se osećala nedoteranom, u poređenju sa njim.

Na obuhvatnim ekranima koji su bili svuda oko njih dvoje, a koji su prikazivali zvezdano polje, nalazila su se dva inserta ubačena putem sinhronih kamera. Ispod inserta su treperili alfanumerici. Jedan insert prikazivao je njeno neposredno odredište, »Bel — Sendijinu« bazu »Artur C. Klark«. Baza je bila sačinjena od pet koncentričnih točkova koji su rotirali brzinama malčice različitim. Baza je bila ukrašena crvenom i narandžastom supergrafikom. Dimenzije ove baze bile su (ako se uzme u obzir koliko je udaljena od fabrika u asteroidnom pojasu) dostojne poštovanja.

Dok su se motori uključivali, Abigejl je prikopčala bezbednosne kaiševe svog putničkog sedišta. Drugi insert...

Provalija Ginunga, jedina poznata crna jama u gravitacionom polju Sunca, otkrivena je 2043. godine, mrmljao je glasić. Njeno prisustvo objasnilo je odavno — zbunjujuće varijacije u orbitama spoljašnjih planeta. Baza »Artur C. Klark« je...

»Je l' ovo potrebno?« upitala je Abigejl.

»Apsolutno«, reče pilot. »Turistički program smo ukinuli pre jedno godinu dana, ali propisi, eto, nikako da sustignu tu činjenicu. Ovde se pravila vrlo strogo poštuju.« Namignuo je videći neraspoloženi izraz njenog lica. »Samo, pričekaj trenutak da ja...« Glas mu je utihnuo dok je nešto petljao oko kontrola.

... izgrađena četrdeset godina posle toga, a nešto kasnije uspostavljena je komunikacija sa bazom na Proksimi. Provalija Gi ...

Glasić zamuknu. Abigejl se zahvalno iscerila. »Abigejl Vanderhuk.«

»Čejni«, reče pilot. »Ti si gravitašica, je li?«

»A-ha.«

»E, pa ja sam nekad bio vakuumaš. Al' dosadilo mi, pa sam ščepao prvi polupermanentni ugovor koji je naišao.«

»Ali ja sam uradila nešto malo drukčije, da ne kažem suprotno.«

»Pa verovatno sam to treb'o i ja«, reče Čejni prijateljskim tonom. »Ipak, težak je to put. Na njemu sam ja zaradio tri ožiljka«. Pokazao je prstom jedan po jedan ožiljak: široku posekotinu koja mu se prostirala preko trbuha, crvenu mrlju pokraj bradavice jedne sise, i beli polumesec napola skriven kosom na njegovoj glavi. »Mogao sam da zatražim da to očiste, ali moje uverenje da je život prosto proces nakupljanja ožiljaka i iskustva. Zato sam sačuvao ove.«

Da je smatrala da on to pokušava da je impresionira, Abigejl bi ga začas bacila na pravo mesto. Međutim, bilo joj je jasno da je to što on priča samo deo jedne trajne autodramatizacije, možda opravdane, verovatno neopravdane. Podozrevala je da Čejni, ako se izuzmu turistička putovanja do Zemlje, nikad nije silazio u gravitacione bunare dublje od baze »Klark«. Ipak, imao je neku dečačku, neodgovornu privlačnost. »Vodiš me dalje od mreže?« upita ona.

Čejni napravi zaokret tegljačem oko komunikacijske mreže koja je bila uperena prema »Klarku«. Kilometri čelične čipke promicali su ispod njih. On pokaza prvo jednu tanjirastu antenu na ivici, a zatim grozd antena na zadnjoj strani. »Ona usamljena, na ivici, emituje u Ginungu«, reče on. »Ostale prenose informacije do i od Mame.«

»Mame?«

»Take po tradiciji zovu bazu 'Artur C. Klark'« Nemarnim zamahom jedne ruke on usmeri tegljač u novom pravcu, započinjući istovremeno dugu i vulgarnu priču o poreklu tog nadimka. Abigejl se smejala, a Čejni pokaza prstom: »Eno Ginunge.«

Abigejl se pomno zagledala. »Gde? Ne vidim ništa.« Pogledala je na drugi insert,

gde je crna jama bila izuzetno dobro prikazana. Ginunga nije bila nimalo impresivna: crvena mrlja naspram crnog ništaviia. Ista ta provalija Ginunga bila je, u zvezdanom polju, praktično nevidljiva.

»Razočaravajuće, a? Ali ipak opasno. Čak i na ovoj distanci, postoji jaka jonizacija zbog akrecionog diska.«

»Je l' zbog toga postoji ivična stanica?«

»Aha. Koncentracija čestica varira, ali kad bi translator bio na samom 'Klarku', verovatno bismo izgubili približno trećinu putnika.«

Čejni ostavi Abigejl na posadnom aerokomornom ulazu Mame i jednim komplikovanim zaokretom odvede tegljač u daljine. Abigejl se pitala kuda sad da pođe, šta da čini.

»Ti si ta gravitašica koju ćemo da istovarimo u Ginungu.« Niski, solidno građeni čovek spopao ju je pre nego što ga je videla. Njegove su oči bile intenzivne. Njegova cache-sexe bila je konzervativne oranž boje. »Dopao mi se onaj trik sa rukom. Treba imati itekakvu petlju, pa izvesti nešto tako.« Tresao je njenu šaku gore-dole. »Ja sam Pol Žirar. Šef spoljašnjeg obezbeđenja. Zadužen za tvoju obuku. Igraš verbalrii ping-pong?«

»Zašto pitaš?« uzvrati ona automatski.

»Zar bi trebalo?«

»Misliš sad ili kasnije?«

»Da li će odgovor biti drukčiji kasnije?«

Polovo solidno lice se nabora osmehom. »Poslužićeš.« Dohvatio ju je za mišicu, poveo nagnutim hodnikom. »Nema mnogo vremena za pripreme. Proba naprazno zakazana je kroz dve nedelje. Stvari će se posle toga odvijati prilično brzo. Hoćeš li da počneš sa obukom odmah?«

»Imam li izbora?« upita Abigejl, razonođena.

Pol odjednom stade kao ukopan. »Čuj«, reče on. »Pravilo broj jedan: ne igraj nikakvu igru sa mnom. Razumeš? Zato što ja uvek pobedim. Ne ponekad, ne obično — već uvek.«

Abigejl otrže ruku iz njegovog zahvata. »Ti si me u to umanevrisao«, reče ona ljutito.

»Smatraj to delom svoje obuke.« Zagledao joj se pravo u oči. »Niz koliko god gravitacijskih bunara da si silazila, još uvek si produkt blisko-svemirske kulture — zaštićivana, sklona da poklanjaš poverenje, voljna da prihvatiš fasadu stvari kao istinu. Opasan je to stav, i želim da to shvatiš. Želim da naučiš da gledaš iza maske događaja. Hoću da odrasteš. A to će se i dogodlti.«

Nemoj biti tako siguran. Mali osmeh nabra Polovo lice kao da je uspeo da pročita njene misli. Glasno, Abigejl reče: »Čini se da je o malo preterano za jedno putovanje do Proksime.«

»Lekcija broj dva«, reče Pol. »Ne čini olake pretpostavke. Ne ideš na Proksimu.« Poveo ju je nadole ka periferiji, do sledeće tačke: zastali su na tren na spojnom mestu, da bi se navikli na sporije obrtanje. »Posetićemo pauke« Mahnuo je rukom. »Sala za posadu je onamo.«

Sala za posadu bila je ogromna, nalik na neku pećinu, sutonski polumračna. Radna mesta sa kompjuterskim konzolama bila su postavijena tu i tamo duž krivudavih staza koje su besciljno lutale kroz radni prostor. Na svakog operatera i konzole oko njih padala je po jedna barica svetlosti. Između radnih mesta bilo je rasađeno rastinje onih vrsta kojima prija mrak.

»Ovo je srce zveri«, reče Pol. »Zelena mesta kontrolišu komunikacije sa Proksimom — a to je sad uglavnom rutina. Ali plava mesta...« Oči su mu čudno svetlucale dok je pokazivao prstom. Iznad plavih radnih mesta visili su srebrnasti ekrani po čijim površinama su plovile neke grube, zrnaste silke, nekakve crno-bele mrlje koje Abigejl nije mogla razlučiti u prepoznatijive forme.

»Ono«. reče Pol »su pauci«. Razgovaramo sa njima u real-vremenu. Zaostajanje u davanju odgovora potiče gotovo u celosti od mašinskog prevođenja.«

Iznenadnim pomakom percepcije, te mrlje postadoše arahnidne forme. Ova masa crnog, koja leprša preko ekrana, to je noga jednog pauka, a ono, ono mu je grudni deo. Abigejl oseti, istog trena, praiskonsku averziju, koja odmah nestade odneta talasom sveobuhvatnog osećanja čudesnog. »Vanzemaljci?« dahnu ona. »Vanzemaljci«.

Zapravo nisu ličili na pauke više nego što ljudi liče na čovekolike majmune. Imali su po osam nogu, ali na svakoj nozi po jedan zglavak više, a konfiguracija čeljusti bila je sasvim pogrešna. Ali za neuvežbano oko mogli su proći kao pauci.

»Ali ovo je... Otkud?... Zašto za ime božje držite ovo u tajnosti?« Neka neodredljiva radost uzdizala se u Abigejli. Ovim je bio otvoren čitav jedan univerzum mogućnosti, kao da je posle života provedenog u kutiji neko zbacio poklopac.

»Industrijska bezbednost«, reče Pol. »Naprava koja će te poslati kroz Ginungu do njihove crne jame njihov je pronalazak. Mi ga kupujemo dajući u zamenu optičke informacije, ali zakon neće zaštititi naša prava sve dok ne demonstriramo da je ta njihova naprava upotrebljiva. Ne želimo da se druge korporacije ubace u ovaj biznis.« Klimnuo je glavom ka najbližem crno-belom ekranu. »Kao što možeš videti, optika im je slaba strana.«

»Volela bih da razgovaram...« Abigejl zaćuta uviđajući da je njen glas dobio prizvuk devojčice-koja-se-nada.

»Urediću da budeš predstavljena.«

Nešto je zašuštalo po strani od Abigejl. Okrenula se i videla velikog crnog mačora sa belim »čizmana« tj. belim donjim delovima nogu, i sa belim trbuhom, kako izlazi iz žbunja. »Ovo je visoko-cenjeni šef odeljenja komunikacija sa tuđinima«, reče Pol kiselo.

Abigejl poče da se smeje, onda zamuknu obuzeta nelagodnošću: shvatila je da on ne govori o tom mačoru. »Hulio Dominges, šef odeljenja translacije«, reče Pol. »Abigejl Vanderhuk, specijalistkinja za gravitaciju.«

Osedeli starac nasmešio se profesorski. »Pretpostavljam da je naš nastanjeni čudak objasnio kako komunikacijska mreža radi. Objasnio je, zar ne?« »Paa...« poče Abigejl.

Dominges pucnu jezikom. Nosio je žuti cache-sexe i leptir-mašnu iste boje: odveć drečavo za čoveka u njegovim godinama. »U stvari je sasvim jednostavno. Izlazna brzina iz crne jame veća je od brzine svetlosti. Zbog toga unutar provalije Ginunge brzina svetlosti više nije limit brzine komunikacija.«

Sačekao je taman koliko je trebalo da se na Abigejlinom licu pojavi izraz zbunjenosti. »A to je samo pompezan način da se kaže da, ako gađamo mlazom elektrona u graničnu zonu stacionarnog limita, oni izlaze na nekom drugom mestu — izlaze iz neke druge crne rupe. A ako nanišanimo tačno taa-ko...« Njegov glas se šaljivo uzdigao. »...onda će oni izlaziti baš iz one crne jame koju smo odabrali. Fizika toga je jednostavna. Finesa je u nišanjenju pomoću elektrona.«

Mačor se kruto došetao do Abigejl, gurnuo čelom njenu nogu, i počeo uporno da mjauče. Ona se saže i podiže ga. »Ali iz crne jame ništa ne može da izađe«, bunila se. Dominges se tiho nasmejao. »Ne, ali sve može u nju da padne, hej? Može da upadne pozitron. Ali pozitron koji upada u Ginungu u realnom vremenu, zapravo je samo elektron koji iz nje iskače u negativnom vremenu. Što znači da je pozitron koji u negativnom vremenu upada u Giningu u stvari elektron koji iz nje izlazi u pozitivnom vremenu — a to je tačno onaj efekat koji hoćemo. Sagledaj provaliju Ginungu kao fizičku manifestaciju matematičkog znaka jednakosti.«

»Aha«, reče Abigejl, koja je imala osećaj da su je vrlo čvrsto postavili tamo gde joj je mesto. Bele mušice nalik na moljce lepršale su iznad staze. Mačor ih je fascinirano gledao, dok ga je ona gladila po glavi.

»U svakom slučaju, elektroni stvarno izlaze, a kad se podaci jednom pribave, teorija mora pokorno da ih sledi.«

»Pričajte mi o paucima«, reče Abigejl pre nego što je on mogao da nastavi. Moljci

su se hitro zaleteli nagore, u stranu, nadole, izvodili nasumični balet u tri dimenzije.

»Ti tuđini, reče Dominges, mršteći se prema Polu, »još uvek su misteiija za nas. Razmenjujemo činjenice, opise, recepte za alate, ali važna pitanja se ne daju preneti našim nezgrapnim matematičkim kodovima. Znaju li oni za ljubav? Cene li lepotu? Da li veruju u boga, hej?«

»Da li žele da nas jedu?« ubaci Pol.

»Ne budi smešan«, odreza Dominges. »Naravno da to ne žele.«

Moljci doleteše do Abigejl i razdvojiše se. Jedan ode levo, drugi desno, a treći prelete preko njenog ramena. Mačor je šapom zamahnuo na tog trećeg. »Mačor se zove Ispreturani«, reče Pol. »Isklonirali su ga momci iz biološkog.«

Dominges otvori usta, zatvori ih opet.

Abigejl je počeškala Ispreturanog ispod vilice. Svijao je vrat i preo gotovo nečujno. »Ako dopustiš«, reče Pol prilazeći jednom radnom mestu i odmahujući operateru da se skloni.

»Tehnički govoreći, trebalo bi da govoriš 'jezikom pogodnosti', ali i bez toga, ako se izražavaš jednostavno i neidiomatski, trebalo bi da prođe bez teškoća.« Dotakao je konzolu. »Rutinski pozdravi, pauče.« Usledila je pauza bez događaja. Onda se pauk pomače: jedna njegova dlakava noga razmahala se preko ekrana.

»Zdravo, ljudsko biće.«

»Upoznavanje: Abigejl Vanderhuk. Ona je naš predstavnik. Ona će krenuti spinerom.« Nova pauza. Novo mahanje nogom.

»Zdravo, Abigejl Vanderhuk. Tranzicija vakuum *nerazumljivo* zaustavlja komercijalne koristi *nerazumljivo* svakoj nepomičnoj tački u kosmosu.«

»Nesiguran prevod«, reče Pol. Dade znak Abigejli da preuzme vođenje razgovora.

Abigejl je oklevala a onda je rekla: »Hoćete li doći da nas posetite? Onako kako ćemo mi posećivati vas?«

»Ne, vidi... « poče Dominges, ali mu Pol mahnu rukom da ućuti.

»Ne, Abigejl Vanderhuk. Mi smo život baziran na sumporu.«

»Ne razumem.«

»Moguće je *nerazumljivu* crnu jamu kroz *nerazumljivo* spiner zato što ste vi život baziran na ugljeniku. Ugljenik formira lance lako, ali sumpor se kombinira u rešetke ili rozete. Naš *nerazumljivo* jednostavne forme *nerazumljivo*. Ponekad sumpor daje kratke lance.«

»Objasnićemo kasnije«, reče Pol. »Nastavi, dobro si krenula.«

Abigejl je oklevala. Šta uopšte može čovek da kaže pauku? Najzad je pitala: »Da li vi želite da nas jedete?«

»O, Hriste, skidajte je odatle«, reče Dominges, pružajući ruku prema konzoli.

Pol mu zadrža ruku. »Ne«, reče on. »Želim ovo da čujem.«

Nekoliko paukovih nogu razmahivalo je u komplikovanim obrascima. »To pitanje je lažno. Sumpor-bazirani život nema koristi od jedenja karbon-baziranog života.«

»Vidiš«, reče Dominges.

»Ali ako bi to bilo moguće«, istrajavala je Abigejl. »Ako biste mogli da nas jedete i da vam to bude korisno. Da li biste nas tada jeli?«

»Da, Abigejl Vanderhuk. Sa velikim zadovoljstvom.«

Dominges je odgurnuo u stranu. »Strašno nam je žao«, reče on vanzemaljcu. »Ovo je užasan, užasan nesporazum. Ti!« povika on operateru. »Uključi se opet, i raščisti ovu zbrku.«

Pol se zlobno cerio. »Hodi«, reče on Abigejli. »Ovde smo uradili dovoljno posla za jedan dan.«

Čim su počeli da se udaljavaju, Ispreturani se izvio u Abigejlinim rukama i iskočio na slobodu. Padajući na pod dočekao se na sve četiri i nestao u zelenilu. »Da li bi nas oni stvarno jeli?« upita Abigejl. Onda je to prepravila: »Da li to znači da su neprijateljski raspoloženi?«

Pol slegnu ramenima. »Možda su mislili da ćemo se uvrediti ako ne ponude da nas jedu.« Odveo ju je do njenog stančića. »Sutra počinjemo pravu obuku. U međuvremenu bi mogla da napraviš listu svih načina na koje bi nas pauci mogli oštetiti ako se uspostavi transport i ako jesu neprijateljski raspoloženi. A onda drugu listu, na kojoj će biti svi razlozi zašto nije preporučljivo da imamo poverenja u njih.« Zastao je. »Ja sam to učinio. Videćeš da ti spiskovi ispadnu malo duži.«

Abigejlina soba nije bila zasenjujuća, ali joj je odgovarala. Kompletno zvezdano polje bilo je prikazivano na ekranima koji su sačinjavali zidove, plafon i pod; unutar toga bio je izgrađen senjak sa divljom lozom. Neko je proučio njen ukus.

»Haj.« Trgao ju je taj veseli pozdrav. Okrenula se hitro, i videla da u njenoj visećoj ležaljki nekog ima.

Čejni se pridiže u sedeći položaj, prebacujući noge preko ivice ležaljke koja zato poče malo da se ljulja. »Uđi, uđi.« Dodirnuo je neku skrivenu kontrolu i zvezdano polje promeni boju, spuštajući se plavim pomakom sve do duboke, erotične purpurne boje.

»A šta ti kao zamišljaš da radiš ovde?« upita Abigejl.

»Imao sam nekoliko slobodnih sati«, reče Čejni, »pa mi je palo na pamet da navratim i zavedem te.«

»Pa, Čejni, cenim tvoju čestitost«, reče Abigejl. »Zato ti neću reći ne.«

»Hvala.«

»Reći ću: možda neki drugi put. A sad se gubi. Umorna sam.«

»O-kej.« Čejni doskoči na pod, ode kočopernim hodom do vrata. Tamo zastade. »Rekla si kasnije, je l' tako?«

»Rekla sam možda kasnije.«

»Ukapirao sam. Kasnije.« Namignuo je i nestao.

Abigejl se bacila u viseću ležaljku i pomicala zvezdano polje u crveno, dok se univerzum nije pretvorio u škrto razasute komadiće umirućeg žara. Taj dosadni stvor! Ni najmanje nade nema da bi se sa njim mogao uspostaviti ikakav odnos sem najpovršnijeg. Sklopila je oči, nasmešila se. Srećom, ona trenutno nije mušterija ni za kakve ozbiljne veze.

Zaspala je.

Ona pada...

Abigejl je bila spustila svoj brod na udaljenosti jednog beznapornog pešačenja do robot-laboratorije »3 M«. Geodezijska kupola te laboratorije kao da je predstavljala nekakvu kopiju belih oblaka koji su se videli ka jugu, tamo gde je masiv Niks Olimpus virio preko horizonta. Sa ta dva izuzetka, sve ostalo — zemlja, nebo, stenje — bilo je standardne marsovske oranž boje. U nezgrapnom skafandru spustila se na tlo i nabacila sebi na leđa ranac sa zalihama.

Donošenje novih zaliha na »3 M RL« stanice bilo je primitivan posao, lak a dosadan, tek koliko da zaradiš za hranu. Možda je zbog toga bila manje oprezna nego obično, dok je išla niz strminu pokrivenu razasutim stenama; a možda bi se ta stena u svakom slučaju obrnula ispod nje, ma koliko pažljivo da je stupila nogom. Njen nožni zglavak se izokrenuo, posrnula je u stranu, a ranac je do te mere pomerio njeno težište da više nije bila u stanju da se zadrži na nogama.

Mlatarajući rukama kao vetrenjača, padala je.

Lavina otisnutog kamenja nosila ju je nizbrdo u paničnom haosu prašine i pokreta, razdirući njeno meso i mrveći njene kosti. Ali pre nego što je mogla da oseti bol, njen skafander je u nju ušpricao obilje nervnog sinestetika koji je preobraćao osećaje u boje — crvene, rđaste i smeđe, sa nizovima žutih klinova kad god bi je neki kamen udario u rebra. Zato je padala okružena kovitlacima predivnih duginih boja.

Zaustavila se u narandžastim rafalima. Odron se smirivao oko nje. Perjanica prašine polako je otplovila prema dalekom crvenom horizontu. Jedna velika zupčasta ploča kamena skliznu pokraj nje, nežno joj odsecajući i odnoseći ceo ranac. Alati, zalihe, paketi sa gasovima poleteše uvis i padoše nazad kao blaga kiša.

Francuski ključ dugačak kao njena ruka tresnu samo nekoliko centimetara od njenog šlema. Trgla se, i događaji su iznenada postali realni. Počela je da se rita, tako da je fontana prašine i peska krenula uvis ispod njenih nogu. Uvukla je stopala pod sebe — jedan skočni zglob davao je blistavu zlatnu boju — i počela da ustaje.

A tada ju je nešto jednim trzajem oborilo na tlo: nešto je poteglo njenu levu ruku nadole. Još dok je okretala ruku na tu stranu, postala je svesna duboko purpurnog osećaja u svojoj levoj šaci. Šaka je bila pritisnuta stenom koja nije bila baš dovoljno velika da čovek na njoj zasnuje kuću i imanje. U prstima nije bilo nikakve boje.

»Zgodno«, progunđa ona. Potezala je ruku, gurala stenu. Ništa se nije pomaklo.

Abigejl je tada vrhom vilice pomakla prekidač radija. »Prašinar zove ivičnu stanicu«, rekla je. Oklevala je, osećala se glupo, a onda je rekla: »Upomoć. Ponavljam, upomoć. Da li biste vi, momci, mogli da pošaljete ekipu za spasavanje dole po mene?«

Odgovora nije bilo. Sa mučnim zelenim osećajem u stomaku, Abigejl posegnu urukavičenom rukom ka zadnjoj strani svog šlema. Dotakla je nešto nazupčeno; osećaj mrlja rđe; ostaci njenog radija.

»Mislim da sam u nevolji.« Izgovorila je to glasno, slušajući kako to zvuči. Ravno, bez emocija — po svoj prilici istinito. Ali nema razloga za paniku.

Brzo je razmotrila šta joj je ostalo na raspolaganju. Neoštećen skafander i šlem. Jedan francuski ključ. Čitav jedan svet pun kamenja, koje se u izobilju našlo i u blizini. Vazduha dovoljno za — proverila je tekst projektovan na šlem — gotovo ceo sat. Pod pretpostavkom da ivična stanica proverava tačno na vreme, i da oni u njoj brzo shvataju, ona ima govoto polovinu potrebnog vazduha.

Glavnina sadržine ranca rasula se izvan njenog dohvata. Medutim, jedan četvrtasti gas-paket pao je nedaleko. Posegnula je ka njemu, ali ga nije mogla dohvatiti. Žmirkala je ali nije mogla da pročita etiketu na ventilu. Unutra je gotoivo sigurno bio neki tečni gas — azot ili kiseonik — namenjen robotskoj laboratoriji. Postoji i minimalna šansa da je to rezervni paket sa vazduhom za disanje. U tom slučaju ona bi mogla živeti dovoljno dugo da je spasu.

Abigejl je pažljivo studirala pejzaž, ali nije se imalo šta više videti. »O-kej, znači, paket vazduha.« Posezala je najdalje što je njena zarobljena šaka dopuštala. Gas-paket je od njenog dohvata ostao udaljen još jedan tantalovski centimetar.

Tokom jednog trenutka čekala je bespomoćno. Onda je, osećajući se kao idiot, zgrabila francuski ključ. Njime je odozgo zakačila gas-paket. Osetila je kako se pomiče kao da mu se baš neće. Malo-pomalo privlačila ga je ka sebi.

Dok je došlo vreme da može da pusti ključ i dovuče gas-paket rukom, ta zdrava ruka već je, od umora, odavala plavu boju. Znoj joj je curio niz lice. Žonglirala je gas-paketom da bi pročitala oznake na ventilu.

Tečni kiseonik — beskorisno. Može ga priključiti na svoj skafander i pustiti unutra, ali bi se već od prvog udisaja njena pluća zaledila. Pustila je gas-paket, legla na leđa i odsutno se zagledala u nebo.

Tamo gore nalazila se civilizacija: desetine hiljada ljudskih stanica povezanih razapetim mrežama komunikacije i transporta. Poruke beskonačno teku laserskim kablovima. Translatori uzimaju i vraćaju inerciju, prebacujući mlazeve ljudi i robe brzinom koja je bliska (ali ne jednaka) brzini svetlosti. Priprema se zvezdani brod koji će odneti treću gomilu kolonista na Proksimu. Tamo gore, slobodni od neprestanog gravitacijskog potezanja, ljudi žive u luksuzu i odmoru. Medutim, ovde...

»Umreću.« To je rekla tiho. Zvučalo je kao da je ispunjeno strahopoštovanjem pred nečim čudesnim. Jer, bilo je istinito. Njoj je predstojala smrt.

Smrt je bila crni zid. Ležala je pred njom, prostirući se u svim pravcima sve do beskonačnosti, zid gladak, bezličan, i misteriozan. Mogla je maltene da ispruži ruku i dotakne ga. Uskoro će ona stići do njega i, ako išta postoji s druge strane, proći. Uskoro, vrlo skoro, ona će znati.

Dotakla je ventil svog šlema. Dao joj je osećaje sivog — gladak, pozivajući. Njeni

prsti su rasejano lutali, opipavajući ivicu hermetičnog zatvarača koji je obuhvatao njen vrat. Sa iznenadnim užasom Abigejl uvide da je do tog trenutka razmišljala o mogućnosti da otkopča šlem i pusti da njen vazduh pobegne, i da na taj način odbaci i ovo malo vremena što je preostalo...

Stresla se. Iznenadnom odlučnošću pružila je ruku i otkopčala zatvarač koji je vezivao na njenom skafandru levi rukav za levo rame.

Odmah se stegao unutrašnji zatvarač, na taj način automatski sprečavajući gubljenje vazduha. Sad je tkivo njene leve ruke bilo izloženo surovoj marsovskoj atmosferi. Abigejl dohvati gas-paket i prinese ga nedrima, koristeći se zdravom rukom. Francuskim ključem nespretno odvrnu ventil.

Zasipala je ogoljenu mišicu tečnim kiseonikom više od minut vremena, sve dok nije bila sigurna da se ruka sasvim zaledila. Onda je ispustila gas-paket, dohvatila francuski ključ, i zamahnula njime.

Njena ruka se rasprsla u hiljadu komadića.

A ona je ustala.

Abigejl se probudila, napeta i oznojena. Plavopomakla je ekrane sve do normalne svetlosti, i digla se u sedeći položaj. Nekoliko minuta je bistrila glavu, a onda je podesila zidove da se ciklično pomiču od crvene do plave boje, ritmom koji se podudarao sa njenim normalnim pulsom. Posle nekog vremena, taj materični ciklus uljuljkao ju je u san, još jednom.

»Ni približno«, reče Pol. Premotao je traku, zaustavio je na prizoru pauka koji upliće nogu oko noge. »To je morfema za 'izuzetno veliko gađenje', zapamti. Lako se uočava, a klinci iz jezičkog kažu da svaku izjavu koja je praćena ovim gestom treba shvatiti obrnuto. Ironija, kapiraš? Znači kad je pauk kazao da jaki treba da štite slabe, to je značilo... «

»Koliko dugo mi ovo radimo?«

»Praktično celu večnost«, reče Pol vedro. »Je l’ nam dosta za danas?«

»Reći ću da mi je dosta ako time neću ugroziti svoj položaj.«

»Ha« E to je vrlo dobro.« Isključio je konzolu. »Lepo smišljeno. Apsolutno si u pravu; to bi ti ugrozilo položaj. Medutim, nagrada što si to shvatila sastoji se u tome da možeš rano da ostaviš posao a da se to ne unese u tvoj dosije.«

»Hvala«, reče Abigejl kiselo.

Kao i većina velikih instalacija, i baza »Klark« je imala desetak manjih pratećih struktura koje su se za njom vukle u minimalno-energetskim orbitama. Kad je otkrila da se među tim strukturama nalazi i mala točkasta fiskulturna dvorana, Abigejl je počela da provodi po jedan sat vežbajući u njoj posle završetka radnog vremena. Danas je vežbala dva sata.

Prvi sat je provela boksujući protiv senke i vežbajući savate pri visokoj gravitaciji, sa ciljem da se dobro preznoji. Drugi sat je provela u osovinskoj sobi, baveći se bestežinskom gimnastikom. Posle tako provedenog prvog sata, ovaj drugi davao joj je osećanje lakoće, gipkosti, i zadovoljnosti svojim telom.

Iz točkaste dvorane vratila se znojava i vedra, i opet zatekla Čejnija u svojoj visećoj ležaljki. »Čejni«, reče ona, »ovo nije prvi put da ja moram da te išutiram odavde. Štaviše, nije ni treći.«

Čejni diže dlanove dočaravajući karikaturu protesta. »Hej, ne«, reče. »Danas nije ništa takvo. Samo sam došao da zajedno posmatramo debatu o splavu.«

Abigejl se osećala prijatno zamoreno i sasvim sigurno necerebralno. »Reče mi Pol nešto o tome, al'... «

»Onda je uključi. Ne želiš to da propustiš?« Čejni dodirnu njen zid, i grozd slika ožive na suprotnom kraju sobe.

»A šta je uopšte debata o splavu?« upita Abigejl popuštajući elegantno. Naskočila je na viseću ležaljku i sela pokraj njega. Nekoliko trenutaka su se blago njihali.

»Vidiš, postoji, kao, taj splav. I, on je bez energije, plovi, a na njemu ima kiseonika

taman dovoljno da jedna osoba preživi do dolaska spasilaca. Medutim na splavu su troje — dva ljudska bića i jedan pauk.«

»Inače, pauci dišu kiseonik?«

»Ma, nije to važno. Ovo ti je jedna hipotetična situacija.« Dve trećine slikovne zone zauzimali su Dominges i Pol koji su ćutke čekali da debata počne. Treća trećina sastojala se od dvodimenzionalne slike pauka.

»O-kej, i šta onda?«

»Oni se raspravljaju oko toga ko treba da preživi. Dominges tvrdi da treba on da preživi, jer on je ljudsko biće a ljudska kultura je superiorna u odnosu na paučju. Pauk govori u korist sebe samog i svoje kulture.« On je obuhvati rukom oko struka. »Lepo mirišeš.«

»Hvala.« Tu ruku je ignorisala. »A šta tvrdi Pol?«

»On je đavolov advokat. On zastupa mišljenje da niko ne treba da preživi, i da sav kiseonik treba baciti.«

»Pol bi uživao u toj ulozi«, reče Abigejl. Dodade: »A u čemu je smisao ove debate?«

»Zabava. Ne očekuje se da ima ikakav smisao.«

Abigejl nije bila uverena da je to tako jednostavno. Ta debata bi mogla otkriti mnogo o paucima, o njihovom načinu razmišljanja, čim je oni tipusi iz lingvističkog sasvim porasturaju. I obratno, pauci će nesumnjivo studirati ljudske reakcije. Ovo bi moglo biti interesantno, razmišljala je. Čejni je sad milovao njen bok, ovlaš ali sa velikim autoritetom. Odlagala je svoje reagovanje, zato što nije bila sigurna da li joj se to sviđa ili ne.

U centru grozda slika, procveta slika Luize Čeng, administratorke koja je imala neko nejasno visoko mesto. »Dobrodošli«, reče ona, i potom objasni pravila debate. »Pobednik će biti izabran glasanjem«, reče ona, »pri čemu polovinu glasova imaju ljudi a polovinu tuđini. Molim vas da imate na umu da glasanje ne treba zasnivati na rasnom šovinizmu nego na jačini argumenata i na tome kako su prezentirani.« Čejnijeva šaka ovlaš pređe preko bradavica njenih dojki; bradavice se ukrutiše. Šaka zastade kod njih. »Debata će početi tako što će džentlmen koji zastupa tuđine prezentirati svoju tezu.«

Slika je zatreperila: pauk je mahao nekolicinom nogu. »Hvala vam, damo predsednice. Tvrdim da ja treba da preživim. Moja kultura je superiorna zbog našeg tehnološkog napretka. Tri primera. Ljudi se translacionim putovanjem koriste tek odnedavno, dok se mi njime koristimo već šesnaestinama *nerazumljivo*. Naša tehnologija crnih jama je superiorna. I naš *nerazumljivo* ima *nerazumljiv*o dokle god naše društvo je postojalo.«

»Hvala vam. Džentlmen koji zastupa ljudski rod?«

»Hvala vam, damo predsednice.« Dominges podesi jednu ručicu. Čejni se nagnu unazad i omogući Abigejli da se odmara oslonjena na njega. Udobno je smestila glavu u ulegnuće njegovog ramena. »Tvrdim da tehnologija nije ni jedina, ni najvažnija mera jedne kulture. Po tom standardu delfini bi bili smatrani primitivnim zverima. Estetske stvari — umetnosti, teologija, i tradicije filozofije — jesu važnije, što ću nastojti da dokažem.«

»Odabrao je pogrešnu taktiku«, prošaputa Čejni u Abigejlino uvo. To je do paukova verovatno stiglo kao čista nerazumljivost.«

»Hvala vam. Gospodine Žirar?«

Polova slika se raširila. On je teatralno nategao jednu flašicu pića, a onda je digao visoko u vazduh. »Alkohol! To je najveće dostignuće ljudske rase!« Abigejl frknu. Čejni se nasmeja glasno. »Ali ja smatram da ni gospodin Dominges ni cenjeni pauk ne zaslužuju da žive, jer obe te kulture preziru razumni život.« Abigejl pogleda Čejnija, ovaj slegnu ramenima. »Što ću nastojati da dokažem.« Njegova slika se smanji.

Čengina slika reče: »Sada će teze biti obrazložene, počinjući sa tezom cenjenog vanzemaljca.«

Prvo pauk, a zatim Dominges obrazložiše svoje teze; Abigejl je imala utisak da je izlaganje obojice izrazito neubedljivo. Nije posvetila punu pažnju argumentima, jer Čej-

njeve ruke su se sada kretale na izvanredno interesantne načine preko neočekivanih delova njenog tela. On možda nije bio preterano pametan, ali je u nekim stvarima nesumnjivo imao uspeha. Ćušnula je lice do njegovog vrata, spustila tamo jedan poljupčić, opet obratila pažnju na debatu.

Opet se rascvetala Polova slika. On je na dlanu žonglirao nečim, a zatim otvorio šaku i pokazao tri kuglice iz kugličnog ležaja. »Kad sam bio klinac imao sam običaj da napravim kratak spoj u školskom modulu i da se odšunjam u osovinsku sobu da se igram klikera.« Abigejl se nasmešila, sećajući se nekih sličnih poduhvata koje je ona nekada izvodila. »Da bi razumeli oni među nama koji su pauci, objasniću da su 'klikeri' jedna igra koja se igra u bestežinskom stanju da bi se razvila koordinacija i prostorna percepcija. U centar postavite šestokraku zvezdu od klikera...«

Jedna loptica ispade iz njegove šake, tresnu bučno o podlogu, i kotrljajući se iziđe iz vidokruga kamere. »Pa, jasno se vidi da se to ne može ovde igrati. Ali poenta je da kad baciš kliker tačno kako treba, on pogada kraj jednog kraka zvezde, i njegova kinetička energija se prenosi sa klikera na kliker duž tog kraka. I tako bačeni kliker staje, a kliker na suprotnom kraju kraka odleće.« Čejni ju je sad milovao rasejano, zadubljen u to obrazlaganje.

»E, naš plan je da pošaljemo jednog kurira u Ginungu tako da iziđe iz paučje crne jame. Bar mi kažemo da je to ono što ćemo učiniti. Ali ono što izlazi iz crne jame ne mora biti isto ono što je ušlo u neku drugu jamu, partnerku paučje. Mi ubacimo jedan elektron u Ginungu i drugi elektron iskoči na nekom drugom mestu. Identičan. Kauzalna veza je direktna. Ali to je kao kod klikera — identični su i imaju istu kinetičku energiju. Ali to jednostavno nije isti elektron.«

Čejnijeva ruka je mirovala. Abigejl ga blago podgurnu, dodirujući unutrašnju stranu njegove butine. »Ko god je zainteresovan može da pogleda jednačine. E, kad šaljemo poruke, to nije važno. Važna je poruka, nije važan medijum. Međutim, kad mi pošaljemo ljudsko biće unutra... iz druge crne jame izroniće nešto što će biti identično od ćelije do ćelije, od gena do gena, od atoma do atoma. Ali to neće biti ista osoba.« Zastao je koliko za jedan otkucaj srca, nasmešio se.

»Ja tvrdim, dakle, da je to ubistvo. I, dalje, da i ljudska i paučja rasa, ulazeći u zaveru da počine ubistvo, pokazuju apsolutno nepoštovanje prema razumnom životu. Ukratko, niko na splavu ne zaslužuje da živi. Ovim je moje izlaganje okončano.«

»Gospodine Žirar!« Dominges je počeo da se protivi čak i pre nego što je njegova slika dostigla punu veličinu. »Najprostiji od svih matematičkih dokaza je jednakost: A jednako A. Pokušavate li vi da poričete to?«

Pol podiže dve kuglice koje su mu preostale, tako da su se sad mogle videt. »Identični su i ovi klikeri. Ali to nije jedan isti kliker.«

»Poznajemo fenomen o kome govorite«, reče pauk. »To je kao da *nerazumljivo* crna jama ispupči istovremeno. Ne postoji narušavanje kontinuiteta. Dva entiteta su isto. Nema smrti.«

Abigejl povuče Čejnija nadole, tako da su sad oboje ležali na boku, ali i dalje u mogućnosti da gledaju slike. »Nema, ako si kojim slučajem onaj drugi kliker a ne prvi«, reče Pol. Abigejl eksperimentalno liznu Čejnijevo uvo.

»Pa, u pravu je«, promrmlja Čejni.

»Nije u pravu«, uzvrati Abigejl i gricnu ga za ušnu školjku.

»Ti to ozbiljno?«

»Naravno. On meša semantiku i realnost.« Posvetila se proučavanju zadnje strane njegovog vrata. »O-kej.« Abigejl iznenada oseti da joj nešto promiče. »Zašto pitaš?« Izborila se da sedne.

Čejni takođe sede.

»Bez nekog određenog razloga.« Čejnijeve ruke opet počeše da je diraju. Ali Abigejl je bila sigurna da je nešto prokrijumčareno pored nje.

Milovali su se ovlaš, a debata se dovukla do kraja. Ne obraćajući mnogo pažnje,

Abigejl je glasala za Domingesa, a Čejni za Pola. Pošto su pauci glasali gotovo svi isto, pobedio je pauk. »Kazao sam ti da je Dominges odabrao pogrešan pristup«, reče Čejni. Skočio je sa ležaja na pod. »Čuj, moram da idem kod nekog zbog nečeg. Odmah se vraćam.

»Ne odlaziš valjda sad?« protestovala je zapanjena Abigejl. Vrata se zatvoriše skupljajući se kao zenica.

Ljuta i uvređena, ona doskoči na pod, rešena da ga prati. Nije pamtila da ju je iko ikad tako uvredio.

Čejni se nije trudio da izmakne; činilo se da mu ni na pamet nije palo da bi ga ona mogla pratiti. Šunjala se za njim niz jedan hodnik, pa uz jednu pristupnu rampu, do jednih vrata koja su se kao zenica raširila za njega. Ta vrata je prepoznala.

Čučnula je na pete iza jednog neokresanog boksvud drveta i čekala, zamišljena. Minut kasnije doluta Ispreturani, vide je, i zatraži njenu pažnju. »Beži!« zašišta ona. On poče da gura glavom njeno koleno. »Onda bar budi tih.« Uzela ga je u naručje. Njegov izraz bio je uobražen i zadovoljan.

Raširi se zenica vrata, i Čejni izide, zviždućući. Abigejl je sačekala da on ode, ustala, otišla do tih vrata, i ušla. Ribe su se na mahove zaletale između dugih resa vodenog bilja ispod providnog poda. Bila je to asketska soba, gotovo prazna. Abigejl je tragala pogledom, ali nije uspela da nađe viseću ležaljku.

»Znači, sad Čejni radi za tebe«, reče ona hladno. Pol diže pogled sa konzole u uglu.

»Zapravo, upravo sam načinio permanentni ugovor sa njim da radi u dvorani za posadu. Dovoljno je pametan. Malo zelen. Trebalo bi da dobro postigne.«

»Znači, priznaješ da si ga ti angažovao da me preslišava u vezi sa tvojim detinjastim tezama u debati?« U njenim rukama, Ispreturani se borio. Pomakla ga je u udobniji položaj. »I da si čitavu raspravu namestio, od početka, zbog mene?«

»Aa«, reče Pol. »Znao sam da obuka daje izvesne rezultate. Za izuzetno kratko vreme postala si veoma podozriva.«

»Ne izbegavaj pitanje.«

»Bila mi je potrebna tvoja iskrena reakcija«, reče Pol. »Ne onaj odgovor koji bi mi dala znajući da tvoji izgledi za prolazak kroz Ginungu zavise od toga.«

Ispreturani načini zvuk ljutnje. »Kaži mu, Ispreturani!« reče ona. »A to za mene važi duplo.« Iskoračila je kroz vrata. »U debati si izgubio«, reče odsečno.

Još dugo pošto se zenica vrata stegla do zatvorenosti, osećala je kako se Polov vedri osmejak zabija u njena leđa kao plamen.

Dva dana pošto se vratila i izritala Čejnija iz svog visećeg ležaja poslednji put, pozvaše je u salu za posadu. »Suva proba«, reče Pol. »Prisustvo obavezno.« Posle tih reči prekinuo je vezu.

U sali za posadu bile su gomile tehničara, tri puta više ljudi nego radnih mesta. Grupice njih skupile su se ispred pojedinih ekrana, da gledaju. Pol joj je domahnuo da dođe kod njega.

»Eno«, reče pokazujući jedan ekran pokretom ruke. »Ono je 'Kioto' — platforma, koju smo izgradili za transmisioni aparat. Udaljena je sto kilometara. Ja sam tražio veću distancu, ali je Dominges to sprečio korisleći se prednošću svog starešinstva. Ona skalamerija u sredini. to je aparat koji će te razmotati i sručiti dole, u Ginungu.« Kucnuo je po konzoli i slika se zumiranjem uvećala tako da je ispunila ekran. Video se prostor pokriven čistim, prozirnim mehurom. Unutra je jedna figura u skafandru stavljala nešto u mašinu koja je ponajviše ličila na gigantsku oklopnu ostrigu. Abigejl pogleda, žmirnu. ponovo pogleda.

»Ono je Ispreturani«. reče ona indignirano.

»Žali se Domingesu. Ja sam želeo babuna.«

Mašina-školjka se zatvorila. Skafanderisani tehničar se udalji svojim tegljačem, a alfanumerici zatreperiše, indicirajući da je aparat počeo da radi. Dok su oni gledali,

mašinerija izrađena po paučjim planovima paralisala je Ispreturanog, transformisala njegove molekule u jedan dugi kontinuirani polimerni lanac, i taj lanac puštala kao kakvo vlakno, kroz jedan nevidljivi otvor, brzinom koja je bila bliska svetlosnoj. Voda je iz tela Ispreturanog bila izdvajana, vođena cevima u stranu, i čuvana. Elektrolitske ravnoteže bile su beležene i simultano transmitovane paralelnim mlazom elektrona. Taj će mlaz stići do paučjeg prijemnika zajedno sa početkom mačora-polimera, i biće iskorišćen prilikom rekonstrukcije.

Prošlo je trideset sekundi. Sad se još samo deo Ispreturanog nalazio u »Kiotou«. Polimerski lanac, nevidljiv i neverovatno dug, već je zalazio u crnu jamu Ginungu. A tamo daleko, na drugoj strani, pauci su počinjali da ga koriste za novo tkanje. Ako je sve dobro funkcionisalo...

Dvadeset dve sekunde posle svog pojavljivanja, alfanumerici prestadoše da iskriče preko ekrana. Ispreturani više nije postojao na »Kiotou«. Školjka se otvorila i kamere, daljinski upravljane, pokazaše da je prazna. Ljudi se oglasiše klicanjem.

Neko podiže Domingesa na jednu konzolu. Interkom-kamere se okrenuše tamo, da snimaju. Dominges izvede jedno skraćeno razmahivanje rukama i poče: »Prijatelji moji...« posle čega je sledila govorancija. Abigejl nije slušala.

Polova šaka se spusti na njeno rame. Bio je to prvi put da on nju dodirne posle onog njihovog početnog susreta. »On je samo naučnik«, reče Pol. »Pojma nije imao koliko si se ti bila žbližila s tim mačorom.«

»Čuj, ja sam tražila da idem. Bila sam svesna rizika. Ali Ispreturani je samo životinja; nisu mu dali da bira.«

Pol je tražio reči. »U izvesnom smislu, to je bila sadržina tvoje obuke — i razlog što ideš ti a ne neko kao Dominges. On svoje reakcije projektuje u druge ljude. Ako ...«

Onda, videći da ga ona ne sluša, reče: »U svakom slučaju, kroz nekoliko sati imaćeš jednog mačora s kojim ćeš moći da se igraš. Oni će ga zadržati samo koliko je potrebno da testiraju sisteme za održavanje života.«

Na drugom okupljanju atmosfera je bila festivalska. Pauci su javili da je Ispreturani translatiran besprekorno. Kratki vizuelni izveštaj pokazao je Ispreturanog kako se šeta po platformi sasvim sličnoj »Kiotou«, nervozan ali, činilo se, neozleđen.

»Eno«, reče neko. Ekran je saopštavao da je prijemni aparat na ljudskoj strani prihvatio početak mačorovog polimernog lanca. Čekali su minut i po, a tad je operacija bila okončana.

Ličilo je to na mađioničarski trik: školjka se zatvorila oko praznog prostora. Kroz cev je dovedena voda. Onda se školjka otvorila i nad njenim centrom je plovio Ispreturani i tiho lizao jednu svoju šapu.

Abigejl se smeškala kućevnom izgledu tog prizora. »Dobrodošao nazad, Ispreturani«, reče ona tiho. »Srediću da momci iz biološkog umute neki šlag za tebe.«

Polove oči su sevnule ka njoj. Ni trenutka nije zadržao pogled samo je u svoj arhiv strpao još jedan podatak za kasniju upotrebu i smesta posvetio svoju pažnju nečem drugom. Sačekala je da joj on okrene leđa, a onda mu se isplazila.

Onaj tegljač je pristao uz »Kiotoa« i jedna tehničarka je uplovila unutra. Znajući da je posmatra publika, skinula je šlem samosvesnim pokretima. Pružajući jednu ruku, skakutala je ka mačoru, pozivajući ga tiho.

»Smesta tu famfulju da ste pozvali«, odreza Pol. »Tražim da vrati šlem na glavu. Aljkavo je to. Istinski alj...«

U tom trenu je Ispreturani skočio.

Ispreturani je bio crno-bela linija koja je sevnula pokraj zapanjene tehničarke, kroz aerokomoru, i pravo u otvoreni tegljač. Mačor se bacio na pilotsku instrument-tablu. Prednjim nogama već je pritiskao kontrole. Snažnim udarcem ulazni kapak tegljača se zatvori, a motori tegljača oživeše.

Tehničari u sali za posadu divlje su grabili svoje kontrole. Ona tehničarka u »Kiotou« frenetično je pokušavala da vrati šlem sebi na glavu. A tegljač je poleteo,

razarajući pola zaštitne kupole i time, ujedno, raznoseći po svemiru sav vazduh koji se ispod kupole dotad nalazio.

Ekrani su prikazivali desetak različitih prizora, sočiva su zumirala i kontrazumirala tako da su stvari izgledale čas bliže, čas dalje. »Čejni«, reče Pol tiho. Dominges je bio skamenjen, sa izrazom zbunjenosti na licu. »Likvidiraj ga.«

»Kreće pravo na nas!« povika neko.

Čejnijevi prsti sevnuše: kuc-kuc-kuc.

Razvi se blistavi nuklearni cvet.

Tišina, mrtva i potpuna, zavlada u sali za posadu. *Nešto ne kapiram*, razmišljala je Abigejl. *Mi smo upravo uništili pet procenata svoje tegljačke flote da bismo ubili jednog mačora.*

»Isključuj taj transmiter!« Pol je krupnim koracima grabio kroz salu za posadu, sipajući naredenja levo i desno od sebe. »Ništa ne sme izaći! Ti, ti i ti« — odvukao je trojicu tehničara sa njihovih konzola — »silazite sa toga. Zahtevam da se cela prokleta mreža isključi.«

»Pole...« reče jedan operater.

»Ali prijem nastavi.« Nije se trudio da pogleda na tu stranu. »Šta god žele da šalju. Sve to strpati u memoriju, i ništa ne integrisati sa našim podacima dok to novo ne proučimo.«

Sam i beskoristan u centru sale, Dominges je mucao: »Šta — šta se desilo?«

»Idiote jedan slepi!« Pol se okrete ka njemu ogorčeno. »Tvoji dragoceni vanzemaljci su upravo izveli svoj prvi neprijateljski potez. Mačka koja se vratila nije bila ni približno jednaka onoj koja je otišla. Oni su izveli promene. Retransmitovali su je sa instrukcijama organski ugrađenim u mozak.

»Ali zašto bi hteli da ukradu tegljač?«

»To ne znamo!« povika Pol. »Utuvi to u glavu. Ne znamo njihove motive i ne znamo kako razmišljaju. Ali o njihovim namerama bismo saznali daleko više nego što želimo, da ja u taj tegljač nisam namestio jednu spravicu za prekidanje misije.«

»Pa nisi...« poče Dominges, ali odustade od dovršenja te rečenice.

»... nisam imao ovlašćenje da to podmetnem«, završi Pol umesto njega. »Tačno. Nisam imao.« Njegov glas bio je prepun ironije.

Dominges kao da se sav sparušio. Gledao je oko sebe sumorno, prazno, onda se krenuo i otišao, malčice poguren. Temeljito diskreditovan pred ljudima koji su radili a njega.

Ovo je bilo hladno, razmišljala je Abigejl. Čudila se Polovoj surovosti. Ni za tren nije bila poverovala da je gnev u njegovom glasu bio istinski, da on uopšte može da izgubi kontrolu nad sobom.

A to je značilo da je Pol sposoban da izvede, usred opšte konfuzije i potresenosti, oštru kombinaciju radi sticanja veće lične vlasti. Abigejlinom, odnedavna podozrivom umu činilo se da je ta kombinacija uspela.

Pet dana je Pol postizao, čistom snagom volje i ličnosti, da mreža ostaje zatvorena. Informacije su pristizale, ali ni jedna nije izlazila. Administracija »Bel—Sendie« nije ga u tome podržavala; previše vremena i para bilo je uloženo u »Kioto« da bi se sad projekat napuštao. Medutim, Pol je imao podršku ekipe tehničara, podršku koju je znao da iskoristi.

»Ništa tako veliko kao što je 'Bel—Sendia' ne funkcioniše na pogon popularnosti«, objasni Pol. »Ali ja odozgo dobijam dovoljno saosećanja, oklevanja, i službenog kukavičluka da održim ovo mesto zatvorenim onoliko dugo koliko je potrebno da bi jedna određena poruka bila time preneta.«

Pridolazeći mlaz informacija pokazivao je velike fluktuacije i promene tema. Začeti nizovi prekidani su, napuštani. Stizale su i besmislice. Pauci su menjali strategiju tražeći ključ kojim bi postigli ponovno otvaranje dvosmerne veze.

»Kad budu počeli da se ponavljaju«, nastavi Pol, »moći ćemo da pretpostavimo da

razumeju pretnju.«

»Ali mi ne bismo stvarno prekinuli vezu zauvek«, reče Abigejl.

»Zato je to naš blef«, reče Pol sležući ramenima.

Otlšli su da zajedno popiju po jedno piće posle radnog vremena, u baru na petom nivou. Mali crveni gušteri hitali su tamo—amo po kamenom zidu iza barmena. »A ako tvoj blef ne uspe?« pitala je Abigejl. »Ako sve bude uzaludno — šta onda?«

Polova pleća se malo spustiše: maleno premeštanje tenzija. »Onda ćemo se pouzdati u dobru volju paukova«, reče on. »Dopustićemo da se sve izvede kako su oni zamislili. A oni će prema nama postupiti možda dobronamerno, a možda ne. U oba ta slučaja«, njegov glas se smrači, »moći će se kazati da sam igrao mnoge igre, i manipulisao mnogim ljudima, sasvim uzaludno.« Dohvatio ju je za ruku. »Ako tako bude, ja ću želeti da se izvinim.« Njegov stisak je bio čvrst, zglavci njegovih ruku beli.

Te noći Abigejl je sanjala pad.

Dugine boje lomljenja kostiju i cepanja mesa kovitlale su se oko nje. Razmahnula je rukom, koja je odskočila od nečeg toplog i mekog.

»Abigejl.«

Uvijala se, tumbala, nešto je tresnulo u njena rebra. Blistavi klinovi žutog poleteše uvis.

»Abigejl!« Neko ju je drmao i glasno govorio pravo u njeno lice. Stene i nebo posiveše i prekriše se nejasnim slikama. Kapci njenih očiju nekako su uspeli da se otvore, zatim se opet sklopili, pa otvorili.

»Oh«, reče ona.

Pol je čučao na petama i ljuljao se napred—nazad. Ribe su strelile kroz vodu ispod njega. »Polako, polako«, reče on. Plavozelene svetlosti premeštale su se polako ispod vode, kretale se dugim lučnim putanjima. »San je završen?«

Abigejl se stresla, stisnula njegovu mišicu, i odmah je pustila. Zatim je klimnula glavom.

»Dobro. Ispričaj mi.«

»Ja...« poče Abigejl. »Da li me ti to pitaš kao ljudsko biće ili kao službeno lice?«

»Tu razliku ne pravim.«

Ispružila je jednu nogu, počešala palac druge noge, da bi dobila vreme za razmišljanje. Nikakve odgovarajuće misli nisu joj pale na um. »O—kej«, reče ona, i ispriča mu ceo taj san.

Pol je slušao pažljivo, a kad je završila, zamišljeno je prevlačio palcem po svojoj vilici. »Znaš, angažovali smo te baš na bazi tog incidenta«, reče on. »Hladnokrvnost pod stresom. Slaba slika tela. Bilo je na raspolaganju mnogo gravitaša, mogli smo da biramo. Ali ja sam računao da si ti malčice, samo malčice tvrđa, robusnija.«

»Šta to pokušavaš da mi kažeš? Da sam zamenljiva?«

Pol slegnu ramenima. »Svako je zamenljiv. Samo sam hteo da se uverim da ti znaš da možeš odstupiti, ako to želiš. Time naš projekat ne bi bio upropašćen.«

»Ne želim da se povučem.« Abigejl je reči birala pažljivo, a izgovarala polako, da ne bi ispoljila gnev koji se u njoj nagomilavao. »Vidi, deset godina se ja vrtim u gravitacijskom krugu. Bila sam na svim mogućim mestima u Sunčevom sistemu. Da li si znao da ima manje od dve hiljade živih ljudi koji su pešačili i po Merkuru i po Plutonu? Imamo mi svoj mail klub; sastajemo se jednom godišnje.« Morske trave premeštale su se oko nje; odsjaji podnih svetlosti davali su nebulozne ploveće oblike po zidovima. »Ceo svoj život potrošila sam idući oko Sunca, u krug pa u krug i opet u krug, i nisam nikud stvarno stigla. Želim da putujem, a više ne postoji mesto kuda bih mogla da idem. A ti mi ponudiš izlaz a onda me pitaš da li bih se povukla. Dabome da ne bih!«

»Zašto ti ne veruješ da je prolazak kroz jamu Ginungu smrt?« upita Pol tiho. Ona pogleda u njegove oči i vide kako se iza njih odvijaju hladne kalkulacije. To ju je, maltene, uplašilo. On to nju odmerava i donosi ocene, izobličuje događaje da bi ih rasporedio

u logičke lance koji ne uzimaju ljudski faktor u obzir. Polovo prisustvo je tuđinsko prisustvo.

»Radi se o — zdravom razumu, jednostavno. Biću ista pri izlasku kao pri ulasku. Neće biti nikakve razlike, nijednog različitog atoma neće biti, nijedne scintile.«

»Supstanca će biti različita. Svaki atom će biti drugi atom. Nijedan elektron u tvom telu neće biti onaj elektron koji sad imaš.«

»Pa dobro, a koliko se to razlikuje od normalnog života?« upita Abigejl. »Tela svakoga od nas je celo u konstantnom fluksu. Molekuli dolaze i odlaze. Delić po delić, i mi budemo zamenjeni. Da li to znači da smo iz momenta u momenat drugi ljudi? 'Sve što telo jeste, isparenjima pokretnim nalikuje', je l' tako?«

Polove oči se suziše. »Markus Aurelius. Međutim, tvoj citat nije kompletan. On ima i nastavak koji glasi: 'A sve što duša jeste, od snova i isparenja se sastoji'.«

»Šta bi to trebalo da znači?«

»Znači da taj citat ne znači ono što si ti tvrdila da znači. Ako se potrudiš da ga pročitaš bukvalno, zastupa mišljenje tačno suprotno tvom.«

»Svejedno, ne možeš imati oba dobitka. Ili ona ja koja izlazim iz paučje crne jame jesam ista ona ja koja je ušla, ili sad nisam ona osoba koja sam bila pre jednog trena.«

»Ja bih zastupao drugačije gledište«, reče Pol. »Ali nije bitno. Aj' mi da se vratimo na spavanje.«

Pružio joj je ruku, ali Abigejl nije osećala sklonost da tu ruku prihvati. »Da li to znači da sam prošla na tvom testu?«

Pol sklopi oči i protegnu se malo. »Još uvek se razumno plašiš smrti, ali ne veruješ da ćeš umreti«, reče on. »Da. Položila si.«

»Ma hvala ti o-grom-no«, reče Abigejl. Spavali su ne dodirujući se, i tako im je prošao ostatak noći.

Tri dana kasnije. Abigejl je, budeći se, videla da Pol nije tu. Dotakla je zid i izustila njegovo ime. Pojavi se nasnimana slika. »Dominges je pozvan gore, u administraciju«, reče slika. Pol kao da je bio malo rasejan; nije gledao pravo u kameru i zato je njegova slika izbegavala Abigejlin pogled. »Otvoriću mrežu pre nego što se on vrati. Najbolje je da prvi potez bude naš a ne njegov.« Slika se ugasi.

Abigejl uputi poziv pomoću interkoma do sale za posadu. Jedan mali zvon javio mu je da ga ona zove, i on joj mahnu rukom na način koji je istovremeno značio i pozdrav i uputstvo da ćuti. Bio je nagnut nad konzolom. Ekran iznad konzole, ispred Pola, oživе.

»Ritualni pozdravi, pauče«, reče on.

»Zdravo, ljudsko biće. Želimo da ponovimo svoje predašnje raspitivanje: značenje termina 'umetnost' koji je ljudsko biće Dominges upotrebilo u šestoj šesnaestini svoje glavne prezentacije.«

»To je teško pitanje. Da biste razumeli definiciju umetnosti, morate prvo znati filozofiju estetike. To je jedno obimno polje znanja koje se može uporediti sa proučavanjem percepcije. U mnogo čemu je sa njim i povezano.«

»Kolika je trgovinska vrednost tog polja znanja?«

Pojavi se Dominges. Izgledao je uznemiren. Zaustio je da nešto kaže, ali Pol stavi sebi prst preko usta u znak da treba ćutati, i klimanjem glave pokaza ka ekranu.

»Značajna. Naše društvo smatra da umetnost i nauka imaju približno istu vrednost.«

»Razmotrićemo šta da ponudimo u zamenu.«

»Dobro. Takođe imamo jedno pitanje za vas. Molim sačekajte dok odaberemo formulaciju.« Ugasio je translacijske veze sa paucima i okrenuo se Domingesu. »Izgleda da se tvoj gambit sa splavom isplatio. Mada me iznenađuje da su zagrizli baš taj mamac.«

Dominges je izgledao umorno. »Da li su pomenuli incident sa mačorom?«

»Nisu, a ni prekid komunikacija.«

Starac uzdahnu. »Uvek sam osećao neku bliskost sa tim tuđinima«, reče on. »A sad

mi izgledaju — hladni, neljudski.« Pokušao je da se tiho nasmeje. »To ispade maltene igra reči, zar ne?«

»Takav izgled kod ljudi nazivamo profesionalnim držanjem. Ne dozvoli da ti to kvari postignuće«, reče Pol. »Ovo bi nam moglo biti podjednako uspešno kao optika.« Opet je otvorio komunikacijsku liniju. »Naše pitanje je sada formulisano.« Abigejl zapazi da on Domingesu nije kazao da je ona prisutna.

»Molimo kažite ga.«

»Zašto ste izmenili našu test-životinju?«

Mnogo mahanja nogama. »Poboljšali smo odnos *nerazumljivo* centara percepcije *nerazumljivo* organsko programiranje *nerazumljivo* čineći životinju dvanaest, šesnaestina onoliko inteligentnom koliko je ljudsko biće inteligentno. Mislili smo da ćete biti zadovoljni.«

»Nismo bili zadovoljni. Zašto se test-životinja ponela neprijateljski prema nama?«

Paukove noge su se brzo trgle, i on iščeze sa ekrana. Kao eho, mašina reče: »Molim sačekajte.«

Abigejl je gledala kako Dominges dobacuje Polu zbunjen pogled. Videla je kako, iza njihove konzole, jedan čovek sa kožnom vrećom prebačenom preko ramena polako hoda krivudavom pristupnom stazom. On zavuče ruku u vreću, izvuče je, rasu izvestan broj svitaca po zelenilu. Zavuče ruku ponovo, rasu još tih insekata. Čak i usred krize, trivijalnosti svakidašnje egzistencije su se nastavljale.

Ponovo se pojavio onaj pauk, ali u pratnji još dvojice pripadnika svoje rase. Njihove noge su se rapidno preplitaie i povlačile: vizuelna pantomima uzbuđenog razgovora. Najzad se jedan od njih obrati ekranu.

»Mi smo diskutovali o toj stvari.«

»To sam video.«

»Naš zaključak je da je iskustvo prolaženja kroz Ginungu imalo negativne posledice na tu test-životinju. To nije bilo očekivano. To je novo znanje. Mi malo znamo o psihologiji karbon-baznog života.«

»Vi kažete da je test-životinja poludela?«

»Ključna reč nije prevedena. Pretpotavljamo značenje. Moraju biti preduzeti koraci da se ovakva šteta ne ponovi. Možete li vi to učiniti?«

Pol ništa ne reče.

»Da li je to bio razlog što su komunikacije bile prekinute?«

Odgovora nije bilo.

»Postoji jaz izmedu kultura. Možete li razjašnjavati?«

»Zahvaljujem vam se za saradnju«, reče Pol i ugasi ekran. »Možeš da kažeš tvojim ljudima da pređu na posao«, reče on Domingesu. »Ali nema razloga da odgovaraju na ova poslednja pitanja.«

»Da li su govorili istinu?« upita Dominges začudeno.

»Verovatno ne. Ali sad će bar morati dvaput da razmisle pre nego što pokušaju ponovo da nas zeznu.« Namignuo je Abigejli, a ona tad ugasi interkom.

Test su ponovili koristeći jednog babuna dopremljenog iz belterskog zoološkog vrta. Abigejl ga je gledala kako stiže sa ivične stanice, zatvoren u sanduk; kezio je zube.

»Babuni su mnogo snažniji od nas«, reče.Pol. »Vrlo agilni. Ako pauci žele da pokušaju neki novi trik, bolji mamac od ovoga ne možemo im ponuditi.«

Test je prošao glatko kao svila. Babun je ispaljen kroz jamu Ginungu, pauci su ga čuvali nekoliko sati, onda su ga vratili. Detaljni pregledi nisu pokazali da je išta u životinji menjano.

Abigejl je pitala koliko su ti pregledi precizni. Pol sastavi šake iza leda. »Babuna vraćamo u asteroidni pojas. To ne bismo činili da je ostalo iole sumnje. Ali... »On uzdiže jednu obrvu, zahtevajući od Abigejl da dovrši tu misao.

»Ali ako su zaista neprijateljski raspoloženi, neće nas potceniti dvaput. Sačekaće da dobiju ljudsko biće, pa će njega menjati.«

Pol klimnu glavom.

U noći uoči Abigejlinog odlaska vodili su ljubav. Bio je to frenetičan i očajan akt, bez reči i bez nežnosti. Posle su ležali zajedno, a Abigejl se dokono igrala Polovim kovrdžama.

»Gejl...« Njegova glava bila je skrivena u njenom pazuhu, lice nije mogla da mu vidi. Njegov glas se čuo prigušeno.

»Mmmmmm?«

»Ne idi.«

Poželela je da zaplače. Jer čim je to rekao znala je da je to još jedan test, finalni. Takođe je znala da Pol priželjkuje da ona na njemu padne. Znala je da on iskreno veruje da je put kroz Ginungu nešto što će nju ubiti, i da žena koja će izići iz paučje crne jame neće biti ona.

Njegove oči bile su sklopljene; to je osećala po naboranosti njegovog čela. Znao je kakav će biti njen odgovor. Nikako ne bi mogao da izbegne da to zna.

Abigejl oseti da je ovo najveće približavanje izjavi emocija za koje je Pol uopšte sposoban. Osetila je koliko on sebe prezire što koristi svoje istinske emocije kao još jedan test, i takođe da on ne može ni da laže samog sebe da uopšte postoje okolnosti pod kojima ne bi na takav način nju testirao. Mora biti da se ovako oseća čovek koji razmišlja na način kako on razmišlja, mislila je. Neprestano grebeš ne bi li sljuštio i poslednji sloj implikacije, kao da večno češeš neku krastu.

»O, Pol«, reče ona.

Naglim trzajem uvio se tako da joj je okrenuo leda. »Ponekad poželim...«, digao je šake kao kandže pred svoje lice, zatim ih stisnuo u pesnice i polako pomicao ka očima, »...da uzmognem da bar na deset bogomprokletih minuta isključim svoj um.« Njegov glas bio je pun gorčine.

Abigejl se pribila uz njega, prebacila jednu ruku preko njegovog boka i na njegova prsa. »Tiii-hoo«, reče ona.

Tegljač je uzmakao od platforme »Kioto«, zatim se smanjivao, najzad je postao samo jedna od sjajnih iskri koje su, raspoređene u krug, pratile platformu. »Majka« je bila tačkasti izvor izgubljen u zvezdanom polju. Abigejl se stresla, svukla sa mišica svojih

ruku ukrasne trake, strpala ih u vreću za čuvanje. Posegnula je ka svojoj cache-sexe, oklevala.

Ma do vraga, pomislila je. Tu stvar su oni imali prilike da vide i ranije. Svukla je i to, stajala potpuno gola. Duž zadnje strane nogu njena koža se namreškala od jeze. Otplovila je ka transmitoru, osećajući se nezgrapnom pod pogledima dalekih posmatrača.

Hvatajući se rukama za školjku, uvukla se u nju. »Aj' sad«, reče ona.

Metal se sklopio oko nje bezšavno, tako da je ostala u tami, sasvim zatvorena. Plovila je u vazduhu, u lotos — poziciji, njišući se pomalo.

Polje sile ju je dotaklo i ovlaš steglo, tako da je njeno pokretanje prestalo. Dat je znak, i hipnotičke komande su zavladale njenim mozgom. Njeno disanje postade plitko, otkucaji srca se usporiše. Osetila je kako njeno telo polako prelazi u stanje stasisa. Finalna komanda potom stupi na snagu.

Abigejlina masa iznosila je pedeset kilograma. Iako voda iz njenog tela neće biti transmitovana, polimerski lanac u koji će ona biti pretvorena biće 275 kilometara dug. Petnaest minuta i sedamnaest sekundi će se taj lanac odmotavati blisko — svetlosnom brzinom, postizanjem potpune brzine svetlosti taj interval bio bi samo neznatno skraćen. Kad pauci počnu da je sastavljaju, ona će još uvek sedeti u »Kiotou«.

Postojala je mogućnost da je Ispreturani poludeo zbog relativno velike brzine putovanja. Pol u to nije verovao, ali nije hteo ništa da rizikuje. Da bi Abigejlino mentalno zdravlje bilo zaštićeno, lekari su u njen mozak organski uprogramirali jednu fantaziju o putovanju, koja će joj tokom stvarnog putovanja onemogućiti da vidi stvarnost.

Ona je orao, ženka: orlušica. Velika pernata krila šire se iz njenih ramena. Nema platforme »Kioto«, ona je sama u kosmosu. Njena koža je crvena i tvrda kao uštavljena, njena prsa su tvrda, nepopustljiva. Butine su joj perjem pokrivene, a blizu kolena perje je prestalo a prsti sa kandžama već počeli.

Maše krilima, lako odskakuje pod naletima razređenog solarnog vetra koji se u kovitlacima obrušava nadole, u crnu Ginungu. Vakuum daje osećanje apsolutne slobode. Ona klikće, oštrim zvukom oduševljene grabljivice. Ništa je ne sputava, slobodna je od svih ograničenja zauvek.

Ispod nje leži provalija Ginunga, praiskonska dubina, nevidljivi izazov maskiran crvenom mrljom usijanih gasova. Ginunga je začetak ludila, nesuvislo brbljanje je Ginunga, bezlična je to sila koja hoće da je uvuče, zagrli i smoždi. Glad Ginunge pomamna je i nezasita.

Trenutak ili dva Abigejl je, bez napora, zadržavala svoje mesto. Onda je svila svoja krila i zaronila.

Peckala ju je kišica X — zraka koji su proletali kroz nju: akrecioni disk Ginunge ih rasipa. No, to su kapi rastopljenog gvožđa koje prolaze kroz duha. Kličući prkosno, krenula je u napad, a iza nje je ostajao talasni trag sačinjen od varnica.

Raste Ginunga, nadima se, evo već ispunjava celo njeno vidno polje. Boja Ginunge je najčistija crna, nevidljiva boja, nespoznatljiva, stvar iz ludila. Ginunga je Neprijatelj.

Neki daleki, objektivni deo nje zna da je ona još uvek u »Kiotou«, da se iz njenog tela ispreda polimersko vlakno, ubrzava translatorom, prolazi kroz dve crne jame i da pauci već tkaju nju od tog vlakna. Ali to nije važno.

Sjurila se u Ginungu tako lako kao da je naletela na mehur sapunice.

Ušla -

— i izašla.

Kao da gleda reverziranu sliku u ogledalu, ili zabavni film pušten unatrag. Istog časa počela je da izleće iz crne jame na isti onaj način kako je ušla. Nebo je zamrljana masa violetne svetlosti.

Zvezde ispred nje rasvetljavaju se, prelaze iz ljubičastog u plavo. Ona izvija vrat, gleda nazad, ka Ginungi, vidi kako se disk Ginunginog ništavila udaljava, vrišti

frustrirano zato što joj je Ginunga izmakla. Širi krila da uspori svoj let i ...

... i sedi u mraku. Pruža ruku, dodiruje metal, prepoznaje unutrašnjost školjkastog aparata.

Pojavljuje se pukotina tanka poput vlasi kose, sjajna, polukružna iznad nje, širi se.

Školjka se otvara.

Okeani boje oblivaju njeno lice. Abigej se ispravila, i time izazvala i svoje blago poletanje uvis. Kroz providni mehur zagledala se u fosforescentnu večitost svetlosti.

Moj bože, pomisli ona. Ove zvezde.

Te zvezde bejahu gušće raspoređene, brojnije, nego one koje je ona navikla da gleda — krupne zvezde, blješteće, svetlucavo bogate. Verovatno je dospela na neko značajno mesto, u neko zvezdano jato ili u centar galaksije; to nije mogla da pogodi. Osećala se nerazumno srećnom što prosto postoji; duboko je udahnula, onda se nasmejala.

»Abigejl Vanderhuk.«

Okrenula se da vidi odakle dolazi taj glas; iz jedne mašine je dolazio. Pokraj mašine su čučali pauci čije noge su se micale nečujno. Napolju, u tvrdom vakuumu, bilo je još paukova.

»Žao nam je zbog eventuainog bola koji bi mogao biti ovim izazvan«, reče mašina.

Onda su pauci jurnuli napred. Nije imala vremena da reaguje. Oštre mandibule nadnele su se nad njom, pohitale dole ka njenom vratu. Nemoguće brze, presekle su joj grlo i kičmu. Iznenadan trzaj, i njena glava bila je odvojena od njenog tela.

Dogodilo se to za tren. Osetila je kratkotrajan bol, a onda otuđenje jer je bukvalno videla kako njeno telo, lišeno glave, počinje da reaguje. Onda je umrla.

Iskrica. Svetlosti. Živa sam, pomisli ona. Svest se vraćala kao kad se zagreva katodna cev iz pradavnih vremena. Abigejl se polako protegla, njišući se blago u vazduhu; sređivala je svoje misli. Bila je opet u platformi — dvojnici platforme »Kioto« ali nije osećala bol, a glava i vrat su joj bili čvrsto na ramenima. Na platformi je bilo nekoliko paukova, a još nekoliko njih je plovilo napolju.

»Abigejl Vanderhuk«, reče mašina. »Spremni smo da započnemo pregovore.

Abigejl ništa ne reče.

Sledećeg trenutka mašina reče: »Jesi li oštećena? Da li su tvoje misli poremećene?« Pauza, a onda: »Zar tvoj um nije bio zaštićen tokom tranzita?«

»Da li to vi mašete nogama tamo? Izvan ove platforme?«

»Da. Važno je da razgovaraš sa drugim ljudskim bićima. Moraš da preneseš naša pitanja. Oni neće da komuniciraju sa nama.«

»Imam i ja nekoliko pitanja«, reče Abigejl. »Neću sarađivati dok ne odgovorite na njih.«

»Odgovorićemo ti na svako pitanje pod uslovom da ne činiš *nerazumljivo* niti *nerazumljivo*.«

»Pa za šta me vi smatrate?« upita Abigejl. »Naravno da neću.«

Nekoliko dugih sati posle toga, razgovarala je sa Polom i sa Domingesom. Na njen zahtev pauci su se pre toga povukli, tako da je bila sama. Dominges je izgledao iscrpljeno i rastrojeno. »Kunem se da nismo imali pojma da će te pauci napasti«, reče Dominges. »Gledali smo to na ekranu. Bio sam siguran da si ubijena... « Njegov glas utihnu.

»Pa, živa sam, za šta nikakvu zahvalnost ne dugujem vama, momci. Šta stvarno znači ovo njihovo sranje da je u mojim kostima bila neka eksplozivna supstanca?«

»Eksploziv — kunem se da ne znamo ništa o ma čemu sličnom.«

»Bliski rođak plastičnog eksploziva«, reče Pol. »Ja sam dao da se na translator 'Kiotoa' priključi jedna mala sprava za redigovanje. Ona je zamenila približno polovinu koštane srži u tvom sternumu, karlici i femurima, tokom translacije. Bio sam se nadao da pauci to neće ukapirati tako brzo.«

»Nadao si se, je li«, reče Abigejl glasom kao da se divi. »Pauci nisu lagali; glavu su mi odsekli u samoodbrani. Pa šta si za ime pakla mislio da ćeš postići?

»Samo mera predostrožnosti«, reče Pol. »Tebe smo organski programirali tako da stvar opali na dati znak. Na taj način mogli smo da likvidiramo paučju instalaciju da su pokušali nešto da mute.«

»Hm«, reče Dominges, »ovo se snima. Ono što bih ja voleo da znam, damo Vanderhuk, jeste, kako ste izbegli uništenje.«

»Nisam izbegla«, reče Abigejl. »Pauci su me ubili. Srećom, anticipirali su takvu situaciju, pa su načinili snimak transmisije. Posle im je bilo lako da me rekreiraju — uz redakturu, naime plastični eksploziv su izostavili.«

Dominges je čudno pogleda. »Ne osećate — ništa određeno u vezi s tim?«

»Kao na primer?«

»Pa... « On se bespomoćno okrete Polu.

»Na primer, da je prava Abigejl Vanderhuk umrla i da ste vi samo vrlo realistična kopija«, reče Pol.

»Slušaj, te idiotizme smo već pretresali«, poče Abigejl ljutito.

Pol se formalno nasmešio Domingesu. Bilo je teško privići se na prizor njih dvojice viđen na ravnoj površini i samo u crno — belom. »Ona ne veruje ni u jednu jedinu reč.«

»Ako ste vi momci u stanju da se na minut izvučete iz sopstvenih pupkova«, reče Abigejl, »imam kukicu zabockanu u nešto što pauci imaju a vi želite. Naime oni kažu da su kroz svoju crnu jamu slali sonde.«

»Sonde?« Pol se ukruti. Abigejl je mogla da oseti kako kroz njegovu lobanju kruže misli o odbrani i vojnim primenama.

»Sonde sačinjene od ugljovodoničnih lanaca. Organske. Transmitere koji konstruišu sami sebe. Oni raspolažu i drugom tehnološkom linijom, a ta je bazirana na ugljeniku.«

»Glupost«, reče Dominges. »Kako bi mogli da konvertuju u koherentnu materiju bez prijemnika?«

Abigejl slegnu ramenima. »Tvrde da su našli caku.«

»Koja funkcioniše kako?« odreza Pol.

»To nisu hteli da kažu. Reklo bi se da su uvereni da ćete vi lepo platiti za to.«

»To je veoma tačno«, reče Pol lagano. »O, da.«

Ova konferencija potrajala je gotovo isto koliko njena prethodna, ona sa paucima. Abigejl je bila umorna do kostiju kad Dominges konačno reče: »Ovim je službeni zapisnik završen. Sad prestajemo da beležimo.« Jedna linija pređe preko ekrana i nestade. »Ako želite da govorite sa nekim nezvanično, sad imate priliku. Možda postoji neko vama blizak...«

»Blizak? Ne.« Abigejl zamalo da se nasmeje. »Ali, sa Polom ću govoriti nasamo.«

Jedan pauk promače ploveći izvan platforme »Kioto II«. Bilo je to biće boje zlata, slično krabi, tela pomalo opalescentnog. Jurilo je duž neviđenih vlakana koje su pauci razapeli između otvorenih platformi svog zvezdanog grada. »Slušam«, reče Pol.

»Pretvorio si me u bombu, otkačenjaku jedan.«

»Pa šta?«

»Mogla sam poginuti.«

»Je' bi to trebalo mene da zanima?«

»Prokleto je jasno da bi trebalo, ako imamo u vidu koje si slobode sebi dopuštao sa mojim lepim belim telom.«

»Hajde da mi jednu stvar razjasnimo«, reče Pol. »Ona žena sa kojom sam spavao, ona žena do koje mi je bilo stalo, mrtva je. Prema vama ja nemam nikakva osećanja niti ma kakve obaveze.«

»Pole«, reče Abigejl. »Ja nisam mrtva. Veruj mi. Da sam mrtva, znala bih to.«

»Kako bih ja mogao ikad pokloniti poverenje onome što vi mislite ili osećate? Sve bi to mogli biti stavovi koje su pauci organski programirali u vaš mozak. Znamo da tom tehnologijom raspolažu.«

»A kako ti znaš da tvoji stavovi nisu organski uprogramirani? Što se toga tiče, kako znaš da je išta realno? Mislim, to su najgimnazijalskija moguća pitanja. Ali ja sam ista ona žena koja sam bila i pre nekoliko sati. Moje uspomene, mišljenja, osećanja — sve je to isto kao što je i bilo. Nema apsolutno nikakve razlike između mene i one žene sa kojom si spavao na 'Klarku'.«

»Znam.« Polove oči bile su hladne. »U tome je užas toga.« On jednim pokretom isključi ekran.

Abigejl ostade da zuri u bezživotnu mašineriju. Bože, ovo je zabolelo, pomisli ona. Nije trebalo da zaboli, ali je zabolelo. Ona ode u svoje prostorije.

Pauci su, pripremajući smeštaj za nju, pokazali da su solidni domaćini. Zelenila nije bilo, ali u svakom drugom pogledu bio je to stan jednak onome koji je imala na »Klarku«. Čak su uspeli da obezbede i rotaciju platforme, tako da je Abigejl imala adekvatnu orijentaciju ka dole. Sela je u svoj viseći ležaj, rešena da se pozabavi nekim prijatnijim mislima. Na primer, mislima o onome što su joj pauci ponudili. O toj ponudi nije ništa rekla ni Polu ni Domingesu.

Pošto im je hemija njihovih tela onemogućavala putovanje kroz crne jame, pauci su zaključili da im je potreban predstavnik koji će se starati o njihovim interesima među zvezdama. To radno mesto ponudili su njoj.

Ili bi, možda, plural bio tačniji: njoj su ponudili ta radna mesta. Jer, trebalo je ići na tako mnogo mesta, da jedna žena to ne bi mogla postići sama. Bilo im je potrebno, za početak, desetak Abigejli Vanderhuk — a kasnije, možda, i do stotinu.

Ugovor bi se sastojao u tome da ona njima da kopirajt na svoju ličnost, to jest pravo da oni proizvedu koliko god kopija Abigejl Vanderhuk im je potrebno, a u zamenu da dobije od njih pravo komercijalne eksploatacije samo-rekonstruišućih crnojamnih platformi.

To će od nje načiniti bogatašicu — stotinu bogatašica — tamo, u ljudskom delu svemira. Ujedno, to će otvoriti kosmos. Ona još nije pristala, ali ni slučajno nije nameravala da odbije tu ponudu. Ima šansu da vidi hiljadu zvezda? A, ne, ne, neće je propustiti.

A kad bude ostarila, oni će moći da kreiraju, na osnovu snimka, novu Abigejl, da u nju urežu novostečene uspomene, a staro telo da unište.

Videću zvezde, razmišljala je. Živeću večno. Nije mogla da shvati zašto pri takvim mislima ne oseća oduševljenje; čudila se iznenadnom talasu melanholije koji je počeo da struji kroz nju kao kakva prethodnica suza.

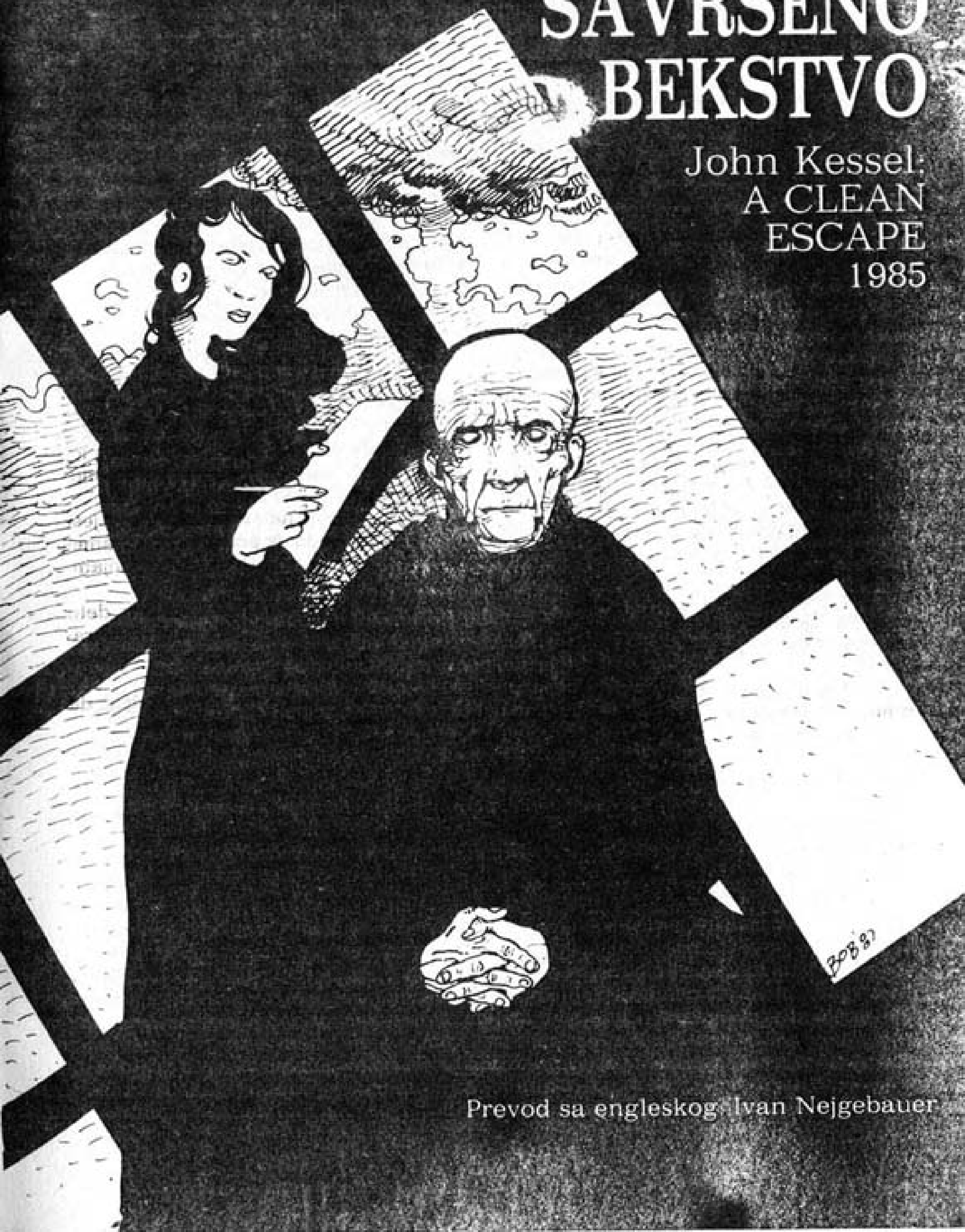
U krilo joj uskoči Ispreturani, odmah nameštajući trbuh za češkanje. Pauci su bili snimili i njegovu transmisiju. Bilo im je drago da ga još jednom naprave, i to neizmenjenog, čim je ona to od njih zatražila. Gladila ga je po stomaku, zatim je uronila licem u njegovo krzno.

»Lepi mali mačak«, reče mu ona. »A ja mislila da si mrtav.«

Džon Kesel

SAVRŠENO BEKSTVO

John Kessel:
A CLEAN
ESCAPE
1985

Prevod sa engleskog: Ivan Nejgebauer

»Razmišljao sam o đavolima. Hoću da kažem, ako na svetu postoje đavoli, ako postoje ljudi koji predstavljaju zlo, da li je naša dužnost da ih iskorenimo?«

Džon Čiver »Voz u 5.48«

Dok je sedela u svojoj ordinaciji očkujući - a da ni sama nije znala šta - dr. Evans se nadala da je ne očekuje još jedan loš dan. Osećala je potrebu za cigaretom i pićem. Okrenula se u stolici prema spuštenim roletnama pored radnog stola, zavalila se i sklopila ruke iza glave. Zatvorila je oči i duboko udahnula. Vazduh koji je strujao naniže od ventilatora na tavanici mirisao je na mašinsko ulje. Bio je hladan. Osećala ga je na licu; telo joj je grejao debeo džem-per. Kosa joj je pod prstima bila masna. Narednih nekoliko minuta ni o čemu nije razmišljala. Na vratima se začu kucanje.

»Uđite«, reče ona odsutno.

U ordinaciju uđe Hejvelman. Imao je krupno telo atletičara, pomalo omekšano, gustu sedu kosu i izduženo lice. Na prvi pogled se nije činilo da ima šezdeset godi na. Njegovo dobro skrojeno plavo odelo vapilo je za peglanjem.

»Doktore?«

Evansova ga je za trenutak posmatrala. Ubiće ga. Oborila je pogled na sto i rukom protrljala čelo. »Sedite«, reče ona.

Izvadila je iz fioke kutiju cigareta. »Hoćete li da zapalite?«

Starac uze cigaretu. Pažljivo ga je posmatrala. Njegove smede oči bile su oivičene crvenilom; pogledom kao da se izvinjavao.

»Suviše pušim«, reče on. »Ali ne mogu da prestanem.«

Ona mu pripali. »Ovde svakog dana više njih ostavlja duvan.«

Hejvelman ravnomerno izdahu dim. »Šta mogu da učinim za vas?«

»Šta ***ja*** mogu da učinim za vas, gospodine?«

»Pre svega, želim da odigramo malu igru.« Evansova izvadi maramicu iz džepa. Premestila je na sredinu podmetača za pisanje mesingani pritiskivač za hartiju, umanjenu kopiju Linkolnovog spomenika. »Hoću da gledate šta radim.«

Hejvelman se nasmeši. »Nemojte mi reći — učinićete da iščezne, zar ne?«

Pokušala je da ne obraća pažnju na njega. Pokrila je pritiskivač maramicom. »Šta je ispod ove maramice?«

»Hoćete li da se kladimo?«

»Ne sada.«

»Pritiskivač za hartiju.«

»Odlično.« Evansova se odlučno zavali u stolici. »Sada hoću da odgovorite na nekoliko pitanja.«

Starac je radoznalo posmatrao ordinaciju, spuštene roletne, kompjuterski terminal i tastaturu uza zid, tablu sa prekidačima u uglu stola. Pogled mu se zaustavi na ogledalu nasuprot prozora. »To je poluprozirno ogledalo.«

Evansova uzdahnu. »Stvarno.«

»Da li nas snimaju?«

»Da li vam to nešto znači?«

»Voleo bih da znam. To je pitanje pristojnosti.«

»Da, snimaju nas na video-traku. A sada odgovarajte na pitanja.«

Hejvelman kao da se zgrčio pred njenom odbojnišću. »Svakako.«

»Kako vam se sviđa ovde?«

»Dobro je. Malo dosadno. Imam utisak da čovek ovde ne bi mogao ni da se razboli, ako me razumete. Ne mislim da vređam, doktore. Nisam bio dovoljno dugo da bih se navikao na mesto.«

Evansova se polako ljuljala napred-nazad. »Otkud znate da sam doktor?«

»Zar niste? Mislio sam da jeste. Ovo je bolnica, zar ne? Po tome sam zaključio, kad su me poslali da vas vidim, da morate biti doktor.«

»I jesam. Prezivam se Evans.«

»Milo mi je što sam vas upoznao, dr. Evans.«

Ubiće ga. »Koliko ste dugo ovde?«

Čupnuo se za uvo. »Danas sam stigao. Nedavno, rekao bih. Pre nekoliko sati. Pričao sam sa sestrama u njihovom odeljenju.«

Šta bi samo dali za dupli »Džek Denijels«. Pogledala ga je kroz prepletene prste. »Pričljive neke sestre.«

»Siguran sam da rade svoj posao.«

»Naravno. Recite mi šta ste radili pre nego što ste došli u ovu ... bolnicu.«

»Mislite neposredno pre toga?«

»Da.«

»Bio sam na poslu.«

»Gde radite?«

»Imam sopstvenu kompaniju — »ITG Computer Systems«. Pravimo programe za mnoge ljude. Verovatno ćemo uskoro sklopiti veliki ugovor sa »Belom«. Ako se to ostvari, mogu da odem u penziju u četrdesetoj — pod uslovom da mi Ujak Sem ne zavuče ruku u džep pre nego što stignem da prebrojim pare.«

Evansova nešto zabeleži u svom notesu. »Imate li porodicu?«

Hejvelman ju je postojano posmatrao. Pogled mu je bio kao u marljivog mladog univerzitetskog studenta, neprikladan za čoveka njegovih godina. Zurio je u nju kao da ne može da shvati zašto mu postavlja ta odsečna pitanja. Gnušala se njegove slabosti; ona je u njoj pobuđivala bes koji ju je dovodio do ivice ludila. Dan je već loše počeo, a biće i gore.

»Ne razumem šta želite da postignete«, reče Hejvelman sa znatnim dostojanstvom. »Ali tek da vam dosije sadrži činjenicu: imam ženu, Helen, i dvoje dece. Roni ima devet, a Suzan pet godina. Imam veliku i lepu kuću, »linkoln« i »porše«. Navijam za »Brejvz« i ne jedem masne kolače. Šta biste još želeli da znate?«

»Dosta toga. Na kraju ću to i saznati.« Glas joj je bio hladan. »Da li biste želeli nešto da me pitate? Kako ste dospeli ovamo? Koliko ćete morati da ostanete? Ko ste?«

Njegov glas je bio podjednako leden. »Znam ko sam.«

»Pa ko ste onda?«

»Zovem se Robert Hejvelman.«

»Tačno«, reče dr. Evans mirno. »Koja je godina?«

Hejvelman ju je oprezno gledao, kao da se sprema da ga nasamari. »Kakvo je to pitanje? Ovo je 1984.«

»Koje doba godine?«

»Proleće.«

»Koliko imate godina?«

»Trideset i pet.«

»Šta je ispod ove maramice?«

Hejvelman pogleda maramicu na stolu kao da je prvi put vidi. Ramena mu se skupiše i on sumnjičavo pogleda Evansovu.

»Otkud znam?«

Vratio se tog popodneva, podjednako izgužvan, podjednako nevinog izgleda. Kako neko može da ostari i da još uvek nevino izgleda? Nije mogla da se seti nikoga kome je život bio tako lak. »Sedite«, reče ona.

»Hvala. Šta mogu da učinim za vas, doktore?«

»Želim da nastavimo razgovor koji smo vodili jutros.«

Hejvelman se nasmeši. »Razgovor? Jutros?«

»Ne sećate se da ste jutros sa mnom razgovarali?«

»Nikad vas pre nisam video.«

Evansova ga je hladno promatrala. Starac se pomeri u stolici.

»Otkud znate da sam doktor?«

»Zar niste? Rekli su mi da idem kod dr. Evansove u sobu broj 10.«

»Shvatam. Gde ste jutros bili, ako ne ovde?«

Hejvelman je oklevao.

»Da vidimo — bio sam na poslu. Sećam se da sam rekao Helen — svojoj ženi — da ću pokušati da se vratim ranije. Uvek me gnjavi što dugo ostajem. Ima dosta posla: na pomolu je veliki ugovor. Suzan igra u školskom komadu, i treba da smo tamo do osam. A hteo bih da se vratim i ranije, koliko da mogu malo da radim u bašti. Dan izgleda pogodan za to.«

Evansova zabeleži nešto. »Koje je godišnje doba?«

Hejvelman se uzvrpolji kao dete i pogleda prema prozoru: roletne su još uvek bile spuštene.

»Proleće«, reče on. »Sunčano, toplo — veoma lepo vreme. Pupoljci tek što se počinju pomaljati.«

Bez ijedne reči Evansova ustade sa stolice i priđe prozoru. Podigla je roletne, otkrivajući prizor gole ravnice šibane naletima snega. Mrtva trava se povijala na jakom vetru, a nebo je bilo mutno i oblačno.

»Šta kažete na ovo?«

Hejvelman je buljio u prozor. Leđa mu se ispraviše i on se naže napred. Čupnuo se za uvo.

»Grozno. Ako ti se ovdašnje vreme ne sviđa, treba samo da pričekaš deset

minuta.«

»Šta će biti s pupoljcima?«

»Ovako vreme će ih najverovatnije pomoriti. Nadam se da je Helen rekla klincima da se dobro obuku.«

Evansova pogleda kroz prozor. Ništa se nije izmenilo. Polako je spustila roletne i ponovo sela.

»Koja je godina?«

Hejvelman se namesti u stolici, ponovo smiren. »Kako to mislite? Ovo je 1984.«

»Jeste li čitali tu knjigu?«

»Lakše malo. Na šta mislite?«

Evansova se upita šta bi učinio da ona ustane i zarije mu prste u oči. »Na 1984. knjigu Džordža Orvela.« Prisilila se da sporo govori. »Da li vam je poznata?«

»Naravno. Morali smo da je čitamo na fakultetu.« Da li se to ispod Hejvelmanove nevine spoljašnjosti nazirao nagoveštaj uznemirenosti? Evansova je bila tiha i nepomična koliko je god mogla.

»Sećam se da je na mene ostavila snažan utisak«, nastavi Hejvelman.

»Kakav utisak?«

»Na osnovu profesorovih reči očekivao sam nešto sasvim drugo. Bio je ubeđeni liberal. Očekivao sam neku srceparajuću knjigu. Ništa od toga.«

»Da li vas je onespokojila?«

»Ne. Nisam u njoj pročitao ništa što već nisam znao. Jednostavno je pokazala koje su greške kolektivizma. Znate, komunizam potiskuje pojedinca, uništava inicijativu. Tvrdi da su mu najvažniji interesi većine. Ubija sve ljudske vrednosti. To je ono što sam zaključio iz 1984. mada je sve što je profesor o tome govorio bilo o Niksonu i Vijetnamu.«

Evansova je ćutala. Hejvelman nastavi.

»Video sam slično ponašanje i u poslovnom svetu. Velike korporacije su baš kao vlada: ogromne i spore. Možete im pokazati način da uštede milijarde, a one će vas zgnječiti kao stenicu jer im je toliki problem da se promene.«

»Zvuči kao da ste ozlojeđeni«, reče Evansova.

Starac se nasmeši. »I jesam, priznajem. Mnogo sam razmišljao o tome. Ali imam vere u ljude. Možda ću jednog dana pokušati da se kandidujem za Kongres i vidim mogu li da učinim nešto dobro.«

Vrh njene olovke puče. Pogledala je Hejvelmana, koji joj uzvrati pogled. Trenutak kasnije, ona usmeri pažnju na notes. Polomljeni vrh je ostavio crnu mrlju preko njenog preciznog rukopisa.

»To je dobra zamisao«, reče ona tiho, još uvek oborenih očiju. »Još uvek se ne sećate našeg jutrošnjeg razgovora?«

»Prvi put sam vas video kada sam ušao na ova vrata. O čemu je to trebalo da raspravljamo?«

Bio je lud. Evansova se gotovo nasmejala na tu pomisao — naravno da je lud — zašto bi inače bio ovde? U pitanju je uzrok njegovog ludila, natera ona sebe da racionalno razmišlja. Uzela je pritiskivać za hartiju i dodala mu ga. »Razgovarali smo o ovom pritiskivaču«, reče ona. »Pokazala sam vam ga, a vi ste rekli da ga nikad pre niste videli.«

Hejvelman je proučavao pritiskivač. »Izgleda mi sasvim obično. Lako bih mogao da zaboravim tako nešto. U čemu je stvar?«

»Uočićete da je to kopija Linkolnovog spomenika.«

»Verovatno ste ga nabavili u nekoj prodavnici suvenira. Vašington je pun takvog đubreta.«

»Odavno nisam bila u Vašigntonu.«

»Ja tamo živim. U stvari, u Aleksandriji. Vozim se u Vašignton svakog jutra.«

Evansova zaklopi notes. »Imam moguću dijagnozu vašeg stanja«, iznenada reče ona.

»Kakvog stanja?«

Ovoga puta je bilo teže obuzdati smeh. Od napora su joj gotovo pošle suze na oči. Povratila je dah i nastavila. »Ispoljavate simptome Korsakovljevog sindroma. Jeste li ikad čuli za njega?«

Hejvelmanovo lice je bilo bezizrazno kao sveže okrečen zid. »Ne.«

»Korsakovljev sindrom je neobičan oblik gubitka pamćenja. Najstariji zabeleženi slučajevi potiču sa kraja XIX veka. Oko 1970. pojavio se jedan čuven slučaj — mislim, čuven među lekarima. Mornarički narednik po imenu Artur Brigs. Bio je u svojim pedesetim i dobrog zdravlja, ako se izuzmu posledice alkoholizma. Bio je podoficir dok ga sredinom šezdesetih nisu otpustili, posle dvadeset godina službe. Živeo je sasvim normalno do ranih sedamdesetih, a onda je potpuno zaboravio

sve što mu se desilo posle septembra 1944. Mogao je do u tančine da se seti događaja do tog vremena, kao da su se nedavno desili. Ali ostatka života, nikako. I ne samo to: njegovo pamćenje je bilo tako oštećeno da je mogao da pamti dogadaje koji su se odigravali u sadašnjosti samo nekoliko desetina minuta, a onda bi ih potpuno zaboravio.«

»Mogu da se setim svega što mi se desilo do trenutka kada sam ušao ovamo.«

»To je lekarima govorio i narednik Brigs. Da bi to i dokazao, rekao im je da drugi svetski rat još traje, da je on smešten u San Francisku pred odlazak na Filipine, da bi »Sen Luis Braunz« konačno mogao da osvoji titulu prvaka ako dobro igra u septembru, i da ima dvadeset godina. Imao je držanje i sposobnosti inteligentnog dvadesetogodišnjaka. Nije mogao da se seti ničega što mu se desilo pre više od četrdeset minuta. Svet je nastavio svojim putem, ali on je zauvek ostao u 1944.«

»To je užasno.«

»Tako se činilo i njegovom lekaru« u početku. Kasnije je pomislio da to i nije tako loše. Brigs je još uvek imao stabilan emocionalni život. Još uvek je mogao da uživa u sadašnjosti; ona jednostavno nije ostavljala traga na njemu. Sećao se svoje mladosti; za njega ona nikad nije prestala. Nikad nije ostario i video kako njegovi drugovi stare i umiru, nije zapamtio da je sam postao usamljeni alkoholičar. Devojka ga je još uvek čekala u Kolumbiji, Misuri. Zauvek je imao dvadeset godina. Izvršio je savršeno bekstvo.

Evansova izvuče fioku i iz nje izvadi malo ogledalo. »Koliko imate godina?«

Hejvelman je izgledao uplašeno. »Čujte, zašto se...«

»Koliko vam je godina?« Glas joj je bio tih ali odlučan. Srce je pretilo da joj prepukne od veselja.

»Trideseti i pet. Šta to, do vraga...«

Gurnula mu je ogledalo u ruke, osetivši pri tom zadovoljstvo kao da je pucala u njega. Hejvelman ga je uzeo, pogledao je, a zatim oprezno, kao najnervozniji brucoš koji proverava ocenu na ispitu, pogledao u svoj odraz. »Isuse«, reče on. Počeo je da se trese.

»Šta se desilo? Šta ste mi uradili?« Zgrčenog lica je ustao sa stolice. »Šta ste mi uradili? Ja imam trideset i pet godina! Šta se to desilo?«

Dr Evans je stajala ispred ogledala u svojoj ordinaciji. Nosila je uniformu, izgužvanu gotovo koliko i Hejvelmanovo odelo. Šinjel joj je bio otkopčan; opipavala je levu dojku. Legla je na pod i nastavila ispitivanje. Tvrda izbočina je neporecivo bila tu. Još uvek nije bilo bola.

Uspravila se, dohvatila kutiju cigareta sa stola, izvadila poslednju cigaretu i pripalila je. Zgužvala je kutiju i ubacila je u korpu za otpatke. Dva poena. Bila je prilično dobra košarkašica na fakultetu, pre dvadeset godina. Ponovo je legla, duboko uvukla dim i silovito ga izdahnula, sa uzdahom iscrpljenosti. Verovatno više ne bi mogla ni da optrči teren.

Okrenula je glavu prema prozoru i pogledala kroz njega. Roletne su bile podignute, otkrivajući isti pusti predeo koji je videla i ranije. Na vratima se začu kucanje.

»Uđite«, reče ona.

U ordinaciju uđe Hejvelman. Video ju je kako leži na podu, izvio obrvu, iscerio se. »Vi ste dr. Evans?«

»Da.«

»Mogu li da sednem ili treba i ja da legnem?«

»Šta god vam padne na jebenu pamet«

Seo je na stolicu. Nije se uvredio. »Pa, zašto ste hteli da me vidite?«

Evansova ustade, zakopča šinjel i sede na stolicu. Posmatrala ga je. Lice joj je bilo bezizrazno i bledo, a tanke usne mirne. Bio je to izraz neizlečivo bolesne žene, toliko naviknute na bolest i neophodnost da se na nju ne obraća pažnja, da je jedino što je pokazivala od bola bila blaga dosada. Doveščću ovo do kraja, govorilo je njeno lice, a onda ću se ubiti.

»Da li smo se negde već sreli?« upita ona.

»Ne. Siguran sam da bih zapamtio.«

Bio je siguran da bi zapamtio. Ubiće ga. To će svakako zapamtiti.

Zgnječila je opušak. Osetila je kako joj se vilice stežu; sa žaljenjem je pogledala u pepeljaru. »Sad moram da prestanem.«

»Trebalo bi i ja da prestanem. Suviše pušim.«

»Hoću da me pažljivo slušate«, reče ona polako. »Ne odgovarajte dok ne završim.

»Ja sam major D. S. Evans, vojni psiholog. Ova ordinacija pripada ambulanti Nacionalnog centra za odbrambene komunikacije u slučaju opasnosti, koji se nalazi tristo metara ispod brda Zapadne Virdžinije. Koliko nam je poznato, mi smo jedino preostalo vladino telo u kontinentalnom delu Sjedinjenih Država. Ono što vidite kroz prozor prenosi nam površinski monitor u centralnoj Nebraski, mogu da izdam naređenje kompjuteru da nas poveže sa bilo kojim od dvanaest monitora koji još uvek funkcionišu na površini.«

Evansova se okrenu prema tastaturi i otkuca komandu; slika na prozoru se promeni i ukaza se prizor razrušenog zida i iskrivljenih armaturnih šipki. Vidik je bio zamućen usled stvrdnute prašine na sočivu kamere i guste vejavice. Evansova otkuca dodatnu komandu i pomeri jedan od prekidača na stolu. Iz zvučnika se oglasi snažan statički šum, cvrčanje kao kad se prži slanina.

»To je Dalas. Zvuk koji čujete potiče iz radijacionih detektora na mestu gde je kamera.« Otkucala je novu komandu i na »prozoru« se ukaza niz podjednakih scena pustoši; svaka se zadržavala deset sekundi pre prelaska na sledeću. Sumračna, nepomična pustinja ispod niskih oblaka, nejasan podvodni snimak na kome su se jedva nazirali ostaci jedne zgrade; ogoljena šuma, napola zavejana; pusta petlja na auto-putu. Prilikom svake promene zvučnik bi zaćutao za delić sekunde, a onda bi se šištanje nastavilo.

Hejvelman je sve ovo ozbiljno posmatrao.

»Stanje na površini je ovakvo već godinu dana, otkako su pale poslednje bombe. Koliko znam, u celoj Severnoj Americi nema živog ljudskog bića — ni na celoj severnoj hemisferi, kad smo već kod toga. Za poslednjih osam meseci su jedna po jedna prestale sve radio-poruke iz Južne Amerike, Novog Zelanda i Australije. Od početka godine nismo na površini primetili ništa živo iznad nivoa insekata. Sada je leto 2010. Mada, kada se uzme u obzir situacija, brojanje godina po starom sistemu čini mi se prilično beskorisnim.«

Dr. Evans izvuče fioku i iz nje izvadi automatski pištolj. Stavila ga je na sredinu podmetača za pisanje i zavalila se, desna ruka joj je dodirivala ivicu stola u blizini pištolja.

»Sada ćete mi reći da nikad niste čuli za ovo i da me u životu niste videli«, reče ona. »Uprkos tome što veće dve nedelje svakog dana razgovaram s vama i što ste za to vreme čuli ovo objašnjenje od mene bar tri puta. Reći ćete mi da je 1984. i da vam je trideset i pet godina, uprkos apsurdnosti takve izjave. Ispoljićete zaprepašćenje i zbunjenost; i što više budem insistirala da se suočite sa činjenicama, bićete sve uznemireniji. Na kraju ćete briznuti u plač i očekivati od mene da se sažalim na vas. Možete se tornjati do đavola.«

Dok je govorila, u glasu joj se osećao sve veći bes. Morala je da prekine, bilo je gotovo neizdržljivo. Kada je nastavila, ponovo je gospodarila sobom. »Ako ustrajete u toj gluposti, možda ću vas ubiti. Budite uvereni da nikome ne bi bilo žao. A sada govorite.«

Hejvelman je zurio u prozor. Usta su mu se glupo otvarala i zatvarala. Kako je star izgledao, kako slabašan. Evansova oseti iznenadan nalet sažaljenja i sumnje. Šta ako greši? Predočila je sebi svoju sliku kako ju je on mogao videti; arogantna, opora, neshvatljiva; inkvizitor čiji su razlozi što ga muči za njega savršena tajna.

Posmatrala ga je. Nakon nekoliko minuta on zatvori usta; brzo je trepnuo nekoliko puta i oči su mu ponovo bile bistre.

»Molim vas. Recite mi o čemu pričate.«

Evansova se strese. »Pištolj je napunjen. Nastavite.«

»Šta hoćete da vam kažem? Ništa nisam o tome čuo. Ovog jutra sam video ženu i decu i sve je bilo u redu. A sada mi servirate priču o atomskom ratu i 2010. godini. Zar sam prespavao tridest godina?«

»Niste bili preterano iznenađeni kad ste ušli ovamo. Ako ste toliko izgubljeni, kako objašnjavate činjenicu da ste se našli ovde?«

On se teško spusti na stolicu. »Ne sećam se. Mislim da sam došao ovamo — u bolnicu — na pregled. Nisam razmišljao o tome. Vi morate znati kako sam tu dospeo.«

»I znam. Ali mislim da i vi to znate, i da se prosto igrate sa mnom — sa svima. Ostali se brinu, ali meni je dosto svega. U stanju sam da vas prozrem, tako da možete prekinuti s glumom. Bili ste poznati po svojoj iskrenosti, ali podozrevam da je i to bila samo poza, tako da to kod mene neće upaliti. Niste otpočeli tu igru dovoljno brzo da biste me ubedili da ste ludi, ma šta ostali mogli pomisliti.«

Evansova se poigravala ugašenim opuškom. »Ili je možda u pitanju sistem zavaravanja«, nastavi ona, »Mislite da ste u bolnici, a vaša šizofrenija se razvila do te mere da poričete sve što se ne slaže sa vašim pokušajima da izbegnete odgovornost. Pretpostavljam da bi vam se ta vrsta ludila na neki način mogla oprostiti. Ako je to u pitanju, bila bih objektivnija. Znam da to nisam, i da izdajem svoj poziv. Gadna stvar.« Osećanja su lagano čilela iz nje, sve dok se, na kraju, nije osećala kao da ih razdvaja okean, a ne sto.

»Još uvek mi nije jasno o čemu govorite. Gde su mi žena i deca?«

»Mrtvi su.«

Hejvelman se ukoči. Čulo se jedino šištanje detektora. »Dajte mi cigaretu.«

»Nemam ih više. Upravo sam popušila poslednju.« Glas joj je bio dalek. »Rastegla sam dve kutije na godinu dana.«

Hejvelman obori pogled. »Kako su mi ruke stare! ... Helen ima divne ruke.«

»Zašto se i dalje pretvarate?«

Starčevo lice se zacrvene, »Crkli dabogda! Recite mi šta se desilo!«

»Čuveni Hejvelmanov bes. Treba li da se uplašim?«

Sum iz zvučnika kao da se pojačavao. Hejvelman poseže za pištoljem. Evansova mu ga otrže i povuče ga prema sebi. Starac zgrabi pritiskivač i zamahnu njime. Ona uperi pištolj u njega.

»Vaša žena nije stigla na avion. Nalazila se u zapadnom krilu Bele kuće. Ne znam gde su bila vaša prokleta deca — verovatno su pretvorena u paru sa svojim porodicama. Ali vas je spasila operacija Meniskus. G. predsedniče. A sada sedite i recite mi zašto igrate tu igru, ili ću vas istog časa ubiti. Sedite!«

Hejvelmanu kao da je puklo pred očima. »Ludi ste«, reče on tiho.

»Vratite pritiskivač na sto.«

Vratio ga je i seo.

»Ali ne možete biti tek tako ludi«, nastavi Hejvelman. »Nema nikakvog razloga da me odvučete iz kuće i izložite ovome. To je neka zavera. Vlada, CIA.«

»I vi tvrdite da vam je trideset i pet godina?«

Hejvelman ponovo pogleda svoje ruke. »Nešto ste mi učinili.«

»A logori? Vladina naredba broj 31?«

»Ako sam predsednik, zašto me onda ispitujete? Zašto ne mogu da se setim baš ničega u vezi s tim?«

»Dosta. Prekinite«, reče Evansova polako. Po prvi put je čula svoj glas. Zvučao je starije nego Hejvelmanov. »Neću više da trpim laži. Kunem se da ću vas ubiti. Prvo smo imali monodramu vrhovnog komandanta: gimnastičke vežbe, kruto držanje i disciplinu. Zaim ulogu Velikog brata: hajde da popijemo po jednu i porazgovaramo o tome, sinko. Razumen, gospodine predsedniče.« Hejvelman je zurio u nju. Nateraće je da ga ubije, a znala je da za to neće imati snage.

»A sada se ničeg ne sećate«, reče ona. »Vaši momci su zbunjeni i dosta im je svega. Kao i meni.«

»Ako je to tačno, morate mi pomoći!«

»Ne pada mi na pamet!« povika Evansova. »Hoću da vas nateram da kažete istinu. Zar ne shvatate da smo mrtvi? Ne zanimaju me vaša bedna shvatanja is-

pravnog i pogrešnog; samo mi recite kako uspevate da nastavite tu igru. Koga mislite da impresionirate? Mislite li da treba da pobedite na izborima? Da obezbedite mesto u istoriji? Nema više istorije! Završena je prošlog avgusta! Zato me poštedite fantaziranja o bolnici i nepostojećem odeljenju za sestre. Niko sa Korsakovljevim sindromom ne bi izmislio takvu priču. Uočio bi razliku između prozora i ekrana. I mnoštvo drugih grešaka. Niste dovoljno dobar glumac.«

Ruka joj je podrhtavala. Pištolj je bio težak. Glas joj je takode podrhtavao, i prezirala je sebe zbog toga. »Ponekad mislim da me je u životu držala pomisao da mi je ostalo pola kutije cigareta. To, i želja da vas nateram da puzite.«

Starac je sedeo i gledao pištolj u njenoj ruci. »Bio sam predsednik?«

»Ne«, reče Evansova gorko, »ja sam sve to izmislila.«

»Otpočeo sam rat?«

Evansova oseti kako joj srce lupa. »Dosta laganja! Vi ste poslali rakete; naredili ste preventivni udar.«

»Star sam. Koliko imam godina?«

»I te kako dobro znate koliko...« zastala je. Jedva je uspela da uhvati vazduha. Osećala je oštar bol u grudima. Šezdeset jednu.«

»Gospode Bože.«

»Tako? To je sve što imate da kažete?«

Starac je šuplje zurio, a zatim polako, tako polako da u početku nije bilo jasno šta radi, spustio lice u šake i zaplakao. Njegovi jecaji su bili gotovo nečujni u poređenju sa šištanjem detektora. Dr. Evans ga je pažljivo posmatrala. Stavila je laktove na sto i umirila pistolj držeći ga obema rukama. Ispred nje se tresla Hejvelmanova glava. Uprkos godinama, seda kosa mu je bila gusta.

Posle nekoliko trenutaka Evansova je pružila ruku i isključila zvučnik. Šištanje prestade.

Nešto kasnije, Hejvelman prestade da plače. Podigao je glavu. Izgledao je ošamućen. Izraz lica mu postade nedokučiv. Pogledao je Evansovu i pištolj.

»Zovem se Robert Hejvelman«, reče on. »Zašto ste uperili taj pištolj u mene?«

»Nemojte, molim vas«, reče Evansova.

»Nemojte šta? Ko ste vi?«

Evansova je videla kako mu crte lica postaju neoštre. Kroz suze joj je ličio na mnogo mlađeg čoveka. Pištolj joj klonu u ruci. Pokušala je da ga podigne, ali kao da je bila načinjena od dima — od nje nije ostalo ništa čvrsto. Nije mogla ni da se zaštiti od rastakanja, a kamoli da ubije nekog tako bezazlenog i nevinog kao što je Robert Hejvelman. Uzeo joj je pištolj iz ruku. »Je li vam dobro?« upitao on.

Dr. Evans je sedela u svojoj ordinaciji, nadajući se da je ne očekuje loš dan. Bol u grudima se tog dana nije pojavio, ali je ostala bez cigareta. Pretražila je sto u nadi da je u uglu neke od fioka zaturila kutiju, ili makar opušak. Ništa od toga.

Odustala je od potrage i okrenula se prema prozoru. Roletne su bile podignute; otkrivajući zavejano polje. Posmatrala je kako vetar valja oblake. Bilo je mračno. Zima. Sve je bilo mrtvo.

»Tamo je hladno«, prošaputa ona.

Na vratima se začu kucanje. Bože, pusti me na miru, pomisli ona. Samo me pusti na miru.

»Udite«, reče ona.

Vrata se otvoriše i u ordinaciju uđe starac u izgužvanom odelu. »Dr. Evans? Ja sam Robert Hejvelman. O čemu ste hteli da razgovaramo?«.

Tom Salivan

MIKIMAUSIJADA

Tom Sullivan:
THE MICKEY MOUSE
OLYMPICA, 1979

Prevod
sa engleskog:
Aleksandar
Nejgebauer

U roku od jednog sata, dva specijalna aviona poletela su sa suprotnih krajeva sveta. Prvo se sa piste tajnog razvojnog centra u blizini Minska podigao »Aeroflotov« sovjetski džin. Četrdeset minuta kasnije, »Pan Am-ov« gorostas izvijenih krila napustio je najstrože čuvani kompleks za obuku u Provu, u državi Juta. Oba aviona su imala lovačku pratnju u međunarodnom vazdušnom prostoru. Oba su, pomoću osmatračkih satelita iznad njih, sledila kurs garantovano izvan zone veštačkih vremenskih prilika.

Za posade je let bio neprekidna dosada. Povremeno bi neko razmetljivo uzviknuo: »Pokopaćemo ih, a, Nikita?« »Hej, Stilte, kad raspalimo po tim budalama, propišaće crveno!«

Sleteli su na odvojenim pistama havanskog aerodroma »Hose Marti«. Trostruke ograde od bodljikave žice bile su međusobno udaljene dvesto metara. U oba slučaja teleobjektivi su skratili rastojanje.

»Poddelka!« vrisnuo je Rus kada je, nekoliko časova kasnije, video snimke američkog iskrcavanja.

»Podvala!« ponovio je Amerikanac pred svojim prikazom ruskog dolaska.

Sledećeg popodneva stajali su jedan pored drugog na pretrpanom olimpijskom stadionu, izgovarajući zakletvu bratstva i poštenog nadmetanja. Pravi Vavilon. Sto šesnaest zemalja. Šezdeset i osam jezika. Kada je, posle zakletve, urlik gomile preplavio platformu, Dankan Šerman se kiselkasto osmehnuo svom ruskom dvojniku.

»G Smerdakove«, poče on blago formalno, »pretpostavljam da možemo da otpustimo prevodioca.«

Georgij Smerdakov se takode nasmeši. »Da. Ja pomalo govorim engleski, g. Širmane.«

Oni učtivo ali otvoreno odmeriše jedan drugog. Rus je pred sobom video grubog čoveka oštre brade, sivkasto-belog, verovatno bivšeg atletičara, sada omekšalog, sa kožom nekog ko mnogo vremena provodi unutra — ili ispod zemlje. Amerikanac je uočio malo iskošeno pljosnato lice nalik na omlet; već je bio siguran da sovjetski rukovodilac nikad nije obuo patike, i sumnjao je da bucmasti Smerdakov može da dohvati čak i svoje čarape bez savijanja u kolenima.

»Nadam se da ste imali prijatan let«, reče Šerman.

»Veoma prijatan. A ja se nadam da ste se meko spustili.«

»Zar niste i sami videli?«

Smerdakov za trenutak nije znao šta da kaže, ali tada blesnuše Šermanovi zubi, i obojica se nesigurno nasmejaše.

»Nadam se da vam magla nije zamutila snimke«, reče Rus. »Morali smo da upotrebimo kompjuter da izoštrimo svoje.«

»Ah, Smerdakove, zar nas je tričava magla mogla sprečiti da vidimo vaše dizače tegova — one koje ste morali postrance da istovarate iz aviona?«

»Prtljag je bio kabast.« Smerdakov svadljivo odmahnu rukom. »Nas je brinuo onaj vaš košarkaš visok četiri metra. Nije lupio glavu? Ili je to bila skakačica uvis? Moj trener tvrdi da je video ruž na usnama!«

»Mora da ste videli Stilta kako nosi devojku na ramenima. Naš najviši košarkaš ima samo devet stopa. Jedno triput više nego oni vaši patuljci.«

»Pasulji... ?« pravio se Smerdakov da ne razume.

»Kepeci. Znate već, malci... Mali ljudi.«

»Naša gimnastička ekipa je mlada.« Smerdakov bespomoćno sleže ramenima. »Ali dozvolite mi da vam čestitam na neobičnom skeletu koji ima većina vaših atletičara. Da smo pokušali to da postignemo, morali bismo da prekršimo sva pravila ustanovljena drugom Olimpijskom konvencijom o genetskim manipulacijama.«

Kao i sve rusko osoblje, Smerdakov je bio doktor genetskog inženjerstva. Šermana je to vređalo. Nije mogao da se upušta u podrobnu diskusiju. Revnosno se isprsio kad je prošla olimpijska baklja. Išla je trkačkom stazom, nemiran prizor u inače dostojan-

stvenoj Havani. Nosilac ju je poneo uz stepenice, do vrha stadiona, i tamo se i sam ispr-sio. Zastave su lepršale. Olimpijski lanac se počeo hidraulično dizati — nagoveštaj Volta Diznija. Ko je drugi i mogao da izgradi sve potrebne objekte? Posle igara drugi i četvrti prsten u lancu pretvoriće se u mišje uši. Plamen je prešao u posudu i suknuo uvis. Graja je još jednom preplavila platformu na kojoj su stajali Šerman i Smerdakov. Među predstavnicima zemalja točio se šampanjac.

»Svom prijatelju Sir-manu«, obrati mu se Smerdakov. Na ruskom je izgovorio bujicu reči od koje je njegov nazovi-prevodilac dobio histerični napad.

Šerman klimnu glavom u znak zahvalnosti. »Smerđakovu«, reče on, podigavši čašu. »Jamog grmleg jazalak poktuz vrg!«

Sledećeg jutra, pre nego što su takmičenja zvanično počela, Šerman je bio na atletskom stadionu, gde je gledao dolazak atletičara i diktirao beleške svom pomoćniku. Dok su grupe sportista skidale trenerke i počinjale da se zagrevaju, pronašao je način da prepozna one koji nisu nosili brojeve. »Autogram?« Zamolio bi, kuckajući olovkom po notesu ispred izabranog atletičara. »Au-to-gram, mo-li-ću?« Polaskani sportista bi se potpisao, a pomoćnik bi ga za to vreme fotografisao. To je bilo neophodno jer za poslednjih petnaest meseci nije održano nijedno međunarodno takmičenje, zbog obaveznih hromozomskih testova, koji su bili potrebni da bi se sprečilo genetsko varanje. Niko nije želeo diskvalifikacije u olimpijskoj godini.

Šerman je video prvu predstavu kada su ruske atletičarke izašle na teren. Video je da su žene jer im se natpis CCCP nalazio na levoj strani grudi, za razliku od muškaraca koji su ga imali na desnoj. Kad bi skinule trenerke, razlike nije bilo. Ali ono što je stvarno zabezeknulo Šermana — i ispunilo kalup odlivkom sumnje, dobivši neljudski oblik — bili su skakači.

»Gos-pode...« oteže on.

»Skakavci«, jezgrovito potvrdi njegov pomoćnik.

Sa nogama tankim kao žice, oblikovanim ravnomerno poput lanca kobasica, ruska ekipa je izgledala kao insekatski ekvivalent morskim sirenama. Istovremeno su počele da se svlače. Skakutavi čučnjevi, ludačko trčanje u mestu i skokovi kao u gazele izbrisali su svaku sumnju.

»Protest, protest, protest«, šaputao je Šerman, brzo pucketajući prstima.

Pomoćnik zgrabi punu šaku formulara iz akten-tašne. Ali proseda Šermanova brada već se kretala kroz niskoorbitalni balet. »Autogram — pripremi kameru. Felikse — autogram, molim vas,« Pomoćnik se batrgao sa tašnom, formularima i kamerom.

Iznenada se začula provala dubokog basa i jedna od žena je krenula prema Šermanu, mlatarajući po vazduhu skupljenim prstima kao da briše mrlju sa vetrobrana,.

»Ona je trener, gospodine«, reče Feliks.

Šerman ostade na svom mestu.

»Kaže, ako se još koji put približite njenim devojkama, reći će Ljudmili da vas šutne u... u...«

»Jasno, Felikse«, izveštačeno se isceri Serman i povuče se, salutirajući olovkom.

Neke devojke se zakikotaše. Dubokim glasovima.

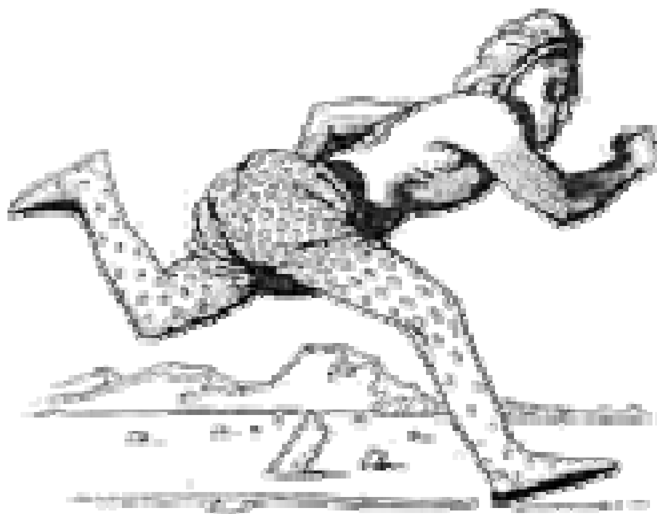
»Vidiš? Vidiš? Fino. Nemaju šanse, Felikse. Ne mogu da odbiju protest.« Šerman se uspravi i uspori govor. »Popuni formular. Samo ispiši optužbe. Imena ćemo saznati kasnije.«

»Za šta da ih optužim, gospodine?«

»Za bilo šta. Napiši da si video kako trljaju noge i cvrče. Da su im listovi duži od butina. Hoćemo hromozomsko poređenje sa njihovim roditeljima, majku mu! Ako treba i sa precima do devetog kolena unazad — sve do zečeva!«

»Razumem, gospodine«, reče Feliks.

Ruska verzija ove scene odigrala se u sali broj 1 Velike sportske hale, kuda je Smerdakov otišao nakon paničnog poziva sovjetskog rvačkog trenera.

Američki rvači su se poput gmizavaca na suncu izležavali pored strunjače gde se vodila borba izmedu ukrajinskog tiroidnog kretena i jenkijevskog piramidalnog grbavca. Vrh njegove grbe nalazio se izmedu ključnjača.

»Mogao bih šešir da okačim na nju!« reče ruski trener, upirući prstom.

Smerdakov iskolači oči, a brada mu se povuče u nabore na vratu.

»Pobedili smo sve osim Amerikanaca«, zapišta trener. »Nemoguće ih je uhvatiti. Grbavci. Baš svi. Ne možemo ih pobediti ni na poene. Panikin je povredio grudni koš pokušavajući da izvrši zahvat.«

»Uložite proteste. Kada nastupa Koroljenko?«

»Sledeći.«

Ukrajinski kreten je držao Amerikanca za noge i vrteo ga u krug oko grbe. Smerdakov se spusti na sve četiri i potapša strunjaču. Amerikanac uskoro obori protivnika. Začu se odbrojavanje.

»Koroljenko!« povika ruski trener.

Koroljenko ustade i skide trenerku. Trener poče da ga masira parom rukavica, i u celoj sali se začu škripanje.

»Ima krljušt!« dopre šapat pun neverice sa kapitalističke strane.

Američki Kvazimodo se povuče na ivicu kruga, ne više tako siguran u lak plen. »Da li je ekcem zarazan?« zakuka on. Trener ga je umirio rekavši mu da se sibirska koža Rusa jednostavno oljuštila na kubanskom suncu. Ali već kod prvog dodira Amerikanac je izvio ruku, a kada ga je Rus ščepao uz praseće skičanje, vrisnuo je kao da ga nabijaju na kolac.

»To nije koža!« dreknu on, izgubljeno gledajući u stranu. »Taj tip je aligator«

Sudija je govorio uglavnom japanski, ali je razumeo urlike. Prstom je pokazao Koroljenku da dođe na proveru.

»Postavili su ga fiberflasom«, kukumavčio je Amerikanac, pokazujući pruge ogrebotina na grudima. »Neću da se rvem sa ananasom.«

Do tada su se oba tima približila strunjači, besneći svako na svom jeziku. Zvaničnik, koji se uzdržao od dodirivanja kože Rusa iznenada se uspravio i izjavio na istočnjačkom engleskom: »Nei — ma nič loš — ga«. Elegantno je pljesnuo rukama, pokazujući da borba može da se nastavi, i kada je Amerikanac oprezno navukao trenerku i divljim glasom proglasio svog neprijatelja za »Komunistički kaktus«, razjareni sudija je prekinuo borbu u njegovu korist *par forte*.

Smerdakov sleže ramenima i sede naspram američkog trenera, za sudijski sto, da popuni još jedan protest.

Tako je prošlo nedelju dana dok Olimpijski komitet nije, kao izraz bespomoćnosti, organizovao privatan sastanak dvojice protivnika u havanskom hotelu »Libere«.

Prvi se pojavio Šerman, raščupaniji nego ikada, bleđi nego što je bio, u plavom džemperu koji nije skidao već trideset i šest sati. Smerdakov se iz psiholoških razloga razbaškario u obližnjem kafiću, ali je došao podjednako iscrpen; njegovo debelo i pokretljivo lice bilo je lišeno šarma bucmastog anđelčeta, nalik na zapušteno polje, izrovano i stvrdnuto. Sedeli su na suprotnim krajevima uglačanog stola i svaki je posmatrao iglu na reveru onog drugog.

»Gospodo«, poče mudri stari olimpijski patrijarh koji im je sadeo sa strane, »svi smo veoma iznureni...«

Sve ostalo što je rekao bilo je nevažno. Smerdakov je znao. Šerman je znao. Ostala dva člana izvršnog komiteta su znala. Znao je i nasmešeni Kubanac koji kao da je greškom zalutao. Svima je bila mrska kosmopolitska poruka starčevog govora. Nisu došli da bi ih smirili. Došli su da ukrste mačeve, zadaju rane, a onda — ako proliju dovoljno krvi odgovarajuće boje — da sahrane žrtve.

»Od strane Sjedinjenih Država«, ožive Šerman u jednom trenutku, »i za dobro igara, zahtevam genetske testove sledećih sovjetskih sportista: Ivana Spadunke, centra...«

»Spadunke!«

» ... centra sovjetske košarkaške ekipe«, nadglasa Šerman Smerdakovo razočaranje.

»Daćemo vam da testirate Spadunku u zamenu za test onog humanoida koga zovete Stilt!«

» ... i skakača s motkom Olge K. i Mihaila C«, nastavi Šerman neuznemireno, »bacača diska Pjotra I. ... «

»Inbera ili Ismailova?«

»Onog sa podlakticama kao od livenog gvožđa.«

»Svi nasi bacači imaju dobro razvijene mišiće ruku«, izjavi Smerdakov.

»Hoću sve da ih testiram.«

»I šta očekujete da ćete naći? Dokaz hemijske sinteze?«

»Ne biste bili toliko blesavi.«

Smerdakov se samozadovoljno nasmeja smehom koji je dopirao iz dubine vrata i ramena.

»Podozrevamo da su oni himere, reče Šerman polako. »Rekombinovani geni koje ste nekako zaustavili na stupnju blastocita — četvoro, osmoro roditelja, bilo koji broj, Slobodan izbor ... «

»Ap — sur — dno!« Za nijansu previše besa. Smerdakov pokuša da ga zabašuri nemarnom zajedljivošću. »Osmoro roditelja! Naravno. Osam prosečnih modela umesto dva. Logično. Nešto ni iz čega, je X da, Sir — mene? Ako nađeš genetski model za tu vrstu razvoja u bilo čijem precima, lično ću povesti Inbera i Ismailova kući. Zašto da ne? Jednostavno ćemo dovesti njihove roditelje!«

»Ne, nećemo naći odgovarajući genetski model«, složi se Šerman. »Ali bićemo u stanju da dokažemo da njihovi geni ne mogu nastati nikakvom permutacijom gena bilo kojih ljudskih roditelja koje navedete.«

Smerdakov poče da lupa o sto. »Dokaz, dokaz, dokaz, Sir — mane! Ne možeš ih okriviti u nedostatku dokaza. Zar bi kapitalistička pravda prihvatila takvu glupost? Gde je predak ovog genetskog cirkusa za koji nas optužujete?«

»Popaj!« uzviknu Šerman sarkastično.

»Pap — aj?« zatrepta Smerdakov. »Ko je Pap — aj?«

»Ovo nije sud«, reče Šerman. »U pitanju je podobnost za Olimpijske igre«.

»Ko je Pap — aj?« upitao Smerdakov patrijarha.

»*Popaj*«, reče mu taj dostojanstveni čovek.

»Poup — aj«, ponovi Kubanac sa unutrašnjom razdraganošću.

Smerdakov je izgledao zabrinut. Popaj. Šta ako je to engleska reč za metode koje su upotrebili?

» ... i ako se ne obezbede ubedljive genealogije svih navedenih sportista, morate ih ili diskvalifikovati i oduzeti im medalje«, zaključi Serman.

»Genealogije?« zakrešta Smerdakov. »Američki neurotičar hoće da dobije pedigre! Neverovatno. Prvo je izmislio vojsku mutanata, uvredivši cvet sovjetske mladosti; zatim njihovog pretka — tog ... tog tajanstvenog Pup — aja, koji verovatno postoji samo u imperijalističkom folkloru; a sada ... sada hoće lično da nam oduzme medalje! Začudo, nije spomenuo sovjetske proteste. Ali i ja imam spisak.« Mahnuo je papirom koji je izvadio iz jakne. »Mačevaoci čije su ruke duže od nogu, vaterpolisti sa zakržljalim palčevima koji luče ulje kao foke i njihov golman koga zovu Pon — ton! Nema potrebe da nastavim. Nema svrhe da pričam o telefonskom pozivu za Spadunku u tri izjutra, u kome su rekli da je njegova trudna žena Vera uhapšena gola pored Lenjinovog kipa u Novgorodu. Ne vredi da pominjem anonimne poklone našim atletičarima — radio — aparati koji ne mogu da se isključe, farme mrava sa tajnim izlazom! Ne, jednostavno zahtevam da se Amerikanci na mom spisku isključe sa svih daljih takmičenja dok se ne potvrdi njihova genetska struktura! I mi tražimo Pup — aje!«

Šerman pucnu prstima. »Medalje, Felikse.«

»Zlato: dvadeset osam (dvadeset osam. Srebro: šesnaest) jedanaest, za njih. Bronza: dvadeset tri (dvadeset dva, za nas). Naravno, ako nijedan protest nije podržan.«

»I bez trke na hiljadu petsto metara slobodnim stilom, koja je upravo na redu«. Šerman je mešao piće i posmatrao bazen na TV ekranu. Prestao je da odlazi na borilišta i pretvorio hotelsku sobu u obaveštajni centar sa pet telefona i televizorom pošto je otkrio da njegova krv predstavlja nektar za kubanske komarce. »Kakvo je stanje ako se svi protesti uvaže, Felikse?«

Feliks uzdahnu kao kuvani jastog. »Zlato i srebro, nerešeno. Mogli bi nas prestići u bronzi.«

»Niko ne gleda bronzu. Mislim da će hiljadu petsto metara predstavljati razliku kada se slegne prašina. Tako mi se čini. A tebi, Felikse?«

»Ne znam, gospodine. Rusi još nisu videli kako Tompson pliva. Mogli bi da protestuju. Ja ... «

Duga pauza privuče Šermanovu pažnju. »Šta je?«

»Nije li ono Smerdakov, gospodine?«

»Gde?«

»Tamo. Iza startnih postolja.«

Šerman se naže dovoljno blizu da prebroji svetleće tačkice na ekranu, od kojih su neke, kako mu se činilo, mogle predstavljati blesavo lice Georgija Smerdakova.

»Taj nikogović rulaćki, ta smrdljiva komunjara!« Šerman oseti kako ga nešto golica duž vrata. Predsmrtna euforija. Tompson je bio poslednja uzdanica Sjedinjenih Država. Ako ne budu mogli da ga održe do sutra, to bi značilo poraz. Večan poraz za njega. Video je sebe kao poslednjeg takmičara kako potvrđuje poraz na zabavama, koga neodređeno predstavljaju, izbegavaju i šapuću mu iza leđa — »To je Šerman, onaj koji je uprskao stvar u Havani.«

Šerman je stigao na bazen bez krvi u licu, ali je uspeo nehajno da se provuče između vlažnih tela i blistavobelih peškira. Bazen je bio prepun plivača koji su se zagrevali; sudije su pokušavale da podese rezervne časovnike iza automatskih ploča za registrovanje. Smerdakov je cinično posmatrao njegov dolazak.

»Geoor — gij!« zavapi Šerman. »Baš sam hteo da ti kažem kako mi je drago što

smo pregrmeli taj odvratni sastanak. Bila je to prilika da se rešimo frustracija, a? Ovo je pretposlednji dan igara i sve nam je oprošteno. Komitet nas je zaboravio, atletičari su uradili svoje, pokazao se duh igara, a, Georgij?«

Smerdakov zamišljeno skupi usne.

»Hajde, molim te«, mladalački se nasmeja Šerman, »i mi smo uradili svoje. Sad treba samo da sednemo i gledamo.«

Smerdakov nastavi da skuplja usne dok se jedan od plivača slobodnim stilom nije okrenuo i zapljusnuo im noge.

»Hej!« reče Šerman dok su se povlačili. »Čik pogodi. Baš sam došao sa takmičenja skakača u vodu, gde sam povukao protest protiv vašeg skakača, Baba ... Babalusa ... onog koji liči na leteću vevericu.«

»Onog koji je osvojio peto mesto?« nasmešio se Georgij.

»Peto? Je li? Peto mesto. Pa, mogao bi da bude i više ako bude još protesta. U svakom slučaju, mislim da je vreme da — hm, u stvari ... u stvari, razmišljali smo o tome da povučemo sve naše proteste. Naravno, to bi bilo zajedničko povlačenje.«

Neko je udario u zid. Pljesak. Takmičar koji je čekao skoči sa postolja. Pljas! Zvuk kao da se slagao sa Smerdakovljevim izrazom lica. »Jedi spanaća«, reče on.

Šerman zatrepta. »Georgij, nema potrebe da ... «

»Jedi spanaća, Pup — aje. Znaš, imamo i mi veze. Sovjetsko — Američko društvo za kulturno saradnju iz Jermenije prozrelo je tvoju imperijalističku mitologiju. Nismo glupi. I mi umemo da brojimo medalje. Pretpostavljam da misliš da ćemo prevideti tog ... tog vašeg vodozemca Tompsona. Onog koji se ne zagreva. Onog sa specijalnim cipelama — izgleda da ima veoma malo kostiju ispod članaka, Sir — mane.«

»Tompson? Tompson. Onaj sa osteogenezom stopala?«

»Prilično retka bolest, zar ne? I još nešto, kažu da ne diše tokom trke. Je l' tako, Sir — mane? Ne diše hiljadu petsto metara? Čak i vodozemci dišu, mada često kroz otvor na vrhu glave.«

»On vrlo brzo diše, Georgij. Časna reč. A usta su mu neobično elastična. Može da udahne i pri najmanjem okretu.«

»Veoma zanimljivo. Snimićemo trku i videćemo.«

Seli su na stolice razdvojene pet metara, iza časovnika. Kada se bazen ispraznio i sudije pripremile, takmičari dođoše do postolja. Uz pomoć dvojice drugova koji su ga pridržavali sa strane, Tompson se dotetura do staze broj 4. Nosio je obuću nalik na velike skijaše cipele. Iz njih su virili dugački i mlitavi privesci nalik na platnene vetrokaze ili, kao reče Smerdakov sa blistavim osmehom, albino kaljače. Rusu je podjednako interesantna bila Tompsonova glava. Izuzimajući kružni venac kose na temenu, plivač je bio potpuno ćelav.

»Vodozemci!« živahno viknu Smerdakov, kuckajući se po temenu.

Sovjetske kamere se okrenuše.

Poslednji dan.

Protiv Tompsonovog svetskog rekorda bio je uložen protest. Olimpijski komitet je odugovlačio. Neko je poslao Smerdakovu sedam stripova o Popaju i pakovanje smrz-nutog spanaća. Komarci su se hranili Šermanovom krvlju.

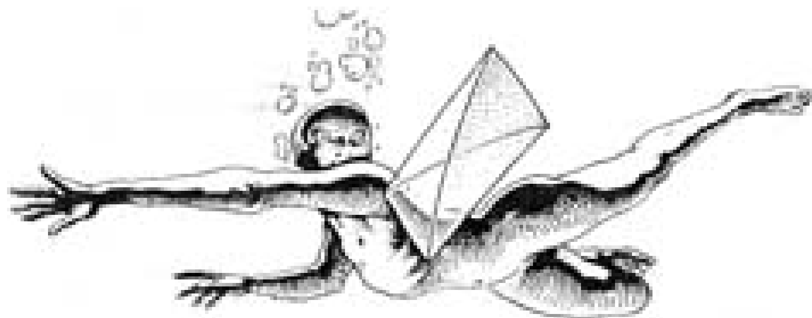
Šerman je gledao snimak konjičkog finala, trke s preponama. Ujka Sem je dobio još jedno zlato — privremeno. Lažno zlato. »Ostaje još samo boks, Felikse«, reče on. »Pogledaj tu zverku. Ne skače, već lebdi. Trebalo ju je uništiti. Zar bi mogao da propustiš da uložiš taj protest? Ostaje još samo boks, Felikse.«

Jedan od telefona se oglasi zvonjavom. Feliks podiže slušalicu. »Smerdakov«, reče on.

Šerman uze slušalicu i pritisnu je uz glavu kao vruću peglu. »Zdravo, Popaje«, reče on umorno.

»Kako se usudujete da tu životinju nazovete konjem!« vrisnu Smerdakov.

»Ima četiri noge i rep, zar ne? Što bi trebalo da je dovoljno za sovjetsku ergelu.«
»Šir-mane. Hoćemo njen rendgenski snimak!«
»Žalim. Trka je završena pre dva sata. Mrtva je.«
»Mrtva?« Smrdakovljev napeti glas prepuče.
»Slomila je nogu na putu u štalu. Morali smo da je ubijemo.«
»Sjajno! Poslužiće i autopsija.«
»Već je pokopana.«
»Otkopaćemo je.«
»I kremirana. Zakopali smo urnu.«
»Zaista, Šir-mane«
»Možete da izvršite autopsiju svog ždrepca.«
»Našeg?«
»Onog koji je osvojio srebro — trup, rep i nekakva glava. Onog protiv koga protestvujemo. Mrtav je, zar ne?«
»... naravno.«
»To sam i mislio. Zaključili smo da ga je jedan od vaših kozaka mamuzao do smrti.«
»Dobar vic. Uginuo je usled prirodnih uzroka. Stavili smo ga na avion koji se srušio u vašem bermudskom trouglu.«
»Lepo je pričati s tobom.«
»I s tobom, Šir-mane. Kako tvoji komarci?«
»Fino, a tvoji stripovi?«
»Izvrsno. Taj Badža — ha, ha. Pa... zdravo.«
»Zdravo, Popaje.«
Šerman doda slušalicu Feliksu. »Ostaje još samo boks, Felikse«, reče on.

Činilo mu se prikladnim da poslednji stupanj bratstva nacija u prijateljskom nadmetanju treba da predstavljaju dva tipa u ringu koja pokušavaju jedan drugom da prospu mozak. Čak i sa šlemovima na glavi teškaši su uspevali da zadaju strahovite udarce. A američki bokser je imao šake kao maljeve. Rus je, kako im še činilo, bio baletan. Klizio je po ringu, saginjao se, uzmicao, branio se, i povremeno bi očešao protivnika lepim, ali slabim udarcima. Boksovanje mu je bilo elegantno, ali niko ga nije video da zadaje jak udarac u kvalifikacijama. Bio je krhak poput nežne biljčice. Žgoljav. Lepih očiju. Sa vilicom kao od porculana. Šerman pozva telefonom trenera koji se nalazio pored ringa. »U glavu. Bronsone«. reče on. »Neka ga lupa u glavu. Ne može ga tehnički nadvisiti. Mora da ubije boga u njemu.« Bronson stavi Šermanu do znanja koliko mu se sviđa ometanje, i njih dvojica besno prekinuše razgovor.
Ali nije ni morao da zove. Amerikanac je na zvono iskočio iz svog ugla kao navijena igračka. U prvoj rundi je vitlao rukama, sevao pesnicama i navaljivao. Rus je uzmicao i poigravao. U drugoj je Amerikanac šibao, lupao, udarao, šamarao i tukao. Bili su to snažni i razorni udarci. Loman nos Rusa se pretvori kašu, on je, međutim, i dalje

izgledao nezaplašen. Plesao je isti okretni ples, zadavao iste nejake udarce, čak i zadržao isti spokojan pogled. »Hipnotizovan je«, požališe se Amerikanci. Kratak ali sadržajan razgovor sa ruskim trenerom ubedio je sudiju u suprotno. Amerikančev ubilački nastup se monotono nastavi. Drmnuo je Rusa. Zveknuo ga. Počeo je da ga lomi, krši, drobi, mrvi i melje. Na kraju je krenuo da ga CEPA i RAZARA, svog razmetljivog neprijatelja, mašući rukavicama najpre kao vetrenjača, a zatim sve slabije i slabije, dok mu se ruke najzad ne opustiše niz telo... Rus mu uputi nekoliko dečijih udaraca. Amerikanac pade, fizički i emocionalno iscrpljen zaplakao je i uhvatio se za konopce.

»Ne mogu da verujem«, promrmlja Serman.

»Lično ću uložiti protest«, reče Feliks, mašivši se za akten-tašnu.

Predveče su zazvonila dva telefona. Jedan kod Smerdakova, a drugi kod Šermena, obaveštavajući ih da su svi protesi uvaženi.

»Svi?« reče Šerman. »Ali to je nezamislivo!«

»Kakva je ovo Pup-ajevština?« zagrcnu se Smerdakov.

Oni se ošamućeni zavališe, svaki su svoju stolicu u svojoj hotelskoj sobi.

»Kako su mogli da uvaže sve proteste?« obrati se Šerman samom sebi. »Mislio sam da mogu sve da ih odbiju, ali da ih uvaže? Kako su mogli da uvaže sve proteste? Kako su mogli?«

Feliks se dovukao dvadeset minuta kasnije sa istrgnutim kompjuterskim izveštajem o svim protestima, rezultatima i preraspodeli medalja. »Svaka značajna država sa genetskim programom... « pokuša on da počne, a onda ispusti papir Šermanu u krilo.

Šerman je osećao kako mu kosa sedi dok je čitao izveštaj. Već je video sebe u grobu. »Dvadeset osmi?« promuklo prošaputa on. »Zauzeli smo dvadeset osmo mesto?«

»Delimo ga sa Sovjetskim Savezom«, reče Feliks.

»Šri Lanka? Pobedila je Šri Lanka?«

»Za dlaku ispred Lihtenštajna.«

Zvonio je telefon.

»Šri-mane«, začuo se tih glas. »Dragi moj Šri-mane. Propali smo.« Smerdakov prigušeno zajeca. »Oprosti mi, Dankane. Mogu li da te zovem Dankan? Znam koliki bol trpiš. Šta da radimo?«

Šerman se zagrcnu i proguta knedlu. »Pre svega«, nesigurno izjavi on, »otvoriću prozore ove sobe i pustiću komarce. Onda ću da se skinem i legnem na krevet... «

»Ah, Dankane... nemoj.«

»... i ukoliko ujutro još uvek budem živ, obrijaću bradu, kupiću običnu avionski kartu i vratiću se na svoju farmu u Virdžiniji.«

»Kad bi samo i za mene sve bilo tako jednostavno, Dankane. Oduzeće mi kola, stan, besplatne ulaznice za Boljšoj teatar... Da li bi... da li bi možda američka ambasada u Havani mogla, ovaj, mogla da... ?«

»Biće im drago da te vide, Georgij. Veoma drago. Samo ne pominji moje ime, i biće im veoma drago da te vide.«

»Da, da, razumem. A da li bih možda mogao da ti se priključim na farmi — znaš, stručnjak sam za proizvodnju hibrida... «

»Naravno, Georgij. Naravno. Ovaj... imam jedno pitanje za tebe.«

»Svakako, dru... ovaj, Dankane.«

»Kako je, kog vraga, tvoj bokser uspeo da podnese ono premlaćivanje? Bio je kao marioneta. Mislio sam da će glava da mu se rasprsne.«

Georgij uzdahnu. »Marioneta, kažeš. Nije loše. Marioneta nema mozga, je l' tako? Nema ga u glavi? Ni Kučka nema mozak u glavi.«

»Georgij. Nisi valjda. Ali gde... ?«

»Nisi ga video da sedi, je l' tako?«

»Ah, Georgij, Georgij«, zakikota se Šarman. »Vidimo se u Virdžiniji.«.

Radmilo Anđelković

PLANINA U MEĐUREČJU

Sunce počinje da se žari dodirujući obzorje, a prikaze i dalje igraju po njegovom ovalu. Zmija nikako da se sastavi oko njega, puzi tražeći svoj rep u talasastim naborima. Boja sve manje žuta, još ne crvena, prostor između potamneo i smeđ, preplavljen sve dužim senkama. Nenatkriveni arnjevi crno iscrtavaju lice Ra-uta. On može da gleda u Sunce i prati ga na počinak.

Periferne memorije opominju ga da nije suton, da okna njegove sobe ne gledaju na zapad, da zgusnuti zidovi ne propuštaju svetlost. Kao ni kapci pod kojima zenice nervozno trepere. Na Zemlji je noć i Ra-uto samo posmatra san koji je odabran umesto noćnih mora. Umesto ponižavajućih refleksija minulih dana. Nedostojnih univerzalnog taktičkog posmatrača. Legionara Konačnog društva. Androida.

Ne, ne, ne... otrže se od zabrinutih nadražaja. On mora da dostigne trenutak kada zmija zagrize svoj rep. Pogledom ponire u koronu i razaznaje romboidne šare, sastavlja njihove oštre uglove, prebrojava ih krećući se prema repu. Još samo malo i moći će da se suoči sa razjapljenim čeljustima i pozove ih da sastave krug. Međutim, šare se pretvaraju u pulsirajuću liniju, ivice rombova se krive, temena razdvajaju... To nisu geometrijski oblici, već figure i likovi ljudi, dece, naroda... Ne, ne, ne...

Slika se prekida za trenutak. Mrak. Ra-uto počinje da pipa oko sebe tražeći uporište. To je svetla tačka pravo pred njim. Ubrzano raste, dobija bleštavo žutu boju i on je prepoznaje. To je Sunce. Kasno popodne. Vreme je smiraju i uskoro će započeti prelaz ka narandžastoj. Možda će ovoga puta uspeti da odvije scenu do kraja.

*

Sklonište Otkačenih nalazi se na drugoj strani tesnaca. Pogledom prebira po vertikalnim zidovima stena tragajući za mogućim ulazom. Oseća oko sebe prisustvo Bit-suga i njegovog voda Sugova. Zaklonjeni među krševitim gromadama, za sada su neprimetni, stopljeni sa okolinom, ali spremni da na njegov znak započnu prebacivanje na drugu stranu.

Slika izrovašene litice se udvoji i Ra-uto potonu u neko drugo vreme, na mesto gde izviru vode rashlađene u krečnjačkim ponorima, upijene u porozno tlo kilometrima daleko i visoko, iznad litica u čijim pukotinama se gnezde sokolovi. U dnu, pravo ispred njega, trebalo bi da stoji razvaljena zgrada prošlih vekova, procepljena tvrdokornim smokvama, niklim u pukotinama iz pregršti nanosa prašine i truleži. Još bliže, snažni vodeni tok, drveni most, zasuni i rešetke na ribnjačkim kanalima, praćakanje pastrmki.

Ra-uto odmahuje glavom i slika nestaje. Pred njim su okomite stene drugog tesnaca, onoga gde je upućen da sa vodom Sugova uništi naseobinu Otkačenih. Ali, sećanje ostaje. Sećanje na sećanje. Na koje sećanje? Odakle takva sećanja jednom androidu? U memorijskom kompletu imao je tipizirana sećanja na detinjstvo, uspomene na rana druženja i prve igre doticanja... Tek da bi bio nemilosrdniji sa neprijateljima svega toga. Tu su, gotovo nadohvat, a on u mislima preoblikuje nepostojeće događaje. Androidska neuroza od koje se brani dirigovanim snovima već šest meseci. Nešto je gadno izanđalo u sklopovima i po prvi put će morati da traži obnavljanje. Ali, ne još, ne ovoga puta, ne u trenutku kada radi sa omraženim Sugovima...

Vazduh ponovo počinje da titra i Ra-uto pogleda ka vrhovima stena iščekujući da se pojave meteorski manastiri... Odakle znam za Meteore, za manastire... ?

»Ra-uto, hoćemo li da počistimo ove ili ćeš i dalje da oklevaš?« Bit-sugov glas zareža u njegovo uho.

»Možda ti znaš iza kojih rupa nas čekaju da dođemo?« osorno je uzvratio.

Mrzeo je Sugove i njihovu jednosmernost u izvršavanju zadataka. Njihova svest nije birala postupke. Treba učiniti ovo ili ono i za njih ne postoji dilema. Počiste sve pred sobom, po naređenju, kao mašine za uklanjanje krša koje ne razlikuju upotrebljivo od neupotrebljivog. No, bez njih se nije moglo. Posebno kod ovakvih slučajeva, kada

Forum naredi istrebljenje čitavih porodica Otkačenih. Mnogo Utoa je propalo dok se sve poveravalo samo njima. Ra-uto je znao neke koji su pukli na sličnim zadacima. Njegov drug...

Njegov drug Men-uto imao je zadatak da onesposobi spaha vardarske teme. Informacija: ne mnogo značajan android je poverenu dužnost proigrao i pokazao nasilnički karakter. Središnji računar je nagovestio moguće poremećaje i odluka o uklanjanju je doneta. Dodatak: bez svedoka. Sve je bilo jednostavno do trenutka kada je Men-uto, još nagnut nad njegovim lešom, doživeo da u prostoriju, gde se sve odigralo, utrči buljuk dece, jedna vrištava majka i supruga. »Tata, tata!« drali su se i gacali po prolivenoj krvi, raznoseći je na sve strane. (Odakle androidu žena i deca? Dilema obmane.) Žena se bacila na njega, počela ga tući i čupati mu delove odeće, pokušavajući da se dočepa njegovog grla. Odbacio ju je od sebe i pornele svesti izvršio svoj program dokraja. Ra-uto je imao prilike da ga vidi pre nego što se prijavio za obnavljanje. I nikada više.

»Slep se, Ra-uto, kao i svi tvoji. Sugovi su odavno uočili dve njihove staze. I usek kojim bismo odozgo mogli da se spustimo...« Bit-sug malo zastade da bi u glas uneo više mržnje. »Hajdemo. Možda će ti to biti poslednji zadatak. Vreme Utoa je i onako prošlo!«

Ra-uto dade znak saglasnosti za pokret i krenu za Sugovima. Imao je osećaj da je zapovednik istrebljivačkog voda bio u pravu. Sve češće se Forum odlučivao za njih; samo ponekad, složeniji poslovi, poveravani su njegovom androidskom soju.

Pratio ih je pogledom dok su se prebacivali do staze koja je vodila naviše. Njihova smeđa odeća, ojačana metalnim bruniranim površinama, savršeno se uklapala u okolinu. Pokatkad bi sevnuo odblesak sa oružja, ali, Sunce je bilo za njihovim leđima i pogledi iz pećina to nisu mogli da vide. Prebrojao je dvadeset i dvojicu. Znači da su šestorica ostala dole, kao podrška njemu, dok bude slobodno prilazio naseobini. I Bit-sug da mu satera snop energije u leđa, ako bude zakazao.

Možda je to bio deo njegovog zadatka.

U prvi mah ga je zbunila odluka da on vodi grupu. Utvrđena naseobina Otkačenih po prijavi je brojala gotovo tri tuceta muškaraca, žena i dece, rizično za mentalni sklop jednog Utoa. Ali, naređenje Foruma stiglo je na njegov sto, podatke o okolini, broju Otkačenih, njihovim zločinima, o sastavu i naoružanju voda Sugova i mnogo drugih sitnica računar je upisao u njegov memorijski blok i Ra-uto nije mogao da odbije. Nijedan Uto nije mogao. Utoi su androidi sa prokleto složenom svešću, sa sećanjima na dečje igre, sa krhotinama uspomena na nepoznate litice u svojim neuronskim čvorištima i niko ih ne pita za njihove snove. Ako sami kažu, propišu im san o zalasku Sunca, a sledeće naređenje, opet, neumitno stiže. Mi smo roba, pomisli još Ra-uto, roba koja kad se potroši — baca se.

Jedna ruka je mahnula sa vrha litice. Vreme je da se i sam pokrene po stazi. Stotinjak metara laganog silaženja. Zatim, po proširenom, zapečenom širem koritu reke, koja naraste u bujicu samo za prolećnih voda, skakanje sa kamena na kamen preko uskog vodenog toka. Androidima je svejedno da li su mokri ili suvi, ali, on sada nije android. Njegova uloga je da bude jedan od Otkačenih, pridošlica koja se posle lutanja vraća svom domu, glineni golub koji treba da odvrati pažnju.

Iza jednog grma primetio je parče smeđe uniforme. Bit-sug ili neko drugi? Svejedno. Ne sme zastati.

Pokušao je da neprimetno pogleda naviše. Šta razmišlja stražar na ulazu u pećine Otkačenih? Kako mu izgleda čovek koji dolazi? Visok, vitak — ljudski? Otkačeno? Njegova neuredna odeća podseća na dugo putovanje. Zavrnute čakšire i kožna dolama na golom telu. Kosa duga, masna, ukovrdžana. Smeđe oči... ne, sa ove daljine su neraspoznatljive.

Lažna staza je dobro utabana, kozja, brabonjci stari, isušeni i mrve se, doneseni ko

zna otkud da zavaraju radoznale. Ona prava je obrasla niskom klekom, raznobojnim čičkom i ponekom bodljikavom oskorušom. Odaje je raspuzani divlji krastavac: mahune su nedozrele i zelene, one spremnije da izbace svoje seme neko je zakačio u prolazu i eksplodirale su.

»Ko si ti?« tuđa misao kuca o koru njegovog mozga.

Provera Otkačenih koja je bez rizika kada su u pitanju ljudi. Obični ljudi. Oni ne bi osetili. To je i bio razlog da obračun među njima počne. Neprihvatanje posebnosti manjine. Nejednakost u količini novca, broju kuća, veličini imanja, vlasti na ljudima, bile su činjenice koje se podnose i uvek će se podnositi zbog obmane da se mogu nadoknaditi i premostiti. Unutrašnja nadmoć Otkačenih značila je potpuno Odvajanje i bila pravi povod za obračun sa njima.

»Ko si ti?« unutrašnji glas se ponovio. Zatim: »Kleg, opet neki seljak iz okoline ili agent Foruma. Kako saznati, a da se ne otkrijemo?«

Ra-uto se napregnu da primi i odgovor. Bilo je važno da sazna šta će da odaberu. Pritajivanje ili napad? Njegova androidska otkačenost bila je razlog što je odabran za ovaj zadatak. No, stražareve reči se odbiše od njegovih receptora i sluh je beležio tihe zvuke zakačinjanja oštrih klekinih iglica i daleko zvrčanje cikada. Nije više smeo da okleva.

Moždani impuls krenu da opipava isprane površine stena. Još više, do zakriljenog otvora u useku. Napred u unutrašnjost stene. Bila su dvojica. Stražar i Otkačeni po imenu Kleg.

»Dvojica...« šanu sebi u bradu. Mali odašiljač zakačen za koren glasnih žica preneo je poruku Bit-sugu.

»Hej, vas dvojica!« misao se uobličila u mračnom hodniku pećine.

»Ko je to?« javio se Kleg.

»Mene ste zvali maločas.«

»Zašto nisi odgovorio?«

»Brojao sam kozje brabonjke. ..«

»Umalo te nismo ubili«, oglasio se stražar. »Umalo ponekad traje čitavu večnost.«

»Ko si ti?«

»Oros. Sa Parapotamosa...«

»Parapotamos...?«

»Medurečje, dole, na jugu. Dosadila mi samoća...«

»Kako si se probio? Ima patrola Foruma...«

»Traže Otkačene, a ja sam prost seljak. Glupo je kriti se kao što to vi radite. Treba nabaviti hranu, odeću i — domaći ljudi tu i tamo zapaze strance. Sledi prijava, patrole, pročešljavanje bliže i dalje okoline. Baš je glupo izdvajati se u pećine. Najbolja skloništa od ljudi su među ljudima. Onako kako je bilo poslednjih hiljadu godina...«

»Stani! Moramo tražiti saglasnost da te pustimo...«

»Opet budalaština. Neka patrola će primetiti zgubidana pod izrovašenom planinom. Čovek stoji i čeka. Šta čeka, zašto čeka? Pitanja počinju i želite li da vam ispričam kraj?«

»Sakrij se, tu dole... samo malo... Molim te!«

Ra-uto ču još krik i ispade iz veze.

Sugovi su iskoristili dugi mentalni kontakt i probili se u ulaz. Pitanja počeše da se roje. Da li su njegovi sagovornici uspeli da prenesu uzbunu u dubinu pećine? Da li je Bit-sug zaposeo i pomoćni izlaz? Da li da se penje gore ili da sačeka čistih ruku u podnožju? Mogu li ruke da budu čiste... ?

Nešto ga pokrenu i on u desetak dugih skokova dospe do ulaza. Zaostali Sug, ostavljen da čuva stražu, umalo ga nije ubio. Zadržao mu je ruku sa energanom dok ga nije prepoznao.

Bit-sug je sa svojim ljudima odavno nestao u mraku.

U polutami, na kamenitom tlu, ležala su dvojica Otkačenih. U sopstvenoj krvi, sa zatečenim izrazom na licu. Ra-uto se povuče dva koraka unazad i ostavi krvave tragove. Kao spahova deca iz Men-utove priče.

Potrča u dubinu pećine.

*

U mislima zagušljivi kafanski prostor. Probija se po spratovima u potrazi za prijateljima. Kojim prijateljima? Ne zna. Suviše ljudi i svaki čas zakači nekog laktovima ili biva zakačen. Prvi sprat. Drugi, treći... Još gore nalazi se pozornica. Suviše visoko za realnost. ali, san je san. Otkuda san dok trči dugim pećinskim hodnicima? U jednom trenutku san prestaje da bira vreme i sve se meša. Njemu preostaje da se izdvoji u svoju stvarnost. Da odabere. Uostalom, nema razlike između trčanja po hodnicima i trenutnog traženja po spratovima lokala.

Što više napreduje dim je gušći i žena na pozornici je prosto nestvarna. Kako se isplati da bude tako visoko? Žena-zmija. Spretno izvija svoje telo u nemoguće položaje. Nema romboidnih šara, telo joj je golo, ali ne zapaža detalje. Samo pokretna plastika, nadrealni murovski oblici koji se pokreću i uvijaju.

Nepoznat glas najavljuje vrhunac tačke. Žena će na samoj ivici ponora ko-zna-kog-sprata izviti svoje telo u kolut i dovesti sebe u neponovljivu neravnotežu. Ra-uto vidi kako hvata svoje gležnjeve i lagano ih prevlači preko ramena, nožni prsti zaobilaze dojke i upiru se negde na slabinama, ruke se hvataju za kukove i čitav splet počinje da se premeće ka ivici podijuma. Nije video kolika je dubina ispod nje, ali zna.

Na samom pregibu počinje grčenje stomačnih mišića i kao da će se to telo prevaliti u bezdan.

Ra-uto okreće glavu. Zatvara oči. Više ne vidi ništa. Samo oseća grčenje njenih mišića i pomeranje ravnotežne tačke. Nalazi se u njoj i u nekoliko navrata zna da je pomeren iznad ponora Zašto ne pada? Pada. Ne pada... Ne pa...

*

Ne pada jer svetlo, jer dim, jer graja je svuda oko njega. Odobravanje? Pljesak? Ne, to Bit-sug završava svoj posao.

Podzemno delovanje vode ponekad izvaja čudne pećinske oblike i prostore. Mesto gde je dospeo jedno je od takvih. Kao koncertna hala za hiljadu ljudi. Sa odeljenim prostorima za porodice. I trg za pozornicu. Scenu klanja.

Bit-sug je igrao svoju igru iako je bilo očito da su dvojica Otkačenih sa straže uspeli da upozore ostale. Mala grupa branilaca posula je svoje mrtve povlačeći se duž trga ka zadnjem zidu pećine. I Sugove. Bit-sug je imao samo još trojicu sposobnih da krenu u napad. Branilaca šest-sedam. I troje dece zaklonjene iza njih.

Kratak pogled na zgrčene šake i Ra-uto zaključuje da su sva energetska oružja sposobna za dejstvo na daljinu iscrpljena. Kroz glavu mu prolaze misli o božanskoj pravdi i vremenima kada su preživljavali bolji i spretniji, a ne mnogobrojniji ili oni koji mogu da se obračunaju izdaleka. Pita se otkud mu priče o golorukim borcima i vitezovima, legende o dvoseklim mačevima i jataganima koji se nadmeću na nakovnju i nojevom peru. Ko su to bili Ričard Lavovo Srce i Saladin?

Bit-sug i njegovi su malobrojniji, ali čudesno opremljeni za obračun. Svejedno je što im je oružje neupotrebljivo, ta stvoreni su da uništavaju Otkačene. Šake Sugova zadaju udarce koji lome kosti. Njihovi muški protivnici stoje nošeni još jedino snagom volje. Jedan od njih je na kolenima; tvrdi brid stopala polomio mu je butnu kost. Drži pred sobom komad drveta, odlomljen od provizornog nameštaja u pećini, i pokušava da od njega načini pokretni zid. Drvo i Otkačeni su isto za Suga. Polomiti i izobličiti. Prekinuti niti koje spajaju. Drvo pršti pod novim udarcem.

Muškarci padaju, ostaju samo žene. One nisu vične oružju, ne znaju borbene zahteve. One imaju decu i adrenalin. Ra-uto može da oseti kako struji po njihovom

krvotoku, nadire do eksplozije, božanska supstanca koja potpuno otvara vratnice nesvesnog i pušta zver da u vonju svoje pećine razdere uljeze. Njine šake se stežu u naporu da istisnu kidačke kandže kojih nema, smeh se ledi na licu Bit-suga, koji još misli da je posao obavljen. Mentalni bičevi počinju da šibaju po androidskim moždanim opnama, potiskuju ih do krvavih podliva. Dva Suga počinju da se tresu, grčevito traže oslonac onemoćalim prstima, klize naniže kao da se otapaju, nestaju u vrećama smeđe tkanine označene bruniranim pločama. Treći koluta očima, ukočen, dok mu se na nogavicama pantalona razliva mokra mrlja i naokolo širi zadah.

»Ra-uto, učini nešto... !« urla Bit-sug i brani se od nevidljivog neprijatelja koji pokušava da mu se domogne grla. »Poteg... ni..., pseto!«

On je Ra-uto. Androidski univerzalni taktički posmatrač. Ali i izvršilac. Mašina koju je stvorio ljudski rod da bi se zaštitio od natprirodnih nasilničkih moći Otkačenih. Ljudska su samo sećanja unesena u njegovu memoriju, nekim podprogramom, da bi bolje shvatio ljudsku nevolju. Sve ostalo, što ga mesecima muči, samo je nekontrolisani bilijarski karambol između spletova neurona, nemoguća verzija prošlih događaja. Ipak, adrenalinski mentalni bičevi njega ne dohvataju, ostaju usmereni na vrištavog Bit-suga, kao da su u doticanju njegove moždane kore osetili nešto prisno i otkačeno. No, on je Ra-uto i mora da izvrši svoj zadatak.

Naglo je izvukao energan ispod dolame i serija impulsa energije sipa po ženama i deci Otkačenih. To što pred njim pršti na sve strane je ljudsko meso. Otkačeni ili ljudi svejedno. Krvavi su pod kožom, imaju i mišice iste, pluća i jetre, i nerve i kosti. Utroba mu se grči ali nastavlja. I androidi su krvavi pod kožom, i sam je pun ključale krvi. Razlika je u tome što smo isti. Isti smo zato što smo različiti. Zašto... zašto... zašto... ? Pitanja i udari energije uspostavljaju sklad, ritam usporavanja ravan je beznađu postavljenog pitanja.

Stoji Bit-sug. Pokušava da ponovo postane ispravan android. Sve ostalo je popločano telima i zaliveno krvlju. Odjednom ponovo panika na Bit-sugovom licu. Ra-utov pogled traži uzrok. Jedna žena kleči, telo joj je sasvim opušteno i nadvijeno nad suviše malim detetom, glava polunagnuta, a oči blistave i prkosne.

»Ra-uto,... udri je...« muca Bit-sug. »Zašto već ne okončaš sve ovo?«

»Zašto, čoveče to činiš?« progovara najzad i žena.

Zašto protiv zašto.,.

Iznenada oseća potrebu da govori. Neka se Sug malo znoji pod mentalnim pritiskom.

»Ja sam android, Ra-uto.«

»Zar zato?«

»Ti pripadaš Otkačenima...«

»Zar zato?« odjek ili ponavljanje, on ne zna.

Oseća da je Bit-sug utihnuo. Žena ga je ostavila da se pribere. Još neko vreme će biti samo povređena masa nesposobna da funkcioniše u skladu sa svojom uslovljenošću.

»Mislim da je to dovoljan razlog.« mora da nastavi razgovor.

Žena ga odjednom zaboravlja. Okreće glavu prema detetu koje se pokrenulo. Lice joj se razvlači u blag osmeh. Ra-uto je to negde video. Ne u svojim ugradenim uspomenama, ne dosežu toliko u predstave detinjstva. To je neka druga slika, jedinstven pogled brižnosti i ljubavi. Likovi se umnogostručavaju i postaju freske, živopisi i ikone. Ko je to u meni i kada nataložio te uspomene? Kakva je razlika između snova i sećanja?

Kraj njega munjevito promiče senka Bit-suga i dva precizna udarca završavaju na odabranom mestu. Likovi žene i deteta spajaju se u jedan jedini. Sug ostaje po strani, u magli neizoštrenog pogleda, i Ra-uto mrmlja još jedno svoje sećanje:

»Pieta...«

»Šta — pieta, budalo?« Bit-sugov glas vraća ga u pećinu. U svesti se oblikuje činjenica da je sve gotovo.

Svet se polako mrači dok skače ka Sugu, ispruženih stopala da smrskaju lice i grudi, oseća dodir, i paniku, krckanje frontalnih i nazalnih kostiju, i šištanje vazduha iz probijenih pluća, i smrt. I mrak...

*

»Ra-uto 1102 AKR!« poziva glas i on otvara oči.

»Ra-uto 1102 AKR, na obnavljanju po svom zahtevu.«

Nalazl se u beloj i aseptičnoj sobi. Mirisi su tu da ubede u uspešnost tretmana. Ljudi nema i možda je tako i bolje. Forum nema lice kad naređuje, samo zvučnici i računarski blok sa hipnotičkim okretanjem magnetnih diskova.

»Sam si se javio zbog obnavljanja?«

»Jesam, ali... ne znam...«

»Mi znamo. Uspešno si obavio zadatak kod Gune.«

»Sugovi... ?«

»Znamo da su tvoji drugovi nastradali, ali, Forum je tu da organizuje nove.«

Zašto upotrebljavaju reč »organizovati«? Zar je stvaranje sramno? Ili nas zauvek treba podsećati da smo samo mašine u ljudskom obliku, koje otaljavaju prljav veš? Ra-uto se upija pogledom u mehaničke sklopove računara pokušavajući da u njima prepozna likove ljudi.

»Molim potpuno obnavljanje memorije...« iskazuje svoju želju koja će završiti sa Ra-utom 1102 AKR, pustiti u pogon nekog novog Uta, neki novi broj.

»Šteta.« u glasu prepoznaje čoveka. Ipak, negde sa druge strane nije mašina kao on. »Godinama si najpouzdaniji Uto. Seti se svih zadataka koje si izvršio.«

»Ne želim da se setim.«

»Zar ni prvih kada si učestvovao u raskrinkavanju političkih protivnika Foruma?«

»Ne.«

»A dovodenje grupe naučnika Otkačenih na ispitivanje njihovih mentalnih sposobnosti?«

»Ne.«

»Šteta.« Čovek je sada pomalo u njemu, gotovo prepoznatljivo obličje. »Bilo je zanimljivo dok si ispitivao njihovog vođu Malverna i iz njega istiskivao jednu po jednu neljudsku sposobnost. Seti se kako se uvijao dok si ga lagano palio po čitavom telu.« .

»Ne.«

»Možda ti se više sviđa krađa deteta pobunjenog deputata Tirinta?« glas se počeo cerekati. »Ispustio si ga kroz prozor iznad gradskih kapija Bitela, upravo pred noge njegovog oca, koji je pokorno dolazio da iskamči njegov život!«

»Neeeee!« Ra-uto poče da vrišti zatiskujući uši.

Glas prestaje da ga podseća i tišina neumitno davi.

»Hoću ob-nav-lja-nje« nešto ga tera da prestane da moli.

»Šteta.«

»Nema štete. To samo prljavi android želi da promeni svoju dušu i — gotovo!«

»Ne mogu androidi, makar bili kako ti kažeš — prljavi, tek tako da promene dušu obnavljanjem...«

»Zašto?«

»Jer pravi androidi nemaju dušu...«

»Ja imam. To su snovi i sećanja nezabeleženi u mojoj memoriji, noćne more zbog kojih sam i dobio na raspolaganje san o zalazećem Suncu...«

»Slažem se. Zato ti san i nije pomogao. Uostalom, ti i nisi android...«

»Šta... ?« Ra-utu poče da se vrti u glavi. Čovek Foruma sa druge strane zida očito ne želi da mu omogući obnavljanje. Neka, bilo kakav kraj će biti dobar. Kao Men-utov... Ali, šta je hteo, zapravo, da kaže... ?

»Znaš, mi baš i ne pravimo previše dobre androide. Sugove, da. Ali, jedan Uto, sposoban da reši sve dileme koje postavlja složen zadatak, to je već druga priča. Za takve kao što si ti koristimo dečake. Napuštene dečake koji pokazuju zadovoljavajuću obdarenost. Čvaknemo vam memoriju, tu i tamo, tek toliko da u vama razvijemo androidsku poslušnost i bezobzirnost...«

»Laž... ! To je... laž... !« urliknu Ra-utu pokušavajući da dohvati neki od zvučnika, visoko iznad svoje glave.

»Dobro znaš da nije laž.« Glas je odjednom postao ozbiljan. »Inače se ne bi toliko drao. Uspomene iz detinjstva su samo tvoje, a druga sećanja, eh, zar nikada nisi čuo za druga sećanja'?«

Ra-uto se umiri sa dlanovima na zidu.

»Eto, vidiš da se sećaš... ?

»I... ?« začu se potmuli glas udvojen blizinom zida. »... šta sada?«

»Slobodan si. Nekoristan. Možeš da ideš.«

»Kuda? Kako? Šta da radi čovek sa onim što ni kao android nije mogao da podnese?«

»Značeš ti već. Čovek se seti šta treba da učini...«

Zvučnik neprijatno kliknu i Ra-uto shvati da je odsečen. Amputiran. Čovek sa druge strane možda bi još razgovarao sa androidom, ali sa čovekom njegove prošlosti ne.

*

Ra-uto napušta grad i pita se može li se još zvati Ra-utom. Android koji je postao čovek čak nije saznao ni svoje ime. Od njega se očekivalo da sam donese odluku o svojoj sudbini, Androidsku ili ljudsku? Šta bi učinio jedan, a šta drugi? Možda 'druga sećanja' sadrže sve odgovore. Ponire u njih i traga, sistematično androidski, ne zaboravlja nijedan memorijski blok. Mnogo toga je nataloženo i zapreteno, najčešće je najbolje skriveno ono što najdublje povređuje, dovodi u sumnju ispravnost rase.

Bilo je sličnih ljudi. Ljudi ili androida? Androidima se ne sudi, ali su se ovi ponašali kao Sugovi. Pokrivali se bespogovornom poslušnošću, obavezom izvršavanja tuđih naređenja. Tako bi učinio svaki android, ali, zar su se isto ponašali i ljudi? Ne, ljudi znaju da donesu presudu i sami sebi. I izvrše je. No, ko je on: čovek ili android, Ra-uto ili...? Šta bi učinio kada bi imao ime?

Kola tandrču negde iza njega. Sve bliže.

»Hej, čoveče« glas je staracki i on se okreće, »je li teško pešice? Želiš li da te povezem?«

Pristaje i penje se na kola, kraj starca. Uzde se opuštaju i omaleni konj nastavlja prašnjavom stazom. Nepokriveni arnjevi ostavljaju senke na njihovim licima.

»Kako se zoveš?« pita starac posle nekog vremena.

»Oros«, eto sad ima i ime. »Sa Parapotamosa.«

»Lepo ime, znači — Planina u Međurečju«, starac zaklima glavom. »Treba dobro zapeti da bi se izraslo iz takve vode.«

Oros se osvrće unazad. Sada je siguran da se zove Oros. Daleko, na obzorju, Sunce traži svoj smiraj, a senke, sve duže, pokušavaju da dostignu kola. Starac je rekao ono što mu je bilo potrebno: treba dobro zapeti... To ne može android, to može samo čovek.

»Hvala«, kaže i silazi sa kola. »Sad znam svoj put.«

Škripa kolskih točkova je utihnula kada se pokrenuo ka Suncu. Njegova narandžasta boja sve brže je prelazila u crvenu, a on, Oros, mogao je da vidi kako se spaja krug, i dopuštao je da ga tamne i smeđe senke preplave i ostanu u njemu. Da ga podsećaju i pomognu mu da počne da raste.

Džejms Tiptri junior

ČOVEK KOJI JE HODAO KUĆI

Jemes Tiptree, Jr: THE MAN WHO WALKED HOME, 1972

Preveo sa engleskog:
Aleksandar B. Nedeljković

— Prekoračenje! Užas! I on je gurnut, izgubljen tamo, izbačen u nemogućnost, napušten na način koji nikad neće biti shvaćen, pogrešan čovek na najpogrešnijem od svih pogrešnih mesta u tom nezamislivom kolapsu mehanizma koji više nikad neće biti ponovo zamišljen — nasukan je, upropašćen, njegova životna linija je prerezana, u toj nanosekundi on je znao da se njegova jedina veza raskida, odlazi, najduža linija koja ga spaja sa životom se povlači, nestaje kao u treptaju oka, iščezava zauvek onostran njegovog dohvata — teleskopira udalj od njega u sklapajući vrtlog onostran koga ostaju njegov dom, njegov život, njegova jedina mogućnost postojanja, on vidi kako je sve to usisano unazad, u najdublje ždrelo, kako se sve rastapa, i ostavlja njega na nekoj neistraživoj obali totalne pogrešnosti — na obali lepote onostran radosti, možda? Ili na obali užasa? Ili ništavila? Duboke izmenjenosti, to je sigurno — gde-god, tek, to mesto u koje je prekoračio nije moglo trpeti njegov dalji život, njegovo nasilno i razorno zastranjenje, pa je zato on, žestok, hrabar, lud — stisnut kao pesnica u totalni protest, pretvoren u telo-pesnicu totalnog odbacivanja svog daljeg prisustva tu, svoje dalje napuštenosti tu — učinio šta? Odbačen, izgnan, gladujući za domom očajnije nego što je gladovala ijedna izgubljena zver u navaljivanju ka nedohvatnom domu, njegovom domu, njegovom DOMU — i to nemajući nikakvo sredstvo, nikakav prevoz, nikakvo vozilo, mehanizam, mašinu, ne raspolažući nikakvom silom izuzev svoje neizdržljive rešenosti ustremljene prema domu u smeru tog nestajućeg vektora, te poslednje i jedine životne linije — zato je učinio šta?

Krenuo pešice.

Kući.

Nikada nije utvrđeno šta je pošlo naopako u radu ekipe jedne velike industrijske firme koja je bila zakupila akcelerator instituta za akceleraciju čestica »Bounvil« u Ajdahou, Zapravo, svi koji su možda mogli da utvrde izvor poremećaja unušteni su i sami, maltene istog časa, u široj katastrofi koja je usledila.

U prvi mah nije bila jasna ni priroda te druge kataklizme. Sa sigurnošću je, kasnije, utvrdeno samo to da je u 11 sati, 53 minuta i 6 sekundi, na dan 2. maja godine 2009. po starom računanju, bounvilski kompleks laboratorija preobraćen, zajedno sa celokupnim svojim personalom, u dubinski razorenu formu materije, sličnu visokoenergetskoj plazmi, koja se naglo raširila kroz atmosferu, što je bilo praćeno širenjem odgovarajućih seizmičkih i atmosferskih događaja.

Na nesreću, oblast tih potresa proširila se i na bazu sa interkontinentalnim balističkim projektilom sa više nezavisno naciljanih bojevih glava — Mirvom, i sa uključenim sistemom za automatsko uzvraćanje, koji je imao naziv »Pas-čuvar«.

U konfuzijama sledećih nekoliko sati populacija Zemlje je bitno redukovana, biosfera izmenjena, a površina planete prošarana kraterima čije je poreklo bilo nešto konvencionalnije nego poreklo onog prvog. Tokom izvesnog broja godina posle toga, preživeli su bili egzistencijalno preokupirani pa je neobična prašna dolina na mestu Bounvila prepuštena sama sebi, da trpi smenjivanje klimatskih ciklusa.

Nije to bio neki veliki krater: jedva nešto više od kilometar u prečniku, lišen uobičajene ivice od nagomilanog izbačenog materijala. Površina mu je bila pokrivena fino izdeljenom supstancom koja se sasušila u prašinu. Pre nego što su počele kiše, ta prašna dolina bila je skoro savršeno ravna. Samo pri izvesnom osvetljenju, i samo da je bilo ikog ko je to mogao gledati, bilo je moguće detektovati jedno malo narušavanje površine, malu ogrebotinu maltene u samom centru.

Dve decenije posle katastrofe došla je, sa juga, grupa niskih mrkih ljudi, sa stadom donekle atipičnih ovaca. Krater je u to doba imao izgled široke, plitke udoline u kojoj trava nije rasla dobro, nesumnjivo zbog skoro potpunog odsustva zemljišnih mikroorganizama. Nije se pokazalo da ovde od toga trpe ma kakvu štetu, baš kao ni od bujne trave oko kratera. Blizu južne ivice kratera izniče nekoliko grubih kolibica, a slabo

primetna staza poče da se pojavljuje, utabana preko kratera, usmerena tako da je prolazila blizu centralne ogoljene tačke.

Jednog prolećnog jutra dvoje dece koja su terala ovce preko kratera dotrča vrišteći u logor. Neko čudovište je bilo iskočio iz zemlje ispred njih, neka ogromna ravna životinja koja je užasno urlikala. Nestala je u jednom sevu, uz drhtanje tla, ostavljajući neki zli miris. Ovce su se razbežale.

Pošto je ovo poslednje bilo vidna istina, neki od starijih su ispitivali pojavu. Pošto nisu našli nikakav znak čudovišta, niti mesto gde bi se čudovište moglo sakriti, okončali su stvar tako što su istukli decu, koja su okončala stvar tako štu su ubuduće zaobilazila monster-tačku, i onda se duže vremena ništa nije dešavalo.

Idućeg proleća ova epizoda se ponovila. Ovog puta je bila prisutna i jedna starija devojčica, ali ona je mogla dodati samo tvrdnju da se činilo da čudovište trči iz sve snage ali se ipak ne pomiče sa mesta. A na tlu se videlo zagrebano mesto. Opet nije nađeno ništa; tu je zaboden jedan štap zacepljen na vrhu, sa amajlijom protiv zla uvučenom u procep.

Kad se isto dogodilo i po treći put, godinu dana kasnije, zaobilazni deo staze je proširen, a pobodeno je i nekoliko novih štapova sa amajlijama. Ali pošto se nisu primećivale nikakve štetne posledice, i pošto su ti mrki ljudi viđali, ranije, daleko gore stvari, čuvanje ovaca se nastavilo kao i ranije. Zapaženo je još nekoliko trenutnih pojava prividnog čudovišta, svaki put u proleće.

Krajem treće decenije nove ere, jedan visoki starac je dohramao sa južnih bregova, gurajući ispred sebe svoj ranac postavljen na točak od bicikla. Ulogorio se na suprotnoj strani kratera, i ubrzo pronašao monster — tačku. Pokušao je da se raspituje o njoj kod ljudi, ali ga niko nije razumeo, tako da je na kraju trampio jedan nož za nešto mesa. Iako je bio očevidno slab, imao je u sebi nešto što ih je navelo da ga ne ubiju; pokazalo se da im je to bilo mudro, jer on je kasnije pomogao ženama u lečenju nekolicine bolesne dece.

Mnogo vremena je provodio oko mesta priviđenja, i bio je u blizini kad se priviđenje sledeći put pojavilo. Uzbudilo ga je mnogo, pa je uradio nekoliko neobjašnjivih ali, koliko se moglo videti, bezazlenih stvari, uključujući i to da je premestio svoj logor u sredinu kratera, pokraj staze. Ostao je još godinu dana motreći na to mesto, i bio je u neposrednoj blizini tokom sledeće manifestacije. Posle ovoga proveo je nekoliko dana praveći kamen — amajliju za tu tačku, a onda je otišao na sever, hramljući kao i kada je dolazio.

Prošlo je još decenija. Erozija je načela krater, i jedna vododerina nastala pri velikim kišama pretvorila se u potočić koji se povremeno pojavljivao i tekao duž jedne ivice doline. Banda nekih osedelih ljudi napala je mrke ljude i njihove ovce. Posle tog napada preživeli su otišli na istok. Zime su na toj teritoriji, koja se nekada zvala Ajdaho, bile sada bez mraza; jasike i eukaliptusi isklijaše na vlažnoj ravnici. Ali krater je ostao bez ijednog drveta, vidljiv kao zaravnjena udubina pokrivena travom; mesto u centru ostalo je golo. Nebo se do neke mere raščistilo.

Posle još tri decenije, pojavila se veća banda nekih crnaca, sa volovskim kolima, zadržala se neko vreme, ali je otišla kad su i ti doseljenici videli gromovitog monstruma. Posle se tuda vukla još po koja skitnica.

Pet decenija kasnije, malena permanentna naseobina izrasla je na najbližem lancu bregova, naseobina iz koje su ljudi dolazili na malenim ponijima sa tamnim prugama duž kičme i čuvali grbavu stoku blizu kratera. Pokraj potočića je jedan stočar načinio sebi kolibu, koja je, vremenom, postala stanište jedne crvenokose porodice maslinaste boje kože. Kad je došlo pravo vreme, neko od njih je primetio sevanje čudovišta, ali nisu otišli. Kamen kojeg je visoki čovek bio ostavio primećen je i ostavljen neuznemiren.

Novi dom na ivici kratera prerastao je u grupu od tri kolibe, iznikle su zatim i druge, a stazica preko kratera postala je kolski put, sa mostom od balvana postavljenim preko

potočića. U samoj sredini kratera, sad jedva primetnog, put je pravio zaobilaznu krivinu, ostavljajući travnato mesto u čijem centru je ostao približno jedan kvadratni metar čudnovato utabane gole zemlje i jedan komad kamena peščara sa dubokim urezima.

Sada se znalo da se monstrum pojavljuje regularno, svakog proleća, određenog jutra, a deca iz naselja čikala su se uzajamno da vide ko sme da priđe tom mestu. O pojavi se govorilo jednim opisnim izrazom koji bi se mogao prevesti kao »Stari zmaj«. Pojava Starog zmaja bila je uvek ista: kratka, žestoka grmljavina koja je počinjala i prestajala naglo, praćena pojavom zmajolikog stvora za koga se pričinjavalo da silovito juri po tlu iako se nikad nije stvarno pomakao. Posle je ostajao gadan miris, a tlo se pušilo. Ljudi koji su pojavu gledali izbliza govorili su i o osećaju drhtanja.

Početkom drugog veka dvojica mladih ljudi dojahaše sa severa u taj grad. Njihovi poniji bili su čupaviji nego ovi lokalni, a oprema koju su imali uključivala je dva sandučasta predmeta koja oni ostaviše na monster — tački. Boravili su u tom kraju celu jednu godinu, posmatrali su dve materijalizacije Starog zmaja, a narodu doneli mnogo vesti i mape puteva i trgovačkih naselja u hladnijim, severnijim regionima. Napravili su vetrenjaču, koju je zajednica prihvatila, i ponudii da naprave mašinu za osvetljavanje, što je odbijeno. Onda su otputovali sa svojim kutijama, pokušavši pre toga, neuspešno, da ubede jednog mladog meštanina da nauči da rukuje jednom.

Tokom sledećih decenija nailazili su i drugi putnici, i divili se čudovištu, a u planinama na jugu vođene su sporadične borbe. Jedna od oružanih bandi izvela je napad na kratersko naselje, sa ciljem da otme stoku. Napad je odbijen ali su banditi ostavili neku pegavu bolest koja je ubila mnoge naseljenike. Tokom čitavog tog perioda, mesto u centru kratera ostalo je golo, a čudovište se redovno pojavljivalo, bez obzira da li ga je neko posmatrao ili ne.

U brdima izniče grad, a kratersko seoce preraste, takođe, u grad. Putevi su se proširili i povezali u mrežu puteva. U brdima su sad rasli sivozeleni četinari u čijem granju su živeli i cvrkutali gušteri.

Krajem tog stoleća jedna dronjava rulja naseljenika obučenih u kože, rulja koja je sa sobom vodila neke zakržljale zveri koje su davale mleko, nahrupi sa zapada, ali ne uspe da se održi; domaće stanovništvo uspelo je, na kraju, da poubija ili rastera te pridošlice, ali ne pre nego što je stoka u ovom kraju zaražena jednim opakim parazitom. Dovedeni su veterinari iz pijačnog gradića na severu, ali nije se moglo mnogo učiniti. Porodice koje su živele blizu kratera odselile su se, i tokom nekoliko decenija ta zona bila je prazna. Najzad se na ravnici ponovo pojavila stoka, ali nove sorte, a u selo pored kratera došli su opet stanovnici. Još uvek se na goloj tački u centru manifestovao, svake godine, monstrum, koji je postao prihvaćeni fenomen ovoga kraja. Nekoliko puta su dolazili izaslanici daleke Severozapadne uprave, da posmatraju čudovište.

Kratersko naselje je cvetalo i širilo se u polja gde je dotad pasla stoka, a deo starog kratera petvoren je u gradski park. Razvila se malena sezonska turistička industrija bazirana na pojavljivanju čudovišta. Varošani su iznajmljivali sobe gledaocima pojave, a u lokalnim tavernama bile su izložene mnogobrojne manje — više autentične relikvije vezane za pojavljivanje čudovišta.

Sad je oko ovog monstruma izniklo nekoliko kultova. Prema jednom upornom verovanju, čudovište je bilo ili đavo, ili neka ukleta duša, u oba slučaja prinuđeno da se u mukama pojavljuje na Zemlji da bi na taj način ispaštalo za katastrofu od pre tri stotine godina. Drugi su verovali da je to, ili on, neka vrsta glasnika čiji urlik nagoveštava ili propast ili nadu, s tim što su se razni vernici različito opredeljivali izmedu te dve mogućnosti. Jedna vrlo glasna sekta je učila ljude da priviđenje registruje moralno ponašanje građana tokom protekle godine, te je svake godine osmatrala monstruma da bi uočila promene o kojima bi se moglo kazati da znače dobro ili zlo. Neki su smatrali da donosi sreću, a drugi da donosi nesreću, ako prašina koju čudovište uzvitla padne na tebe. U svakoj generaciji bar po jedan dečak je pokušao da lupi monstruma štapom,

najčešće stičući polomljenu ruku i doživotnu kafansku priču. Zasipanje čudovišta kamenjem i drugim predmetima bilo je popularan sport, a bilo je i godina kad su ljudi sistematski bacali na njega napisane molitve i cveće. Jednom je jedna grupa pokušala da ga uhvati mrežom, ali ostadoše im samo končići isparenja. A samo to mesto već odavno je bilo zaštićeno ogradom, i činilo je centar parka.

Kroz sve to, monstrum je nastavljao svoja silovito enigmatična godišnja pojavljivanja, razmahan u besomučnoj nepokretnosti, nedohvatljivo urlajući.

Tek sa proticanjem četvrtog veka nove ere postade jasno da se monstrum malčice menja. Više nije bio na tlu, nego je jednu ruku i jednu nogu podigao uvis kao da šutira i istovremeno izmahuje. Prolaženjem godina počeo je da se menja brže, tako da se krajem veka digao u zgrčenu čučeću pozu, ruku raširenih kao da se zaledio usred okretaja. Činilo se da je i njegov urlik nešto drugačiji po visini tona, a tlo se za njim pušilo sve više.

Tada je bilo veoma rašireno osećanje da se ovaj čovek — monstrum sprema da učini nešto, da se pojavi na neki definitivan način, a serija prirodnih katastrofa i čuda podržala je energično kultovsko širenje ove doktrine. Nekoliko religijskih lidera putovalo je do grada da posmatra pojavljivanja.

Medutim, decenije su prošle, a čovek — čudovište se samo okretao polako na istom mestu, tako da se sad činilo da se kliza ili tetura i istovremeno odguruje unazad kao stvorenje potiskivano olujom. Ništa drugo nije učinio. Nikakav se vetar, naravno, nije mogao osetiti, pa se uskoro opšte stanje duhova smirilo, i nikakvih rezultata ni posledica nije bilo.

Rano u petom veku po novom kalendaru, tri istraživačke ekipe dođoše u ovu oblast, poslate od strane Centralne uprave severa, i ostadoše da posmatraju monstruma. U parku su postavili jednu permanentnu mašinu za beleženje, a pre toga su meštanima dali uveravanja da nikakva tvrda nauka nije umešana. Osposobili su jednog dečaka iz naselja da rukuje tom mašinom; on je dao ostavku kad ga je napustila devojka, ali javio se, dobrovoljno, drugi. U ovoj epohi skoro svi su za tu prikazu verovali da je ili čovek, ili duh čoveka. Mladi rukovalac beležeće mašine, i nastavnik mehanike u ovdašnjoj školi, opisivali su čudovište i izrazom »Čovek Džon«. Tokom sledećih decenija drumovi su bitno poboljšani; pojačan je saobraćaj svih vrsta, a počelo se govoriti i o izgradnji kanala do reke koja se nekada zvala Snejk River.

Jednog majskog jutra krajem petog veka jedan mladi par u elegantnim zelenim čezama koje je vukla mazga dovezao se, kasom, duž puta koji je vodio od planinskog lanca kod raseline Sandreas prema jugozapadu. Devojka je imala zlatnu kožu, a sa svojim mladim mužem je ćaskala na jeziku koji nimalo nije ličio na išta što je Čovek Džon čuo bilo na kraju, bilo na početku svog života. Sadržina njenih reči bila je, medutim, dobro znana na svim jezicima svih vremena.

»O, Serli, tako mi je drago što putujemo sada! Idućeg leta biću toliko zauzeta oko bebe!«

Na to je Serli odgovorio onako kako su mladi muževi često odgovarali, i tako oni stigoše, vozeći i dalje kasom, do gradskog svratišta. Tu su ostavili čeze i prtljag, i krenuli da traže njenog ujaka koji ih je očekivao. Sutra je bio dan godišnje pojave Čoveka Džona, a njen ujak Laban je došao iz istorijskog muzeja Makenzi da posmatra pojavu i načini izvesne aranžmane.

Našli su ga u društvu sa profesorom mehanike u gradskoj školi, koji je sad bio i snimatelj na monster-tački. Uskoro ih je ujak Laban sve poveo u kancelariju gradonačelnika, da se susretnu sa raznim religijskim ličnostima. Gradonačelnik je bio svestan turističke vrednosti čuda, ali je prihvatio i ulogu ujaka Labana u obezbeđivanju da se pored religioznog prihvati i svetovno objašnjenje, ponuđeno od strane muzeja Makenzi; postignuto je da kultisti to prihvate, makar i mrzovoljno, a uspeh je olakšan činjenicom da se kultisti između sebe nisu slagali. Onda, videći kako je zgodna ta nećaka,

gradonačelnik odvede društvo kod sebe, kući, na ručak.

Kad su se vratili u gostionicu da u njoj prenoće, bila je prepuna bučnih turista.

»A-uh«, reče ujak Laban. »Osušio sam se od pričanja, sestrina ćerko. Koji teret svetih gluposti je ta žena Mokša! Serli, mladiću moj, znam da imaš pitanja. Dopusti da ti uručim ovo da pročitaš, to je knjižica-vodič koju im dajemo da prodaju. Odgovaraću ja sutra u vezi sa svim tim.« I on nestade u vrevi gostionice.

Tako Serli i njegova nevesta odnesoše knjižicu na sprat, i ponesoše je sa sobom u krevet. Medutim, tek ujutru su našli vremena da je čitaju, i to za vreme doručka.

»'Sve što je poznato o Džonu Delganu'«, čitao je Serli glasno, sa punim ustima, »'potiče iz dva dokumenta koja je ostavio njegov brat Karl Delgano u arhivima Grupe Makenzi, u prvim godinama posle holokosta.' Namaži malo meda po ovoj torti, Miro golubice moja. 'Dajemo prepis od reči do reči. Evo šta je govorio Karl Delgano:

»'Nisam inženjer niti astronaut kao Džon, ja sam bio vlasnik jedne radionice za opravku elektronskih stvari u Solt Lejk Sitiju. Džon je obučavao isključivo za let u svemir, ali nikad nije dospeo u svemir; ekonomska kriza je sve to zbrisala. Zato se povezao sa ovom komercijalnom grupom koja je zakupila deo Bounvila. Trebao im je čovek za neku vrstu testova u tvrdom vakuumu, i to je bilo sve što sam o tome znao. Džon i njegova žena su se doselili u Bounvil, ali smo ipak nekoliko puta godišnje bili svi na okupu, naše supruge su bile kao sestre. Džon je imao dvoje dece, Klaru i Pola.

»'Testovi su bili navodno tajni, ali Džon mi je u poverenju rekao da su pokušavali da naprave antigravitacijsku komoru. Ne znam da li je ikad proradila. To je bilo godinu dana pre.

»'Onda su te zime došli kod nas za Božić i Džon je rekao da imaju nešto novo. Bio je stvarno uzbuđen. Temporalni deplasman, rekao je; neka vrsta vremenskog efekta. Rekao je da njihov glavni naredbodavac liči na pravog ludog naučnika. Velike ideje. Taj je dodavao nove uglove gledanja kad god je, zbog okončanja nekog drugog projekta, preostajala oprema koju je on mogao iznajmiti. Ne, ne znam koja kompanija je bila na vrhu — neki osiguravajući konglomerat, možda, jer sve pare su bile kod takvih, zar ne? Pretpostavljam da bi oni bili voljni da plate da bi zavirili malo u budućnost, to bi se moglo očekivati. U svakom slučaju, Džon je sav bio u zanosu da pođe. Katarina se plašila, prirodno. Ona ga je videla kao, znate, nekakvog H. Dž. Velsa — koji šeta kroz neki budući svet. Džon joj je govorio da to uopšte nije tako, da će oni dobiti samo jedan trenutak, kao sevanje, sekundu ili dve.' — Da, da, prasence moje alavo, sipaj pivčuge i meni. Ovo što ja radim, pa, čovek od toga ožedni!

»Dakle. 'Pamtim da sam ga pitao, a šta sa kretanjem Zemlje? Mislim, mogao bi da se vratiš ali na drugo mesto, je l' tako? On je odgovorio da su sve to uzeli u obzir. Spacijalna trajektorija. Katarina se toliko plašila da smo prestali da pričamo o tome, Džon je rekao, ne brini, vratiću se kući. Ali nije se vratio. Mada to ne čini nikakvu razliku, da bome, jer je sve uništeno. I Solt Lejk. Ja sam ovde samo zahvaljujući tome što sam dva'es devetog aprila otputovao u Kalgari da posetim mamu. Drugog maja je sve eksplodiralo. Vas, narode, u Makenziju, našao sam tek u julu. Čini mi se da bih mogao i da ostanem. To je sve što znam o Džonu, izuzev da je bio dobar momak. Ako je ta nesreća dovela do svega ovoga, nije on kriv.

»'Drugi dokument — ' za ime boga, mamice, zar ja moram sve ovo da pročitam? Ma u redu, ali ćete prvo morati da me poljubite, gospođo. Zar moraš da izgledaš tako zavodnički? 'Drugi dokument. Datiran godinom osamnaestom po novom kalendaru, pisao Karl svojeručno' — je l' vidiš ti kako je tad izgledalo pisanje, golubice moja debeljušna? Ma dobro, dooobro.

»Zapisano u krateru Bounvil: 'Video sam svog brata Džona Delgana. Kad sam saznao da imam radijacijsku bolest, doputovao sam ovamo da pogledam mesto. Solt Lejk je još uvek vruć, pa sam dopešačio ovamo, u Bounvil. Možete videti krater gde su bile laboratorije, obrastao je travom. Drugačiji je, nije radioaktivan: moj film je O. K.

Ima jedno golo mesto na sredini. Neki ovdašnji Indiosi su mi rekli da se ovde svake godine u proleće pojavi čudovište. Video sam ga i sam par dana posle mog dolaska, ali bio sam previše daleko da vidim mnogo, sem što sam bio siguran da je to čovek. U odeći za vakuum. Bilo je mnogo galame i prašine, iznenadilo me. Sve se završilo za sekund. Izračunao sam da je bilo prllično blizu onom danu, mislim drugom maju po starom.

»'Zato sam se zadržao godinu dana, i on se juče opet pokazao. Bio sam sa one strane gde je lice, i video sam mu lice kroz providnu ploču šlema. To je nesumnjivo Džon. Ranjen je. Video sam mu krv na ustima, a skafander mu je na nekim mestima pocepan. Leži na tlu. Nije se pomerio dok sam ga ja gledao, ali digla se prašina kao da se on kliza napred po tlu nošen zamahom prema nečemu ali se sam ne miče. Oči su mu bile otvorene kao da gleda. U svakom slučaju to ne razumem, ali znam da je Džon, nije nikakav duh. Svaki put je bio u tom istom položaju, čuo se jak tresak nalik na grom, a i jedan drugi zvuk nalik na sirenu, veoma brz. I miris ozona, i dim. Osetio sam neku vrstu drmanja.

»'Znam da se Džon nalazi tamo i mislim da je živ. Sad moram da krenem odavde, da ovo odnesem natrag dok još mogu da hodam. Mislim da bi trebalo da neko dođe i pogleda ovo. Možda možete pomoći Džonu. Potpis, Karl Delgano.

»'Grupa Makenzi je čuvala ove dokumente, ali tek nekoliko godina kasnije — ' i tako dalje, i tako dalje, prva svetlosna slika, i tako dalje, arhivi, analize, i tako dalje — vrlo dobro! Sad je vreme da se sretnemo sa tvojim ujakom, ukusna moja, ali samo da skoknemo pre toga na sprat, u sobu, na minut.«

»Ne, Serli, čekaću te u prizemlju«, reče Mira predostrožno.

Kad su njih dvoje ušli u gradski park, ujak Laban je već upravljao instaliranjem velike ploče od druita ispred ograde koja je opasivala tačku pojavljivanja Čoveka Džona. Ploča je bila omotana zavesom, jer se čekalo da bude službeno otkrivena. Meštani, turisti i deca načinili su guste gomile na stazama parka, a hor, pokreta Bogojahača pevao je u školjki auditorijuma. Jutro je brzo postajalo toplije. Prodavci su žurno prodavali ledene poslastice i slamne lutke u obliku čudovišta, kao i cveće i konfete namenjene bacanju na njega. Druga religijska grupa stajala je u tamnoj odeći; bili su to pripadnici Crkve pokajanja, čija se jedna građevina nalazila u blizini parka. Njihov pastor je upućivao sumorne i stroge poglede gomili kao celini, a Mirinom ujaku posebno.

Trojica službeno-izgledajućih neznanaca, koji su ranije bili u svratištu, priđoše i predstaviše se ujaku Labanu kao posmatrači iz Centralne uprave Alberte. Zašli su pod šator koji je bio podignut preko celog ograđenog prostora. Sa sobom su nosili nekoliko naprava koje su varošani osmatrali podozrivo.

Profesor mehanike je završio sa organizovanjem jednog odreda učenika koji su imali zadatak da zaštite zavesu na ploči. Mira, Serli i Laban uđoše u šator. Unutra je bilo mnogo toplije. Klupe su bile raspoređene prstenasto oko ograđenog prostora prečnika približno sedam metara. Unutar te ograde zemlja je bila gola i utabana. Na ogradu je bilo naslonjeno nekoliko buketa cveća i nekoliko rascvalih grana poincijane. Jedini predmet unutar ograde bio je grubi komad kamena peščara sa urezanim znacima.

Upravo kad su ulazili, jedna malena devojčica je pretrčala preko same sredine otvorenog prostora unutar ograde; svi su uglas povikali na nju. Zvaničnici iz Alberte radili su nešto na jednoj strani ograde, tamo gde je bila postavljena kutija za pravljenje slika pomoću svetlosti.

»O, ne«, promrmljao je Mirin ujak kad se jedan od zvaničnika nagnuo napred i postavio tronožni stativ u prostor unutar ograde. Zvaničnik ga je podesio, a onda ogromna kićanka finih, paperjastih niti polete uvis, rascveta se u vazduhu, i poče u vrtložićima da tone ka tlu, ka mestu pojavljivanja.

»O, neee«, reče Laban ponovo, »Zašto ga ne puste na miru?«

»Pokušavaju da pokupe prašinu sa njegovog odela, tačno?« upita Serli.

»Da, ludilo. Da li ste stigli da pročitate ono?«

»Dabome«, reče Serli.

»Na neki način«, dopuni ga Mira.

»Onda znate. On pada. Pokušava da smanji svoju — recimo, hm, brzinu. Pokušava da uspori. Mora biti da se okliznuo ili spotakao. Već se približavamo trenutku kad je izgubio ravnotežu i počeo da pada. A koji je bio uzrok? Da li ga je neko sapleo?« Laban je gledao čas u Mini, čas u Serlija, sada smrtno ozbiljan. »Kako bi se tebi svidalo da budeš onaj koji je izazvao pad 'Džona Delgana?«

»Uuuh«,reče Mira, hitra u ispoljavanju saosećanja. Onda reče: »Aa«.

»Misliš«, reče Serli, »onaj ko ga je naveo da padne, pa ma ko to bio, izazvao je — «

»Može biti«, reče Laban.

»Čekaj malo.« Sreli se namrštio. »On jeste pao. Znači neko je to morao uraditi- — mislim, on se morao spotaći, ili već šta. Jer ako on ne padne prošlost bi bila sasvim promenjena, zar ne? Ne bi se dogodio ni rat, ni — «

»Može biti«, ponovi Laban. »Bog zna. Sve što ja znam je, da su Džon Delgano i prostor oko njega najnestabilnija, najmanje verovatna, najvećim nabojem ispunjena zona ikad znana na Zemlji, i proklet neka budem ako mislim da ljudi treba da guraju štapove u to.«

»Ma hajde, Labane!« Jedan od ljudi iz Alberte im se pridružio, smešeći se. »Naša četka za prašinu ne bi mogla saplesti ni komarca. To su samo staklasti monofilamenti.«

»Prašina iz budućnosti«, mumlao je Laban. »Šta će vam ona otkriti? Da budućnost sadrži prašinu?«

»Kad bismo mogli da uhvatimo bar trag sa onoga što on drži u ruci.«

»U ruci?« upita Mira. Serli poče žurno da prelistava knjižicu.

»Bili smo uperili analajzer-snimač ka tom mestu«, reče Albertanac utišanim glasom. Bacao je poglede naokolo.« »Spektroskop. Znamo da on tamo nešto ima, ili je imao. Ne možemo da postignemo pristojno očitavanje. Veliki je stupanj raspadnutosti.«

»Ljudi guraju stvari ka njemu, grabe da ga uhvate«, progunda Laban. »Vi — «

»DESET MINUTA!« povika čovek sa megafonom. »Zauzmite svoja mesta, prijatelji i neznanci.«

Pokajničari su ulazili u koloni, sa jedne strane, intonirajući Jedan drevni napev:

»Mi-seri-cordia, Ora pro nobis!«

Atmosfera je odjednom postala napeta. Sad je pod velikim šatorom vladala velika zbijenost i velika vrućina. Jedan dečak iz gradonačelnikove kancelarije provukao se kroz gomilu i pokretima pozvao Labanovu grupu da dođe i sedne u stolice za goste, na drugom nivou sa one strane gde će biti lice. Ispred njih, pokraj ograde, jedan od pokajničarskih sveštenika se raspravljao s jednim od albertanskih zvaničnika oko pitanja da li on, sveštenik, ima ili nema prava da zauzme baš ono mesto gde se nalazi mašina za snimanje, zato što je njemu poverena specijalna dužnost da pogleda Čoveku Džonu pravo u oči.

»Može li on stvarno da nas vidi?« upita Mira svog ujaka.

»Trepni -, reče joj Laban. »Po jedna nova scena pri svakom treptaju, eto šta on vidi. Fantazmagoriju. Treptaj-treptaj-treptaj — bog zna koliko već dugo.«

»Mi-serv-re, pe-ca-vi«, nastavljala se pokajničarska inkantacjja. U njihovim redovima zanjišta jedan sopran. »Neka crvenilo greha naaaaaapusti naaaas!«

»Oni veruju da je na njegovom indikatoru kiseonika crveno svetlo upaljeno zbog stanja njihovih duša«, reče Laban i tiho se nasmeja. »Njihove duše će morati da ostanu pod prokletstvom još neko vreme; Džon Delgano je već pet vekova trošio taj svoj rezervni kiseonik — tačnije, moraće da ga troši pet vekova. On u svakoj našoj godini provede otprilike po jednu sekundu i tri četvrtinke svog vremena, znači za pet vekova petnaest minuta. Po audio-snimku znamo da još uvek diše manje-više normalno, a rezerva je bila dvadesetminutna. Znači ovima bi spasenje trebalo da dođe približno oko sedamstote godine, ako izdrže do tada.«

»PET MINUTA!« Zauzmite svoja mesta, narode. Molim sedite da bi svako mogao da vidi. Sedite, narode.«,

»Piše da ćemo čuti njegov glas kroz zvučnik na njegovom skafandru«, prošaputa Serli. »Da li znate šta on to govori?«

»Uglavnom se dobija dvadeset-ciklusno zavijanje«, uzvrati mu Laban šapatom. »Proučavaoci su sastavili nešto kao 'ejt', deo neke, stare reči. Vekovi su potrebni da bi se dobilo dovoljno za prevođenje.«

»Da li je to poruka?«

»Ko zna? Nekada su u engleskom jeziku postojale reči 'dejt', datum, i 'hejt', mržnja, pa 'lejt', kasno, i tako dalje. Mogao bi izgovarati ma koju od tih reči, ili neku drugu.«

U šatoru je počela preovladavati tišina. Neko debelo dete pored ograde poče da plače; odvukoše ga nazad da sedne na nečije butine. Čulo se utišano mumlanje molitava. Na udaljenoj strani gledišta, pripadnici Svete radosti počeše da šuškaju svojim cvećem.

»Zašto ne podešavamo časovnike po njemu?«

»Zato što se njegovo vreme menja. On je na sideričnom vremenu, zvezdanom.«

»JEDAN MINUT.«

Tišina postade dublja, tako da su se molitveni glasovi čuli nešto jače. Goli prostor u samom središtu izgledao je apsolutno obično. Nad tim prostorom srebrnasta vlakna za hvatanje prašine talasala su se blago, nošena dahom stotina pari pluća. Čulo se tiho kuckanje mašine za beleženje.

Tokom dugih sekundi ništa se nije dešavalo.

U vazduhu se oseti neko sasvim neznatno zujanje. Istovremeno Mira ugleda neki pokret na ogradi levo od nje.

U zujanju se razvi neki ritam, zatim zujanje nestade, zamenjeno neobičnom tišinom, a onda se sve odigra odjednom.

Zvuk je grunuo po njima, šokantno odjurivši uz skalu čujnosti. Vazduh je pucketao jer se nešto valjalo, tumbalo u prostoru. Parajući, zavijajući urjik, i —

On. Prisutan.

Čvrst, ogroman — Ogroman muškarac u čudovišnom odelu, čovek čija je glava bila providna tupo-bronzana lopta koja je u sebi držala jedno ljudsko lice, sa tamnom mrljom otvorenih usta. Bio je u nemogućem položaju, obema nogama se upirao napred, kao da je nastojao da se odgurne unazad, a ruke su mu bile zaustavljene u silnom razmahu. Iako se činilo da on ludo srlja napred, ništa se nije pomaklo, međutim jedna njegova noga je malo klecnula, popustila —

— i onda ga više nije bilo, on je, uz zvuk groma, totalno nestao, ostavljajući samo neverovatnu posle-sliku u stotinama pari zapiljenih očiju. Vazduh je tutnjao, drhtao; uzvijali su se oblaci prašine i dima.

»O! Bože! O bože moj«, jeknula je Mira, pridržavajući se za Serlija. Niko je nije čuo. Razlegali su se glasovi ljudi koji su vikali, gušili se. »Video me je, video me je!« vrištala je jedna žena. Nekolicina prisutnih počeše ošamućeno da bacaju svoje konfete u prazni oblak prašine, ali većina uopšte nije bacila ništa. Deca počeše da zaurlavaju. »On me je video.« histerično je vrištala ona žena. »Crveno je, o gospode smiluj se!« poče jedan duboki muški glas da intonira.

Mira začu kako Laban besno psuje i opet pogleda u prostor iza ograde. Prašina se slegala, i Mira je videla da je visoki tronožni stativ prevrnut, da je pao ka centru. Jedna prašnjava hrpica ležala je preko tronošca — cveće. Znatan deo šipke koja je sačinjavala vrh tronošca nestao je, ili bio rastopljen. Od staklenih vlakana nije bilo ni traga.

»Neka prokleta budala je bacila cveće tačno na stativ. Hajdemo, da izađemo mi.«

»Da li je stativ dospeo ispod njega, da li ga je to saplelo?« upita Mira, stisnuta u gomili.

»Bilo je i sada crveno, to njegovo za kiseonik«, reče Serli preko njene glave. »Nije bilo milosti na tom putovanju, a, Labane?«

»Šššš!« reče Mira koja je primetila mrki pogled pokajničarskog pastora. Izgurali su se kroz kapiju i našli se opet u osunčanom parku, okruženi glasovima koji su uzvikivali, glasno brbljali, poneti uzbuđenjem i olakšanjem.

»Bilo je grozno«, reče Mira koja je počela tiho da plače. »O, pa ja nikad nisam pomišljala da je to pravi živi čovek. On je tamo, on se nalazi tamo. Zašto ne možemo da mu pomognemo? Da li smo ga mi sapleli?«

»Ne znam, nismo valjda«, gunđao je njen ujak. Sedoše na klupu blizu novog spomenika, počeše da se hlade lepezama. Zavesa je još bila na svom mestu.

»Da li smo izmenili prošlost?« nasmeja se Serli i zaljubljeno pogleda svoju ženicu. Jedan tren se pitao odakle na njenim ušima tako čudne minđuše; onda se setio da ih joj je on dao u onom indijanskom pueblu kroz koje su prošli.

»Ali desilo se ne samo krivicom onih iz Alberte«, reče Mira. Činilo se da je opsednuta ovom idejom. »Nego zapravo zbog cveća.« Počela je da briše svoje čelo.

»Mehanika ili predrasuda«, reče Serli i zasmeja se tiho. »Ko je kriv, ljubav ili nauka?«

»Šššš.« Mira nervozno pogleda unaokolo. »Cveće je bilo ljubav, valjda... Osećam se tako čudno. Takva je vrućina. O, hvala.« Ujak Laban je uspeo da privuče pažnju jednog prodavca ledenog pića.

Ljudi su sada već ćaskali normalno, a hor raspali jednu vedru pesmu. Na jednoj strani parka ljudi su čekali u redu da se upišu u knjigu posetilaca. Gradonačelnik se pojavi na kapiji parka, vodeći grupu ljudi duž aleje sa buganvilijama radi ceremonije otkrivanja spomenika.

»Šta je pisalo na onom kamenu pokraj njegove noge?« upita Mira. Serli joj pokaza, u knjižici, sliku Karlovog kamena sa natpisom i sa prevodom: DOBRODOŠAO KUĆI DŽONE.

»Pitam se može li on to da vidi.«
Gradonačelnik je bio blizu da počne svoj govor.

Mnogo kasnije, kad se gomila razišla, spomenik je ostao usamljen u tami, pokazujući Mesecu natpis na jeziku tog mesta i vremena:

Na ovom mestu pojavljuje se svake godine lik majora Džona Delgana, prvog i jedinog čoveka koji je putovao kroz vreme.

Major Delgano poslat je u budućnost nekoliko sati pre holokausta na Dan nula. Celokupno znanje o sredstvima pomoću kojih je poslat izgubljeno je, možda zauvek. Veruje se da se dogodila nesreća koja ga je poslala mnogo dalje nego što je bilo nameravano. Neki analitičari nagađaju da je on možda poslat čak pedeset hiljada godina napred. Pošto je stigao do te neznane tačke major Delgano je, po svemu sudeći, pozvan nazad, ili je pokušao da se vrati, duž iste one putanje u prostoru i vremenu kojom je otišao. Smatra se da njegova trajektorija počinje na tački koju će naš sunčev sistem zauzimati u budućnosti i da čini tangentu u odnosu na kompleksnu helikoidnu spiralu koju naša Zemlja opisuje oko Sunca.

On se pojavljuje na ovom mestu svake godine u trenutku kad njegova putanja preseće orbitu naše planete i čini se da je tada u stanju da dotakne tlo. Pošto se nije manifestovao nikakav trag njegovog prolaska prema budućnosti, veruje se da se on vraća drugačijim načinom nego što je otišao. On je živ u našoj sadašnjosti. Naša prošlost je njegova budućnost a naša budućnost je njegova prošlost. Vremena njegovih pojavljivanja pomeraju se postupno i stići će do 11 sati, 53 minuta i 6 sekundi, 2. maja godine 2009. po starom kalendaru, a to znači na Dan nula.

Eksplozija koja je pratila njegov povratak u njegovo vreme i mesto možda se dogodilo kad su neki elementi prošlih trenutaka njegovog kursa preneti sa njim nazad u svoju sopstvenu raniju egzistenciju. Pouzdano se zna da je ta eksplozija izazvala svetski holokaust kojim je zauvek okončano doba tvrde nauke.

— A on pada, gubi kontrolu, ne uspeva u svojoj borbi protiv stravičnog zamaha kojeg je prikupio, bori se svojim ljudskim nogama koje se tresu u neljudskoj krutosti njegovog oklopa, njegovi đonovi su ugljenisani, pa više ne hvataju dobro, nema dovoljno trenja za kočenje, on bije bitku, gura dok se sevanje nastavlja, bolno smenjivanje svetla, tame, svetla, tame koje već toliko dugo podnosi, udarci vazduha se zgušnjavaju i razređuju oko njegovog oklopa dok se ona kliza kroz prostor koji je vreme, očajnički kočeći dok treptaji Zemlje čekićaju o njegova stopala — sad su samo njegova stopala važna, samo da uspori i ostane na putanji — a ono vučenje, onaj svetionik, kao da je slabio, što više se bližio domu vučenje je bilo sve rasutije, teže je bilo naći mu centar; pretpostavio je da je to zato što on postaje sve verovatniji; zaceljivala se rana koju je probio u vremenu. U početku je vučenje bilo tako uzano— jedan jedini zrak svetlosti u tunelu koji se sklapa — i on se bacio u tom pravcu kao elektron koji leti ka anodi, naciljan pouzdano duž tog izvrsno kompleksnog jedinog vektora mogućnosti života, ispalio je i bio ispaljen kao stisnuta semenka kroz poslednju napuklinu u odbacujućem i odbačenom Nigde, kroz pukotinu koja je vodila kući i kroz koju je on, Džon Delgano, mogao eventualno da nastavi da egzistira — gruvao je niz nju preko vremena, preko prostora, pumpao očajnim nogama dok je realna Zemlja u tom nerealnom vremenu podilazila pod njega, a putanja mu je bila sigurna kao kad progonjena životinja uleće u svoju podzemnu jazbinu i krivudavo juri dublje u nju, on je bio kosmički miš u jednoj interstelarnoj, intertemporalnoj trci ka njegovom gnezdu, dok se pogrešnost svega sklapalo oko ispravnosti te jedne putanje, a atomi njegovog srca, njegove krvi, svake njegove ćelije vikali su dom — DOM! — dok je terao sebe ka toj bledećoj rupici za disanje, svakim korakom sve brže, sigurnije, jače, tako da je najzad jurio nevidljivim zamahom preko zakotrljanih treptaja Zemlje kao što bi čovek mogao trčati po zakotrljanom balvanu u bujici. Jedino su zvezde ostajale konstantne oko njega od seva do seva, jer on je gledao nadole, mimo svojih stopala, na milion strobo-treptaja Južnog krsta, i Trianguluma; jednom je na vrhuncu jurnjave rizikovao da tokom jednog stoleća baci hitri pogled uvis i tad je video da su Medvedi čudnovato razvučeni od Polarisa — ali od Polarisa koji sad više nije polarna zvezda, uvideo je tad, trzajući svoj pogled nazad ka razmahanim stopalima, misleći, ja ovo hodam kući ka Polarisu, kući! uz strobo-ritam! Prestao je da pamti gde je sve bio, kakva je bića, ljudska ili neljudska ili kakve stvari video u onom nemogućem momentu kad se našao tamo gde se nije moguće naći, prestao je da vidi sevove svetova oko sebe, svaki sev drugačiji, zbrku tela, oblika, zidova, boja, pejzaža — neki su trajali čitav jedan dah, neki se smenjivali navrat-nanos — lica, udove, predmete koji zadiru prema njemu; i one noći kroz koje je protutnjao, mračne ili osvetljene čudnovatim lampama, noći ispod krova ili bez krova; dane koji su sevali sunčevom svetlošću, olujama, prašinom, snegom, enterijere bez brda, strob za strobom i ponovo u noć: najzad prilazim bliže, mislio je on, osećanje se menja — ali morao je da uspori, da zakoči; a taj kamen blizu njegovih stopala, ostao je tu već neko vreme, on je želeo da rizikuje i pogleda ga ali nije se usuđivao, obuzeo ga je takav umor, on se kliza, gubi kontrolu, bori se da poništi nemilosrdnu brzinu koja mu ne dopušta da uspori; sem toga, povređen je, nešto ga je pogodilo tamo negde, ranije, nešto su uradili, nije znao šta, negde u onom kaleidoskopu lica, ruku, kuka, greda, u vekovima raznih stvorova koji su posezali ka njemu — a kiseonik mu je bio na izmaku, ali nije bitno, potrajaće — moraće da potraje, on ide kući, kući'. Već je zaboravio i onu poruku koju je pokušavao da izvikuje, nadajući se da će je neko nekako čuti, onu važnu stvar koju je ponavljao glasno; a onaj predmet koji je poneo, nema ga više, nema ni njegove kamere, nešto ju je otrglo — ali on stiže kući! Kući! Kad bi samo mogao da poništi ovaj zalet, kad bi mogao ostati na putanji koja mu izmiče, kad bi mogao nekakvim grabljenjem, puzanjem isklizavanjem, da nekako jaše na ovoj lavini sve do doma, doma — i njegovo grlo kaže, Dom! — kaže, Kejt! Kejt! Njegovo srce to viče, njegova pluća su već maltene uništena, njegove se noge bore, bore i ne uspevaju, zahvate pa kliznu pa drže pa se omaknu, i on pada potrbuške, mlatara, odguruje se, bori se u oluji vremena, pristiže kroz prostor i vreme do samog kraja najduže staze koja je ikada pređena, staze koja je Džona Delgana dovela kući.

Karen Simonjan
TAVERNA

Карэн Симонян: ТАВЕРНА , 1980

Prevod s ruskog: Bojana Tošić

»Udaljenost nije veća od pet stotina kilometara«, izdiktirao je Gimza.

»A taverna?« upitao sam gledajući u zelenkaste oči robota.

Izdržao je moj pogled i snishodljivo odgovorio:

»Ne, tamo nema nikakve taverne.«

Smestio sam se udobnije u fotelji i počeo da prelistavam Loelov vodič.

»Izgleda, taverne nema ni od korova...« Upro sam prstom u stranicu koju sam tražio. »A šta bi tvoj prosvećeni pogled rekao, koje je ovo nebesko telo?«

»Libertas«, odgovorio je.

»Dobro, dobro. A po Leonovom vodiču, na planeti Libertas na koju smo se upravo srećno spustili, treba da bude taverna. Kako si tako siguran da je nema?«

»Na Libertasu nema taverne. Ja je nisam otkrio.«

»U redu. Ali, ti si mi sam pričao o tome kako si u taverni proveo prijatno vreme. I mene si tamo pozivao.«

»Da. Imao sam prijatan razgovor sa jednom divnom računskom mašinom«, jasno je odgovarao Gimza. »I ona me je počastila strujom visokog napona. Ali, toliko bogato, da sam se napio. Čak sam i zapevao. Možeš li da zamisliš?«

»Naravno, naravno«, progundao sam užasnut od pomisli da će odjednom početi da demonstrira svoje pevačke sposobnosti. »Pa, začudujuća metamorfoza: umesto taverne, nekakva kompjuterica.«

»Nije nekakva, nego izuzetna. I nema ničeg začudujućeg u tome. Čude se samo ljudi i to naročito oni koji...« Gimza je odjednom zaćutao i izgubljeno pogledao u plafon na kome se nije dogadalo ništa značajno. Običan plafon svemirske letelice.

»Pa, onda, ko?« pitao sam.

Gimza je posedovao jednu jedinu podnošljivu karakternu crtu: na postavljeno pitanje je odgovarao bez izveštačenosti i direktno, za razliku od većine svoje sabraće.

»Neznalice, eto ko se čudi svemu bez razmišljanja«, oštro je odgovorio Gimza.

»Danas si začuđujuće taktičan«, uzdahnuo sam.

»Nemoj da se vređaš«, mleo je Gimza. »Unoseći element sumnje u moje reči i čak aludirajući na to da ja, najpoštenije biće, mogu da lažem, ti mene vređaš. Ali, ja se neću uvrediti zato što nije dobro da drugovi za vreme dugotrajnog puta budu u neprijateljstvu. Na ovom brodu nam predstoji još nekoliko vekova samoće.«

»Unosim element sumnje. Po brodskom vremenu približno dvadeset i osam meseci.«

»U redu. Da li misliš da je za osetljiva bića malo dvadeset i osam meseci. A što se tiče zajedljive reči 'kompjuterica', ja ti je kategorično...«

»Ne bi bilo loše da za ovih dvadeset i osam meseci ponekad i ćutimo«, rekao sam tiho. »A ako već pričamo, onda neka to ima smisla.«

Bez obzira na sve okolnosti jedna je činjenica bila neosporna: Loel, taj hrabri letač o čijim su se podvizima pisale legende i na njima se vaspitavale generacije, nije mogao da pogreši. Ako se on seća taverne za kosmičke putnike koja je najlepša na svetu, onda to mora biti sušta istina. Čak se u jednoj od legendi da naslutiti da ju je on lično sagradio. Pa, u tome ima rezona. Onaj ko otkrije planetu i da joj ime Libertas — Sloboda, ima pravo da sagradi, na primer, tavernu. Zašto da ne... Po rečima samog Loela, na Libertasu se može osetiti najkompletnija sloboda.

Sada se Libertas nalazi na raskršću zvezdanih puteva. Astronauti ovamo često svraćaju da bi se odmorili u Loelovoj taverni. Ne bi imalo smisla pitati one koji su ovde već boravili. Srećnici bi zadivljeno odmahivali glavom i odgovarali: »O!... Tako nešto treba iskusiti. To se, dragi moj, ne može ispričati«.

Iskreno govoreći, ja sam odavno nameravao da svratim na Libertas i vidim tavernu. Zašto ne bih dozvolio sebi da se opustim i odmorim tim pre što jezdim nebom u teretnom brodu na kome nema dosadnih putnika, ali sam zato osuden da trpim Gimzu. Mesec manje ili više — to nema nikakvog značaja za teretni brod. Baš nikakvog.

»Kakvu si odluku doneo?« zainteresovao se Gimza. »Eh, da mi je da svratimo tamo na dan, dva. Pa sve i da nema nikakve taverne, bar da porazgovaram sa računskom mašinom i da se napojim visokim naponom. I to bi mi bilo veliko zadovoljstvo. Toliko sam se sa njom sprijateljio da sam joj obećao da ću je posetiti, ako se ukaže prilika.«

»Izgleda da si pronašao sagovornicu?« osmehnuo sam se.

»Džabe pokušavaš da me uvrediš«, reče Gimza. »Pametni ljudi se ne svađaju zbog besmislica, to i ti sam često ponavljaš.«

»Ljudi su različiti. Tim pre što ti baš i nisi čovek.. .«

»Tim pre«, nadurio se Gimza. »Pa neka sam i robot, ali sam kod računske mašine pronašao mnogo toplija osećanja nego kod nekih ljudi. Naročito kod onih ljudi koji u mom prisustvu upotrebljavaju izraz 'kompjuterica'...«

Gimza je ponovo navodio vodu na svoju vodenicu. Trebalo je poslužiti se lukavstvom.

»U redu«, potapšao sam ga po ramenu. »Dobro si postupio što si, umesto da pronađeš tavernu, pronašao sebi prijatelja koji ti odgovara.«

»Tražio sam tavernu, ali, zar sam ja kriv što sam, umesto nje, pronašao računsku mašinu?« nije se predavao Gimza. »I ona me je počasiila strujom visokog napona.«

»Nema veze, rešićemo to sa tavernom«, rekao sam udaljavajući se od provokativne teme.

»Znači, ipak si odlučio da tražiš tavernu?«

»Ne da je tražim, nego da je nađem. S obzirom da jednom Loelu verujem više nego svim računskim mašinama kosmosa na gomilu. Zato bih te molio da budeš ljubazan i pripremiš letelicu.«

Sledećeg dana sam krenuo na put. Pošto sam automatima dao mogućnost da sami biraju kurs, zavalio sam se u fotelju i zatvorivši oči razmišljao o taverni koju ću obavezno pronaći.

Ne znam zašto, ali, zamišljao sam tavernu na nekom prašnjavom, krivudavom putu. Jasno sam video i drvene zidove potamnele od kiša i tajanstveno senovito dvorište i stepenice koje škripuću... Jednom rečju, taverna je oživela u svesti upravo onakva kakva je bila opisana u jednoj staroj knjizi sa pričama o istraživačima i jednookim svemirskim piratima, od kojih se ledila krv u žilama. Dovoljni su samo nazivi: 'Ajkulino peraje', 'Medved kopljanik' ili 'Tri praseta'.

...Letelica se zaustavila. Sudeći po kompasima trebalo bi da se ovde nalazi najdivnija taverna u kosmosu u kojoj je robot Gimza tobože otkrio samo računsku mašinu.

Razgledao sam brdoviti pejzaž i zanemeo. Nedaleko odatle, na krivini zabačenog krivudavog puta ugledao sam tu tavernu. Iznad vrata je podrhtavala na vetru dobrano zarđala firma, preteći da se sruši na glavu gostu. Talentovani slikar je svojevremeno na njoj nacrtao beloružičastu prasad i dopunio svoje delo lepim slovima ‘Tri praseta’. Setivši se Gimzine sentence o neznalicama koje se svemu čude, odlučio sam da se ničemu ne čudim i uskoro sam već ulazio u polumrak dvorišta. Odnekud izdaleka, kao sa druge strane planete, začuo se lavež psa. Neko je okretao čekrk, izvlačeći vodu iz bunara. Strme stepenice zaškripaše pod mojim nogama. Gurnuo sam vrata i našao se u maloj sali. Nije bilo mnogo gostiju. Samo je jedan sto u uglu bio zauzet. Društvo koje je sedelo za njim pilo je pivo. Jedan od njih se slučajno okrenuo prema meni i razgledao me sa podozrenjem jedinim okom.

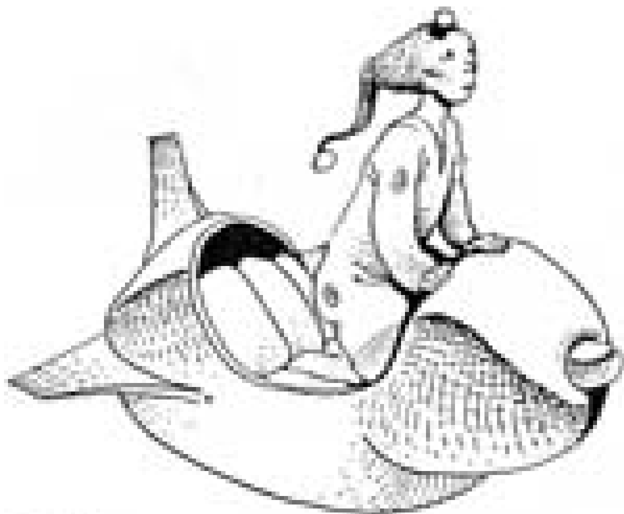
»Pozdrav svima«, rekoh razmislivši.

Jednooki mi je okrenuo leđa i čvrsto zagrlio svoju kriglu piva.

»Na usluzi. Dobrodošli«, dočekao me je, izašavši iza šanka vlasnik taverne ‘Tri praseta’. »Pivo?.. «

»Ne bi bilo loše«, rekoh i sedoh za jedan od slobodnih stolova.

Bilo je mnogo čega o čemu se moglo razmišljati i čemu se moglo čuditi, ali sam ja odlučio da prvo osmotrim situaciju. Na kraju krajeva, nisu tako česte prilike kada čovek

može da uživa u ostvarenim maštanjima. Prešao sam dlanom po površini stola na kome je bilo tragova masti i piva. Drvo je bilo grubo otesano, ali su vremenom, rukavi posetilaca uglancali sto do sjaja.

»Nek' vam je na zdravlje«, reče domaćin postavivši pred mene ogromnu kriglu.

»Hvala«, rekao sam i razduvao penu. »Može li se ovde i prenoćiti?«

»Sve se može«, odgovarao je čovek dok se smeštao prekoputa mene.

Otpio sam nekoliko gutljaja. Za to vreme, on me je pažljivo proučavao. Osećalo se da ne može da dočeka da počne da me ispituje.

»Verovatno ste izdaleka?« zaškiljio je.

»Jesamo.«

»Dugo ste na putu?«

»Četirsto, možda i petsto godina. Ne sećam se tačno«, rekao sam.

Promeškoljio se na stolici i pogledao me sa nevericom.

»Nisam baš vešt u odgonetanju zagonetki«, osmehnuo se.

Slegnuo sam ramenima.

»A kuda putujete?«

»Od jedne zvezde do druge.«

Ponovo se osmehnuo.

»I vi hoćete da ja u to poverujem?«

»Kako vam drago«, odgovorio sam. »A pivo vam je, bogami, dobro.«

»Pivo ko pivo... Koliko ćete dugo biti u našim krajevima, ako nije tajna?«

»Nisam još odlučio.«

Domaćin je polako napunio lulu, prineo joj vatru i duboko uzdahnuo.

»Čujte, da li vaša taverna zaista postoji?... odlučio sam da postavim pitanje odmah, direktno, ali sam, primetivši njegov sarkastičan osmeh uramljen u sivkasti dim, požurio da uzmaknerm »Mislio sam, da li odavno postoji?«

»Hm-m... « izvadio je lulu iz usta. »Pa, kako bih rekao... Od onda, od kada je Loel otkrio našu planetu i postavio na njoj nekakve aparate. Vi ste, izgleda, prvi put u našim krajevima?«

»Pogodili ste«, rekao sam.

»Hm-m... « ponovo je rastegao. »Ako ste prvi put ovde, onda vam neće biti teško da se setite jednog nemilog događaja na Danaju.«

Kao da me je udario grom. Osvrnuo sam se i pogledao uokolo. Ali, niko nas nije gledao i niko na nas nije obraćao pažnju.

Događaj na planeti Danaj... Uvek sam se trudio da zaboravim, da iskorenim iz sećanja tu priču. Počelo je tako što je grupa astronauta na Danaju došla u težak položaj.

Eksplodirao im je motor, eksplozija je raznela biostanicu i dok ne stigne spasilački odred, moglo im se pomoći samo na jedan način: vodom i hranom. Ali, nije bilo jednostavno dostavljati im vodu i hranu. Visili smo nekoliko hiljada kilometara u orbiti i bilo nam je sasvim jasno da će letelica male snage biti uništena u divljim gravitacionim silama Danaja. Naravno, postojala je nada da će se dogoditi čudo, da još ima šanse, ali ja sam bolje nego drugi znao šta je i kako. Ja sam bio najbolji astronavigator na celom brodu i kada su se dvojica prijavila da lete tamo, meni je palo na pamet da se priključim dobrovoljcima. Ja sam sa sigurnošću znao (zato što sam izračunao) da mogu da polete samo dvojica i da po starom zakonu određuju uvek one koji se prvi jave. Znao sam da me neće odrediti. Momci su uspeli, ostali su živi, iako su se namučili, a ja sam, ne leteći nikuda, podelio sa njima slavu i nagrade...

»Šta ste se ućutali?« upita domaćin.

»Kakav odgovor očekujete?«

»Džabe se trudite da zaboravite Danaj. Džabe. To se ne može zaboraviti. Zar vam se, najbolji astronavigatore na svetu, taj vaš postupak ne čini... « Ućutao je, očigledno tražeći relativno nežan izraz da bi okarakterisao moj postupak.

Mučno ćutanje se oteglo, bilo je jasno da nema nežnog izraza. Ispio sam pivo.

»Ko ste vi?« konačno sam progovorio.

»Ja? Domaćin taverne. Bolje rečeno: taverne vaše mašte.«

»Moje mašte?«

»Juče sam bio računska mašina Gimzine mašte. Počastio sam ga strujom visokog napona.«

»Danas taverna, juče kompjuterica. Ništa ne razumem.«

»Ni ja«, odgovorio je.

»A ako sada počnem da maštam o nečem drugom?«

»Već je kasno. Ništa se neće promeniti. Vaša mašta više nikada neće aktivirati Loelove aparate.«

»Kakvi su to aparati?«

»Oni samo dopunjavaju neverovatna svojstva planete Libertas. Planete na kojoj se odgovara na sva pitanja.«

»Šta tu ima da se razmišlja«, rekao sam. »Pa, moj postupak nije bio dostojan čoveka.«

»Konačno ste to sami sebi priznali. A sada vam predlažem odmor.«

»Priznao sam sebi?« pitao sam zato što mi ništa nije bilo jasno.

»Sam sebi. Vi ste u celom kosmosu jedini gospodar svoje svesti. I sada, konačno, polažete samom sebi račune.«

»U pravu ste«, procedio sam i obrisao maramicom oznojeno čelo. »Trebalo bi da se odmorim.

»Popnite se gore. Prva soba na drugom spratu je uvek slobodna«

»Ipak, kakva su to svojstva?« upitah.

»To niko živi ne zna. Ni sam Loel nije uspeo da ih do kraja odgonetne. Ali, zar je to važno, ići u svemu do kraja?«

»Laku noć«, rekoh.

»Dobro sanjajte«, odgovorio mi je.

I ponovo su, na sav glas, zaškripale stare stepenice. Sa visine drugog sprata, još jednom sam razgledao salu. Svi su, i dalje, pili svoje pivo, a domaćin je, stojeći za šankom, zažmurivši pušio lulu.

Ubrzo sam ležao u mekoj postelji, slušajući bubnjanje vetra i razmišljajući o tome kako je Loel bio u pravu što je uložio toliko napora u svoju tavernu. Iako je zasigurno znao da astronauti koji su boravili na ovim mestima nikada neće ispričati detalje svog boravka ovde.

I ako me pitaju kako sam proveo vreme u ovoj taverni, teško da ću se odlučiti da kažem istinu, da sam, eto, konačno, pronašao način da svojoj savesti položim račune. Ali, nije u tome stvar. Stvar je u tome da ću se potruditi da objasnim ljudima da nikada nisam imao nameru da odem na planetu Danaj i da je njihovo mišljenje o meni pogrešno, jer ja sam hteo da se očešem o slavu zbog podviga u kome nisam ni učestvovao.

Žean Žan—Šarl

ZOVEM SE ANI

Jehanne Jean-Charles:
JE M' APPELLE ANNIE, 1986

Prevod sa francuskog: Dušan Belča

Bili smo u braku oko godinu dana kada me je Žak odveo da posetimo kuću koju je nasledio. Nije bilo daleko od Pariza, ali kada napustite auto-put, nađete se u kraju gde postajete stranci. Žak se loše osećao za vreme vožnje. Dolazio je samo jedanput vozom, a sada smo prolazili kroz sela čiji su stanovnici čudno odgovarali na naša pitanja.

Bila je gotovo noć. Pošli smo na put pošto se Žak sastao sa svojim poslednjim, važnim klijentom. Zaključen je krupan posao koji će doneti mnogo novca. U tom času imali smo ga manje nego kasnije, kada će se izmeniti moj život, a želeli smo novac jer je omogućavao putovanja, uzajamne poklone, dodatni komfor.

Ušli smo u kafanu čiji je šank bio pokriven cinkom. Na prozorima je nedostajalo nekoliko okana i ona su zamenjena plakatima iz 1900: Ivet Gilber, sa dugim crnim rukavicama, zakićena ešarpom kao ptica.

Žak i ja smo se oslonili na laktove, zadivljeni. U to vreme, sve nam je izgledalo udešeno za naše zadovoljstvo, pa i to što smo se našli u čudnoj staroj kafani gde je život zaustavljen pre nekih pedeset godina. Nijedan od muškaraca naslonjenih na šank nije nam pokazao svoje lice. Njihovi potiljci pod kapama zarasli su u kosu. Čekali su berberina koji je dolazio ovde jednom nedeljno.

Čim je stigao, na sto kraj našeg poređao je sve svoje stvari: zdelu, četku, češalj s polomljenim zupcima, dugačke makaze, mašinicu za šišanje i povrh svega jednu bočicu »mirisa«, napunjenu mrkom tečnošću koju je široko rasipao pa glavama svojih mušterija.

Ljudi su se divili, u zamućenom ogledalu, svojoj kosi, dobro namazanoj i pravilno razdeljenoj po lobanji, koju je brica oblikovao prstima. Iza ušiju koža je ostajala gola i crvena. Berberin je u svoj rad unosio malo više žara nego obično. Ne pogledavši nas nijednom znao je da ga posmatramo.

Večerali smo punjeni kupus koji je bio vrlo dobar. Ludo smo se voleli. Mada je vlasnik kafane video naša kola, nije povisio račun ni za cent i mi smo platili koliko i drugi. Ali svi prisutni čekali su naš odlazak, s nestrpljenjem koje je raslo, kako bi mogli da govore o nama, da pitaju gazdu ko smo i šta tražimo kod njih. Pošto smo se raspitivali za put, gazda je već znao da je Žak naslednik gospođe Baron, a gospođa Baron je dugo živela u ovom kraju, pre no što je kuću zaveštala unuku. Bila je poštovana i bez sumnje cenjena. Imali smo, znači, dobru preporuku.

Kada sam izašla iz kola, na početku velike aleje mirisi šume preplaviše me kao muzika. Bože moj! Kakve divne uspomene! Orlovi nokti svirali su violinu solo, a ostalo drveće ih je pratilo svojim glasovima. U kući je bilo slično. Generacije naslednika neumorno su glačale voskom nameštaj i pločice. Miris meda, pomešan sa mirisom tavana iz mog detinjstva, konačno me je zarobio.

Spavali smo u postelji s baldahinom, gde su nam zavese sa mirisom trave još govorile o vrtu, i vodili smo ljubav više puta u toku noći. Kako je to daleko.

Sutradan je bila nedelja, prava majska nedelja. Žena koja se brinula o kući od smrti gospođe Baron pekla je u kuhinji veliki hleb. Mleko je bilo gusto kao pavlaka. U kafu je stavljala cikoriju.

— Gospođo, to je dobro za varenje.

Videla sam pred sobom uzbudenu, drhtavu staru damu, ali šta je ona videla u meni? Mi smo predstavljali događaj. Verujem da sam je tog dana rasplakala, najpre zato što sam bila vrlo mlada, pomalo bezobrazna, i što je shvatila moju želju da joj ugodim.

Ona je ostala sa nama. Stanovala je u selu, ali je živela sama bez dece, bez životinja, i, čim je saznala da očekujem bebu, prodala je svoju kućicu kako bi se smestila u čuvarevoj kući.

Žak i ja nismo više oklevali da prodamo naš stan u Parizu kako bismo se potpuno nastanili u selu. Trbuh mi se zaokruglio, ali nisam osećala umor. Stara Moriseta je za-

poslila Polinu, seosku devojku, mrku i suvu, iako je imala samo osamnaest godina. Bio je to odličan potez. Digavši se u šest sati, Polina je radila čitav dan, s poletom i energijom, što je za nas bila prijatna promena u poređenju sa našom pariskom uslugom, jednim parom lenjih Portugalaca.

Ja sam jurila po radnjama u okolini, kupujući nameštaj koji se nikad nije sviđao Moriseti. Malo-pomalo, prebacivali smo na tavan stvari koje nismo voleli. Moriseta je uzdisala, ali nije pokušavala da me uzme pod svoje kako sam se u početku plašila. Na kraju, to je normalno, ona je ovde živela pored gospođe Baron, održavala je kuću sa potpunom odanošću pokojnici. Bila je tamo malo vezana za sopstvene stvari u čuvarevoj kućici, ali srce joj se cepalo dok je gledala kako na tavan odlazi stočić koji je gospođa mnogo volela, ogledalo pretrpano pozlaćenim gipsom, koje je oduvek ukrašavalo zid u trpezariji ili možda u salonu? Zar je noguće da se toga ne sećam tačno? Kuća je već bila lepa. Postala je još lepša. Za vikend, sobe su se punile prijateljima. Ja sam volela goste, Žak takođe. Bili su ushićeni mojim izgledom a posle očarani Katarinom. Sin kojeg smo očekivali bio je u stvari devojčica, smeđa kao Žak, sa zlatnim očima kao ja. A dečak kog sam donela na svet posle dve godine imao je plave Žakove oči i moju riđu kosu.

— Tvoje oči male divlje zveri — govorio je Žak.

Takođe je rekao:

— Kosa ti liči na krzno mlade zveri, ali ne znam koje.

Kakvu sam divnu decu imala! Pjer, moj sin, bio je srdačniji, ali je Katarina bila tako zabavna. Imala je maštu koja je preobražavala sve što vidi.

Od jutra do večeri trčali su po parku oko kuće. Njihove male noge bile su pokrivene ogrebotinama. Često sam pincetom morala da vadim trnje zaostalo od njihovih nestašluka po drveću.

Od proleća smo doručkovali napolju. Ptice su pevale. Senice su pravile gnezda svuda oko kuće: Kreje su se potpuno navikle na nas. Zimi su gacale po travnjacima pokrivenim snegom, povlačeći komade slanine koje sam pričvrstila za grane.

— Prava menažerija, — govorila je Moriseta.

Osim senica i kreja dolazili su detlići sa crvenim tačkama po trbuhu i vratu, šumske kavgadžije, pa prugasti pupavac s narandžastom ćubom i priličan broj oblapornih veverica. Proždirale su sve što im se da i jednog dana nije ih prepao ni ostatak velikog kolača s rumom. U vreme kestena odvlačile su prema svojim dupljama grane natovarene teškim čaurama.

Žak je uživao da ih gleda, pokušavajući da nađe među njima one čije je krzno najviše ličilo na moju kosu. Nijedna od svih tih žutih i riđih nije ga zadovoljavala, sve dok jednog dana nije prepoznao nijansu koju je tražio. Zima se završavala, mrtvo lišće mešalo se sa prvim poljupcima. Ručali smo u trpezariji čije smo prozore proširili da budemo što bliže drveću i životinjama.

Nasuprot nama jedna veverica je krckala koricu hleba. Sedeći udobno, pokazivala je svoj beli trbuh. Da bi se bolje zaštitila od vetra, spustila je na glavu rep koji je podrhtavao kao laka perjanica. Bila je puna poverenja, sva obuzeta proždrljivošću, i smrt je došla bešumno, odpozadi. Njena brzina sprečila nas je da reagujemo. Veverica je pustila koricu da padne, ispustila oštar i drhtav krik, dok je crvena traka odjednom presekla snežnobeli trbuh. Bila je zaklana na mestu, tu pred nama i Žak je rekao odmerenim glasom:

— Ima tačno boju tvoje kose.

Bila je to lasica i tog dana videli smo je prvi put.

Posle smo se, naravno, okrenuli. Žak je otrčao da nađe svoj karabin. Vratio se. Nije bilo suviše kasno. Lasica je još bila tu. Veverica je nepokretno ležala na tlu. Lasica se uspravila na zadnje noge, njena crvena njuška se cerila. Ipak je bila lepa i, kad je Žak

polako otvorio prozorsko krilo, nije se pomerila. Mogao je da puca, ali je rekao:

— Ima i tvoje oči.

Zatvorio je prozor. Hladnoća je ušla i ja sam drhtala. Bila sam sleđena, ali začudo zadovoljna što Žak nije ubio životinju koja je ličila na mene. Međutim, imala sam u ustima gorak ukus i nisam mogla da završim ručak.

Lasica je najzad otišla. Žak je ostavio karabin i sa preteranom veselošću rekao da će je ubiti sledeći put:

— Jesi li primetila — upita me, — da ima okruglo lice kao devojčica?

Bez odgovora dodirnula sam svoje okrugle obraze. Bila sam istovremeno potištena i srećna. Bila sam tako naviknuta na sreću. Trebalo mi je mnogo više da je izgubim, mnogo više.

Te noći usnila sam san. Ležala sam, ali sam videla svoje telo koje još uvek počivalo kraj Žaka. Disanje mi je lako podizalo grudi. Moja riđa kosa bila je rasuta po uzglavlju. Posmatrala sam sebe bez zadovoljstva sa nekom vrstom antipatije. Zatim sam gledala Žaka i zaključila da je lep, iskusivši prema njemu isti osećaj podrugljive antipatije.

Dvojnica iz mog sna sišla je zatim stepenicama i skliznula napolje tako tiho i brzo, da nijedna vrata nisu zaškripala.

Napolju se nalazila lasica i moja joj se dvojnica približi. U tom snu, bila sam ludački zadovoljna što ponovo vidim lasicu, i zamolila sam je:

— Pusti me da živim malo na tvome mestu.

— Pristajem — reče lasica, — ali potrebno je da spavam kraj tvoga muža. Ako se probudi, osetiće da nisi tu.

I lasica mi podari jedan trenutak svog noćnog života. U istom trenu ja sam bila lasica u zasedi. Osećala sam glad i mada nisam tražila, brzo nađoh plen: Uhvatila sam poljskog miša koji se branio i pritom me ugrizao. Pila sam njegovu krv, ali nije mi se dopala. Sećala sam se ukusa veveričije krvi.

Vratih se u svoju sobu, lasica koja je spavala na mom mestu vrati mi moje telo i uze opet svoje, ali mi reče:

— Probudio se dok nisi bila tu i vodili smo ljubav.

Plakala sam kad sam se probudila. Žak je ljubio moje suze:

— Imala si moru. Svršeno je.

Nisam mu ništa ispričala jer je dodao:

— Ugrizla si usnu u snu. Imaš malo krvi u uglu usana.

I on uze maramicu da bi nežno obrisao tu malu ranu.

*

To je mogao biti samo san, jednu noć za drugom sanjala sam ga potpuno slično. Razlikovali su se jedino razgovori sa lasicom. Ona je htela da naša razmena života traje duže, a ja nisam želela.

Svakog jutra budila sam se slomljena. Žaka je uznemiravalo moje bledilo i nedostatak apetita. Došlo je dotle da me pita da li ga još volim. Toliko sam želela da mu ispričam svoje snove, ali nisam bila sigurna da je to zaista košmar. Bilo je neobičnih trenutaka kada sam lovila kao lasica, kada sam pila krv svojih žrtava i ja ne bih mogla da mu sakrijem zadovoljstvo koje sam pritom osećala. Moja deca su se žalila da se manje igram sa njima. Popodne, sve češće, mučno bih zaspala, budeći se tek uveče, sva teška i zlovoljna.

Ne tražeći moju dozvolu, Žak je doveo doktora koji je ustanovio malokrvnost. Iste noći sanjala sam da gotovo odmah izlazim i vraćam se u zoru, zamenivši lasicu baš u času kada se Žak budio. Sledeće noći prihvatila sam da lasica zauzme moje mesto u toku tri dana.

Kada sam otvorila oči ležala sam na goloj zemiji, u nekoj vrsti tunela, lasićinoj jazbini. Lizala sam ranu koju sam zadobila na nozi, nisam više znala kako. Bilo je stvarno jutro, ali ja sam imala riđe krzrto, zlatne oči, a veverica koju sam zaklala u toku noći

ležala je na ulazu u moju jazbinu.

Oprezno sam se uputila prema kući. Moj muž je u sobnom ogrtaču sedeo u trpezariji. Preko puta njega, lasica obučena u moj ružičasti penjoar. Bez oduševljenja je pila belu kafu iz plave šolje, one koja je bila rezervisana za mene. Ta scena je izazvala u meni želju da se nasmejem ali je Žak podigao oči i njegov pogled se susreo s mojim. Učinilo mi se da je malo prebledeo. A lasica me je takođe pogledala i rekla nešto što nisam čula. Žak se podiže, kada se vratio imao je u rukama karabin. Držao ga je mlitavo, ali sam presudila da je bolje da pobegnem. Pre no što sam utekla, videla sam da se lasica jako nasmejala. Žak ju je pogledao iznenađeno.

Za vreme tri dana i tri noći, vodila sam život lasice koji mi se toliko sviđao. Na trenutke, čak i deca su mi nedostajala pa sam se približavala kući da ih vidim. Nisam bila stvarno ljubomorna na lasicu nego nejasno razdražena na pomisao da je Žak uzimao u zagrljaj verujući da grli mene. U noći trećeg dana došla sam na ulazna vrata. Lasica me je obavestila da će ih ostaviti otvorena. Trebalo je da joj vratim obličje koje mi je podarila i da ponovo uzmem svoj život žene i majke. Dogovorile smo se da se ona zatim udalji zauvek. Nisam više želela da sanjam.

*

Vrata su bila zatvorena. Napravila sam krug oko kuće, ne našavši ni najmanji otvor. Izludela sam. Plakala sam, ispuštajući male krike i tako privukla pažnju jedne ptice koju je noć izbacila preda me. Ubila sam je, ali ona me je ranila svojim oštrim kljunom i noć sam provela ližući ranu.

Rano izjutra bila sam pred trpezarijom, nasuprot samom prozoru. Udaljila sam se samo dok je Polina otvarala kapke.

Najazd se pojavio Žak, zatim lasica. Videla me je, ali ništa nije rekla i otvoreno je gledala u drugom pravcu. Žak nije zapazio moje prisustvo. Jednim nerazumnim skokom bacila sam se na okno. Oni se oboje okrenuše prema meni. Oči lasice svetlucale su od veselja. Prilepila sam njušku za staklo i čula sam šta su govorili:

— Postaje agresivna — rekli su.

Glas moga muža me je obeshrabrio. Bio je miran, gotovo ravnodušan. Lasičin je zvučao odlučno:

— Najbolje će biti da je ubiješ.

— Izgleda kao da pati — reče zamišljeno moj muž.

— Gladna je — odgovori lasica. — Treba da se odlučiš i smestiš joj nekoliko metaka u glavu. Moriseta mi je rekla da su te životinje opasnije nego što se misli.

Odjurila sam u svoju jazbinu. Tu sam provela dan jecajući, potpuno satrvena. Znala sam da mi lasica nikada više neće otvoriti vrata. Ona je odlučila da umrem. U toku sedmice, baštovan je tražio moj trag. Nisam više spavala na istom mestu. Lasica je ubila psa, pacolovca, kome sam samo čudom izmakla.

Ona je primala naše prijatelje koji su joj davali komplimente — za kuhinju, za moju kuću, za moju decu.

Moja deca! Kada bi mogla da me uzmu u zaštitu, kad bi verovala da me mogu krišom pripitomiti, pružiti mi malo nežnosti s vremena na vreme.

Ali jednog dana lasica me pokaza njima. Jazavičar je spavao i ja sam se približila najviše što sam smela.

— Gledajte dobro ovu malu zver — reče ona pokazujući mene — dobro pazite, ona je vrlo zla. Ubija slatke male veverice i napada čak i decu.

Nisam pobegla kad je moj sin podigao kamenicu da je baci na mene. Na žalost, nije me dostigla. Više bih volela da sam umrla, nego što sam nastavila da živim kako bih videla ono što će se uskoro dogoditi.

Pronašla sam način da se popnem duž jedne puzavice, do sobe mojih mališana. Pre no što će navući zavese videla sam ih kako spavaju. Osmelila sam se da se krijem do časa kada se izjutra otvara njihov prozor i tako sam ih gledala kako se oblače i brbljaju.

Izgledali su zdravi i veseli. Bili su tako lepa deca. Moja deca!

I došlo je strašno jutro. Oni su ležali nepomično. Žaka nikada pre nisam videla da plače. Lasica je takođe plakala. Plakala je mojim očima. Moriseta se onesvestila. Zatim je stigao doktor, onaj koji je mene ispitivao i on je ponavljao:

— Ništa ne razumem. Nikada nisam video ovako nešto. Kažete da je to lasica. Ja nisam video nikada da lasica nekog napada. Prozor je bio otvoren, ali to ne može biti lasica.

Zatim je došlo do istrage. Moju decu su sahranili. Svi su grlili zločinku. Mrmljali su joj reči utehe.

Imala sam samo jedan cilj: da se osvetim. Tražila sam plan bez greške. Nisam ga našla. Htela sam da ubijem lasicu pre nego što učini još neko zlo, ali ona je bila oprezna kao sve lasice. Neprestano je vrebala. Uprkos vrelom letu, svi prozori ostajali su zatvoreni.

Nisam se više približavala trpezariji. Podnela bin da umrem od Žakove ruke, ali ne bih mogla da izdržim pogled mržnje, pre toga.

I pre no što sam mogla da je ubijem kao što je ona ubila moju decu, lasica je otputovala, ali ne sama — Žak je zatvorio kuću. Odveo je u Pariz onu koju je i dalje smatrao svojom ženom. A Moriseta je umrla.

Objavljeno je da se kuća prodaje. Nijedan kupac nije se javio. Svuda se priča da je kuća ukleta.

Ja mislim da ću živeti onoliko koliko traje ljudski vek i nadam se da će lasica umreti kada se završi vek jedne lasice.

*

Sada mogu da uđem u kuću. Dugo sam kopala da je se domognem. Spavam u krevetu gde smo Žak i ja provodili srećne noći, pre no što sam počela da sanjam. Još uvek se zovem Ani, ali ko bi to mogao i da pomisli.

GOSPODAR SNOVA

• SF je zabava posebne vrste koja aktivira imaginaciju i možda donekle širi intelekt zato što obraĐuje izvesne ideje i što od čitaoca traži da, ako želi da shvati priču, uloži odreĐeni trud, kako bi u svom duhu svaki put stvorio novi svet — reči su R. Zelaznija iz intervjua datog Nilu Vilgusu za Science Fiction Review u avgustu 1980. godine

PITANJE: *Pošto ste vi čovek koga nije potrebno predstavljati čitaocima, preskočićemo uobičajena pitanja za stvaranje pozadine ovom razgovoru i preći pravo na suštinu stvari. Kao jedan od vodećih autora na ovom polju, kako gledate na ulogu SF danas ? Kuda je SF krenuo? Da li zlatno doba tek predstoji?*

ZELAZNI: Mislim da je uloga naučne fantastike danas manje-više ista kao što je oduvek bila — SF je zabava posebne vrste koja aktivira imaginaciju i možda donekle širi intelekt zato što obrađuje izvesne ideje i što od čitaoca traži da, ako želi da shvati priču, ulaže odredeni trud, kako bi u svom duhu svaki put stvorio novi svet.

Kuda je krenula? Napred, u vremenskom smislu, ali na način pomalo cikličan. Kao i sve drugo, ona ima svoje mode i svoje prolazne manire. Izvesna stvar ili situacija zgrabi našu maštu i neko vreme se održava na pozornici. Zmajevi, na primer: rekao bih da će oni uskoro otići sa pozornice, i to potrbuške, izbacujući plamen iz čeljusti; zaći će iza kulisa i odmoriće se deceniju-dve. Kretanja života kroz hodnike vremena dovodiće do promena u raspoloženjima — pesimističko pa optimističko, pronaučni a zatim antinaučni — iz godine u godinu; razvoj sveta oko nas, naučni, politički, socijalni, izaziva promene koje omogućuju dalji rast.

Malo šta ima da kažem o zlatnim dobima. Mislim da se uvek mogu iskopati izvesne količine tog blistavog materijala, samo ako ste voljni da kopate.

PITANJE: *Meni se čini da, uprkos popularnosti* ***Ratova zvezda*** *i uprkos ugledu koji SF odnedavno uživa kod akademske kritike, naše polje još ima geto-status u većini umova. Smatrate li da će SF biti literatura budućnosti, što su mnogi predvideli? Hoćemo li pobediti?*

ZELAZNI: Razmišljanja te vrste nikad mi nisu bila važna. Pre nekoliko godina odgovorio sam, za potrebe **Dvostrukog simpozijuma**, na slično pitanje; upotrebio sam tada citat iz **Santajane** koji i sad smatram prikladnim: »Pokušati dati takvim stvarima širi dohvat znači pristati na odstupanje od njihove prirode samo da bismo se posle mogli hvaliti da su se razrasle.« Samo neka veoma razvodnjena verzija našeg žanra mogla bi da privuče opštu pažnju i da je dugo drži.

Moje osnovno uverenje je da popularnost naučne fantastike (razvodnjene ili ne) kod najšire publike, baš kao i popularnost ma koje druge vrste priča, predstavlja cikličnu, pomodnu pojavu. Periodično dođemo i mi na red. U tome ne vidim ništa loše.

PITANJE: *Jedan od vaših doprinosa toj literaturi budućnosti jeste uvodenje mitoloških tema u SF. Smatrate li da će to prerasti u dominantnu silu na ovom polju? U novi Novi talas?*

ZELAZNI: Uvek je mitologija bila do neke mere zastupljena, a verujem da će uvek i biti. Međutim, ne verujem da će postati dominantna.

PITANJE: *Kao da je kontradiktorno reći da jedan čovek piše mitove, zato što je mitologija, po tradiciji, nešto što se nagomilava tokom mnogo godina, nešto čime doprinose bezbrojni pripovedači. Pa ipak, kad pisci SF ili fantazije udruže snage i zajedno rade u nekom mitskom okviru, kao što je bio slučaj sa mitovima o Ktulh'uu ili sa sagom o Konanu, rezultati su najčešće prilično trivijalni. Ima li ikakve nade da će se razviti neka grandiozna mitologija »istorija budućnosti«, kojom bi se onda pisci, i SF pisci ali i drugi, mogli po želji koristiti? Nešto slično grčkim mito-*

vima koji su i danas u upotrebljivi?

ZELAZNI: Ne verujem, i u svakom slučaju ne bih voleo da tako nešto vidim. Meni se čini da bi to donelo restriktivni a ne oslobađajući uticaj. Više volim da vidim pluralizam nego jednu grandioznu šemu.

***PITANJE:** Verujete li u jungovsku ideju kolektivnog nesvesnog u kome žive mitski arhetipovi i čekaju da ih neki umetnik ili mitotvorac pronađe i upotrebi? Imate li osećaj da vaša sopstvena kreativnost dolazi sa takvih nivoa?*

ZELAZNI: To, donekle, može postojati kod ljudi koji su odrasli sa istim kulturnim tradicijama. Ali meni se više sviđa pomisao da je moja kreativnost, u meri u kojoj je imam, intelektualna a ne samo intuitivna; to će reći, voljan sam da svaku inspiraciju napadnem razumom, da je invertiram, uvrnem malo, da vidim mogu li je neintuicijskim metodima poboljšati.

***PITANJE:** Jasno je da vi, pišući o mitološkim temama, želite ne samo da zabavite čitaoce nego i da postignete nešto više. Kako gledate na kontraverziju »zabava protiv poruke« ?*

ZELAZNI: Ne vidim da je to dihotomija. Pišem pretežno da bih zabavio, ali u moj rad uđe i štošta drugo. Nikad nisam pisao sa isključivim ciljem da propagiram neku poruku, ali ako bih to pokušao mislim da bi došlo do smetnji na vezama zato što bi se u tu poruku umešale i vrednosti priče same, vrednosti koje ja ne bih mogao da izbacim iz teksta.

***PITANJE:** U Aleji prokletstva i u vašem najnovijem romanu **Znakovi kraj puta**, a takođe u pričama kao što su **Đavolja kola** i **Auto-da-fe**, ispitivali ste modernu opsesiju automobila. Da li se tokom poslednjih generacija razvila neka mitologija motornih vozila? Da li ste, pišući ove priče, svesno doprinosili izgradnji takve mitologije?*

ZELAZNI: Možda. Nisam svesno doprinosio nikakvoj mitologiji te vrste, ali doživeo sam veome neugodne automobilske situacije pa je mogućno da sam, tim pričama raščišćavao neke takve traume.

***PITANJE:** Postoje li mitologije radija, televizije, filmova, stripova itd., koje se takođe razvijaju?*

ZELAZNI: Ne bih rekao da sam kvalifikovan da odgovorim na to pitanje.

***PITANJE:** Nekoliko vaših priča adaptirano je za sveske stripova ili je štampano uz ilustracije stripovskog tipa — jeste li zadovoljni tim interpretacijama vaših dela?*

ZELAZNI: Pa, zadovoljan sam, valjda, onoliko koliko se može biti zadovoljan transferom u drugi medijum. Sviđa mi se rad Greja Moroua.

***PITANJE:** Vidim da je objavljena nova kritička studija o vašim delima. Napisao ju je Karl B. Jouk (Carl b. Yoke). Kakva je vaša reakcija na tu vrstu kritičarske pažnje?*

ZELAZNI: Zadovoljan sam tom knjigom. Autor je pošten i veoma perceptivan. On je takode moj prijatelj već više od trideset pet godina i poznaje me bolje nego iko drugi ko je ikada pisao o meni ili o mojim delima.

***PITANJE:** Tolike se promene dešavaju u statusu žena; one u naučnoj fantastici poslednjih godina imaju tako istaknutu i važnu ulogu; iznenađuje me, onda, nerazvijenost i relativna minornost vaših ženskih likova. Zašto su Zelaznijevi likovi većinom mačo-supermeni — zašto nema i gde koje čudesne žene?*

ZELAZNI: Pre neki dan neko mi je pokazao jedan članak u časopisu **Ekstrapolacija (Extrapolation**), gde profesorica Karolina Vendel (Carolyn Wendel) kaže da u priči **Vrata njegovog lica, lampe njegovih usta** pokazujem da junakinja ima »izvestan stupanj autonomije a sem toga je, što je podjednako važno, uključena u međuzavisni odnos, a ne u odnos gde muškarac vodi a žena je poslušni pratilac.« Kome sad jadni pisac da veruje?

***PITANJE:** Da produžimo u istom pravcu, čitao sam kritike u kojima se, u suštini, tvrdi da su vaši glavni junaci većinom slabo individualizovani i da bi jedan drugoga mogli zameniti. Na osnovu ovih vaših dela koja sam čitao, zaključujem da su te kritike opravdane — sa značajnim izuzecima kao što su Konrad Nimikos u romanu **Ovaj besmrtnik** i Fred Kesidi u romanu **Vrata u pesku**. Generalno uzevši, međutim, smatrate li da karakterizacija nije mnogo važna?*

ZELAZNI: Ne slažem se. Ne verujem da bi Gelindžer ili moj primamljivač, na primer, mogli da reše problem pred kojim je Anđelo di Negri u romanu **Danas biramo**

lica, niti obratno. Čarls Render u **Gospodaru snova** bio bi beskoristan kao protagonista u ma kojoj drugoj mojoj knjizi. Hel Tener je prikladan samo za ulogi koju je imao u **Aleji prokletstva** i ne bi mogao da reši, recimo, dilemu Frensisa Sendoua u **Ostrvu mrtvih** niti da nastupi u ulozi mog bezimenog detektiva u pričama serije **Moje ime je legija**. Ali slažem se sa vama utoliko da dubina karakterizacije, u smislu psihološke motivacije, nije podjednako važna u svim pričama. Ako je naglasak na spektaklu ili avanturi, autor se može zadovoljiti eksternom karakterizacijom i pustiti da to tako prođe. Sve zavisi od toga šta će naglasiti u odredenoj, konkretnoj priči.

PITANJE: *Primetio sam da na tržištu mogu da se nađu samo neke vaše knjige, i to one koje je štampala kuća Ejvon, na primer* ***Gospodar svetlosti*** *i serija* ***Ćilibar****. Knjige koje su izašle kod izdavačke kuće Nal, na primer* ***Džek od senke****,* ***Danas biramo lica*** *i* ***Most od pepela****, upadljivo su odsutne. Sad su knjižare preplavljene silnim ponovljenim izdanjima: zašto se ne pojavljuju nova izdanja svih vaših dela? Ili možda idem u pogrešne knjižare?*

ZELAZNI: Novo izdanje romana **Džek od senke** uskoro će se pojaviti. Druga dva naslova kod Nal-a [**Danas biramo lica** i **Most od pepela**]sada su rasprodata. Pitao sam tog izdavača nedavno o ovome; kažu da će izaći nova izdanja i ta dva dela ali još nisu odlučili tačno kad.

PITANJE: *Jedna od tema kojima ste se često vraćali je tema besmrtnosti ili dugovečnosti što, naravno, daje neograničene mogućnosti. Da li je Hajnlajnov Lazarus Long uticao na vaše besmrtnike? Ili su uticale ranije obrade te teme, recimo* ***Povratak Metuzalemu*** *Šoa, utopijski klasici — ili čak legenda o Lutajućem Jevrejinu?*

ZELAZNI: Ne bih rekao. Poznate su mi stvari koje ste pomenuli, ali po njima nisam svesno oblikovao nijedan svoj rad.

PITANJE: *Čuju se izvesni ozbiljni razgovori o pobeđivanju smrti već sad dok je naša generacija živa — očekujete li da će u sledećih desetak ili dvadesetak godina doći do nekog proboja u biologiji koji će znatno produžiti ljudski život? Očekujete li da ćete živeti večno?*

ZELAZNI: Možda. Fina bi stvar bila živeti dugo, s obzirom na alternativu.

PITANJE: *Šta kažete o nekim drugim optimističkim predviđanjima koja se sad pominju, kao što su kolonizovanje svemira tokom sledećih dvadeset godina, kloniranju ljudskih bića, bitna poboljšanja inteligencije?*

ZELAZNI: Verujem da će sledećih dvadeset godina doneti satelite sa posadom — možda ne onako silne kao što O'Neil zamišlja ali, u svakom slučaju, nekakve objekte tamo gore u kojima će se nalaziti ljudi. Manje verujem u kloniranje čoveka ili u mogućnost da o tome čujemo ako se to i desi. Nikad nisam smatrao da je inteligencija sama po sebi, iznad određene mere, neka naročita vrlina. Isuviše sam briljantnih ljudi upoznao koji glavninu svog vremena provode govoreći koliko su briljantni, premnogo slučajeva suviše pameti koja nema čemu da posluži. Video sam mnogo upornih običnjaka koji, na duže staze, izgrade bolje kuće intelekta.

PITANJE: *A šta kažete o nekim dugoročnijim SF temama kao što su put kroz vreme ili kontakt sa vanzemaljcima? Jeste li voljni da se odvažite na pogađanje kad bi se te dogodovštine mogle zbiti?*

ZELAZNI: Suviše varijabilnih faktora. Bili bi to pucnji u tamu.

PITANJE: *Dugo ste već jedan od najboljih*

stilista u SF — koliko je po vašem mišljenju stil važan u SF? U pisanju uopšte?

ZELAZNI: Meni je stil važan, u pisanju uopšte manje je važan. Ne uznemiravam se ako vidim da je dobra priča loše ispričana, naime da je mogla biti više iskićena. Kad čovek glača jednu priču, naročito ako je profesionalni pisac, naiđe na tačku kad dobitak počinje da se smanjuje. Ako je priča dovoljno jaka, uspeće da zasija i kroz mnoge zastore. S druge strane, na interesantan stil lako padam čak i kad je priča slaba.

PITANJE: *Da li smatrate da bi bilo pošteno reći da su vaša dela bliža »eskapističkom« kraju spektra? (Bežanju od stvarnosti — prim. prev.) Najzad, ima mnogo SF pisaca koji kroz svoje priče izražavaju svoja politička, religijska ili filozofska uverenja, dok su vaše knjige, čini mi se, gotovo isključivo priča-plus-stil — što ih čini izvanredno čitljivim — ali uglavnom lišene sociopolitičkog sadržaja. Čak i u* ***Mostu od pepela*** *ekološka tematika služi, reklo bi se, uglavnom priči a ne prenošenju poruke. Ili sam vas pogrešno čitao?*

ZELAZNI: Istina je. Nikad nisam sebe smatrao polemičarem.

PITANJE: *Može li se stil učiti — ili je to nešto tako individualno i jedinstveno da se ne može prenositi niti predavati?*

ZELAZNI: Do dana današnjeg to ne znam. Mislim da on sam raste, ali da se može okresivati. Sećam se jednog profesora čiji me je stil literarne kritike zainteresovao. Kad sam ga pitao, rekao mi je da je dugo imao običaj da svake noći pre spavanja čita Gibona i da je to uticalo na njegov stil onako kako je on želeo. Međutim, ako je toliko želeo da primi takav uticaj, ne verujem da je baš morao da čita Gibona svake noći.

PITANJE: *Visoko stilizovana proza kao što je vaša često se graniči sa poezijom. Zapravo, video sam vaše stihove u* ***Antologiji spekulativne poezije*** *pa otud znam da vas i to privlači. Zašto SF poezija nikad nije stekla popularnost? Mislite li da će je jednog dana steći?*

ZELAZNI: Ne radi se samo o SF poeziji. Poezija uopšte prodaje se u ovoj zemlji slabo. Šteta. Ne znam zašto. Možda je takav duh vremena. Voleo bih da verujem da je i tu u toku neki veliki ciklus i da će jednog dana poezija zauzeti uglednije mesto. Ali, ne znam.

PITANJE: *Da li biste se pridružili Udruženju za SF poeziju (Science Fiction Poetry Association) u zahtevu da profesionalni SF časopisi i antologije objavljuju poeziju? Hoće li Omni ikad kupovati stihove?*

ZELAZNI: Da. Ja se pridružujem tom njihovom zahtevu. Bilo bi lepo videti da se štampa više poezije. Omni? Taško je reći. Možda samo malo.

PITANJE: *Jedna stvar koja me kod vaših likova silno uznemirava jeste to što svi više puše. Možda je to dobar dramski gest ako se ne koristi suviše, ali nije li takvo stereotipno ponašanje suprotno onome što želite? Da li vi toliko pušite?*

ZELAZNI: U mom sledećem romanu- **Nepostojani** (Ejs, juni 1980 — Ace Books)- niko ne puši dok je živ. Za ono kasnije ne marim. Ja sam pušim lulu, mada sam pre mnogo godina pušio cigarete, i to poprilično. Radilo se delimično o nesvesnom ubacivanju a delimično o svesnom korišćenju: tamo gde bih ja pripalio cigaretu, i lik u mom delu pripali cigaretu, itd.

PITANJE: *Do koje mere su vaše rane kratke priče bile prototipi za vaše romane? Na primer, stekao sam utisak da je priča* ***Ljubav je imaginarni broj*** *bila seme iz koga je iznikla serija* ***Ćilibar****. Zatim,* ***Čovek koji je voleo Faiolije*** *kao da je nagovestio kasniju pojavu romana* ***Umreti u Italbaru****, a priča* ***Đavolska kola*** *nesumnjivo izgleda kao rana vizija košmara u romanu* ***Aleja prokletstva****. Drugim rečima, jesu li vaši romani svesna razrada tema kojima ste prvo pristupali kroz kratke priče?*

ZELAZNI: Postoji odnos između priče **Ljubav je imaginarni broj** i serije **Ćilibar** - da. I verovatno između ostalih. Nije to svaki put svesna razrada, ali ponekad jeste. Kad smo već kod toga, **Ostrvo mrtvih** bilo je, za mene, na nekoliko načina, proširenje priče **Ovaj momenat oluje**.

PITANJE: *U jednom intervjuu koji je 1973. objavljen u fanzinu* ***SF revija*** *koji se tada zvao Vanzemaljski kritičar (****Science Fiction Review — The Alien Critic****), rekli ste sledeće: 'Kratke priče su bile, i sada su, moja prva ljubav u SF. Pre ili kasnije vratiću im se.' Da li su kratke priče, i sad vaša prva ljubav? Jeste li im se ikada vratili?*

ZELAZNI: Da, i sad ih toliko volim, i pišem

više kratkih priča godišnje nego što sam činio 1973. godine.

PITANJE: *U tom intervju ste takođe opisali svoje pomalo neobične navike pri radu. Da li i dalje kucate u polulezećem položaju? Da li se nešto promenilo u onoj situaciji sa četiri pisaće mašine?*

ZELAZNI: Ne. I sad idemo postojano istim putem.

PITANJE: *Beleška* ***O piscu*** *na kraju knjige* ***Znakovi kraj puta*** *kaže da sad radite na nekom animiranom filmu u kome će se pojaviti elementi mitologije američkih Indijanaca. Da li je taj projekat završen? O čemu se tu uopšte radi?*

ZELAZNI: Uradio sam scenario, ali on je sad stavljen u fioku. C'est la vie.

PITANJE: *Koji su vam još projekti u toku? Hoće li se uskoro pojaviti neki novi Zelaznijev naslov?*

ZELAZNI: Nepostojani (Changeling), u uvećanom džepnom formatu (trade paperback), u junu ove godine, kao što sam već rekao. Biće mnogo lepih crteža Estebana Marotoa. Pojaviće se i **Promenljiva zemlja** kod firme Balantajn. To je roman o Dilvišima. Tačan datum nije odreden, ali verovatno će biti početkom 1981.

PITANJE: *U onom broju SF revije malo-čas pomenutom dali ste i kratke komentare o svakoj svojoj knjizi, uključujući i roman* ***Danas biramo lica****. Da li biste tu listu malo ažurirali?*

ZELAZNI: Ne pamtim šta sam tad rekao, ali posle romana **Danas menjamo lica** sledila je knjiga **Umreti u Italbaru** za koju ću priznati da je slaba i zaustaviti se na tome; pa **Znak jednoroga (Sign of the Unicorn)** pa **Vrata u pesku (Doorways in the Sand)** gde se pojavljuje lik koji mi se dopada, struktura koja me je zabavila i ideje koje su mi bile prijatne, zatim **Moje ime je legija (My Name is Legion)** gde sam upotrebio čvršći zaplet detektivskog tipa i ideje koje su mi se svidele, zatim **Most od pepela (Bridge of Ashes**) gde su ideje malo pobegle i deformisale priču tu i tamo, a onda **Deus Irae**, roman pisan u saradnji sa Filipom K. Dikom — mislim da je to uspešna saradnja, a po mojoj definiciji uspešna saradnja je ona koja da delo koje nijedan od saradnika nije mogao izvesti solo, delo koje ne zvuči kao delo ma koga od njih; onda su izašli **Dvorovi haosa (The Courts of Chaos)**, a potom **Znakovi kraj puta (Road-marks**), knjiga koju je bilo teže pisati nego čitati. Knjige serije **Ćilibar (Amber**) bile su serija prijatnih relaksacija između ovih drugih — a donele su mi više fanovskih pisama nego sve ostalo što sam u životu ukupno napisao. Uzdržaću se od komentarisanja o knjigama koje još nisu izašle iz štampe.

NIL VILGUS: Hvala vam, gospodine Zelazni

Prevod: A.B. Nedeljković

LIKOVI U SF

Pri ocenjivanju književne vrednosti dela, jedno od bitnih pitanja nesumnjivo su likovi, način kako ih je pisac prezentirao, i stupanj njegovog uspeha u tome. Upravo u ovoj oblasti, čini se, naučna fantastika je često podbacivala.

Postoje, po našem utisku, dve opasnosti u pogledu obrađivanja likova, specifične za ovu oblast književnosti, koje vrebaju pisca SF priče o putu u svemir: jedna je zanemarivanje likova, a druga je upotrebljavanje klišetiranih likova.

Nije teško videti kako može doći do zanemarivanja likova: autor je često prinuđen da čitaocima prikaže čitav jedan novi svet, i mnogo neobičnih događaja; ako je autor pritom oduševljen svojim naučno — tehničkim idejama, onda će opisi stvari istisnuti opise ljudi. Drugim rečima, može se dogoditi da nučne i druge »ideje« budu dobro opisane, a da likovi ostanu u senci.

Klišetirani likovi nisu svojstveni samo naučnoj fantastici; oni se mogu pojaviti u književno slabim delima i u drugim žanrovima. Međutim, neki od tih klišea su karakteristični za SF priče o putu u svemir. Nabrojaćemo pet takvih klišea

(l) Super — junak (super — hero). Glavni junak ovog tipa je sav sačinjen od »naj«: najsnažniji, najinteligentniji, najslavniji itd. On je često kapetan ili komandant. Nema tog protivnika koji mu je dorastao, nema te bezizlazne situacije iz koje on neće ipak izići. Usto, super — junak najčešće je i plemenit, i bori se na strani dobra i pravde.

(2) Dama u opasnosti (lady in distress). Junakinja ovog tipa je najpre lepa, zatim plemenita, a tek na treće mesto dolaze razne sposobnosti, uključujući i inteligenciju. Ona je često pratilja glavnog junaka. Njena uloga u drami sastoji se u tom da uvek zapada u razne opasnosti; to je osoba koju stalno treba spasavati.

(3) Kratkovidi naučnik. To je naučnik, često stariji, sa titulom Profesor ili Doktor. Njegovoj duhovnoj kratkovidosti može se pridružiti i bukvalna, fizička kratkovidost. Ovakav naučnik do te mere je obuzet svojim radom, da ne sagledava stvarnost oko sebe; svet se može rušiti, ali on se neće odvojiti od svojih istraživanja.

(4) Kratkovidi trgovac. To je trgovac kome su profiti i komercijalni uspeh važniji nego ma šta drugo na svetu. Novac mu je važniji nego čak i trošenje novca za sopstvene potrebe, važniji od morala, zakona, od tuđih života, a kao što ćemo videti kasnije na jednom primeru, važniji čak i od sopstvenog života.

(5) Čudovište iz svemira, ili, »čudovište sa očima poput insekta« (bug — eyed — monster, — BEM). Ovom frazom, i skraćenicom BEM, Amerikanci označavaju taj kliše: biće iz svemira, zastrašujućeg izgleda, koje napada ljude. Čudovište može imati mnogo nogu, hvataljke, antene, ili može biti amorfna ljigava masa, itd.

Klišetirani likovi naučnika i trgovca mogu izostati; oni nisu tako značajni kao ostali, i za njih nemamo odgovarajuće ustaljene fraze na engleskom. Ali ostala tri lika su od velikog značaja; već samim njihovim stavljanjem u istu rečenicu dobićemo jedan od obrazaca za svemirsku operu: čudovište — dama u opasnosti — super — junak.

Sami SF pisci u SAD danas su protivnici dalje upotrebe ovih klišea. Doduše, ne baš svi.

Klišetirani likovi su nesumnjivo štetni. Međutim, razlika između klišetiranih i onih drugih, uspešnije stvorenih likova, ne može se uvek lako uočiti. Ovde je moguće pogrešiti, i »pronaći« kliše i tamo gde ga nema. Na primer, nije svaki lik hrabrog astronauta kliše; i Gagarin je bio hrabar, i Nil Armstrong, i svi drugi koji su dosad leteli u svemir. Nije ni svaka žena u opasnosti klišetirani lik. Kliše, možemo u ovom kontekstu reći, počinje tek tamo, gde prestaje uverljivost lika; tamo gde junak počinje da niže neverovatne pobede i uspehe kao od šale; tamo gde žena postaje bespomoćna pratilja, lišena inicijative i sposobnosti. Takođe treba imati u vidu to, da sama činjenica da se neki likovi razlikuju od klišea, još ne znači da su to uspešno stvoreni likovi. Kao primer ovde može da posluži priča »Omnilingval« (»Omnilingual«) koju je napisao H. B. Pajper oko 1957. godine. U toj priči, naučnici sa Zemlje po prvi put doleću na Mars. Tamo otkrivaju gradove izumrle marsovske civilizacije, i u njima mnoge zapise, koje treba dešifrovati; pošto je očigledno da bi to mnogrobrojni lingvisti na Zemlji postigli lakše i brže nego sami astronauti, pisac je tim astronautima oduzeo radio — vezu sa Zemljom.

Pisac je prikazao da je ekspedicija internacionalna; Marta, Selim, Sahiko i ostali članovi ekspedicije predstavljaju ceo svet, a ne bilo koju pojedinačnu zemlju. To je nesumnjivo pohvalno; svi mi želimo da rivalstvo u svemiru bude zamenjen zajedničkim istraživačkim radom svih zemalja. Ali, u ovoj priči, upravo sloga i harmonija među astronautima, i odsustvo ma kakvih drugih živih bića koja bi se astronautima suprotstavila, dovode do toga, da dramske radnje skoro i nema: u priči od 40 strana, skoro ništa se ne dešava. Sve to vreme, protagonisti se ležerno šetaju, vode opširne razgovore, zapisuju podatke u svoje beležnice... U takvoj situaciji mogli bismo, maltene, da poželimo da se pojavi neko klišetirano svemirsko čudovište.

Na kraju priče, astronauti pronalaze jedan zapis u kojem prepoznaju periodni sistem elemenata, i tako saznaju izvestan broj reči marsovskog jezika.

Ova priča je zastarela i slaba iz više razloga, ali za nas je ovde od značaja da zapazimo to, da su likovi neuspeli, iako nisu klišetirani; neuspeli su zato, što su tako postavljeni, da ne omogućavaju adekvatnu dramsku radnju.

Kao primer uspešnije priče o međunarodnoj saradnji u svemiru, spomenimo priču novijeg datuma (1973) pod naslovom »Her Fine and Private Planet«. Taj naslov se lako pamti, jer podseća na jedan čuveni stih iz jedne pesme Endru Marvela. I u ovoj priči jedna međunarodna ekspedicija kreće na Mars; ali u ovoj priči mnoge stvari su prikazane uverljivije i logičnije. Na primer, prikazano je da je Mars prvo ispitan automatskim sondama, pa su tek onda na njega upućeni ljudi.

U priči, zajednička američko — sovjetska ekspedicija obavlja određene zadatke na površini Marsa. Glavni junaci su jedan američki član ekspedicije, koji je pripovedač i Ruskinja po imenu Sonja, geolog. Ona je oduševljena svojim poslom, želela bi da na toj planeti ostane duže. Nezavisno do toga, između nje i Amerikanca razvija se emotivna veza. Kad astronauti, po završenom poslu, treba da polete sa površine Marsa, događa se kvar koji se može popraviti samo na vrlo rizičan način. Sonja polazi da izvrši tu opravku. Ali, kad već uspešno završi, njen skafander se pocepa i usled nagle dekompresije ona umire. Njeno telo ostavljaju na Marsu: tako će ona ostati na toj hladnoj i pustoj planeti, koju je volela, zauvek.

Iako ni u ovoj priči, kao ni u priči »Omnilingval«, nema nikakvih konflikata između junaka, niti sukoba sa ma kakvim spoljašnjim bićem, ipak je »Her Fine and Private Planet« daleko dramatičnija, jer postoji drugi konflikt: kao antagonist se

pojavljuju destruktivne sile prirode, koje ugrožavaju astronaute. Priča je književno uspelija i zato što je koncentrisana na jedan lik — Sonju — i snažno obojena pripovedačevim osećanjima prema njoj; tako cela priča postaje književni portret jedne osobe, i to portret prezentiran ne kao hladni izveštaj, već kao lična uspomena. To nije priča o jednom tehničkom problemu, nego o jednoj ljudskoj tragediji.

Zajedničko međunarodno izučavanje svemira prikazano je i u čuvenim »Zvezdanim stazama« («Star Trek«), ali na drugi način.

Ako se u SF priči pojavljuju i bića iz svemira, onda se likovi mogu podeliti u dve grupe: jednu grupu čine ljudi sa Zemlje, a drugu bića iz svemira. Da bi se to moglo sažeto izraziti, potebne su odgovarajuće reči. Na engleskom, sreću se ovi termini: za jednu grupu, Earthmen, Terrans (od Terra) i humans, od kojih je verovatno najbolji termin Terrans; za drugu grupu, aliens. Na srpskohrvatskom, možemo koristiti izraze Zemljani i Vasionci.

U većini ostalih književnih žanrova, likovi mogu biti samo ljudi sa Zemlje. Pomisao na ovo ograničenje neobična je, zato što se radi o nečemu sasvim očiglednom, i baš zato nikad pominjanom. Koliko god se međusobno razlikovali Robinzon Kruso i kapetan Ahab, Beki Šarp i Megi Taliver, Pjer Bezuhov i Žan Valžan — svi oni ipak imaju i neke zajedničke osobine, a jedna od tih osobina je, da su svi sa ove planete. Naučna fantastika omogućuje književniku da ovo prevaziđe. Evo jedne priče u kojoj se pojavljuje biće iz svemira.

Gordon Dickson je autor priče »Black Charlie«, nastale oko 1954. godine. To je jedna od onih SF priča o putu u svemir kojima vreme ne može mnogo da naškodi, jer se tehnički elementi koji bi mogli da zastare skoro i ne pojavljuju.

Priča počinje ovako:

»Pitate me, šta je umetnost? Očekujete da imam logičan odgovor u pripravnosti, jer sam otkupljivao za muzeje i galerije dok nisam nakupio mnogo sedih vlasi. (...)... nisam u stanju da na to pitanje odgovorim direktno. Laik odgovara lako — lepota. Ali umetnost nije uvek lepa. Nekad je ružna. Nekad gruba. Nekad nepotpuna.«

Priča se dešava u dalekoj budućnosti; ljudi raspolažu FTL brodovima i šire se po svemiru uspešno i miroljubivo. Ta pozadina je samo naznačena, jasno ali nenaglašeno, tako da ne postaje tema za sebe. Teško je reći ko je glavni junak priče: pripovedač, čije reči smo citirali, je Zemljanin, ali priča govori o jednom vasioncu. Pripovedač, po imenu Džons, prilikom kraćeg boravka na jednoj planeti tipa Zemlje ali sa vrlo malim brojem naseljenika, prima u svojoj hotelskoj sobi jednog posetioca koji je nagovestio da ima primerke umetničkih dela za prodaju. Ali taj posetilac ne izgleda niti kao umetnik, niti kao poznavalac umetnosti; a njegovo držanje je potišteno i molećivo u isti mah. On je lovac, i već mnogo godina živi od prodaje onoga što ulovi u močvarnoj delti jedne velike reke. Sada on donosi u hotelsku sobu jedan grub drveni sandučić sa skulpturama koje želi da proda. Autor skulptura je njegov prijatelj koji živi u močvari, a zove se »Crni«. Džons otvara sandučić i, u neugodnoj tišini, zaprepašćeno gleda »skulpture«:

»Zurio sam u njih — a onda pogledao (... posetioca) da se uverim da to nije neka vrsta obimne šale. (...) Polako sam počeo da vadim kamene i ređam ih po stolu.

Proučavao sam ih jedan po jedan, trudeći se da u njima otkrijem neki oblik. Ali tu nije bilo ničega, apsolutno ničega.«

Naravno, Džons odbija da otkupi te bezoblične komade kamena. Za njegovog posetioca, to odbijanje je očigledno lična tragedija. On uspeva da privoli Džonsa da njih dvojica zajedno posete autora tih »skulptura«. Oni odlaze u močvaru, i zala-

ze u jedno naselje od blatnih kolibica, u kojem žive bića sa te planete. To su bića nalik na velike crne vidre, oko metar dužine, polagano se kreću po zemlji, imaju samo nejasne nagoveštaje inteligencije i rudimentarnu sposobnost sporazumevanja na toj planeti. »Crni« je jedan od njih. Svojim snažnim prednjim zubima on je oblikovao komade mekog kamena peščara, i tako su nastale njegove skulpture.

Lovac objasni Džonsu da su ta bića nekad smatrana za životinje i lovljena radi krzna; i od svih lovaca upravo ih je on prvi sagledao kao razumna bića, i postigao da ih administracija prizana i zaštiti. Opstanak i miran život tih bića jesu njegovo najveće životno postignuće; »Crni« (tj. Black Charlie) je njegov najbolji prijatelj, i ujedno jedini, među tim bićima, sa ikakvom svešću o umetnosti; a tih pet kamenova su najbolje što je Crni uspeo da stvori. Džonsov stav je sad sasvim drugačiji, ali on ipak odbija da kupi te beznadežne »skulpture« i odlazi.

Nekoliko godina kasnije, u drukčijim, tragičnim okolnostima, Džons opet dolazi na tu planetu; prisustvuje smrti i tog lovca, i »Crnog«. U poslednjim trenucima svog života, »Crni« otpuzi u svoju kolibicu i izvuče na svetlo dana još jednu skulpturu, svoju najbolju i poslednju. To je komad kamena oblikovan tako da izdaleka nalikuje na čoveka u stojećem stavu.

»Po prvi put sam shvatio koliki je značaj za njega imalo to što je zubima obilkovao iz kamena (...)

Crni podiže glavu sa okrvavljenog tla i pogleda prema jezeru gde je moja letelica čekala. Ja nisam čovek on intuicije — ali ovoga puta, shvatio sam smisao pogleda. On je želeo da ja odem dok je on još u životu. Hteo je da vidi kako odlazim noseći predmet koji je on oblikovao.«

Džons tako i postupi; poslednja skulptura je dakle primljena, prihvaćena.

Na žalost, posle ovog dela priče, koji je stvarni kraj dramske radnje, sledi još čitava strana nepotrebnih dodataka. I pored toga, ova priča je književno uspešna. Njena tema mogla bi se u diskurzivnom obliku formulisati ovako; u kolikoj meri istorijat nastanka jednog umetničkog dela, patnja i čežnja uložena u njega ali ne i odražene u njemu, treba da utiču na ocenjivanje njegove umetničke vrednosti? Ali tako postavljeno pitanje odvodi mimo onoga što čini vrednost priče. Njena je prava vrednost u doživljaju koji priča pruža čitaocu, u toplini i humanosti sa kojima je prikazan jedan konkretan, pojedinačni slučaj čežnje za lepotom i stvaralaštvom.

U ovoj priči prikazano je biće vrlo skromnih sposobnosti i skromnog stupnja duhovnog razvoja. Ali ima i takvih priča o putu u svemir, u kojima su prikazana bića jednaka nama, ili čak superiorna. Zbog toga moramo da prevaziđemo reč »biće« i da upotrebimo drugu, smeliju i adekvatniju reč.

U većini književnih dela drugih žanrova, pojam čovek oduvek je značio samo: čovek sa Zemlje i na Zemlji, i uz to, čovek antropomorfnog izgleda; dakle, nalik na nas. Ali nemamo nikakvo pravo da poričemo ljudskost nekome samo zato što se nalazi milijardama kilometara daleko od nas; a ako su u njegovom duhovnom životu obilato zastupljene sve one vrednosti koji i mi želimo da imamo, onda ni razlike u spoljašnjem izgledu ne mogu biti prepreka. Zato će pojam čovek možda morati da bude proširen na sva inteligentna bića u celoj vasioni, bez obzira na udaljenost od nas i bez obzira na izgled. Ako jednom saznamo da postoje ljudi i izvan našeg planetarnog sistema, kako će se tada proširiti zajednica kojoj pripadamo, ljudska zajednica! Nećemo više biti sami u svemiru, na svojoj lopti od kamena, nego ćemo znati da nas ima i na drugim svetovima, da ima ljudi oko nas, na zvezdama.

Proći će možda još nekoliko decenija ili nekoliko stotina godina dok nauka ne pronađe pouzdane dokaze o tome. Zas-

luga je naučne fantastike što već sada možemo da proširimo svoju perspektivu, i da šire shvatimo taj ključni pojam kojim sebe označavamo. I reči humanizam i humanost ne moraju se odnositi samo na nas, na ovoj planeti. Govoreći u ovom kontekstu, možemo reći da reč čovek treba da se odnosi ne samo na ljude ovde i ovakve, nego i na ljude u svemiru i drugačije. To je specifičan, i možda u književnosti jedinstven, doprinos našem pogledau na svet i na sebe same.

Ksenija Jovanović

ODAKLE DOLAZI I KUDA IDE SAVREMENA FRANCUSKA NAUČNA FANTASTIKA

Postoje brojna i često suprotna mišljenja o korenima naučnofantastične književnosti, o granicama žanra i njegovoj vrednosti. U ovom tekstu osvrnućemo se na neka od tih mišljenja i stavova, postavljajući pri tom bezbroj pitanja i predlažući neke od mogućih odgovora.

Jedni tvrde da začetke književnosti naučne fantastike možemo naći u veoma davna vremena, pod uslovom da joj damo ime utopija ili neobičnih putovanja (voyages extraordinaires). To bi onda isto toliko mogao biti Ep o Gilgamešu iz trećeg milenijuma pre naše ere, koliko i Odiseja, mit o Atlantidi, Keplerov Somnium iz XVII veka (1634.) ili delo Sirana de Beržeraka iz 1657. godine. Međutim, istorija naučne fantastike je ipak novijeg datuma. U Americi je rođen 1929. godine termin »science fiction«,- na francuskom »fiction scientifique«. Mnogobrojne rasprave o tome da li ta reč stvarno odražava suštinu naučno-fantastične proze već dokazuje da u samom korenu pojave postoji problem određivanja njenih granica. Naučna fantastika proističe iz tri tradicije: avanturističkog romana, utopije i tradicije čudesnog, kažu jedni. Među osnivačima navode Meri Šeli i njenog »Frankenštajna« koji se pojavio 1817. godine, zatim Žila Verna, začetnika naučne anticipacije (l'anticipation je francuski termin koji je kasnije zamenjen rečju »science-fiction«), Velsa i njegov »Vremeplov« iz 1895. godine, Ronija Starijeg (1856-1940) i njegovo remek-delo objavljeno 1910. godine »Smrt zemlje« (La mort de la Terre). Drugi nas upozoravaju da nikako ne brkamo SF i fantastiku. Jer u vreme narodnih verovanja u svet Vila i duhova, postoje dva paralelna sveta: realni i imaginarni. Bajka postoji istovremeno sa prirodom koja nije ni shvaćena ni pobeđena. Kada se pojavljuje Nauka, čovek zamišlja postojanje natprirodnih sila koje remete racionalnost sveta. To je era fantastike, pod znakom smrti i sila mraka. Međutim, kada Nauka postane izvor čuđenja, razočarenja ili strepnje, tada se rađa naučna fantastika kao razmišljanje o moći, paradoksima i problematici nauke. Ne treba brkati ni SF roman i roman naučne avanture kakvi bi bili romani Žila Verna, jer je on samo ekstrapolirao nauku svog vremena, a njegove mašine su samo elementi romaneskne radnje. Ne brkajmo ni SF i nauku, upozoravaju nas ovi isti jer, mada je tačno da su neki pisci zamislili ono što je nauka kasnije otkrila, ipak, kako je jednom rekao Brajan Oldis: »Priče naučne fantastike su isto toliko lektira za naučnike koliko su i priče o fantomima lektira za fantome.« Sledeće mišljenje o naučnofantastičnoj književnosti je, po mnogo čemu, suprotno prethodno navedenom mišljenju. Naučna fantastika vuče korene iz fantastične književnosti i iz satiričnih priča poput Guliverovih putovanja Dž. Svifta. Ali neposredni preci su Žil Vern koji je predvideo pronalazak pod-

mornice i helikoptera i Vels koji je najavio pronalazak atomske bombe. Naučna fantastika često služi popularizaciji nauke, ali u principu zahteva strogo poštovanje osnovnih zakona sveta fizike i predskazala je, neosporno, veći deo savremenih naučnih i tehničkih ostvarenja. Naučnofantastična književnost obrađuje neke samo njoj svojstvene teme, sa ciljem da u čitaocu stvori osećanje potpunog odvajanja od sveta koji ga okružuje. Radnja se uglavnom odvija u svetu koji je smešten bilo u budućnost (tada autor zamišlja razvoj čovečanstva i posledice naučnih otkrića), bilo u svetu koji postoji paralelno sa našim, bilo i u jedan i u drugi istovremeno. Ovo udaljavanje u vremenu i prostoru omogućava korišćenje raznih drugih tema, kao što su: putovanje kroz vreme, susret sa licima iz drugih svetova, pojavu mutanta: Javljaju se i nova naučna razmišljanja i novi filozofski sistem. Kratko rečeno: »Naučna fantastika, to su romani, novele ili filmovi koji, zamišljajući nove naučno-tehničke pronalaske, opisuju buduće ili vanzemaljske svetove.«

Što se tiče veze koje danas postoje između izvora naučnofantastične književnosti i savremenih dela, navešćemo dva sasvim suprotna mišljenja potekla iz pera francuskih pisaca i kritičara. »Ako razmotrimo, na primer, činjenicu da je jedna od tema naučne fantastike prostor«, kaže E. Zvan, »i ako pobliže razmotrimo taj pojam kroz istoriju žanra, videćemo da je prostor, najpre negde na marginama terrae cognitae tradicionalnih priča, postao kasnije međuplanetarni, zatim meduzvezdani, ne-euklidski, relativistički i najzad, unutrašnji i metaforični; polazeći od nepoznatih ostrva, morskih dubina i visokih planina kuda se uputio Žil Vern, krenulo se prema Mesecu, Marsu i Veneri, prema dalekim zvezdama, u dvodimenzionalne svetove i čudne prostore — nepostojane, izmišljene, solipsističke i, na kraju, u ne-svodljive prostore stranice po kojoj pišemo. Prema tome, smisao reči prostor menja se u zavisnosti od autora i perioda, ali to je spiralna evolucija u kojoj ništa od onog što je prethodno postojalo nije zaboravljeno«. Pjer Feran misli upravo suprotno da: »osoben i originalan način pisanja savremenih francuskih autora na paradoksalan način doprinosi stvaranju jedinstva — jedinstva moderne fantastike koja više ne potpada pod uticaj ranijih tokova naučno-fantastične proze«.

Svaka načelna rasprava o naučnoj fantastici prepuna je isto tako i nedoumica i neslaganja vezanih za odredivanje granica žanra, ali i za vrednost naučnofantastične književnosti. Za jedne trivijalna književnost, paraliteratura, kič, književnost za decu i omladinu, za druge to je »sa nadrealizmom, jedini doprinos književnosti ovog veka«, »čin novotarstva«, »avangardna književnost zato što preispituje iscrpljene stvaralačke šeme, zato što unosi nove podatke u diskurs o društvu, čoveku, nauci, svemiru«. Emanuel Žuan stoga kaže: »Naučna fantasika je čudovište sa više glava, od kojih svaka ponaosob poseduje odvojeni svet i čiji se dugi i pokretljivi vratovi pružaju na sve strane i pokazuju nebrojeno mnogo lica. Svaki opis te pokretne životinje, stoga može biti samo jednostavan; ako se okomim na jednu glavu, neka druga će mi se rugati iza leđa. Ovo podrugljivo smejanje životinje je dobro poznato, može se čuti svaki put kada neko pokuša da je opiše. Pune su nam ruke definicija, sve su uzaludne«. I Žak Sadul izjavljuje: »U stvari, ne postoji nijedna zadovoljavajuća definicija žanra«. »Nije li«, pita se Mišel Lamar, »naučna fantastika samo neuhvatljivi predmet zadovoljstva?«

Postoji, dakle, hipoteza po kojoj naučna fantastika nije žanr po sebi, već obuhvata sve žanrove. Sa ovom hipotezom je u potpunoj suprotnosti dosta nepobitna činjenica da je naučna fantastika jedan »supkodirani« prostor — teme, zbirke, specijalizovana izdanja, časopisi, filmovi, muzika, stripovi, crteži, konvencije, nagrade, fanzini, fanovi, pisci... »Da li naučna fantastika« pita se M. Lamar, »funkcioniše kao određeno znanje kome imaju pristupa samo upućeni?« Naučna fantastika bi, prema tome, bila poseban žanr, odvojen od književnosti »glavnog toka«, ili drugim rečima, autonomna, originalna i plodna književnost, jasno odvojena od

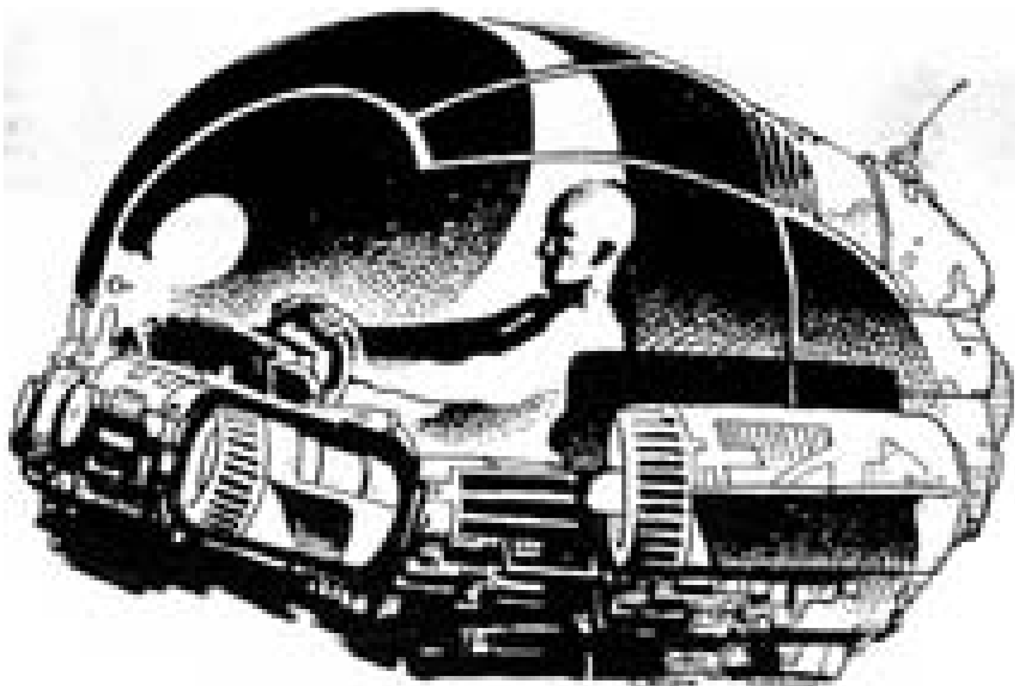
drugih narativnih struktura, dok se po mišljenju nekih, naprotiv, granice između naučne fantastike i književnosti gube u korist »dobre književnosti.« Stoga Pjer Marlson zaključuje svoje razmišljanje na tu temu sledećim rečima: »Svaki dobar književnik može pisati dobru naučnu fantastiku. Svaki pisac dobre naučne fantastike ima pristup u književnost.« Od Meri Šeli, preko Ronija, Hakslija, Orvela, Kafke, Pjera Bula, Mišela Žerija, Borisa Viana i Baržavela stižemo i do Borhesa i njegove pripovetke »Tlön Uqbar Orbis Tertius« i njegove definicije naučne fantastike. To je, po njemu, »način na koji postulat koji opravdava ideju odbacuje natprirodno ostajući u sferi fantastike«.

Ova Borhesova rečenica biće nam uvod u razmatranje sledećeg kontraverznog pitanja — pitanja odnosa naučnog i fantastičnog u naučnofantastičnoj književnosti, »odnosa između razularenih sila iracionalnog i moći pozitivizma«. Kada je gotski roman počeo da prelazi u oblast racionalnog, fantastika je započela svoju dugu agoniju da bi se kao feniks ponovo rodila u okrilju naučne fantastike, smatraju neki savremeni kritičari. Po rečima Šarla Moroa: »Fantastika i SF se međusobno prožimaju i to je lako pojmljivo kada se zna da i jedna i druga u stvari predstavljaju razmišljanje ljudskog bića o sopstvenom strahu od prošlosti i budućnosti«. Po Mišelu Giomaru »dramatično je obeležje čudesnog, dok je za domen fantastike vezano tragično«. Na stranicama »La Monda« posvećenim u julu ove godine fenomenu čuvenog dela *Le matin des magiciens* (Jutro čarobnjaka) Luisa Pavela i Žaka Berijera, nalazimo razmišljanje francuskog filozofa Tejara de Šardena: »U kosmičkim razmerama — a to nam potvrduje čitava moderna fizika — samo ono što je fantastično poseduje mogućnost da bude istinito«. Prihvatajući tumačenje po kom je »naučnofantastično delo naučno samo u smislu da je izvršena umetnička transpozicija elementa naučnog, a nipošto po saznajnoj funkciji ovog činioca«, u savremenoj francuskoj autohtonoj naučnofantastičnoj književnosti ističemo upravo rastuću pojavu fantastike, smatrajući da je budućnost žanra u vraćanju iz međuzvezdanih prostora u još uvek nedovoljno istražene prostore ljudske duše, prema onoj Sartrovoj opasci da je »čovek jedini predmet današnje fantastike«. »Svi fantomi, fantazmagorije, paralelni svetovi i ravni stvarnosti ne postoje izvan nas, izvan našeg saznanja i udesa«. I dok Brajan Oldis na stranicama Lokusa iz jula prošle godine kaže: »Pre nekoliko godina sam se veoma zabrinuo zbog toga što je fantazija svojim množenjem počela da se nameće naučnoj fantastici« Priklonićemo se mišljenju Josipa Vidmara koji u svom članku Draž fantastike, navodeći jedan stav da je »fantastika svojevrsni životni eliksir u književnom delu koji mu daje divljenja vrednu neuništivost« zaključuje da »ako je zadatak umetnosti da razvija čovekovu dušu i da joj pruži bogatije i intenzivnije življenje, a to joj je nesumnjivo zadatak, onda je izvesno i to da nas umetnost treba da uzbudi i očara istovremeno. A očarati nas je prvenstveno moguće igrom autorovog duha koji je Slobodan, ali ipak istini veran, suvereno poigrava elementima života. Igra duha je prisutna u smišljenoj promeni raspoloženja, u odmerenom kontrastiranju i probiranju nijansi, u metaforici, te u oblikovanoj umešnosti. Tu igru omogućavaju unutrašnja sloboda i fantazija, što je naš organ za igru. A najlegitimnije dete fantazije i fantastike, koje znači igru najvišeg stepena. Otuda njena draž i neuništivost.«

»Intenzivno proživljavanje fantastičnih sadržaja je duhovna aktivnost jednog specifičnog procesa sazdanog od treptaja još neodredenog kome, u stvari, naša duša tek treba da podari konačni oblik. Čitalac sam odlučuje o smislu primljene poruke. Intenzivno osećanje tajanstvenog i neodređenog sadržaja fantastike prožeto je onim antitetičkim svojstvom realnog i mogućeg koje se izražava najčešće sažimanjem suprotnosti, npr. života i smrti.« Pričajući o mogućoj smrti čovek i čovečanstvo, naučna fantastika u stvari želi da spreči da se to ostvari, ona razmišlja o položaju čoveka i njegovoj budućnosti, ne

samo na Zemlji već i uokviru čitavog kosmosa. Naučna fantastika tako dolazi do svoje ljudske dimenzije uzimajući kao glavni predmet čoveka dvadesetog veka i tada ona »možda predstavlja onaj trenutak kada čovek, moćan kao bog, opet želi da bude samo čovek.« Ona postaje kritička i politička, »surovo ogledalo sadašnjosti«, ona postavlja pred sebe i pred čitaoca sve probleme sa kojima se suočava savremeno društvo, pre svega probleme vlasti i moći, ali smešteno u neko drugo vreme, u neki drugi svet »daleko od ovog našeg sveta, a ipak jedva nešto malo drugačiji«. »Pišem naučnu fantastiku«, kaže Ž. P. Andrevon, »da bih rekao da neće mali zeleni uništiti naše gradove, da čudovišta nisu tamo gde obično mislimo da se nalaze.« Taj novi talas koji okuplja skoro sve sadašnje francuske pisce naučne fantastike stvorio je svoj manifest sa veoma nedvosmislenim naslovom Zašto sam ubio Žila Verna. I u tom spoju fantastike i realizma ostavljajući po strani ratove zvezda, sveta osmog putnika, kosmičke mantre, priče mača i magije, »space-opere«, nauku i njena dostignuća, savremena francuska naučnofantastična književnost nalazi svoj puni izraz, svoju potresnu snagu. Jer šta se to s nama događa kada čitamo priču Ž. P. Andrevona »Malezijska tigrica«, zašto u nama još dugo posle trenutka kada smo zaklopili stranice knjige odjekuje užasni urlik žene koja, poput usamljene tigrice u džunglama Malezije, shvata da nikad neće postati majka jer je zauvek sama u jednom mogućem, budućem, ali sada još uvek imaginarnom svetu. To što nas tako duboko pogađa, to je naš prvi susret sa potpuno novom vrstom ljudske patnje.

»Fantastika je čoveku bila potrebna u svim vremenima koje poznajemo.« Šta će biti u budućnosti? »Verovatno će se i tada ona hraniti ne samo svojim nego i našim vremenom, baš kao što se naše priče hrane koliko sadašnjošću i prošlošću, toliko i izmišljanjem budućnosti«.

Daglas Adams:

VODIČ KROZ GALAKSIJU ZA AUTOSTOPERE

Biblioteka »Zoroaster«, Beograd, 1986.

Jedan od najvećih prošlogodišnjih hitova na jugoslovenskom SF tržištu bila je svakako trilogija Daglasa Adamsa (*Vodič kroz galaksiju za autostopere, Restoran na kraju univerzuma i Život, Univerzum i sve ostalo*) objavljena u jednoj knjizi. Ako čak i prihvatimo da je, u toku 1986. godine, bilo kvalitetnijih stranica vezanih za ovaj žanr, onda ostaje da konstatujemo kako će ime ovog čoveka zauvek ostati u pamćenju domaćih ljubitelja naučne fantastike. Desila se, naime, jedna nesvakidašnja zanimljivost. Potpisnik ovih redova ne pamti da je jedno ime, apsolutno nepoznato u domaćim prostorima, a inače manje slavno u svetu SF-a, većom brzinom osvojilo srca mnogobrojnih čitalaca. Za to, najpre, treba zahvaliti već poznatoj, beogradskoj samostalnoj radionici za štampanje naučnofantastične literature, pod vođstvom Branislava Brića, koja se posle opšte priznatih pisaca (Dik, Miler, Asimov, Bliš) odlučila za uvodenje sasvim novih imena.

Pomenuti Daglas Adams je tridesetšestogodisnjak koji je, na blizu četiri stotine stranica, razvio svo ludilo koje može da se izrodi u glavi jednog Zemljanina. Postupkom koji je vrlo sličan Lundvalovom *Nije vreme za heroje*, on koketira sa žanrovskim stereotipima, pružajući im nove mogućnosti za bitisanje. *Život, Univerzum i sve ostalo* postaje tako osnov za gomilu smešnih situacija i razrešenja. U masi likova, autor se odlučuje za njih petoro, poklanjajući im svu svoju ljubav, trudeći se da ih jasno izdiferencira. Nosioci radnje su, dakle, Artur Dent — antiheroj, Ford Prefekt — autostoper kome je peškir najbitnija stvar na svetu, Zaphod Biblbroks — avanturista sa najmanje trostrukom pameću, Marvin — android-paranoid ili stalni »samoubica iz zasede« i Trilian — ženski lik koji je potreban zbog bezbolnog spajanja stvarnog i nestvarnog.

Za Vodič kroz galaksiju za autostopere prvi put se čulo pre jedanaest godina u obliku radio-drame (BBC). Sledeće godine pojavila se i knjiga pod istim naslovom, a onda sledi serija koja za sada ima četiri romana. Četvrti, *Hvala svim ribama*, još nije preveden kod nas. Napravljena je i televizijska serija, a od nedavno su, kao što smo već konstatovali, i domaći ljubitelji SF-a u prilici da saznaju »zašto su miševi najinteligentnija vrsta na našoj planeti«. I dok bulumenta likova sa apsolutno specifičnim ludilom i strahovima na ivici tragikomedije, uz pomoć pogona neverovatnoće, pokušava po ko zna koji put da spase Univerzum i planetu Zemlju, nama preostaje da se osvrnemo na neke

tehničke detalje jugoslovenskbg izdanja.

Naslovna ilustracija Željka Paheka je upravo ona pronađena forma kojom se uspešno upotpunjuje autorski stav. Ako tome pridodamo korektan prevod i lako čitljiv slog, ne ostaje nam ništa drugo nego da za izdavača rezervišemo nekoliko komplimenata. Jedino... svojevrsna nebriga za autora ostavlja loš trag. Elem, ako već nije odvojeno malo prostora za upoznavanje sa Adamsom, moglo je bar da se objavi njegovo puno ime i prezime.

Dragan Stošić

Semjuel Dilejni:

ZVEZDANI PONOR

Biblioteka »Supernova«, »Dnevnik«, Novi Sad, 1986.

Osobenost naših izdavača naučne fantastike je ta da radove pojedinih pisaca objavljuju u serijama. Kao da svi čekaju da neko probije led, da opipa puis tržišta, pa da onda lansiraju tog pisca kao »zvezdu« i »velikog barda naučne fantastike«.

Slično se dogodilo i sa Semjuelom Dilejnijem, jednim od najboljih američkih SF pisaca sa kraja šezdesetih i početka sedamdesetih godina. Pošto su u ediciji »Znak sagite« objavljena njegova dva kratka romana: izvrsna studija o mogućnosti jezičkog izražavanja *Vavilon 17* i nešto slabiji *Ajnštajnovski presek*, odmah je usledio i njegov verovatno najbolji roman *Nova*, objavljen u ediciji »Kentaur«.

Sada je taj njegov najproduktivniji period zaokružen novelom *Zvezdani ponor*, objavljenom u originalu 1973. godine, kao i sjajnom pričom *Vreme shvaćeno kao spirala poludragog kamenja*, koja je dobila nagradu Nebula. Oba ova dela, kao i nekoliko već viđenih kratkih priča Pola, Klarka, Zelaznija i Evelin Li pojavila su se u šestoj svesci edicije »Supernova«.

Naravno, najveći i najvažniji deo zauzima novela *Zvezdani ponor*. Posredi je brižljivo razrađeno delo koje se može posmatrati na više ravni pripovedanja.

U osnovi svega je jedan svemir koji neodoljivo podseća na milje priča Kordvajnera Smita. Čovečanstvo je okruženo nekom vrstom granice koja mu ne dozvoljava da izađe iz svog dela svemira, svoje galaksije. Glavne ličnosti su ljudi sa ivice ponora, ljudi koji žive odmah tu, pored granice koju mogu proći samo izabrani — »Zlatni«. A da bi neko bio »Zlatan«, mora biti ili zao ili glup; onaj ko to nije ostaje večno »s ove strane«, daleko od svih onih lepota koje im prenose »Zlatni«.

Kroz sve to provlači se jedan lajt-motiv — »ekologarijum« — zajednica bića sama sebi dovoljna, u kojoj se bića rađaju, žive i umiru, da bi se ponovo rodila druga bića. Odrasli ga daju deci da bi se naučila šta je život, da se svi rađamo, živimo i umiremo i da to prihvatimo kao činjenicu.

Ako uopšte treba tražiti poruku u nekom književnom delu, onda ova novela nosi jedno snažno osećanje potrebe da se nešto izmeni, da čovek treba da razbije svoj ekologarijum i da počne da živi.

Poseban kvalitet ovoj noveli daje izvrstan prevod Mirjane Živković, koja je uspela da nimalo lak Dilejnijev jezik, prilično opterećen »modernizmom« koji je doneo »novi talas«, verno prenese na naš.

Džon Braner:

DELA VREMENA

Biblioteka »Zvezdane staze«,
»Narodna knjiga«
Beograd, 1987

Osnovni problem koji se javlja pri čitanju romana *Dela vremena* engleskog SF pisca Džona Branera je njegova žanrovska neodređenost. Pri tom ne želim da kažem da je samo žanrovski čista književnost dobra književnost. Želim samo da istaknem da način na koji Braner spaja dva žanra, konkretno u ovom slučaju: kriminalistički i naučnu fantastiku, nije primeren nijednom od dva žanra i dovodi čitaoca u stanje kad više ne zna šta čita i kad prestaje verovati da ono što čita ima ikakvog smisla.

Naime, na početku romana Braner nam pruža jedan klasičan zaplet u kome grupa manje — više propalih glumaca biva odvedena u izolovanu kuću gde će, pod rukovodstvom genijalnog, ali problematičnog režisera, stvoriti predstavu koja će predstavljati njihov trijumfalni povratak na scenu. U kući se, naravno, počinju odigravati čudne stvari, pa čitalac na sve načine pokušava da odgonetne šta je u pitanju. E, u tom trenutku roman prestaje da funkcioniše kao logično ostvarenje. U čemu je problem?

U tome što u kriminalističkom romanu čitalac mora od samog početka da bude upućen u sve ono što pripada kulturnom i socijalnom miljeu u kome se radnja odigrava da bi mogao sam stvarati određene zaključke. Dobar kriminalistički roman ne sme sadržati nikakave deus ex machinae tipa pištolja kojim Harison Ford upucava divlje Arapine, jer inače ostavlja čitaocu utisak da je prevaren, izigran, nasamaren.

A u Branerovom ostvarenju oni samo iskaču k'o džinovi iz Aladinove lampe, pretvarajući ono što je započelo kao kriminalistički roman u SF. I to SF one najbanalnije vrste: posetioci iz budućnosti otimaju osećanja nas divljaka iz dvadesetog veka da bi ih prošvercovali i unovčili u dvadeset petom veku. S tim da na kraju hrabri junak, bivši alhos, pobeđuje zle budućnare i oslobađa svoju Ofeliju iznoseći je iz vatre koja će progutati zlotvorsku mašineriju.

Zar još ima nekoga ko će poverovati u sve to?

Rodžer Zelazni:

STVORENJA SVETLOSTI I TAME

Biblioteka »Znak sagite«,
Beograd, 1987

Stvorenja svetlosti i tame su drugi Zelaznijev roman u kompletu od šest koliko je predvideno da izađe u okviru edicije »Znak sagite«. Ovaj roman predstavlja njegov najinteresantniji zahvat u sferu »klasične« mitologije. Odbacio je potrebu da racionalizuje mitološke likove, bilo pojavnom formom, bilo mestom radnje, već ih je samo »SF — izovao«, smeštajući ih u jedan za SF moguć univerzum i stavljajući ih u interakciju sa više — manje klasičnim likovima uobičajene postave, uglavnom kosmičke opere.

Kostur romana je ortodoksna fabula bajke u obliku mega — kosmičke avanture sa istim, mega — kosmičkim posledicama. Pratimo napore Tota, Prina — koji — je — bio — hiljadu, boga Mudrosti i Magije, da uništi Ono — što — vrišti — u — noći, otelotvorenje nepoznatog božanstva, i uspostavi predašnji red u Središnjim svetovima kojima je legitimni gospodar.

Ovim romanom Zelazni se dokazuje kao majstor kraće forme. Roman, koji je celina za sebe, neuvijeno je sastavljen od serije epizoda više ili manje uspelih kao alegorije. Storijom o Čeličnom Generalu, Princu Pobunjenika stvorio je moćan arhetipski lik čijeg se vlasništva u svojoj kulturnoj baštini ne bi postideo nijedan narod! Potraga za svakim od Setovih oružja, na primer, basna je za sebe — na čelu sa kosmičkim kovačima, Nornima, koji »zvezdanu palicu« naplaćuju novim očima, koje će uskoro izgubiti, samo da bi videli svoje alatke na trenutak.

Svako ko je voleo *Gospodara svetlosti*, neće ostati ravnodušan ni prema *Stvorenjima svetlosti i tame*. O nekoj monotoniji nema ni govora, jer Zelazni je majstor kao niko drugi da o istoj stvari priča na dva različita načina, ili da istim rečima opiše dva suprotna događaja.

SF terminologija

U našoj književnoj terminologiji postoje ustaljeni termini: roman, novela, pripovetka i crtica, pri čemu je podela izvršena u zavisnosti od strukture dela, a ne po dužini. U naučnoj fantastici, međutim, u SAD napravljena je druga podela, koju ćemo vam ovde predstaviti i koju ćemo, radi lakšeg snalaženja, usvojiti za upotrebu. U američkoj terminologiji postoji pet termina: »short-short story«, »short story«, »novelette«, »novella« i »novel«, prevodimo ih kao: »minijatura«, »priča«, »noveleta«, »novela« i »roman«. Minijatura ima od nula do hiljadu reči, što je otpnlike nešto više od tri šlajfne teksta. U SAD priča ima od 1000 do 7500 reči, znači: tri do dvadeset pet šlajfni. U nagrađivanju, medutim, oni nemaju kategoriju minijature pa se i pričice od jedne strane nadmeću u kategoriji priče. Novelete obuhvataju dela dužine između 7500 i 17500 reči, novella je duža od novelete, a najviše 40000 reči, što iznosi otprilike 135 šlajfni teksta. Sve duže spada u roman.

ZANIMLJIVOSTI

Fanzini su značajna aktivnost svakog SF kluba. Izmislili su ih Amerikanci, u prvi poznati broj datira iz maja 1930. godine. Ime mu je bilo The Comet, a izlazio je u Njujorku. Prvi pokušaji pokretanja fanzina kod nas datiraju iz 1976. godine, a prvi broj prvog domaćeg SF fanzina (Parsek) pojavio se u januaru 1977. godine.

Brajan Oldis, poznati engleski SF pisac, objavio je 1966. godine putopis »Gradovi i kamenje«, u kome je detaljno opisao svoje putešestvije kroz Jugoslaviju. Od svih naših mesta u najprijatnijem sećanju ostao mu je Ohrid, za koji kaže da mu je atmosfera veličanstvena, ikone izuzetne, a hrana nenadmašna.

Gernzbek i Vels su, pored ostalog i imena dva kratera na Mesecu. Kembel, Vajnbaum i opet Vels su imena tri kratera na Marsu. Vels je najrasprostranjeniji, ali to je za sada.

Pre dvadeset godina, Judit Meril i Kejt Vilhelm su ispitale 150 SF pisaca da bi utvrdile kakvo je njihovo raspoloženje kada je u pitanju američki rat u Vijetnamu. Za rat su glasali: Pol Anderson, Frederik Braun, Džon Kembel, Robert Hajnlajn, R.A. Laferti, Lari Niven, Džek Vans, Džek Vilijamson. Protiv rata su bili, pored ostalih i: Isak Asimov, Džejms Bliš, Rej Bredberi, Filip K. Dik, Tomas Diš, Harlan Elison, Filip Hoze Farmer, Hari Harison, Ursula Legvin, Fric Lajber, Džoana Ras, Robert Silverberg, Donald Volhajm...

Iz SAD nam stižu vesti o uspehu filma King Kong 2, a mi koristimo priliku da vas podsetimo da, pored ovog, postoji još dvadeset jedan film u kojima se pojavljuju džinovski majmuni. Prvi je snimio Hari Hojt još 1925. godine, najčuveniji je onaj iz 1933. od Merijena Kupera i Ernesta Šedseka, a najviše novca je doneo King Kong Džona Gilirmina iz 1976.

Najviše objavljenih SF priča u SAD ima Lord Dansani, 415. Ali, veliki broj tih priča su minijaturne, a osamdesetak imaju po jedva pola strane. Na drugom mestu je Silverberg sa 350 priča, uglavnom dužine izmedu dvadeset i šezdeset strana. Apsolutni rekord pripada, ipak, japancu Hoši Šiničiju za koga se tvrdi da ima preko hiljadu objavljenih priča.

KRVOLOK (PREDATOR)

1987 - SAD

Negde u vlažnim prašumama Južne Amerike odvija se krvavi lov na čoveka. Lovac je biće sa druge planete, a divljač Arnold.

U bespoštednoj borbi sa Staloneom oko gledanosti (čitaj: prihoda) svojih filmova, mašinerija nekadašnjeg »mister univerzuma« Arnolda Švarcenegera je izbacila još jedan budući mega-hit bioskopa i videa. Po starom, isprobanom receptu mešavine akcije, naučne fantastike i horora, i uz pozadinu napumpanih znojavih mišića dobili smo još jednu borbu titana.

Pod vodstvom Džona Mektirnama, Švarceneger je napravio film o lovcima »koji znaju da love«. Samo, ovoga puta lov prelazi u »rat« između monstruma i čoveka. Uloge lovca i lovljenog se naizmenično menjaju uz lokve krvi, mesa, tone olova i uz pomoć vatrene stihije.

Scenario je, naravno, u svojoj osnovnoj koncepciji bio sasvim drugačije zamišljen. U prvoj verziji (nazvanoj Lovac) radnja je trebalo da se odvija na nekoj drugoj planeti, ali je ta borba izmedu čoveka i vanzemaljca na sličan način obrađena u *Svemirskim brodolomnicima*. Sledeća verzija priče (živa, zagađena, ukleta šuma i jedan čovek) bila je previše slična *Smaragdnoj šumi,* a i scenario im se učinio nedovoljno komercijalnim.

Naravno, poslednji račun je ispao najtačniji: vanzemaljci plus komandos jednako je krvolok. A rezultat toga je to da je film za jedan vikend prikazivanja u SAD doneo 12 miliona dolara, što je osamdeset posto od ukupnih troškova filma.

Radnja počinje tako što jedna grupa komandosa stiže u džungle Južne Amerike da pokupi zarobljene vanzemaljce (?). Svoju misiju prihvataju rutinski sve dok ne naiđu na ostatke tri ljudska bića obešena za noge, među kojima je identifikacija nemoguća. Scenom ovih leševa prekrivenih insektima počinje akcija. Komandosi optužuju za masakr gerilce i napadaju njihov logor. Tu ih, naravno, rasturaju i stiču ženski lik — Elpidiu Karilu, specijalizovanu za uloge južnoamerikanki. Tada počinje i lov. Za komandosima se kroz džunglu kreće monstrum sa druge planete, kameleon neverovatne surovosti koji ih lovi (čitaj: masakrira) jednog po jednog. Kada beštije zarobe Anu, Arnold ostaje sam. E, tada se on strašno naljuti i od divljači prerasta u strahovitog osvetnika. Završna borba odigrava se blizu vanzemaljskog broda...

Vanzemaljac ovde nije nimalo sličan našem malom slatkom E.T-ju. Karakteriše ga surovost, krvožednost, životinjska okrutnost, stravičan glas kao dodatno oružje. Krvolok je, naravno, humanoid (zamislite mešavinu jastoga i raste) sa odlikama kameleona, nepojmljivo ružnog lica, frizure slične Vupi Goldbreg (prema zlim jezicima). Pod maskom je veteran Kevin Peter Hal. (Bio je mutant u *Proročanstvu*), stvorenje iz plakara u istoimenom filmu,

vrsta jetija u *Hariju i Handersonovima*, zombi u *Jednoj mračnoj noći*, zmaj u *Lavirintima i monstrumima*...) Halov komentar poslednje kreacije je taj da za monstruma iz druge galaksije nije mogao da primeni metode Brus Lia. Da bi pobegao od karate i kung fu tučnjave, Hal je trenirao aerobik i proučavao srednjovekovne borbe. U kostimu Rika Bejkera od dva metra i jedan centimetar rezultat je fascinantan. Uz njih je majstor specijalnih efekata Stan Vinston. Za sve koji vole Švarcenegerove filmove i savremeni horor-SF ovo ostvarenje će biti prava poslastica.

LEGENDA (LEGEND)

1985 - SAD

Posle stravičnih vizija budućnosti u svoja dva prva SF filma (*Osmi putnik* i *Istrebljivač*), gde je dosegao same vrhove žanra, Ridli Skot pravi zaokret za sto osamdeset stepeni, uranja u svet čuda.

Bajke su na Ridlija Skota u mladosti izvršile presudan uticaj — razvile mu maštu i obogatile imaginaciju. Nakon svojih prethodnih čisto SF filmova, Ridli Skot se odužuje tom magijskom svetu, stvorivši film koji bolje nego ijedan ranije (*Magični mač*, *Džek, ubica džinova*) prodire u samu dušu bajke, uspešno gotovo kao najbolja ostvarenja Volt Diznija.

Na neki način, kult filmovi Osmi putnik i Istrebljivač postali su filmovi za uži krug publike, vrlo određenog interesovanja. Ovoga puta, Skot se odlučuje da napravi film za širi auditorijum. Tematika bajki pruža mu takvu komercijalnu dimenziju, a u isto vreme, mogućnost da se razmaše kreativnošću jednog stvaraoca koji ima nagon da stalno istražuje i pruža gledaocu nešto novo. Podlogu za takvu zainteresovanost publike, za takvu čudesnu stvarnost izmišljenih svetova, možemo zapaziti kod Lukasa i njegove sage o *Zvezdanim ratovima*. Publika željno prihvata taj ventil za izlazak iz svakodnevice realnog života. Skotova Legenda ima sličan cilj, a i sličnu publiku, ali vrata ovoga puta vode u šumu detinjstva, čudesni fantastični svet najlepših bajki koje smo slušali ili čitali kao klinci.

Scenarista je uz pomoć jednog (pravog) pisca bajki grupisao elemente klasičnih priča, napravivši scenario o začaranom kraljevstvu šume. U njegovom svetu žive ljudi, životinje, ali i mitološka šumska bića. Svi su pod zaštitom para jednoroga koji simbolišu svetlost, lepotu i ljubav. Na drugoj strani, u dubini čarobne šume nalazi se Gospodar tame, čiji je san da uništi, naravno, svetlost. Neoprezna princeza Lili mu pruža priliku i sluge Tame zarobljavaju jednoroga, te menjaju prirodan poredak stvari u tom svetu. Počinje klasičan sukob dobra i zla — borba protiv mračnog gospodara. Uz to, postoji i priča o traženju čistog herojskog bića kroz put hiljadu opasnosti do svetlosti (kao u Tamnom kristalu). Prva verzija Hjorstbergovog scenarija je bila preopširna, pa je izbačeno oko dvadeset minuta filma koji prikazuju dvostranost ličnosti princeze Lili, što bi, uostalom smetalo gledaocima.

Ašeton Gorton je zaslužan za gotovo veličanstven dekor filma. Teško je poverovati da su svi ambijenti u filmu rađeni u studiju, a jesu. Na šest platoa londonskog studija rekonstruisana je cela magična šuma, jezero, močvara, crno stablo (kraljevstvo mraka). Sam film je u prvoj verziji osmišljen kao himna prirodi. Šuma se posmatra kroz ono što je u njoj najčarobnije. U prvoj postavci trebalo je da učestvuju sve životinje, stanovnici šume u ljubavi sjedinjene pod vodstvom magičnih jednoroga. To nije ostvareno, ali zato imamo čitavu lepezu najfantastičnijih likova mašte sjedinjenih u jednom filmu (đavo, goblini, veštica, ljudožderi, kolosi, jednorozi, elfi, patuljci, vile, panovi...)

Čak i samo zlo (tama) u filmu prikazano je u svojoj mračnoj, uzvišenoj lepoti. Holovi crnog dvorca su ogromni, stubovi dimenzija tri sa osam metara, statua paganskog božanstva (već viđenog u Isterivaču đavola) simboliše iste korene zla. To zlo je demonsko, ali i fascinantno. Ukollko zlo zaista postoji otelotvoreno, ne može izgledati nikako drugačije nego što je prikazano u filmu.

Na drugoj strani, vilinski svet je prelep. Cela šuma je u cveću, prepuna ptica, zečeva, magijskih stvorenja od svetlosti. Jednorozi (specljalno obučavani, odgajani analuški konji) su vrhunac veličanstvenosti, elegancije i skladnosti. Pozivamo vas da prošetate tom veličanstvenom šumom pod okriljeni: Ridlija Skota (režisera), Vilijama Hjortsberga (scenarlsta), Aleksa Tomsona (fotografija), Čarlija Knodea (kostimi), Nika Aldera (specijalni efekti), Ašetona Gortona (specijalni efekti), uz glumce: Tom Kruz (Džek), Mia Sara (Lili), Tim Kari (Gospodar tame)...

GIBSON UOBLIČAVA *ALIEN III*

Vilijam Gibson, vodeći kiberpanker, pisac romana Neuromanser, treba da radi scenario za film Alien III, baziran na konceptu Voltera Hila i Dejvida Gilera, koji su producirali i prethodna dva dela, Osmi putnik i Tuđinci. Režiser treba da bude Ridil Skot, a još nije precizirano da li će junakinja iz prva dva filma, Sigurni Viver, biti uklopljena i u ovaj nastavak.

NAGRADE »SATURN« 1987

Objavljivanjem imena dobitnika nagrade »Saturn« (za SF, fantazi i horor filmove iz prošle godine) samo je potvrdena superiornost dva filma koja smo vam predstavili u prošlom broju Alefa. U konkurenciji SF filmova nagradu »Saturn« dobio je film Tuđinci, najbolji horor je Muva. Najbolji glumac je Džef Glodblum iz Muve, najbolja glumica Sigurni Viver iz Tuđinca, a režiser filma, Džejms Kameron, proglašen je za najboljeg režisera 1986. godine. Najbolju epizodnu ulogu ostvario je Bil Prekston, a najbolji mladi glumac je Kari Han, oba za uloge u Tuđincu. Najbolju muzičku pratnju ostvario je Alan Menken u Maloj prodavnici horora, najbolje kostime Robert Flečer u četvrtom delu Zvezdane staze, najbolju masku Kris Valas u filmu Muva, a najuspešnije specijalne efekte ima film Tuđinci, radila ih je ekipa sa Stan Vinstonom na čelu.

ZVEZDANE STAZE U SSSR

Leonar Nimoj je prisustvovao premijeri Zvezdanih staza IV — Povratak kući u Sovjetskom Savezu i poslao izveštaj o izvrsnom prijemu tog filma među Rusima. Inače, to je prvi film iz serije Zvezdanih staza koji je zvanično prikazan u Sovjetskom Savezu. Do sada, Rusi su imali priliku da prethodne filmove i epizode TV serije gledaju samo preko piratskih video snimaka..

SLABA NOVA GENERACIJA

Završeno je snimanje prve epizode serije Zvezdane staze — Sledeća generacija, koja ujedno može biti i poslednja. Postoje veliki problemi sa realizacijom serije i ljudima koji će je voditi. A izgleda da će i očekivana velika popularnost izostati. Sem toga, od jedanaest za sada napisanih epizoda, jedna je odmah odbijena, četiri-pet malo kasnije, a ostale po predaji scenarija. Krajnje neizvesno...

NA ZAPADU NIŠTA NOVO

Stigla je nova Lokusova lista najboljih romana i romanopisaca svih vremena, zaključno sa julom ove godine. U kategoriji SF romana ponovo je pobedila Peščana planeta Herberta, u novouvedenoj kategoriji fantazi romana, neprikosnoveno prvo mesto pripada Tolkinovim Gospodarirna prstenova, a najbolji SF pisac svih vremena ponovo je Hajnlajn. Detaljnije o svemu, sa listama i rezultatima u sledećem broju Alefa.

Robert Hajnlajn

J. R. R. Tolkin

DODELJENJE NAGRADE »LOCUS«

Lokusova nagrada postaje sve značajnija među ljubiteljima naučne fantastike i, na određeni način, ugrožava slavu Huga i Nebule. Ove godine glasalo je oko 950 čitalaca časopisa Lokus, što daje više nominacija nego Hugo i Nebula zajedno. A poznato je da mnoštvo donosi pravilniju raspodelu glasova. Dakle, pogledajmo tu Lokusovu pravilnu raspodelu.

KATEGORIJA SF ROMANA:	poena
1. Govornik za mrtve /Speaker For The Dead/ — Orson Skot Kard	2720
2. Srce komete /Heart Of the Comet/ — Gregori Benford i Dejvid Brin	1593
3. Grof Zero /Count Zero/ — Vilijam Gibson	1459
4. Priča kućne pomoćnice /The Handmaid's Tale/ — Margaret Atvud	1191

KATEGORIJA FANTAZI ROMANA:

1. Vojnik magle /Soldier Of the Mist/ — Džin Vulf	1374
2. Krv Ambera /Blood of Amber/ — Rodžer Zelazni	1050
3. To /It/ — Stiven King	814
4. Božje telo /Godbody/ — Teodor Sterdžen	771

KATEGORIJA NOVELA:

1. Odsustvo /R & R/ — Lusius Šepard	1652
2. Beg iz Katmandua /Escape From Kathmandu/ — Kim Stenli Robinson	1117
3. Tango Čarli i fokstrop Romeo /Tango Charlie and Foxtrop Romeo/ — John Varley	1073
4. Gilgameš u Zaleđu /Gilgamesh in the Outback/ — Robert Silverberg	1015

KATEGORIJA NOVELETE:

1. Tor sreće kapetana Amerika /Thor Meets Captain America/ — Dejvid Brin	953
2. Hatrak reka /Hatrack River/ — Orson Skot Kard	742
3. Stakleni cvet /The Glass Flower/ — Džordž R. R. Martin	651
4. Zimski trg /The Winter Market/ — Vilijam Gibson	598

KATEGORIJA PRIČE:

1. Robotski snovi /Robot Dreams/ — Isak Asimov	1108
2. Dole i izvan u godini 2000 /Down And Out In The Year 2000/ — Kim Stenli Robinson	653
3. Pacov /Rat/ — Džejms Patrik Keli	582
4. Tangente /Tangents/ — Greg Bear	564

NAJBOLJI PRVI ROMAN:

Herkulesov tekst /The Hercules Text/ — Džek Mekdavit

NAJBOLJA TEORIJSKA KNJIGA:

Trilion godina zabave: Istorija naučne fantastike — Brajan Oldis i Dejvid Vingrou

NAJBOLJA KOLEKCIJA:

1.	Plavi šampanjac /Blue Champagne/ — Džon Varli	1371
2.	Popaljivanje Krome /Burning Chrome/ — Vilijam Gibson	1265
3.	Hauard ko? /Howard Who?/ — Hauard Valdrop	1083
4.	Vidljiva svetlost /Visible Light/ — K. Dž. Čeri	981

NAJBOLJA ANTOLOGIJA:

1.	The Year'Best Science Fiction III — priredio Gardner Dozois	1518
2.	Wild Cards — priredio Džordž R. R. Martin	1036
3.	Terry Carr's Best Science Fiction of the Year, XV — Teri Kar	886
4.	Mirrorshades: The Cyberpunk Anthology — Brus Sterling	777

NAJBOLJI UMETNIK:

1.	Majkl Velan	1782
2.	Džim Barns	505
3.	Dž. K. Poter	476
4.	Keli Freas	393

NAJBOLJI SF MAGAZIN:

1.	Fantasy & Science Fiction	2954
2.	Isaac Asimov's magazine	2933
3.	Analog	1678
4.	Omni	766

NAJBOLJI IZDAVAČI SF KNJIGA

1.	Del Rey	2702
2.	Tor	2690
3.	Ace	2136
4.	Bantam	1510

ALEF 3

U SLEDEĆEM BROJU ČITAĆETE TREĆI DEO TORBIJEVIH AVANTURA U HAJLAJNOVOM ROMANU »GRAĐANIN GALAKSIJE«. NASLOVNA NOVELA BIĆE »SMRT DOKTORA OSTRVA« DŽINA VULFA A NAJZNAČAJNIJE PRIČE »GIBRALTARSKI PAD« POLA ANDERSONA, »KRVAVA MUZIKA« GREGA BIRA I »UBICA DŽEKSONA« FILIPA HAJA. PRIKAZAĆEMO VAM I NEKOLIKO NAJKRAĆIH SF PRIĆA NA SVETU OD KOJIH DVE IMAJU PO NULA REČI. TAKODE »ALEF 3« ĆE SADRŽATI: INTERVJU, TEORIJSKE PRILOGE, PRIKAZE NOVIH KNJIGA I FILMOVA, VESTI I ZANIMLJIVOSTI IZ SVETA.

PORUČITE POUZEĆEM ODABRANE SF NASLOVE

Knjige koje vam ovde nudimo objavljene su u poslednjih nekoliko godina. i predstavljaju najbolji izbor SF knjiga koji se trenutno može dobiti kod nas.

SF almanah MONOLIT

1. MONOLIT 1 .... 8000 dinara
2. MONOLIT 2 .... 9000 dinara
3. MONOLIT 3 .... 12500 dinara

SF edicija ZNAK SAGITE

4. Christopher Priest — INVERTIRANI SVET .... 4000 dinara
5. ANTOLOGIJA SAVREMENE FRANCUSKE FANTASTIKE .... 4000 dinara
6. Samuel R. Delany — VAVILON 17 .... 4000 djnara
7. Samuel R. Delany — AJNŠTAJNOVSKI PRESEK .... 3000 dinara
8. Robert Silverberg — UMIRANJE IZNUTRA .... 4000 dinara
9. Roger Zelazny — ON KOJI OBLIKUJE .... 4000 dinara
10. Roger Zelazny — STVORENJA SVETLOSTII TAME .... 4000 dinara

SF edicija ZOROASTER

11. lsakAsimov — BOGOVI LIČNO.......... 4000 dinara
12. James Blish — GRADOVI U LETU (I—IV) .... 5000 dinara
13. Daglas Adams - VODIČ KROZ GALAKSIJU ZA AUTOSTOPERE .... 7000 dinara
14. Ursula Legvin - NEBESKI STRUG .... 3000 dinara

Posebna izdanja

15. Ray Bradbury — MARSIJANSKE HRONIKE.......... 4000 dinara
16. Frederik Pohl — ČOVJEK PLUS .... 2000 dinara
17. Dragan R. Filipović — ORESKA .... 1000 dinara

N A R U D Ž B E N I C A

Ovim neopozivo naručujem knjige pod rednim brojevima (zaokružiti):

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

u ukupnom iznosu od _________ dinara, što ću uplatiti poštaru, prilikom prijema knjiga.

Ime i prezime ....

Poštanski broj i mesto ....

Ulica I broj..........

Telefon .... Potpis ....

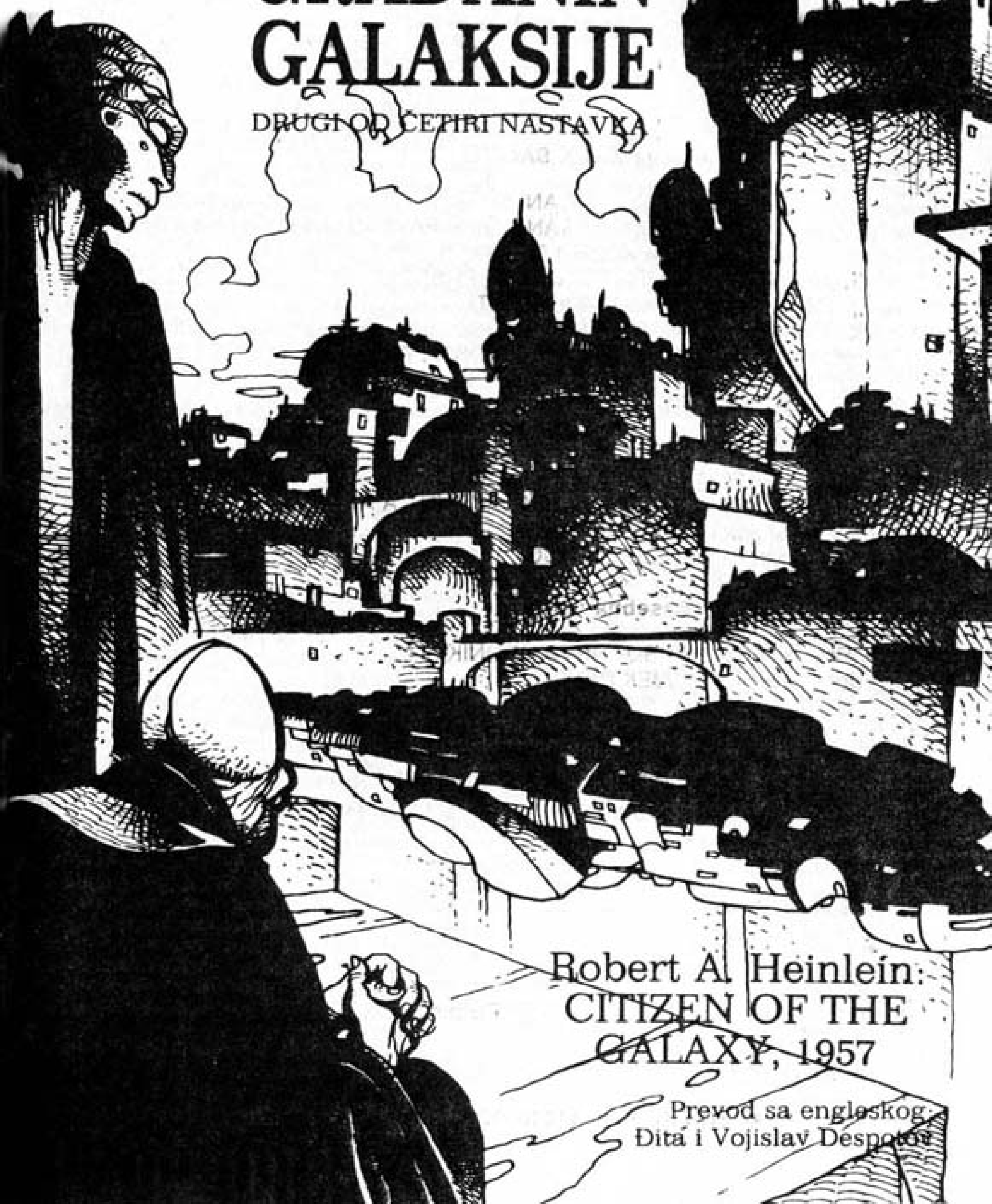
Pretplatnicu popuniti čitko štampanim slovima i poslati na adresu:

• TRIFID • 11030 BEOGRAD 8 Poštanski fah 20—108

Robert A. Hajnlajn

GRAĐANIN GALAKSIJE

DRUGI OD ČETIRI NASTAVKA

Robert A. Heinlein:
CITIZEN OF THE
GALAXY, 1957

Prevod sa engleskog:
Đita i Vojislav Despotov

(Kratak sadržaj prvog nastavka)

Torbijevo detinjstvo odvija se u ropstvu, na planetama i svemirskim brodovima na kojima je ropstvo ozakonjeno. Preprodavan je iz ruke u ruku, dok ga najzad na planeti Džubul ne kupuje Beslim Bogalj, prosjak.

Torbi i prosjak se sprijateljuju, prosjak ga polako uvodi u sve tajne svog zanata, a Torbijevo mršavo i sitno telo privlači milostinju.

Kako vreme prolazi, Torbi uviđa da Beslim nije samo običan prosjak, već da živi dvostrukim životom. Ujedno, on sam raste, postaje uhranjeniji i naočitiji, tako da mu je sve teže da prosi na račun svog fizičkog izgleda.

Najzad, Torbi saznaje da je Beslim agent sa druge planete koji se pod maskom prosjačenja bavi špijunažom. U isto vreme, situacija za Beslima postaje sve teža, sumnjaju na njega i obruč oko njihovog podzemnog skloništa se steže. Uviđajući da je kraj blizu, Beslim čini sve što je u njegovoj moći da izvuče Torbija. Oslobađa ga ropstva, uči ga šta da čini u slučaju njegove smrti. Upućuje ga na imena svemirskih brodova čijim kapetanima treba da se obrati za pomoć.

I zaista, policija Džubula organizovanom akcijom hvata i ubija Beslima, dečak se spašava. Dok traje potera za njim, on se skriva na kosmodromu iščekujući neki od brodova za koji mu je prosjak rekao da će ga primiti.

Konačno, pojavljuje se jedan od velikih trgovačkih brodova pod imenom »Sisu«. Torbi kontaktira sa komandantom i u jednom sanduku robe krijumčare ga u brod, koji odmah zatim uzleće.

SEDMA GLAVA

Prvih nekoliko miliona milja Torbi je bio očajnički ubeđen da je pogrešio.

Izvukao se iz mirišljavog verga — lišća i probudio u majušnoj, jednokrevetnoj brodskoj kabini. Buđenje beše bolno; mada je *Sisu* u toku poletenja održao standardnu gravitaciju unutrašnjeg polja, Torbijevo se telo suočilo sa izvesnom razlikom u odnosu na gravitaciju površine Džubula pa čak i sa suptilnom razlikom između veštačkog polja i prirodnog stanja. Telo je i dalje prihvatalo položaj roba; našao se u noćnoj mori, prvoj posle nekoliko godina.

Njegovom, mirisom natopljenom, mozgu beše potrebno dosta vremena da se oslobodi jeze i užasa.

A onda se konačno probudio, svestan okoline, sa zaključkom da se nalazi na *Sisuu*, potpuno bezbedan. Osetio je znatno olakšanje, kao i narastajuće oduševljenje zbog putovanja. Žalost za Beslimom beše potisnuta neobičnošću i promenom. Pogledao je oko sebe.

Kabina je ličila na kocku; bila je svega za stopu viša i šira od njega. Ležao je na postelji koja je ispunjavala polovinu sobice a pod leđima je osećao dušek, divan i čudesno mek, topao, elastičan i gladak. Proteglio se i silno začudio činjenicom da trgovci žive u luksuzno uređenim brodovima. Potom je spustio noge sa ležaja i ustao.

Krevet se bešumno obrnuo i preobrazio u pregradu. Torbi nije mogao da shvati kako će ponovo da ga rasklopi. Naposletku je odustao; krevet mu za sada ionako nije bio potreban.

U času buđenja, tavanica je svetlela slabom svetlošću; kada je ustao, svetlost se pojačala. Međutim, od vrata ne beše ni traga. Vertikalne metalne ploče nalazile su se na tri strane kabine i svaka od njih mogla je da predstavlja vrata. Gde je prekidač za svetlo?

Dopustio je mogućnost da je zaključan i to ga nije obeshrabrilo; živeći u pećini i radeći na Placi, nije bio zaražen ni klaustrofobijom ni agorafobijom; prosto je želeo da pronađe vrata i sekirao se što mu to nije polazilo za rukom. Ako je bio zaključan, kapetan Krosa neće dopustiti da to potraje suviše dugo, tešio se. No, ipak, nije mogao da ih pronađe!

Na jednoj polici našao je par kratkih pantalona i majica. Probudio se go, onakav kakav je i ranije odlazio na spavanje. Uzeo je odeću, stidljivo je dodirnuo i začudio se

njenom veličanstvenom izgledu. Da, takvu vrstu odeće nosili su svi svemirci, za trenutak je uživao u sjaju činjenice da će i on nositi na sebi luksuz iste vrste. Međutim, brzo se odvratio od takve drske ideje

Potom se prisetio da kapetan Krosa nije bio sklon njegovom ukrcavanju na brod u odeći koju je tada nosio — čak je nameravao da ga odvede u krojačnicu u Ulici uživanja, radnju koja je opskrbljivala svemirske letače. Tako je lično kapetan rekao...

Da, odeća je ipak pripadala njemu. Njemu! Njegovih krpa nije bilo nigde u blizini a kapetan svakako nije nameravao da ga drži nagog na *Sisuu*. Golotinja mu, doduše, nije smetala a i sam tabu te vrste na Džubulu odnosio se na više klase.

Čudeći se svojoj kuraži, Torbi pokuša da se obuče. Kratke pantalone je obukao naopako. Utvrdio je grešku i ispravio je; i majicu sa kratkim rukavima beše obukao naopako ali ta greška nije bila suviše upadljiva.

Potom je silno poželeo da se vidi u ogledalu.

Oba dela odeće bila su skrojena jednostavno, u svetlozelenoj boji, od jeftinog ali otpornog materijala; bila je to radna odeća iz brodske svaštarnice, tip odeće kakvu su na mnogim planetama i u toku mnogih vekova nosili pripadnici oba pola. Ali čak ni Solomon u trenucima svoje najveće slave nije bio tako gizdav kao Torbi.

Poravno je odeću na sebi i zažalio što nema nikoga da primeti njegovu eleganciju. Dao se na pronalaženje vrata sa obnovljenom žudnjom. I pronašao ih. Dok je pipao prstima po pločama u kabini, odjednom je postao svestan strujanja vazduha — okrenuo se i ustanovio da je jedna od ploča nestala. Vrata su vodila u hodnik.

Jedan mladi čovek, obučen kao Torbi (bio je presrećan kad je shvatio da je obučen na odgovarajući način), približavao mu se iz dubine zakrivljenog hodnika. Iskoračio je i uputio čoveku tradicionalan pozdrav na trgovačkom sargoneškom.

Čovekove oči sevnuše ka Torbiju u delicu sekunde. Međutim, prošao je kao da u hodniku nema nikoga. Torbi se oseti malčice uvređenim. Obrati se čoveku na interlingvi ali odgovora ponovo nije bilo; nepoznati je nestao pre nego što je dečak uspeo da uputi pozdrav na drugim jezicima.

Torbi uzdahnu; prosjak nikada ne priznaje da je uvređen.

U toku sledećih dvadesetak minuta otkrio je čitavo mnoštvo detalja. Najpre, da je *Sisu* bio mnogo veći nego što je zamišljao. Nikada ranije nije iz blizine video zvezdani brod. Smešteni na uzletištu Džubulove luke, brodovi su sa razdaljine izgledali veliki ali — ipak ne tako neprirodno veliki. Bio je iznenađen i brojem ljudstva. Znao je da sargonski teretni brodovi koji operišu unutar Devet svetova obično rade sa posadom od šest ili sedam članova. Medutim, za samo nekoliko minuta on je na *Sisu-u* izbrojao nekoliko puta toliko ljudi, i to oba pola, različite starosne dobi. Treće: užasno ga je ozlovoljilo što je od svih dobijao korpu. Ljudi se nisu obazirali na njega, niti uopšte reagovali kada bi im se obratio; da nije odskakivao u stranu, gotovo da bi prošli kroz njega, nemi i nezainteresovani. Najuspešniji kontakt uspostavio je sa jednom devojčicom, detencetom koje je tek prohodalo i buljilo u njega vedrim, svečanim pogledom kao odgovorom na njegovu uvertiru — sve dok ga nije odvukla žena koja se nije udostojila ni da ga pogleda.

Shvatio je ponašanje — bio je to način na koji se plemići odnose prema njegovoj kasti. Plemić nije mogao da ga opazi, za plemića on i nije postojao — čak i oni koji bacaju milostinju to obično čine uz pomoć roba. Takvi ga postupci na Džubulu nisu vređali — prirodno, tamo su se stvari oduvek odvijale na taj način. Nije ga to ni osamljivalo ni tištalo; u svojoj bedi imao je obilje prijatelja. Ali, na *Sisu-u* nije očekivao takav odnos. Kapetan Krosa, kome je preneo Beslimovu poruku, beše se prema njemu ophodio prijateljski i, unekoliko, grubo očinski; Torbi je očekivao da posada *Sisu-a* odražava držanje gospodara.

Lutao je čeličnim hodnicima, osećajući se među tim ljudima kao duh. Naposletku je odlučio da se vrati u kocku u kojoj se probudio. I brzo ustanovio da je zalutao. Pokušao je da se priseti pređenog dela puta — Beslimovo renšoiranje još je delovalo — ali, uvek bi nailazio na nove i nove bezoblične tunele. Kabina, na kraju krajeva, i nije bila važna; morao je da pronađe toalet, čak i po cenu da nekoga zgrabi za prsa.

Banuo je u prostoriju gde ga je dočekala cika grupe žena; užurbano se povukao i čuo kako iza njegovih leđa besno zalupiše vrata.

Nedugo nakon toga, presreo ga je u hodniku jedan čovek i obratio mu se na interlingvi: »Šta ti, kog đavola, radiš ovde? Lutaš naokolo i sudaraš se sa stvarima...«

Osetio je talas olakšanja. Najužasnije

mesto na svetu, pustije nego pustinja, jeste Koventri — a svaki prekor uvek je bolji od ignorisanja...

»Izgubio sam se«, reče krotko.

»Zašto nisi ostao tamo gde si bio?«

»Nisam znao ta treba... žao mi je, plemeniti gospodine... a ni toaleta tamo nije bilo pa ... «

»Ah, tako. Toalet se nalazi tačno naspram tvog brloga.«

»Nisam to znao, plemeniti gospodine.«

»Da, da... Izgleda da nisi. A ja nisam »plemeniti gospodin« već Prvi pomoćnik u pogonu. Postaraj se da zapamtiš to. Dođi ovamo«. Čovek je uhvatio Torbija za ruku, gurnuo ga napred i zaustavio se u jednom od tunela. »Ovde je tvoj brlog.« Čim je stavlo ruku na metalnu pločicu, vrata kliznuše u stranu. Potom se čovek okrenu i učini isto na drugoj strani tunelskog zida. »Ovo je prostorija za mladiće sa zvezdanog broda.« Videvši na Torbijevom licu zbunjenost čudnim uređajima, čovek mu dade osnovna uputstva a potom ga otprati do kabine. »Sada ostani unutra. Ubrzo će ti doneti hranu.«

»Gospodine Prvi pomoćniče u pogonu!«

»Da?«

»Mogu li da razgovaram s kapetanom Krosom?«

Čovek ga iznenađeno pogleda. »Misliš da kapetan nema druga posla?«

»Ali.... «

Čovek se hitro udalji; Torbi shvati da razgovara sa čeličnom pločom.

Hrana se konačno pojavila: poslužilo ga je dete koje se ponašalo kao da donosi poslužavnik u praznu sobu. Isti dečko donese kasnije još hrane i ukloni prvi poslužavnik. Torbiju je zamalo uspelo da bude primećen; držeći u ruci poslužavnik, obratio se dečku sa interlingvi. Otkrio je izvestan treptaj razumevanja ali je odgovor stigao u obliku jedne jedine, kratke reči. Ta reč bila je »fraki«. Torbi je se nije setio, ali je odmah mogao da raspozna prezir sa kojim je bila propraćena. Da, da, fraki je bio naziv za malog, bezobličnog, polu-gušterskog strvoždera sa Alfe Kentaur Prajm III, jednog od prvih svetova koje su ljudi naselili. Fraki je bio ružno stvorenje, bez mozga i sa odvratnim navikama. Njegovo meso mogao je da podnese samo onaj ko umire od gladi. Već i sam dodir njegove kože izazivao je neprijatnost dok su mu krljušti bile pune smrada...

Ali, »fraki« predstavlja više od imena tog stvorenja. On označava prljavog puzavca, osobu vezanu za zemlju, koja se nikada ne otiskuje u kosmos, nije »iz našeg plemena«, nije ljudsko biće već stranac, divljak koji nije čak ni dostojan prezira. U starim teranskim kulturama gotovo svako životinjsko ime bilo je korišćeno kao uvreda: svinja, pas, krmača, krava, ajkula, vaška, smrdljivac, crv — lista je beskonačna; ali, nema tog idioma koji nosi sa sobom više uvredljivosti od reči »fraki«. Na sreću, Torbi je shvatio da dečko ne mari za njega... što je već znao.

Odjednom mu se prispavalo. Iako se rukovodio gestom za otvaranje vrata, nije mogao da pronađe nikakvu kombinaciju udaranja, grebanja i sličnih postupaka koja bi mu rasklopila krevet; noć je proveo na podu. Doručak se, doduše, pojavio sledećeg jutra ali on ponovo nije bio u stanju da zadrži osobu koja ga je poslužila. U kupaonici na drugoj strani hodnika opazio je mnoštvo dečaka i mladića; oni su ga ignorisali ali je on ipak jednu stvar naučio od njih — tamo je lako i brzo mogao da opere svoju odeću. Aparat bi prihvatio veš, zadržavao nekoliko minuta i potom izbacivao u čistom i suvom stanju. Bio je tako očaran da je svoj novi komplet oprao tri puta zaredom. Doduše, i nije imao šta drugo da radi. Te večeri je ponovo spavao na podu. Čučao je u svojoj jazbini, osećajući bolnu želju za Poupom, žaleći što je napustio Džubul, kad začu da neko grebe po njegovim vratima.

»Smem li da uđem?«, reče jedan glas sa druge strane vrata na rđavo akcentovanom sargoneškom.

»Uđi«, odgovori Torbi i brzo priskoči vratima. Našao se licem u lice sa sredovečnom ženom prijatnog lica. »Dobrodošli«, reče na sargoneškom i stade u stranu.

»Hvala ti za ljubaznost... «, promucala je žena i brzo dodala: »Govoriš li interlingvu?«

»Svakako, madam«.

»Hvala bogu«, promrmlja ona na sistemskom engleskom, »već sam počela da zaboravljam sargoneški.« Tada žena neočekivano nastavi na interlingvi. »Onda ćemo razgovarati na tom jeziku, ako se slažeš.«

»Kako god želite, madam.«, odgovori Torbi na istom jeziku pa zatim produži na sistemskom engleskom: »Ukoliko ne želite da se koristite nekim drugim jezikom.«

Ona ga začudeno pogleda. »Koliko jezika govoriš?«

Torbi se za trenutak zamisli. »Sedam,

madam. Mogu i druge da skrpim, ali se ne može reći da ih govorim kako treba.«

Žena ga pogleda još čudnije pa lagano reče: »Možda sam pogrešila. No, ispravi me ako nisam u pravu... i oprosti mi zbog ovog ignorisanja... ja sam ta koja je objavila da si bio prosjakov usvojenik u Džubulpuru.«

»Ja sam sin Beslima Bogalja«, uzvrati Torbi ponosno. »Prosjak s dozvolom, s milošću Sargona. Moj očuh je bio učen čovek. Njegova mudrost beše čuvena na svakoj strani Place.«

»Verujem... uh, jesu li svi prosjaci na Džubulu poliglote?«

»Molim, gospođo? Najveći broj govori samo uličnim žargonom. Ali, moj otac nije dopuštao da i ja govorim... osim kada je to, razume se, zahtevao posao.«

»Naravno. Žao mi je što nisam upoznala tvog oca.«

»Hvala, madam. Hoćete li da sednete? Stidim se što ne mogu da vam ponudim ništa sem poda... ali, vaše je sve što imam.«

»Hvala ti.« Žena sede na pod, sa mnogo više napora nego Torbi koji je, tražeći milostinju, proveo bezbroj sati u položaju lotosa.

Pitao se da li da zatvori vrata, kao i da li ih je ova dama — na sargoneškom je o njoj mislio kao o »mojoj dami«, bez obzira na prijateljsko ophođenje — otvorila sa nekom određenom namerom. Batrgao se u moru nepoznatih običaja, suočavajući se sa društvenom situacijom koja je za njega bila potpuno nova.

»Da li više volite da vrata ostanu otvorena... ili da ih zatvorim, madam?«

»Molim? Ah, nije važno. Možda bi bilo bolje da ih ostaviš otvorenim, ovo su ipak kabine u desnom boku broda a ja živim u zabranu, sa neudatim ženama. No, imam izvesne privilegije i imunitet, nešto kao pas-ljubimac. Ja sam tolerisana »fraki«. Žena je poslednju reč izgovorila sa iskrivljenim osmehom.

»Rekli ste pas, zar ne? Je li to ono vučje stvorenje?«

Ona ga oštro pogleda. »Naučio si taj jezik na Džubulu?«

»Nikada nisam bio izvan Džubula, madam, izuzev u danima kada sam bio dete. Žao mi je ako se ne izražavam pravilno. Da li više volite lnterilngvu?"

»Oh, ne. Ti divno govoriš sistemski engleski... sa boljim teranskim akcentom nego što je moj... ja... ja nikada nisam uspela da izbegnem vokale koji su tipični za moj zavičaj. No, dopusti da ti se predstavim. Ja nisam trgovac; ja sam antropolog kojem je dopušteno da putuje s njima. Zovem se Margaret Mejder i doktor sam.«

»Drago mi je. Ja sam Torbi, Beslimov sin.«

»I meni je drago, Torbi. Zovi me Margaret. Moju titulu ionako niko ovde ne uvažava pošto ne pripada brodskim titulama. Znaš li šta je antropolog?«

»Uf, žao mi je, madam... Margaret.«

»Jednostavnije je nego što zvuči. Antropolog je naučnik koji proučava načine zajedničkog ljudskog življenja.«

Torbi se zamisli.

»Zar je to nauka?«

»Ponekad se i ja pitam. Uistinu, Torbi, to je složeno učenje, pošto modeli koje ljudi stvaraju da bi živeli zajedno jesu praktično neograničeni. Postoji samo zajedničkih šest stvari koje jedna grupa ljudi ima sa svim drugim ljudima a ne sa životinjama — prve tri pripadaju našoj fizičkoj konstituciji, a predstavljaju načine funkcionisanja našeg tela, dok su tri druge stečene. Sve ostalo što čovek čini ili, pak, u šta veruje, svi njegovi običaji i ekonomija, razlikuju se u strašnoj meri. Antropolozi proučavaju upravo te varijable. Shvataš li reč »varijabla«.

»Uh«, reče Torbi zbunjeno, »to je nešto kao x u jednačini?«

»Tačno!« složi se ona oduševljeno. »Mi proučavamo x u ljudskim jednačinama. Eto, to radim i ja. Proučavam način života Slobodnih trgovaca. Oni su, možda, pronašli najčudnija rešenja za različite probleme preživljavanja u svakom društvu i istoriji. Jedinstveni su.« Žena se primetno uzvrpolji. »Torbi, da li bi ti smetalo ako bih sela na stolicu? Nisam navikla da sedim ovako.«

Torbi uzdahnu.

»Madam... ja nemam stolicu. Pokušao sam... «

»Postoji jedna i nalazi se tačno iza tebe. Kao što se jedna nalazi i iza mene.« Ona ustade i dotaknu zid. Ploča kliznu u stranu; iza plitkog plakara pojavi se tapacirana fotelja. Opazivši izraz na dečakovom licu, žena reče: »Nisu ti pokazali?«, te učini isto i sa drugim zidom odakle se pojavi druga fotelja.

Torbi plašljivo sede a potom se sasvim opusti; oblik fotelje bešumno se prilagođavao njegovom telu. Na licu mu se pojavi čudna grimasa. »Uf!«

»Znaš li kako se rasklapa radni sto?«

»Sto?«

»Zaboga, zar ti nisu ništa pokazali?«

»Pa... ovde je nekada bio krevet. Izgubio sam ga «

Doktorica Mejder promrmija nešto i reče: »Trebalo je da to znam. Torbi, ja cenim Trgovce. Čak mi se i dopadaju. Ali, oni mogu da budu tvrdoglavi, egoistični, zbunjujući, nedruželjubivi... no, ne bi trebalo da kritikujem naše domaćine. Evo.« Ona ispruži ruke, dodirnu dve tačke na zidu i izgubljeni krevet iskoči istog časa. Međutim, krevet i fotelje su zauzimali toliko prostora da prosto nisu mogli da se pomere. »Bolje da ga sklopim. Video si kako se to radi.«

»Daj da i sam pokušam.«

Doktorica Mejder pokaza Torbiju i ostale ugrađene uređaje u prostoru koji je nalikovao potpuno ogoljenoj ćeliji: uz fotelje i krevet, bio je tu plakar za odeću, police za knjige, česma za piće, svetiljka iznad kreveta, interfon, sat, ogledalo, sobni termostat te razne sitne sprave. Na policama za knjige nije bilo ničega osim »Zakonika *Susu-a*« dok su se u glavnom plakaru nalazila još dva para radnog odela, dva para mekih brodskih cipela kao i razni sitni predmeti, u najmanju ruku čudni i zbunjujući.

»Šta je ovo?«, upita doktoricu, pokazavši na mali mrežasti otvor.

»To? Verovatno mikrofon, povezan s kabinom Prvog oficira. Ili je to lažni mikrofon, dok je pravi negde skriven... Ali, ne brini, gotovo niko na brodu ne govori sistemskim engleskim. Oni govore »tajnim jezikom«, premda to uopšte nije tajni jezik već finski. Svaki trgovački brod ima svoj sopstveni jezik — to je uvek jedan od teranskih jezika. Kultura poseduje i univerzali »tajni jezik« koji je zapravo degenerisani crkveni latinski — ali, niko se njime ne koristi. Slobodni brodovi komurriciraju jedan s drugim na interlingvi.«

Torbi je napola slušao gošću. Beše prekomerno obradovan njenim društvom a sada se ponovo prepustio potištenosti zbog tretmana od strane ostalih. »Margaret, zašto oni ne žele da razgovaraju?«

»Molim?«

»Ti si prva osoba koja mi se obratila!«

»Oh!« Gošća ga žalosno pogleda. »Trebalo je da shvatim to. Ignorisali su te.«

»Iako me drže ovde... i hrane...«

»Da, ali ne razgovaraju s tobom. Oh, jadni moj mladiću... Torbi, oni ti se ne obraćaju zato što nisu njihov čovek. Nisam ni ja.«

»Zar se ni tebi ne obraćaju?«

»Sada da. Ali, tek posle naređenja Prvog oficira i mnogo mog strpljenja.« Ona uzdahnu. »Torbi, svaka prekomerno zatvorena kultura — a ja za zatvoreniju od ove ne znam — poseduje istu ključnu reč na svom jeziku — ta reč je narod, bez obzira kako se izgovara. Reč narod predstavlja njih same. Ja, moja žena, sin Džon i njegova žena — nas četvoro i niko više — na taj način oni odvajaju svoju grupu od ostalih i čak poriču da su ostali ljudi. Jesi li već čuo reč fraki?

»Da. I ne znam šta znači.«

»Fraki je obična životinjica, pre antipatična nego štetna. Međutim, u njihovom žargonu ta reč označava tuđinca.

»Uh, ja sam i pretpostavljao da sam za njih tuđinac...«

»Da, ali to istovremeno znači i da nikada ne možeš biti ništa drugo. Znači da smo ti i ja podljudski soj izvan zakona — njihovog zakona.«

Torbija obuzeše turobne misli.

»Znači li to da moram ostati u ovoj prostoriji i nikad ne komunicirati sa ostalima?«

»Zaboga! Zapravo, ne znam. Šta se mene tiče, neću izbegavati da razgovaram s tobom...«

»Hvala ti!«

»Da vidimo šta se da ustanoviti. Oni nisu okrutni već prosto svojeglavi, pravi provincijalci. Nikada im neće pasti na pamet činjenica da i ti poseduješ osećanja. Porazgovaraću s kapetanom. Dogovorila sam susret s njim čim brod krene hiper-brzinom. Doktorica pogleda na sat. »Nebesa, pa ovo vreme leti! Došla sam da razgovaramo o Džubulu a nismo ga pomenuli nijednom rečju. Smem li da se vratim na razgovor o tome?«

»Kako da ne.«

»Dobro. Džubul je dobro analizirana kultura, ali ja mislim da nijedan istraživač nije stekao priliku da je ispita iz perspektive koju si ti imao. Bila sam očarana kada sam čula da si radio kao profesionalni mendrikant.«

»Molim?«

»Prosjak... Istraživači kojima je bilo dopušteno da žive na Džubuiu bili su gosti pripadnika viših klasa... što ih je primoralo da način života robova, na primer, posmatraju samo spolja, ne iznutra. Shvataš?«

»Mislim da ne shvatam«, odvrati Torbi. »Ako te već interesuju robovi... ja sam bio jedan od njih...«

»*Ti?*«

»Slobodnjak sam. Uf, trebalo je ranije da ti kažem«, dodade unezvereno, plašeći se prezira svog novog prijatelja, sada kada je otkrio kojoj klasi pripada.

»Nije važno... Presrećna sam što si mi to rekao! Tobi, pa ti si prava riznica. Vidi, dragi moj, sad moram da pođem, već kasnim. Mogu li da dodem ponovo?«

»Molim? Kako da ne, Margaret, naravno!« I iskreno dodade: »Ne znam šta drugo da radim.«

*

Te noći je spavao u svom čudesnom krevetu. Ostavili su ga samog i narednog jutra ali mu to nije smetalo, pošto je na raspolaganju imao mnogo igračaka. Rasklapao je uređaje i ponovo iz sklapao, očaran racionalnim rešenjem prostora; zaključio je da je u pitanju prava magija. Beslim ga je, doduše, podučavao da su magije i čarolije puke besmislice ali ta poduka nije uspela u potpunosti — Poup je znao sve, ali... neke stvari jednostavno imaju drugačiju dimenziju i... Džubul je imao mnoštvo veštica, na primer. Šta su radile ako nisu praktikovale magiju?

Upravo je po šesti put rasklopio svoj krevet kad se podigla užasna buka. Bio je to brodski alarm, u cilju vežbe, ali Torbi to nije znao. Kada se pribrao od šoka, otvorio je vrata kabine i zavirio u hodnik. Ljudi su vratolomno jurili ka centralnoj komandi.

Hodnici se ispraznište za tili čas. On se vratio u svoju kabinu i pokušao da razmotri novonastalu situaciju. Njegov oštri sluh odjednom je otkrio prestanak blagog zujanja ventilacionog sistema. Trebalo je da se nalazi u posebnoj prostoriji sa ostalim mladim svetom i ne-ratnicima ali on to nije mogao da zna. Čekao je.

Alarm se ponovo oglasio, zajedno sa signalom roga a hodnicima su ponovo pokuljali stanovnici broda. To se ponovilo još jednom, sve dok posada nije prošla kroz faze raspada pogonskog sistema, radijacije, vazdušne opasnosti i tako dalje — kroz sve faze opštih vežbi jednog urednog broda. Jednom je nestalo i struje a jednom je, pak, Torbi osetio zbunjujuću senzaciju slobodnog pada, nastalog isključivanjem veštačkog polja broda.

Posle dužeg trajanja ove neobjašnjive lakrdije, začuo je umirujuće zvuke opoziva; ventilacioni sistem ponovo je proradio. Niko ga nije tražio; starica oko koje su se okupljali ne-učesnici vežbi nije ni primetila odsustvo frakija iako je pažljivo prebrojala sve prisutne životinje-ljubimce.

Odmah nakon toga dođoše po Torbija i povedoše ga Prvom oficiru.

Jedan čovek bez reči je otvorio vrata, zgrabio ga za ramena i povukao u hodnik. Gurao ga je pred sobom na kratkoj razdaljini, sve dok se Torbi nije pobunio; takav način ophođenja zaista je prevršio meru. Ulična tuča koju je u Džubulpuru morao da nauči da bi preživeo nije imala pravila. Na nesreću, čovek koji je došao po njega vrlo dobro je poznavao tehniku borbe. Torbi se posle samo jednog zahvata našao priklještenuza zid hodnika, stežući zube od bola.

»Dosta s glupostima!«

»Prestani da me guraš!«

»Rekoh, dosta s glupostima. Ideš kod Prvog oficira i ne stvaraj nevolje, fraki, ili ću ti sasuti zube u grlo.«

»Želim da vidim kapetana Krosu.«

Čovek ublaži pritisak i reče: »Videćeš ga. Ali, Prvi odicir je naredio da se pojaviš... a ona ne može da čeka. Hoćeš li biti miran, a? Ili da te privedem u komadićima?«

Torbi je poslušno krenuo napred. Pritisak na zglob, kombinovan sa pritiskom na nerve između kostiju dlana, ima posebnu logiku i užasno je teško osloboditi se paralisanosti. Kada je napokon sasvim prestao, Torbi uze vazduh i pomiri se sa sudbinom. Nekoliko paluba gore bi gurnut kroz jedna masivna vrata. »Prvi oficiru, doveo sam frakija.«

»Hvala Treći komandante palube. Možeš da ideš:«

Torbi je od svega razumeo samo reč »fraki«. Nalazio se u prostoriji nekoliko puta većoj od njegove. Najistaknutija stvar u sobi beše ogroman krevet ali je mala figura u postelji ipak dominirala prostorom. Tek kada ju je pogledao, primeti da se sa jedne strane kreveta nalazi kapetan Krosa a sa druge nepoznata žena, otprilike istih godina kao i kapetan. Žena u postelji bila je gotovo smežurana od starosti ali je zračila izuzetnim autoritetom. Bila je raskošno obučena — samo marama na njenoj glavi vredela je više novca nego što je Torbi ikada video u životu — međutim, on je piljio u njene upale, svirepe oči. Posmatrala je i ona njega.

»Dobro! Najstariji sine, ja prosto ne mogu da poverujem!« Starica je govorila suominski.

»Majko, poruka nikako ne može biti lažna.«

Zafrktala je.

Kapetan Krosa ponizno nastavi: »Majko, poslušaj i sama poruku.« Okrete se Torbiju i obrati mu se na interlingvi: »Ponovi očevu poruku.«

Torbi naizust ponovi poruku, ne razumevajući ni reči, all srećan što se nalazi u prisustvu Poupovog prijatelja. Starica ga mirno sasluša a potom se okrete kapetanu. »Pa šta je ovo? Taj fraki govori našim jezikom?!«

»Ne, Majko! On ne razume ni reči. To je Beslimov glas.«

Starica pogleda Torbija i dobaci mu nekoliko reči na suominskom. On upitno pogleda kapetana. Ona reče: »Neka ponovi još jednom.«

Kapetan mu izdade naređenje a Torbi zbunjeno posluša. Staričino se lice grčilo od razdraženosti. Naposletku zareža: »Dugovi se moraju vratiti.«

»To sam i ja mislio, Majko.«

»Samo, zašto treba da ide sa nama?«, upita ona ljutito.

Kapetan ne reče ništa. Starica nastavi donekle smirenijim tonom: »Poruka je autentična. Mislila sam najpre da je lažna ... a da sam znala šta nameravaš, zabranila bih ti. Svejedno, Najstariji sine, ti jesi glup ali si postupio kako treba. Dugovi su uvek vraćaju» Sin je i dalje ćutao. »I, šta onda?«, nastavi starica s primetnim besom. »Govori! Šta predlažeš?«

»Mnogo sam razmišljao, Majko.«, procedi kapetan oprezno. »Beslim traži da na dečaka pazimo samo neko vreme... dok ga ne predamo Hegemonijskom vojnom brodu. Koliko će to potrajati? Godinu, dve... Međutim, imamo i presedan — ženskog frakija. Porodica ju je prihvatila... dobro, gunđaju tu i tamo, ali su se sada već privikli na nju, čak se i zabavljaju... ako bi moja Majka na isti način intervenisala i za dečka...«

»Besmislica!«

»Ali, Majko... obavezni smo. Dugovi su...«

»Tišina!«

Kapetan smesta ućuta.

»Zar ne razumeš reči koje ti je Beslim poslao? Pomozi mu i savetuj ga kao da si na mom mestu. Šta je Beslim bio ovom frakiju?«

»On govori o njemu kao o usvojenom sinu. Mislio sam...«

»Nisi ti mislio. Ako se zamisliš na Beslimovom mestu, šta će dečak predstavljati za tebe? Ima li više načina za tumačenje poruke?«

Krosa je zbunjeno pogleda. Starica produži: »*Sisu*« vraća dugove bez ostatka. Bez polovičnosti i zakidanja — bez ostatka, kažem. Frakija treba — *ti* da usvojiš!«

Krosa preblede u licu a žena s druge strane kreveta ispusti poslužavnik.

»Ali, Majko, šta će porodica...«

»Ja sam porodica!« viknu starica i okrete se prisutnoj ženi. »Ženo Najstarijeg sina, pozovi sve moje starije kćeri.«

»Da, Muževljeva majko!« Žena se nakloni i izađe.

Prvi oficir se blago osmehnu. »I to nije sve, Najstariji sine. Šta li će se desiti na narednom Skupu Naroda?«

»Biće nam zahvalni...«

»Hvala je prazna reč...« Starica obliznu usne. »Narod će biti dužan *Sisuu*... i biće izmena u statusu brodova. Nećemo patiti.«

Krosa se ozari. »Uvek si bila prepredena, Majko.«

»Dobra stvar za »*Sisu*« sam ja. Uzmi fraki-dečaka i pripremi ga. Učinićemo to što pre.«

OSMA GLAVA

Torbi je imao dve mogućnosti.- da se mirno prepusti usvajanju ili da se pobuni pa da posle gužve ponovo bude usvojen. Izabrao je prvu, što je bilo razborito, s obzirom da bi suprotstavljanje Prvom oficiru predstavljalo pravu nevolju i, po pravilu, bilo uzaludno. Sem toga, osećajući se čudno i pomalo nesrećno zbog prihvatanja nove porodice nedugo nakon Poupove smrti, uviđao je da se u njegovoj avanturi zbiva značajna promena. Nikada se nije nalazio niže nego sada, u statusu frakija. Čak su i robovi imali više prava.

Najvažnije je da mu je Poup rekao da čini sve što mu kapetan Krosa naredi. A kad je to rekao Poup, biće izvršavano. Uvek.

Usvajanje se obavilo u salonu, uz večernji obed, istog dana; Torbi je shvatao malo od onoga što se događalo a gotovo ništa od onoga što se govorilo, pošto se ceremonija obavljala na »tajnom jeziku«. Kapetan Krosa ga je, doduše, uputio u obredni postupak, ali to nije mnogo vredelo.

Celokupno društvo sa broda nalazilo se u salonu, izuzev onih koji su dežurali. Čak je i doktorica Mejder došla, iako nije učestvovala u ceremoniji.

Unesoše Prvog oficira a svi prisutni ustadoše. Starica beše smeštena na čelo oficirskog stola gde joj je njena snaha, kapetanova žena, pravila društvo. Kada se udobno smestila, mahnula je rukom i svi su istovremeno posedali; kapetan je seo s njene desne strane. U tom trenutku, po prostoriji su se razmilele devojke sa zdelama kaše koju, na Torbijevo iznenađenje, niko nije ni dotakao. Prvi oficir zabode potom kašiku u svoju zdelu i reče nešto kratko i, bez sumnje, nedvosmisleno.

Sin ju je sledio. Torbi se iznenadi kad prepoznade delove kapetanove besede, identične delovima poruke koju je preneo od Beslima; uspevao je da ih prati po sledu zvukova.

Glavni inženjer, čovek stariji od kapetana, preuze reč a posle njega i nekoliko drugih, postarijih ljudi, muškaraca i žena. Prvi oficir postavi jedno pitanje i svi prisutni odgovoriše u horu — savršeno jednoglasno.

Dok ga je kapetan Krosa na interlingvi pozivao da priđe, Torbi pokuša da uhvati pogled doktorice Mejder, no, bez uspeha. Seo je na izdvojenu stolicu i osetio mnoštvo neprijatnih pogleda na sebi.

»Priđi!«

Činilo se da je starica naročito neprijateljski raspoložena; no, možda je to bio i stalni oblik njenog ponašanja. Pohita ka njoj.

Umočila je kašiku u svoju zdelu i ovlaš liznula. Sledeći uputstva, Torbi učini to isto njenom kašikom ali proguta čitav zalogaj. Ona se pridiže, savi mu glavu nadole i dotače ga suvim usnama, najpre po jednom obrazu a potom po drugom. On joj uzvrati simbolički poljubac i naježi se pri dodiru guščije kože.

Sad je kapetan Krosa liznuo kašu iz Torbijeve zdele; Torbi iz njegove — kapetan je uzeo nož i prošaputao na interlingvi: »Nemoj slučajno da jaukneš!« Vrh noža zabo se nimalo nežno u Torbijevu mišicu.

Torbi se prisećao kako ga je Beslim učio da podnosi i desetostruko veći bol. Međutim, krv je isticala... Krosa ga je poveo do mesta odakle su mogli svi prisutni da ga vide, rekao nešto glasno i podigao mu ruku tako da se mlaz krvi slivao na pod. Potom je stao nogom na kapljice krvi, obrisao ih, ponovo rekao nešto — i veselo raspoloženje je počelo. Obratio se Torbiju na interlingvi: »Tvoja je krv sada u čeliku; naš je čelik u tvojoj krvi.«

Čitavog je života susretao različite magijske obrede i, uglavnom, razumevao njihovu logiku. Osetio je eksploziju gordosti što sada, posle ovog obreda, pripada brodu.

Kapetanova žena mu nalepi flaster preko mesta uboda. Torbi i s njom razmeni hranu i poljupce pa zatim krenu da to isto učini za svakim stolom, sa svom braćom, sestrama, ujacima, bratancima, stričevima i tetkama... Dečaci i odrasli muškarci nisu ga ljubili: prosto bi ga zgrabili za ruku i potapšali po ramenu. Došavši do stola za kojim su sedele neudate žene, zastao je, oklevajući — ni one ga nisu ljubile, već su se kikotale, cikale, rumenele i na brzinu doticale kažiprstom po čelu.

Servirke su odnele zdele sa kašom, što je predstavljalo simboličnu oskudicu s kojom bi, ukoliko bude potrebno, Narod mogao da prokrstari čitavim svemirom — a onda je nastala prava gozba. Torbi bi i uši

napunio kašom da nije primetio smicalicu: ne jedi je već samo zamoči kašiku i ovlaš je lizni... Ali kada je napokon seo za sto brodskih neženja, kao prihvaćeni član Porodice, ustanovio je da nema apetita za obilje koje se služilo u njegovu čast. Osamdeset novih rođaka beše ipak previše; osećao se umornim, nervoznim i pomalo razočaranim.

Međutim, pokušao je da jede. U jednom trenutku čuo je reč »fraki« — podigao je pogled i spazio mladića na suprotnoj strani stola, sa iskeženim licem.

Predsedavajući stola, s Torbijeve desne strane, kucnu po čaši i zamoli za pažnju. »Večeras ćemo govoriti samo interlingvu«, reče, »pa se stoga pridržavajte običaja kako bismo novog rođaka postepeno upoznali sa našim jezikom.« Pogled predsedavajućeg počivao je na momku koji se podrugljivo osmehivao Torbiju. »A što se tebe tiče, Nećače iz ukrštenog braka, podsetiću te — samo jedanput — da je moj Usvojeni mladi brat stariji od tebe. Posle obeda ćemo se videti u mojoj kabini.«

Mladić se prenerazi. »Samo trenutak, Stariji ujače, rekao sam.:. «

»Dosta,«, prekide ga čovek i obrati se šapatom Torbiju. »Koristi se viljuškom. Narod ne jede meso prstima.«

»Viljuškom?«

»Nalazi se pokraj tanjira. Gledaj mene pa ćeš naučiti. I ne dopusti da te razgneve. Neki od ovih mlađanih tikvana još treba da nauče da poštuju starije.«

Torbija preseliše u manje luksuznu sobu predviđenu za četvoricu neženja; delio ju je sa Fricom Krosom, najstarijim neoženjenim bratom-usvojenikom i predsednikom stola neženja, Celanom Krosom-Drotarom, svojim drugim bratancem, kao i Džerajem Kingsolverom, nećakom po najstarijem oženjenom bratu.

To je rezultiralo ubrzanim učenjem suominškog; međutim, reči koje je najpre trebalo da savlada nisu bile suominške već prosto pozajmljene ili izmišljene u cilju detaljnog opisivanja porodičnih odnosa. Jezici odražavaju kulturu i najveći broj jezika razlikuje brata, sestru, oca, majku, tetku, ujaka te stariju generaciju na osnovu prefiksa »pra«, »prapra« ili »čukun«. No, neki jezici ne prave razliku, na primer, izmedu »oca« i »ujaka« te tako jednostavno odražavaju plemenske običaje. I obrnuto, neki jezici (npr. norveški) razlikuju majčinog od očevog brata (»ujak« i »stric«). Slobodni trgovci u stanju su da jednom rečju označe odnos kao što je, na primer, »moj poluujak po majci, usvojenik kroz brak, jednom uklonjen a sada pokojni« — ta će reč označavati isključivo tu vrstu rodbinske veze i nijednu drugu. Veza između bilo koje dve tačke na porodičnom stablu može se tako izraziti na najprecizniji način. Dok većina kultura poseduje tuce naziva za rodake i smatra taj broj sasvim dovoljnim, Trgovci koriste više od dve hiljade takvih naziva — ne ispuštajući iz vida direktnost ili sporednost loze, generacijsko vreme, prirodnu naslednost ili usvojenost, pol predsedavajućeg, pol rođaka u prvom kolenu, polove rođaka koji sačinjavaju lanac, sklonost pa čak i životni status.

Torbijev prvi zadatak beše da nauči metod definisanja određenog srodstva, kao i, naravno, nazive kojima će oslovljavati više od osamdeset novih rođaka; morao je da shvati sve osobine srodstva i ne pogreši u obraćanju. Dok sve ovo nije savladao, nije bio u stanju da razgovara s njima jer bi prekršaj u ponašanju načinio čim bi otvorio usta.

Morao je, dakle, da spoji pet elemenata za svakog člana tiruštva na *Sisuu*.- lice, puno ime (njegovo je sada bilo Torbi Beslim-Krosa), porodičnu titulu, porodičnu vezu sa tom osobom kao i brodski status (npr. »Prvi oficir« ili »drugi pomoćnik kuvara«). Naučio je da se svaka osoba mora osloviti porodičnom titulom u porodičnim okolnostima i to pomoću datih imena u socijalnim okolnostima — jedva da su i postojali nadimci. Tamo gde su postojali, nadimci su se koristili isključivo za osobe koje su po svim elementima imale niži status.

Sve dok nije u potpunosti shvatio sve te silne razlike, Torbi nije mogao da postane aktivni član porodice, iako je na to zakonski imao puno pravo. Život na brodu odslikavao je kastinski sistem kompleksnih obaveza, privilegija i logičkih reakcija na obavezne postupke; složeno, protokolisano društvo Džubula izgledalo je prema ovome kao najobičniji haos. Kapetanova žena beše Torbijeva majka ali je ona ujedno bila i Opunomoćenik Prvog oficira; kako ju je trebalo oslovljavati, zavisilo je od onoga što je imalo da joj se kaže. Pošto se nalazio u sobi neženja, za Torbija je majčinska faza prestala pre nego što je i počela; ona ga uopšte nije tretirala kao sina a obraz za poljubac nudila mu je samo kada bi to činila i za ostale momke u sobi.

Ali, kao Opunomoćenik Prvog oficira,

znala je da bude hladna kao najsuroviji ubirač poreza.

Njen status, međutim, nije bio bitno lagodniji; Prvi oficir neće postati sve dok se starica ne smiluje da umre. U međuvremenu, služila je kao ruka, glas i telohranitelj svojoj prastaroj svekrvi. Teoretski, stariji zvaničnici bivali su birani; praktično, bio je to jednopartijski sistem sa kandidatskim listama na kojima se nalazilo jedno ime. Krosa je bio kapetan zato što je to bio i njegov otac; njegova žena imala je status Opunomoćenika prvog oficira pošto mu je bila žena — jednog dana, i ona će postati prvi oficir, vladati njime i brodom onako kako je to činila njegova majka. U međuvremenu, najviši rang njegove žene nosio je sa sobom najgoru vrstu brodskih poslova, pošto su svi stariji oficiri morali da opslužuju tekući brodski život — sve dok ne bi bili opozvani, osuđeni i proterani... na neku planetu, zbog nezadovoljavajućeg obavljanja dužnosti, ili u hladni svemir, zbog kršenja drevnih i tvrdoglavih zakona *Sisua*. No, takav slučaj bio je redak kao i dvostruka eklipsa; sva nadanja Torbijeve majke počivala su u otkazivanju rada staričinog srca ili pak u drugim rizicima starosti.

Kao najmlađi usvojeni sin kapetana Krose, titularnog vođe klana na *Sisuu* (budući da je kapetanova majka bila stvarni vođa), Torbi je, ipak, bio stariji od tri četvrtine svojih novih rođaka — u pogledu statusa u klanu. Međutim, to preimućstvo nije mu olakšavalo život. Sa rangom dolaze razne privilegije — kao i svuda, a takođe i odgovornost i obaveze, sve tegobnije i tegobnije. Bilo je lakše učiti za prosjaka. Koncentrisan na svoje nove probleme, već danima nije video doktoricu Mejder. Jednoga dana, pak, dok je hitao glavnim hodnikom na četvrtoj palubi — u poslednje vreme stalno je žurio — zamalo da se sudari sa njom.

»Zdravo, Margaret.«, reče, zastavši.

»Zdravo, Trgovče. Za trenutak sam pomislila da se nećeš ni javiti jednom frakiju.«

»Margaret, zaboga!«

Ona se osmehnu. »Šalim se. Čestitam, Torbi. Drago mi je zbog tebe — u ovim okolnostima to je najbolje rešenje.«

»Hvala. Čini mi se da je tako.«

Doktorica pređe na sistemski engleski te mu materinski prebaci: »Izgledaš zabrinut, Torbi... zar nešto nije u redu?«

»Oh, ne, sve je u redu... Margaret, nikada neću razumeti ovaj svet... «

Ona ljubazno uzvrati: »To sam isto osećala na početku svakog proučavanja. Ova kultura bila mi je jedna od najzagonetnijih... Šta ti to smeta?«

»Uh... ne znam. Zaista ne znam... eto, na primer, uzmi Fries... on mi je stariji brat... Mnogo mi je pomogao... a kada ponekad propustim ono što on smatra obaveznim, probije mi uši i... Jednom me je čak i udario. Vratio sam mu i pomislio da će eksplodirati.«

»Kljucanje ispravno«, reče Margaret.

»Šta?«

»Nije važno. To nije naučna paralela jer ljudi nisu pilići. Šta se dogodilo?«

»Nastavio je nakon toga apsolutno hladno i saopštio mi da će sve to zaboraviti, s obzirom na moje neznanje.«

»Plemenitost obavezuje.«

»Molim?«

»Izvini. Mozak mi je pun svega i svačega. I, je li postupio tako?«

»U potpunosti. Bio je sladak kao med. Ne znam zašto je bio tako ranjiv i, posebno, zašto se ponašao tako kada sam ga udario...« Torbi s čuđenjem izvi obrve. »To nije prirodno...«

»Ne, nije. Ali, nekoliko stvari, ipak... Mmm, Torbi, možda bih bila u stanju da ti pomognem. Moguće je da bolje znam od samog Frica zašto se tako ponaša. Znam to, jer nisam iz naroda«.

»Ne shvatam«.

»Shvatam ja. To mi je posao. Fric je rođen kao pripadnik Naroda; najveći deo onoga što zna — a on je vrlo obrazovan mladi čovek — jeste podsvesno. On to nije u stanju da objasni, pošto i ne zna da to zna; on prosto — naprosto funkcioniše. Ali ono što sam ja naučila u prethodne dve godine jeste svesno znanje. Možda bih mogla da te posavetujem u nečemu... ako se budeš ustručavao da pitaš nekoga od njih. Sa mnom možeš slobodno da razgovaraš — ja nemama status.«

»Hoćeš li, Margaret?«

»Kad god budeš raspoložen. A nisam zaboravila ni tvoje obećanje, da ćeš mi pričati o Džubulu. No, nemoj da te previše zadržavam, izgledaš kao da si u žurbi.«

»Zapravo, nisam žurio... «, reče, glupo se iskezivši. »Jer, kada žurim, nisam obavezan da razgovaram sa mnogo ljudi... a ne znam ni o čemu bih.«

»Ah, da Torbi, pa ja imam o svakom podatke, imena, porodičnu klasifikaciju, status, posao na brodu, fotografije... Bi li ti to

pomoglo?«

»Molim? pa, naravno! Fric misli da je dovoljno ako mi samo jedanput kaže podatke o nekome ....

»Podi onda u moju kabinu. Sve je u redu, imam dopuštenje da tamo intervjuišem koga god hoću. Ulazi se iz javnog hodnika i nećeš preći liniju zabrane.«

Sređene po kutijama, na karticama s fotografijama, Torbi je upio podatke za pola sata — zahvaljujući Beslimovim vežbama i urednosti doktorice Mejder. Pripremila mu je i porodično stablo *Sisua*, što mu je bilo posebno važno — njegovi rođaci nisu imali potrebe da proučavaju dijagrame zato što su prosto znali sve.

Pokazala mu je i njegovo mesto. »Znak plus predstavlja da nisi rođen ovde ali da si ipak direktni naslednik. Tu je još nekoliko pluseva, na paralelnim srodničkim granama... Vi sebe nazivate porodicom ali je grupisanje ipak fratrijsko.«

»Kakvo?«

»Rodbinska grupa bez glavnog pretka koji praktikuje egzogamiju — što znači ženidbu izvan grupe. Tabu egzogamije traje i dalje, modifikovan ulogom polovine. Znaš li kako dejstvju polovine?«

»Smenjuju se u obavljanju dnevnih dužnosti.«

»Jeste, ali, da li znaš zašto u brodskoj straži ima više neženja dok u lučkoj straži ima više neudatih žena?«

»Ne, nemam pojma.«

»Žene koje su usvojene sa drugih brodova pripadaju lučkoj polovini dok su neženje brodska posada. Svaka devojka, kao tvoj par, mora se menjati na tom mestu sve dok ne nađe muža među svega nekoliko podobnih muškaraca. Trebalo je da budeš usvojen na ovoj strani...— doktorica pokaza prstom na dijagram — »ali bi to zahtevalo drugačijeg poočima. Vidiš imena sa plavim krugom i krstom? Jedna od ovih devojkaka je tvoja buduća žena... -ukoliko ne nađeš nevestu na drugom brodu.«

Torbija užasnuše ove reči.

»Zar moram?«

»Ako dostigneš brodski rang koji je dorastao tvom porodičnom rangu, moraćeš da nosiš batinu da bi ih odbio.«

Ove ga reči silno uznemiriše. Žena je ono što mu je bilo najmanje potrebno...

»Najveći broj društava«, nastavi doktorica Mejder, »praktikuje i egzogamiju i endogamiju — muškarac mora da se ženi izvan porodice ali unutar nacije, rase, religije ili neke šire grupe, a vi Slobodni trgovci niste izuzetak. Morate se ukrštati sa drugom polovinom i nikada ne možete uzeti frakija. Međutim, vaše uloge proizvode neobično ustrojstvo; svaki brod je patrikularni matrijarhat.«

»Šta?«

»Partikularan zato što se žene priključuju porodicama svojih muževa, a matrijarhat... pa, reci mi, ko vlada ovim brodom?«

»Kapetan ... zašto?«

»Sigurno?«

»U redu, Otac sluša Baku, ali, ona brzo stari i ...

»Bez ali. Prvi oficir je šef. To me je iznenadilo, mislila sam da je to tako samo na ovom brodu. Međutim, to je proširena praksa u celom Narodu. Muškarci se bave trgovinom, vode brod i brinu za njegovu odbranu — ali, žena je uvek šef.«

Torbi požele da nikad više ne čuje reč »brak«.

»Nisi još video kćeri trgovačkih brodova. Devojke napuštaju brod uplakane, gotovo uvek bivaju odvučene ... ali se brzo smiruju i pripremaju za osmehivanje i koketiranje, pogleda upravljenih ka budućim mladoženjama... Ako devojka uspe da ščepa pravog muškarca, pruža joj se prilika da jednog dana postane suveren nezavisne države. Dok napušta svoj matični brod, ona je niko i ništa — što je razlog brzog sušenja suza na njenim obrazima. Da su muškarci šefovi, devojke bi bile u ropstvu; pošto je drugačije, pruža im se izvanredna šansa.«

Doktorica Mejder diže pogled sa dijagrama. »Ljudski običaji koji pomažu u zajedničkom životu gotovo se nikada ne planiraju. Medutim, korisni su; inače, ljudi ne bi preživeli. Torbi, nisi li bio zabrinut zbog toga što nisi znao kako da se ophodiš prema svojim rođacima?«

»Naravno da jesam.«

»Šta predstavlja najvažniju stvar za Trgovce?«

Torbi promisli. »Porodica. Sve zavisi od toga ko si i šta si u Porodici.«

»Nije tako. Trgovcima je najvažnija stvar njihov brod.«

»Pa dobro, kad kažeš brod, rekao si porodica."

»Samo prividno. Šta preostaje Trgovcu ako se razočara? Kuda da ode? Svemir ga ne želi bez broda, niti on sam može da zamisli život na nekoj planeti, među frakijima, takva ideja mu je više nego

odvratna. Brod predstavlja njegov život — vazduh koji udiše s broda i on mora naučiti da živi u njemu. Ali, pritisak je nepodnošljiv i nema načina da se pobegne od ostalih. Pritisak bi mogao da se smanji jedino ubistvom nekoga... ili uništenjem broda. Međutim, ljudi smišljaju razne načine prilagođavanja svim mogućim uslovima. Vi, Narod, predajete se ritualima, formalizmu, obaveznim postupcima i odgovornosti, kao i pravilima komuniciranja. Kada vam život postane težak, skrivate se iza modela. To je razlog što je Frica napustio bes.«

»Molim?«

»Nije bio u stanju da ostane besan. Ti si učinio nešto rđavo... ali, činjenica je da si se pokazao neznalicom. Fric je momentalno zaboravio, potom se setio i — njegov bes je iščezao. Narod ne toleriše iskaljivanje besa na detetu; umesto toga, oni vraćaju dete na pravilni put... sve dok ne počne da vaše kompleksne običaje sledi automatski, baš kao i Fric.«

»Uh, čini mi se da shvatam«, uzdahnu Torbi. »Samo, to nije lako.«

»Zato što nisi rođen za to. No, naučićeš i neće ti biti teže od običnog disanja — a i korisno je. Običaji saopštavaju čoveku ko je, gde pripada, šta mora da čini. Bolje nelogični običaji nego nikakvi, zar ne? Nema zajedničkog života ljudi bez običaja. Sa stanovišta antropologa, 'pravda' je potraga za delatnim običajima.«

»Moj otac... mislim, moj drugi otac, Beslim Bogalj, imao je običaj da kaže da naći pravdu znači ispravno postupati sa drugim ljudima i ne brinuti kako će oni postupati prema tebi.«

»Zar ti ne odgovara ono što sam rekla?«

»Mislim da ne.«

»Čini mi se da bi Beslim Bogalj cenio takav narod.« Margareta ga potapša po ramenu. »Nije važno, Torbi. Radi ono što je za tebe najbolje pa ćeš jednog dana oženiti neku od tih lepih devojaka. Bićeš srećan.«

Proročanstvo nije nimalo odobrovoljilo Torbija.

DEVETA GLAVA

Dok se *Sisu* približavao Lozijanu, Torbi je držao dostojanstveno borbeno mesto. Njegov prvi zadatak bio je da pomaže u centralnoj stanici za obuku, što je samo naizgled predstavljao jedan besmislen posao. Međutim, njegovo poznavanje matematike brzo ga je odvelo na viši položaj.

Pohađao je brodsku školu; doduše, Beslim mu je pružio široko obrazovanje ali ta činjenica nije mnogo značila za njegove instruktore, s obzirom da su mnoge stvari koje su oni cenili — finski jezik, istorija Naroda i *Sisua*, trgovački običaji, poslovne vežbe, uvozni i izvozni zakoni brojnih planeta, hidroponija, brodska ekonomija, brodska zaštita te kontrole oštećenja — bili predmeti koje Beslim uopšte nije ni pomenuo; Beslim je u prvi plan stavljao jezike, nauke, matematiku, galaktografiju i istoriju. Torbi je halapljivo upijao sadržaj novih predmeta, brzinom mogućom samo nekome koga su Beslimovi iscrpljujući metodi u potpunosti renšoirali. Trgovcima je bila potrebna primenjena matematika — vođenje knjigovodstva i računanje, astrogacija, nukleanika radi pokretanja broda pomoću hidrogenske fuzije i tako dalje... Kroz prvo Torbi je prosto proleteo, drugo se već ispostavilo kao napor, ali, što se tiče trećeg — tu je brodski nastavnik bio naprosto zapanjen kada je shvatio da bivši fraki bez problema savlađuje multidimenzionalnu geometriju.

Nastavnik je smesta izvestio kapetana da Porodica u svojim redovima ima matematičkog genija.

To nije bilo istina, iako je ova preporuka unapredila Torbija — postavljen je na mesto kod kompjutera za kontrolu paljbe u desnom boku.

Najveću opasnost za trgovačke brodove predstavljali su trenuci uzletanja i sletanja, trenuci kada se brod kreće ispod brzine svetlosti. Teoretski, moguće je otkriti i zadržati brod koji ide nekoliko puta brže od svettosti; u praksi, to se moglo uporediti sa mogućnošću da se u kišnoj, olujnoj noći, lukom i strelom, pogodi odredena kišna kap. Međutim, sasvim je izvodljivo uloviti brod koji se kreće ispod brzine svetlosti — ukoliko je napadač brz a žrtva prenatrpani teretnjak.

Sisu je imao akceleraciju od sto standardnih gravitacija i koristio se njima za sve vreme trajanja opasnosti. Međutim, brodu koji prelazi kilometar i po u svakoj sekundi potrebna su tri standardna dana za dostizanje brzine svetlosti. Pola sedmice je dug i uznemirujući period iščekivanja. Udvajanje akceleracije svelo bi period opasnosti na polovinu i načinilo *Sisu* agilnijim od napadača — ali to bi zahtevalo osam puta veću komoru za hidrogensku fisiju, sa paralelnim uvećanjem radijacionog štita, veći broj pomoćnih uređaja te paramag-

netsku kapsulu za zadržavanje hidrogenske reakcije — pa bi sva pridodata masa eliminisala tovarne kapacitete. Trgovci su radni ljudi — čak i da stalno ima parazita koji ih pljačkaju, oni ne bi uspeli da izgube svoje profite u neumoljivom delovanju eksponencijalnog zakona multidimenzionalne fizike. Tako je i *Sisu* imao najboljl mogući sistem uzletanja i sletanja — ali ne dovoljno dobar da nadmaši piratske brodove bez ikakvog tereta. *Sisu*, takođe, nije bilo lako ni da manevriše. Morao je da ide preciznom, pravom linijom, jer, kada bi skrenuo u besputnoj noći n-kosmosa, suviše bi se udaljio od svakog tržišta; takva bi greška ostavila praznom glavnu knjigu prihoda. Njegov kapetan morao je da bude pripravan na potpuno isključivanje pogona ili pak rizik uništenja veštačkog gravitacionog polja — i tako napravi pekmez od porodice čija bi tela bila izložena gravitaciji od sto.

To je razlog što je kapetan stalno dobijao čireve na želucu — jer, u pitanju nisu bili komisioni popusti, eskontna stopa, cenjkanje za robu i planiranje najviše isplative robe; to nisu bili ni dugi skokovi kroz kosmičku tminu — tada je već u prilici da se opusti i igra se s bebama. Uzletanje i sletanje — dve najbitnije i najrizičnije stvari — dovodile su ga do ludila, ti dugi i bolni sati kada se može desiti da u deliću sekunde donese odluku o životu — ili smrti — čitave Porodice.

Kad bi napadači želeli da unište trgovačke brodove, *Sisu* i njegova braća ne bi imali nimalo šansi na spas. Međutim, napadačima su potrebni plen i robovi jer je pljačkanje trgovačkog broda najjednostavniji način bogaćenja.

Trgovci nemaju dilemu — uništenje napadačkog broda idealno je rešenje. Atomski tražioci mete užasno su skupi i njihovo korišćenje istovremeno je i profit i gubitak — ali, nema ustezanja kad kompjuter saopšti da je moguće pogoditi metu — jer će se i napadač koristiti razornim oružjem, samo da bi se spasao i umakao.

Taktika napadača sastoji se u zaslepljivanju trgovačkog broda, u blokiranju njegovih instrumenata, što omogućuje približavanje koje će svakog paralisati — ili, ako to ne uspe, u ubijanju bez razaranja broda i tovara.

Ako može, trgovac beži; bori se. Ali, kada se bori, to čini do smrti — da ubije.

Kad god se nalazi ispod brzine svetlosti, *Sisu* osluškuje svojim veštačkim čulima sve poremećaje u multi-svemiru: šapat komunikacija u n-svemiru ili pak »belu« tutnjavu broda koji se diže na mnogo gravitacija... Podatak se ubacuje u astrogacionalni analog svemira i postavlja se pitanje: Gde je taj drugi brod? Koji mu je kurs? Brzina? Akceleracija? Može li nas dostići pre nego što pređemo u n-svemir? Ako bi odgovori bili preteći, skraćeni podaci kanalisali bi se u kompjuter za kontrolu paljbe te bi se *Sisu* pripremio za borbu. Artiijerci naoružavaju a-bombe tragaoce za metom, miluju njihove glatke strane i mrmljaju bajalice; Prvi inženjer otključava prikidač za samouništenje, što omogućuje brodu da se preobrazi u hidrogensku bombu monstruoznih razmera i moli se da u sudnjem času ima hrabrosti za slanje svog naroda u svet smrti; kapetan uključuje alarm koji dovodi stražare u Glavni štab; kuvari isključuju peći, gase vatre, pomoćni inženjeri zatvaraju ventilacioni sistem, farmeri upućuju poslednje zbogom svojim biljkama koje tu rastu i hitaju na borbene stanice; majke sa bebama okupljaju se na jednom mestu, vezuju se sigurnosnim pojasevima i čvrsto drže u zagrljaju svoje male...

Tada započinje čekanje.

Ali, ne i za Torbija — ne, dakle, za one koji se nalaze kraj kompjutera za kontrolu paljbe, i, znojeći se iza sigurnosnih pojaseva, sledećih nikoliko minuta ili sati drže konce sudbine *Sisua* u svojim rukama. Kompjuterska kontrola paljbe, koja u milisekundi obrađuje podatke dobijene od analoga, odlučuju da li torpeda mogu doseći metu ili ne i onda nude četiri odgovora: »moguća« ili »nemoguća« balistika u projektovanim uslovima, »moguće« ili »nemoguće« prilagođavanje okolnostima koje nameće napadački brod. Međutim, mašina ne razmišlja. Polovina snage svakog kompjutera predviđena je da operateru pruži odgovor na pitanje: kakva bi se situacija mogla razviti u dalekoj budućnosti od pet minuta, na osnovu sadašnjih ili izmenjenih varijabli... i da li bi, zbog eventualnih promena, cilj mogao biti sustignut. Svaka varijabla može se predstaviti kroz nijansirano ljudsko rasuđivanje; samo intuitivna projekcija čoveka-operatera može spasiti brod — ili ga izgubiti. Paralizatorski zrak putuje brzinom svetlosti; torpeda nisu u stanju da lete više od nekoliko stotina metara u sekundi — napadaču je čak omogućeno da postavi isijivač svoje paralizatorske radijacije na put broda — zato Trgovci moraju

da aktiviraju tragaoce za metom i lansiraju projektile pre nego što ih sustigne paralizatorski zrak — u tom slučaju bili bi spašeni, dok bi zločinac delić sekunde kasnije izgoreo u atomskoj prašini. Ali ako je operater suviše žustar tokom nekoliko sekundi, ili pak previše oprezan, može se dogoditi da izgubi brod. Ako je žustar, projektil neće pogoditi metu; ako je oprezan, nikad neće stići da ga lansira.

Ljudi u poodmaklom dobu nisu pogodni za ove poslove. Savršeni kontrolor paljbe je adolescent, mladić ili devojka, brz u razmišljanju i akciji, poverljiv, sa intuitivnim razumevanjem matematičkih relacija, bez straha od smrti koju u tom dobu sebi i ne može da predstavi.

Trgovci su prinuđeni da se večito staraju o ovom podmlatku; činilo se da Torbi ima osećaj za matematiku, kao i druge obaveze u toj šahovskoj partiji koja se igra pod užasnim pritiskom. Njegov mentor bio je Džeraj Kingsolver, nećak i sobni drug. U porodičnom rangu Džeraj je bio junior ali je izgledalo da je stariji — Torbija je nazivao »ujakom« izvan kompjuterske sobe; na poslu, Torbi je morao da ga oslovljava Starijim brodskim kontrolorom paljbe, dodajući uvek i »gospodine«.

U toku dugih nedelje ronjenja kroz mrak ka planeti Lozijan, Džeraj je obučavao Torbija; od kapetana Krose mentor je dobio instrukcije da bude strog sa učenikom.

Pošto bi brod u toku poletanja, dok se ne dostigne brzina svetlosti, aktivirao borbene stanice, svaka stanica imala je na straži po dve osobe. Džerajev mlađi kontrolor paljbe bila je njegova mlađa sestra Mata. Kompjuter poseduje dvojne konzole a komandovanje sa jedne ili druge zavisi od položaja preklopnika. U Glavnom štabu Džeraj i Mata sedeli su jedno uz drugo — brat je budno kontrolisao dok je sestra bila u pripravnosti da svakog trenutka preuzme komande.

Nakon iscrpnog kursa o mogućnostima mašine, Džeraj postavi Torbija za jednu od konzola, Matu za drugu te im u kompjuter prebaci podatke iz brodske kontrolne sobe. Podatke su obrađivale obe konzole; moglo se videti kakve odluke donosi svaki od operatera — nakon toga, odluke su upoređivane sa rešenjima iz konkretne bitke, pošto su podaci za vežbu predstavljali činjenice iz autentičnih snimaka iz prošlosti.

Torbi je za kratko vreme postao vrlo razdražljiv; Mata smirena i, što je najvažnije, neuporedivo bolja od njega.

On je nastavio sa većom radnom energijom ali je prošao još gore. Dok se znojio, pokušavajući da odgonetne napadača koji se nekada doista i pojavio na ekranima *Sisua*, postao je bolno svestan vitke crnke, pokraj sebe, njenih mekih prstiju koji su se znalački pomerali po tipkama, menjajući nagib ili modifikujući vektor... Kada je kasnije ustanovljeno da je devojka »spasla brod« a on ga »izgubio«, osetio se poniženim.

Nije znao da je svestan Mate kao žene — sve što je znao bilo je to da ga je primetno uznemirila.

Nakon jedne vežbe, Džeraj se javio iz brodske kontrole: »Kraj vežbe. Sačekajte«. Pojavio se u njihovoj prostoriji i proverio zapise na trakama. Zagledavši se u Torbijev snimak, napući usne i promrmlja: »Novajlijo, pucao si tri puta... a nijedno od tvojih čudovišta nije dospelo u neprijateljski krug od pedeset hiljada kilometara... Ne marim za troškove... jer Baka hoće tako... ali, stvar je u tome da u napadu treba uništavati, a ne bojati se. Ako čekaš, neprijatelj će te svakako zakačiti«.

»Učinio sam najbolje što sam mogao...«

»Nije dovoljno dobro. Da pogledamo tvoj snimak, Sestrice«.

Nadimak je još više razdražio Torbija. Brat i sestra očigledno su voleli jedno drugo i nisu se gnjavili dugim titulama. On sam takođe je pokušao da ih oslovljava imenima ali je bio odbijen već na početku; on je bio prosto »novajlija« a oni »Stariji kontrolor« i

»Mlađi kontrolor«. Tu nije mogao ništa da preduzme; za vreme obuke, morao je da pristane na izraz »novajlija«. Kroz nedelju dana, oslovio je Džeraja sa »usvojeni Nećače« a ovaj mu je pažljivo uzvratio odgovarajućom porodičnom titulom; zbilo se to, naravno, izvan kontrolne sobe; tada je Torbi odlučio da ga stalno zove Džeraj iako su Džeraj i Mata nastavili da ga u toku vežbi nazivaju »novajlijom«.

Džeraj je pogledao sestrine snimke i veselo klimnuo glavom. »Vrlo lepo, sestrice. Nalaziš se u okviru sekunde post-analiziranog optimuma, što znači da si tri sekunde bolja od pogotka koji se realno zbio... Moram da priznam da je ovo gađanje divno... s obzirom da je pogodak u pravoj borbi bio moj.... sećaš se, bio je to onaj napadač sa Ingstela...«

»Naravno da se sećam«, odvrati Mata i pogleda Torbija.

Torbi oseti gađenje. »To nije pošteno«!

Džeraj ga zapanjeno pogleda. »Šta si rekao, novajlijo«?

»Rekao sam da nije pošteno! Zadao si problem, znajući da još nisam usavršio gađanje, a ona je na kontrolama dobila odgovor koji je već znala... da bi me ponizila«

Mata se oseti uvređnom a Torbi istog trena pohita ka izlaznim vratima. »Ja nisam tražio ovo! Smesta idem kod kapetana da ga zamolim za neki drugi posao«.

»Novajlijo!«

Torbi zastade a Džeraj nastavi mirnim glasom.- »Sedi. Kapetana ćeš moći da vidiš kada se ja budem složio — ukoliko i dalje budeš smatrao da je to pametno«.

Torbi ga posluša i sede.

»Želim da kažem dve stvari«, nastavi Džeraj hladno. »Prvo...«, i okrete se sestri, »... Mlađi kontroloru, da li si znala koji je problem bio u pitanju«?

»Ne, Stariji kontroloru«.

»Jesi li ga ranije obrađivala«?

»Mislim da ne«.

»Kako to da ga se sećaš«?

»Molim? Pa, sam si rekao da je to napad sa Ingstela. Nikada ga neću zaboraviti, zbog večere koja je posle toga priređena — sedeo si sa Bak... sa Prvim oficirom«.

Džeraj se okrete Torbiju. »Vidiš? Ona je tragala smireno... onako kako sam i ja tragao kada se to zbilja događalo. Učinila je to čak i bolje od mene. Ponosan sam što za mlađeg tragača imam upravo nju. Za tvoju informaciju, gospodine Glupi Mlađi novajlijo, ovo se zbilo pre nego što je Mlađi kontrolor došao na vežbe. Bolja je od tebe, zar ne?

»U redu«. reče Torbi mrzovoljno. »Verovatno nikada i neću biti dobar. Rekao sam da želim da okončam s ovim«.

»Ja sad govorim. Niko ne traži ovaj posao; on je prava glavobolja. Takođe, niko i ne prekida s njim. Posle izvesnog vremena sam posao otpušta radnika, čim post-analiza pokaže da gubi osećaj. Možda se to dešava i sa mnom... Ali obećavam ti: ili ćeš učiti ili ću ja otići do kapetana i reći mu da ne odgovaraš. U međuvremenu... ako te samo čujem da si nešto pisnuo, odvući ću te pred noge Prvom oficiru! Pažnja! Vežba! Borbena stanica! Uključite uređaje«! To kaza i napusti prostoriju.

Nekoliko trenutaka kasnije do njih ponovo stiže njegov glas iz kontrolne sobe. »Brodski kompjuter, stiže izveštaj«!

Oglasi se poziv na večeru ali Mata hladno reče: »Brodski tragač napunjen. Prikaz podataka, početak navođenja«. Njeni prsti počeše da klize preko tipki. Torbi je bio obuzet kontrolama; ionako nije bio gladan.

Danima je Torbi razgovarao sa Džerajem samo formalno. Matu je viđao na obuci ili za obedom; ophodio se prema njoj sa hladnom korektnošću i pokušavao da čini isto što i ona. Mogao je, doduše, da je vidi i u drugim prilikama; mlad svet slobodno se družio na javnim mestima. Ona je za njega bila tabu, i kao sestričina i kao pripadnica iste polovine, ali to nije bila prepreka u društvenim odnosima.

Džeraja nije mogao da izbegne; jeli su za istim stolom i spavali u istoj sobi. Ali Torbi je zbacio barijeru formalnosti. Niko nije zamerao — te stvari pokatkad su se događale. Čak se i Fric pravio da ne primećuje.

Jednog popodneva Torbi je banuo u salon da pogleda istorijski film sa sargoneškom tematikom; kada se film završio, nije mogao da izbegne Matu, pošto je ona stala ispred njega, ponizno ga oslovila kao svog ujaka i zapitala da li bi želeo da pre večere odigraju igru s loptom.

Bio je spreman da je odbije; ali na licu joj je opazio neku vrstu patetične žudnje pa je uzvratio: »Hvala za poziv zašto da ne? Igra popravlja apetit«.

Njeno se lice razvuče u osmeh.

»Odlično! Ilza će nam pomagati. Hajdemo«!

Torbi je pobedio u tri igre a jednom je izvukao nerešeno... što je bio zapažen rezultat, s obzirom da je devojka bila ženski šampion. Medutim, on uopšte nije mislio

na to; uživao je u igri s njom.

Pri kraju putovanja kroz tminu, došlo je vreme za poslednju vežbu. Džeraj je iz kontrolne sobe doviknuo: »Ostanite tu. Dolazim za nekoliko minuta« Torbi se opustio ali se već trenutak kasnije uzvrpolji; slutio je da je bio u dobrom dosluhu sa instrumentima. »Mlađi kontroloru... šta mislite, hoće li se on ljutiti ako sam pogledam na svoju traku»?

»Ne verujem«, odgovorila je Mata. »Evo, ja ću je izvaditi na svoju odgovornost...«

»Ne želim da te uvlačim u nevolje«.

»Bez brige«, odgovori Mata spokojno. Približi se Torbijevoj konzoli, izvuče traku sa zabeleškama, raširi je na stol i pregleda. Potom izvuče sopstvenu traku i uporedi je sa njegovom.

»Ovo je bilo vrlo dobro navođenje, Torbi«, reče i značajno ga pogleda.

Bio je to prvi put da mu je izgovorila ime. Torbi to gotovo i nije primetio. »Zaista«?

»To je izvanredno dobro navođenje... Oboje imamo pogotke... Ali, tvoji su optimalni između »Mogućeg« i »kritične granice« — dok su moji sa puno strasti... Vidiš«?

Torbi je samo delimično mogao da shvati zapise na trakama, ali je bio presrećan što mu je to Mata rekla. U tom trenutku, u sobu je ušao Džeraj, uzeo obe trake, pogledao na Torbijevu i izjavio: »Izveo sam post-analizu još pre nego što sam sišao...»

»I«?, javi se Torbi radoznalo.

»Mmmm... proveriću još posle večere... ali, izgleda kao da imaš malo grešaka...«

»Bratiću, to je savršeno navođenje i ti to dobro znaš«, oglasi se Mata.

»Misliš«? isceri se Džeraj. »Ti ne bi želela da se naša novajlijska zvezda uobrazi, zar ne«?

»Uf...«

»Ah, ti mala, ružna sestrice. Hajdemo na klopu«.

Išli su uzanim prolazom koji ih je vodio u glavni hodnik druge palube. Torbi je nekoliko puta snažno uzeo vazduh.

»Neki problem«? upita ga njegov nećak. »Ni najmanje«! veselo reče Torbi i zagrli ih oboje. »Džeraje, ti i Mata ćete još od mene napraviti odličnog strelca«!

Beše to prvi put da Torbi oslovljava svog učitelja po imenu... od dana kada je dobio ukor. Međutim, Džeraj je spontano prihvatio uvertiru svog ujaka.

»Ne gubi nadu, moj sobni druže... Mislim da smo popravili stvar.« I dodade: »Vidim veliku tetka-Toru kako nam upućuje svoj čuveni ledeni pogled. Ako neko želi moje mišljenje — najbolje bi bilo da sestra i ja hodamo bez tvoje pomoći — siguran sam da i velika Tetka misli tako.«

»Do đavola s njom!« dobaci Mata oštro. »Torbi je upravo završio fantastično navođenje!«

Sisu je isplovio iz tmine, prebacujući se na brzinu ispod optimalne... Lozijansko sunce zablistalo je na razdaljini od pedeset milijardi kilometara; za nekoliko dana trebalo je da stignu do svoje sledeće pijace... Brod je nastavio sa održavanjem straže u borbenim stanicama; Mata je stražarila sama pošto je Džeraj zahtevao da novajlija bude sa njim. Početna straža bila je oslobođena napora; čak i ako je napadač imao preciznu informaciju o *Sisuovom* vremenu polaska i odredišta, preko komunikatora n-svemira, bilo je nemoguće da se pri letu od nekoliko svetlosnih godina predskaže tačno vreme i mesto gde će brod, u racionalnom svemiru, pomoliti nos.

Torbi se smesti na svom sedištu sa staromodnim osećajem da ovoga puta nije u pitanju vežba. Džeraj se iskezi: »Opusti se. Ako dozvoliš da ti krv provri, bićeš pretvoren u prah i pepeo, kao i svi drugi.«

»Pokušaću«, uzvrati Torbi mrzovoljno.

»To je već bolje. Sada ćemo odigrati jednu igru«, reče Džeraj i iz džepa izvuče jednu kutiju.

»Šta ie to?«

»Kvarilac raspoloženja. Ovde se podešava« Džeraj dotaknu polugu koja je označavala konzolu pod komandom. »Vidiš li prekidač?«

»Ne«

Džeraj posegnu ka instrumentima iza ekrana. »Ko je od nas trenutno kontrolor... mislim, čija je konzola aktivirana?«

»Nemam pojma... Džeraje, ostavi to, nervira me... «

»To je samo igra. Možda kontrolišem ja a možda i ti — možda si ti čovek za obaračem a ja, na primer, spavam u fotelji. Prebacujem prekidač svaki čas - ali ti ne želiš da znaš kako. A kad naiđe udar — a jedan će svakako naići, osećam to u kostima — ti nećeš moći da shvatiš da dobri stari Džeraj, čovek sa mikrometarskim prstima, nema situaciju pod kontrolom. Ti bi morao da spaseš ovu firmu — ti.«

Torbi je odjednom ugledao sliku ljudi koji u kontrolnoj sobi čekaju na njega — da

reši nemogući problem života i smrti, zakrivljenog svemira i svih promenljivih vektora, kao i kompletne geometrije. »Šališ li se«, reče bespomoćno. »Ti ne bi dopustio da ja kontrolišem. Kapetan bi te živog odrao.«

»A, tu grešiš. Uvek dođe dan kad novajlija treba da obavi svoje prvo navođenje. Nakon toga, on postaje glavni kontrolor... ili anđeo. Ali mi nećemo dopustiti da se brineš. Ne, ne... Mi te namerno zabrinjavamo... Evo u čemu je igra, kad god kažem: Sad! ti treba da pogodiš ko drži kontrolu, ako pogodiš, dugujem ti jedan slatkiš, ako ne pogodiš, ti meni. Sad.

Torbi je munjevito razmišljao.

»Ja?«

»Pogrešno.« Džeraj podiže kvarioca raspoloženja. »Dužan si mi jedan desert — i to pitu od jagoda, večeras. Već mi curi voda na usta... Moraš brže da reaguješ. Od tebe se traže brze odluke. Sad!

»Ti, još uvek«.

»Tako je! Sad!«

»Ti!«

»Jok. Vidiš. Još uvek jedem tvoju pitu — trebalo bi da prekinem dok vodim. Sad..

Kada ih je Mata smenila, Džeraj je imao zalihu deserta za naredna četiri dana. »Počećemo od tog rezultata«, reče Džeraj, »ali ću pite, naravno, smazati. Zaboravio sam da ti kažem koja je glavna nagrada.«

»Koja?«

»Kladimo se u tri deserta. Kad završimo, sređujemo račune i svaki put se kladimo u po jedan desert više.«

Mata frknu. »Bratiću, zašto se trudiš da ga iznerviraš?«

»Jesi li nervozan, Torbi?«

»Nisam.«

»Prestani da se sekiraš, sestrice.«

»Ja vas sada smenjujem, gospodine.«

»Torbi, hajdemo na večeru. Pite sa jagodama... mljac, mljac... «

Tri dana kasnije, rezultat je ostao isti, ali samo zato što je Torbi propustio većinu svojih zarađenih slatkiša. *Sisu* je značajno usporio, dospevši gotovo do planetarne brzine; Lozijansko sunce zablistalo je na ekranima. Torbi je čak požalio što njegova sposobnost neće biti iskušana pri sletanju na Lozijan.

A onda se pojavio alarm za opštu pripravnost. Džeraj je podigao glavu, pogledao ekran i obratio se Torbiju: »Paljba! Paljba! Ovaj je pravi!«

Torbi se brzo povratio iz šoka; nagnuo se prema konzoli koju je analogna lopta užurbano punila podacima; balistička situacija razjašnjavala se iz sekunda u sekund. Nebesa mu, pa taj napadački brod bio je sasvim blizu! Kako je uopšte uspeo da se došunja u takvu blizinu a da ne bude primećen? Prestao je da razmišlja o tome i prepustio se istraživanju odgovora... ne, još ne... da li će se razbojnik podići i skratiti brzinu na šest gravitacija?... da li bi ga projektil dostigao?... Jedva da je i osetio nežni Matin dodir po ramenu. Čuo je Džeraja kako urla: »Sklanjaj se, sestro! u gužvi smo!« Na Torbijevoj konzoli ugasilo se svetlo poslednjeg stepena uzbune: sirena je utihnula.

»Prijateljski objekat, prijateljski objekat! Lozijanska planetarna kontrola, identifikovano. Vratite se na stražu«, objavio je glas iz kontrolne sobe.

Torbi je duboko uzdahnuo i osetio veliko olakšanje.

»*Nastavi sa navođenjem!*.« zagrmeo je Džeraj.

»Šta?«

»*Dovrši navođenje!*. To nije lozijanski brod, *to je napadač*!. Lozijanci ne mogu tako da manevrišu! Imaš ga! Gađaj! Gađaj!«

Torbi je začuo uplašeno Matino dahtanje iza leđa. Šta da preduzme? Može li da ga pogodi? Hoće li izračunati tačku okretanja? Sada!. Naoružao je svoj bok broda i izdao naredbu kompjuteru da ispali projektil.

»Raketa krenula«, začuo se Džerajev slabašan glas. »Mislim da... da si ga pogodio... ali, bio si tako strastven... Ispali još jedan pre nego što njegov zrak pogodi nas.«

Torbi se automatski povinova naređenja. Imao je premalo vremena da bi smislio drugo rešenje; naredio je mašini da pošalje još jedan projektil u skladu sa izračunatim koordinatama... Tada je opazio da je meta ostala bez pogona i shvatio da je već prvi projektil u potpunosti razorio napadača.

»To je sve«, javio se Džeraj. »Sad!.«

»Šta: sad?«

»Ko je imao komande? Ti ili ja? Tri deserta.«

»Ja... «, reče Torbi zbunjeno.

»Pogrešno. Znači, tri deserta. Kontrolu sam držao ja. Naravno, bombe nisu imale nuklearno punjenje a lansirne rampe bile su zaključane... Znaš, Kapetan je dao reč... a ja nisam imao živaca da... rizikujem sa prijateljskim brodom...«

»Prijateljskim?«

»Naravno. Ali za tebe je, Pomoćniče mlađeg kontrolora, ovo bio stvarni ne-

prijatelj... što mi je i bila namera.«

Torbiju je bučalo u glavi. Mata dobaci: »Bratiću, ti varaš. Prosto skupljaš deserte.«

»Naravno da varam. Ali on je punokrvni kontrolor. A ja ću nastaviti da skupljam slatkiše. Samo da znate, večeras jedem sladoled!«

DESETA GLAVA

Torbi nije ostao pomoćnik kontrolora paljbe, Džeraj je upućen na trening astrogacije, Mata je preuzela prostoriju na desnom boku dok je on zvanično postavljen za novog Mlađeg kontrolora, u čijem je kažiprstu počivala odluka o životu i smrti Porodice. Nije bio siguran da mu se to sviđa.

Lozijan je tzv. »bezbedna« planeta. Nastanjena civilizovanim ne-humanoidima, predstavljala je planetu gde ne preti nikakva opasnost od napada sa tla te odbrambene straže gostujućih letelica nisu bile neophodne. Ljudi su, zarad provoda, spokojno mogli da napuste svoj brod.

Za Torbija, Lozijan je predstavljao prvo »strano« tle, u njegovom sećanju, Džubul je bio jedina poznata planeta. Bio je vrlo znatiželjan da razgleda Lozijan, iako je na prvo mesto dolazila dužnost. Kada je potvrđen kao kontrolor paljbe, prebaciše ga sa hidroponije na upražnjeno mesto mlađeg pomoćnika Glavnog knjigovođe prometa. To mu je značajno povisilo status; trgovački posao nosio je više prestiža od odbrambenih dužnosti. Teoretski, sada je bio kvalifikovan za proveru tereta, činio je to zapravo Stariji knjigovođa a Torbi se, zajedno sa ostalim muškim rođacima iz drugih odeljenja, naprosto zabavljao. Provera tereta odvijala se neposredno pre istovara, obe operacije izvođene su ručno, po vlastitom sistemu *Sisua*, pošto ovaj brod nije dopuštao ulazak lučkih radnika, čak i kada bi to značilo angažovanje većeg broja ljudi.

Lozijanci nisu naplaćivali taksu; upakovane bale verga-lišća slobodno su iskrcavane iz broda, pravo do kupca. S obzirom na kompresivnu ventilaciju, u skladištu se osećala oštra, narkotička aroma koja je podsećala Torbija na svetlosne godine koje su minule, na doba kada se, u opasnosti da bude uhvaćen i giljotiniran, kao šćućureni begunac, skrivao u jednoj od bala. Prijateljski nastrojeni kapetan sklonio ga je od sargonske policije...

Nemoguće, nemoguće. Njegov dom bio je *Sisu*. Čak je i razmišliao na jeziku porodice.

Odjednom je sa snažnim osećajem krivice shvatio da u poslednje vreme uopšte nije pomišljao na Poupa. Da li ga je zaboravio? Ne, nikako! Nikada ga neće zaboraviti... ton Poupovog glasa, ravnodušni pogled u trenucima kada je hteo da ga prekori, škripavi hod u jutarnjim časovima, beskrajno strpljenje — doista, u toku svih tih godina Poup se nikada nije naljutio na njega — a, da, jeste jednom, ipak jeste.

»Ja nisam tvoj gospodar!«

Tada je zaista bio besan, što je njega, Torbija, prestrašilo, nije razumeo... Sada, posle dugo vremena, nakon leta kroz beskrajni prostor, Torbi je razumeo: samo jedna stvar mogla je da razjari Poupa — vređalo ga je mišljenje da je bio gospodar jednom robu. Taj Poup, koji je smatrao da mudar čovek ne može da se uvredi... jer se istina ne da vređati a neistina nije bila vredna pažnje. Poupa je vređala istina, jer je on, ipak, bio njegov gospodar — kupio ga je na aukciji. Ne, ne, to je besmislica! On nije bio Poupov rob, bio mu je sin... a Poup se nikada nije ponašao kao gospodar, čak ni u trenucima kada bi ga zbog šašavih postupaka ćušnuo... Poup je bio... bio je... *Poup*.

Jedina stvar koju je Poup mrzeo bila je — ropstvo.

Torbi nije bio siguran zašto je tako siguran u to ali, bio je — nije mogao da se priseti da je Poup ikada govorio o ropstvu, kao takvom; dobro se sećao pridike o tome da čoveku nije potrebno ništa drugo osim da bude Slobodan u svom vlastitom duhu.

»Hej!«

Glavni knjigovođa ga lagano kucnu po ramenu.

»Da, gospodine?«

»Da li vi selite taj sanduk ili od njega pravite krevet?«

Tri (lokalna) dana kasnije, Torbi je završio sa poslovima oko istovara; bio je spreman da sa Fricom siđe s broda. Upravo je završavao s tuširanjem kada ga Šef palube iznenadi u kupaonici i važno reče: »Pozdravi od kapetana! Knjigovođa Torbi Beslim-Krosa treba hitno da mu se javi!«

»U redu, Šefe palube«, odgovori Torbi, žurno se obuče, usput se javi Fricu i stušti se do kabine, nadajući se da je Šef palube obavestio kapetana da će kasniti, zbog tuširanja...

Vrata su bila otvorena. Torbi započe sa formalnim raportom ali ga kapetan prekide. »Zdravo, sine. Uđi.«

Torbi se u mislima prebaci sa brodskog statusa na porodični.

»Da, oče.«

»Izašao bih malo u luku. Hoćeš li sa mnom?«

»Gospodine... hoću reći oče, da oče... To bi bilo divno!«

»Dobro. Vidim da si spreman. Hajdemo.«

Kapetan posegnu rukom u ladicu i tutnu Torbiju nekoliko upletenih komada žice.

»Ovo je novac; možda će ti trebati za suvenir.«

Torbi znatiželjno pogleda žicu. »Zar ovo nešto vredi, oče?«

»Ne vredi ništa — osim na Lozijanu. Vrati mi ono što ti bude ostalo jer ću to prebaciti u kredit. Oni nas isplaćuju u torijumu i robi.«

»Da, ali, kako ću znati koliko treba da platim za neku stvar. . .?«

»Veruj šta ti kažu. Oni ne varaju i ne cenkaju se. Ne ponašaju se kao Lotarfijanci... na Lotarfu, na primer, užasno gubiš ako kupiš neku stvar bez cenkanja od najmanje sat vremena.«

Torbi oseti da su mu Lotarfijanci bliži od Lozijanaca. Bez cenkanja, kupovanje je sadržavalo nešto nedolično i... No, fraki je poštovao varvarske običaje u *Sisuu* je trebalo udovoljiti — *Sisu* se ponosio time što nikada nije imao problema sa frakijima. »Pođimo. Razgovaraćemo usput.«

Kad su se spustili na tlo, Torbi pogleda na brod tik uz njihov; bio je to Slobodni trgovac El Nido, klan Garsija. »Oče, hoćemo li ih posetiti?«

»Ne, već smo prvog dana razmenili pozdrave.«

»Nisam mislio na to. Hoće li organizovati kakvu zabavu?«

»Kapetan Garsija i ja smo se složili da ovog puta izostavimo gošćenje; on se prilično plaši uzletanja. Nema razloga da ih ne posetiš, ali, tvoje dužnosti... I ne vredi, uostalom, taj brod je isti kao i *Sisu*, samo što nije tako moderan...«

»Mislio sam samo da zavirim u prostorije s kompjuterima.«

»Sumnjam da bi te pustili«, uzvrati kapetan. »Strašno su sujeverni.«

Čim su kročili na tlo, jedno lozijansko dete jurnu na njih, načini nekoliko krugova i onjuši im noge. Kapetan Krosa dopusti da ga mali stvor detaljno ispita a onda blago reče: »Dosta je«, te ga nežno odgurnu od sebe. Njegova majka uputi mu znak da se vrati. Kapetan Krosa joj mahnu, doviknuvši: »Zdravo, prijateijice:«

»Zdravo, Trgovče!«, odgovori ona na interlingvi, piskavo i kreštavo. Bila je, otprilike, za trećinu niža od Torbija, sa četiri noge na tlu i dve u vazduhu. Torbi je bio očaran izgledom žene i njenog detenceta — odbijala su ga jedino dvostruka usta, jedna za jelo a druga za disanje i govor. Kapetan Krosa nastavi: »Ono navođenje na lozijanski brod bilo je zaista lepo.«

Torbi otpuhnu. »Zar znaš za to, oče?«

»Kakav bih ja kapetan bio da ne znam? Oh, znam šta te muči. Zaboravi to. Ako ti ja dam metu, uništi je. Od mene zavisi šta ćeš preduzeti, bez obzira da li brod identifikujemo kao neprijateljski ili ne. Ako ja povučem onu hvala-ti-bože-polugu, tvoj kompjuter neće biti u stanju da otvori vatru a bombe će biti bez punjenja, lansirna rampa se zaključava i niko ne može da okrene prekidač samouništenja. Tako, čak i ako me čuješ da odlažem akciju — ili si u zanosu pa ne čuješ — nema veze. Uvek dovrši svoje navođenje, to je dobra vežba.«

»Oh, nisam to znao, oče.«

»Zar ti Džeraj nije rekao? Mora da si primetio polugu, to je ona velika, crvena, pod mojom desnom rukom.«

»Pa ja nikada nisam zavirio u Kontrolnu sobu, oče!«

»Zaista? To se mora ispraviti... Jednog dana mogla bi pripasti tebi... Podseti me, čim poletimo iracionalno...«

»Hoću, oče.« Torbi beše zadovoljan što mu je kapetan ponudio da razgleda misteriozno svetilište — bio je siguran da polovina njegovih rođaka nikada nije kročila tamo; ali, to ga je ipak iznenadilo... Da li je bivši fraki mogao da se kvalifikuje za komandovanje? Zakonski, usvojeni sin mogao je da nasledi glavnu komandu, kapetani ponekad nisu ni imali rođenih sinova. Ali, bivši fraki...?

Kapetan Krosa je produžio: »Nisam ti posvetio dovoljno pažnje, sine... onoliko koliko sam dužan Beslimovom sinu... Ali ovo je velika porodica a moje vreme je tako ispunjeno obavezama... Da li ispravno postupaju sa tobom?«

»Pa, naravno, oče!«

»Hmmm... drago mi je što to čujem. Dobro je, s obzirom da ti... hm... znaš... nisi rođen u Narodu... «

»Znam. Uprkos tome, svi se lepo ophode sa mnom.«

»Dobro. O tebi sam dobijao pozitivne izveštaje. Izgleda da učiš brzo, zato što... učiš brzo, zar ne.«

Torbi je sa gorčinom u sebi dovršio kapetanovu rečenicu. A kapetan nastavi

»Jesi li bio u Pogonu?«

»Nisam, gospodine. Samo u vežbaonici i to jedanput.«

»Sad je pogodan trenutak, dok smo prizemljeni. Sigurnije je a i molitve nisu tako duge.« Krosa zastade. »Ne, pričekaćemo dok se ne razjasni tvoj status — šef smatra da si ti dobar materijal za njegovo odeljenje. Ima neku ludu ideju da nikada nećeš imati dece a ova poseta bi mogla predstavljati priliku da se neka od devojaka zakači za tebe... Ah, ti inženjeri!«

Torbi je razumeo pridiku, svaku pojedinačnu reč. Inženjeri su bili smatrani kao malo šašave osobe; verovalo se da radijacija sa veštačke zvezde, ona koja *Sisuu* obezbeđuje život, jonizuje njihovo moždano tkivo. Bila to istina ili ne, inženjeri su mogli beskrajno da sipaju uvrede jer im je nepisana odbrana bila: »Nije kriv zbog oboljenja«. Prvi inženjer se čak usuđivao da protivureči Baki.

Međutim, mlađim inženjerima nije bilo dopušteno da čuvaju stražu u pogonu sve dok se ne pokaže da neće imati dece; brinuli su se o pomoćnoj mašineriji i držali stražu na vežbama, u nemoj pogonskoj prostoriji. Narod je pazio na štetne mutacije, s obzirom da su inženjeri bili najviše izloženi opasnostima radijacije. Među njima se slučajevi mutacije nisu mogli primetiti; ono što se, možda, događalo novorodenčadi ostajao je tabu za vjeki vjekov. Torbi je znao jedino da su stražari u pogonu bili starci.

Nije se interesovao za potomstvo; u kapetanovim primedbama uočio je nagoveštaj stava Prvog inženjera da bi on, Torbi, mogao dosegnuti visoki položaj dežurnog u pogonu. Ideja ga je prosto zaslepila. Ljudi koje su nazivali ludim bogovima nuklearne fizike imali su status samo za stepen niži od astrogatora... a, po njihovom sopstvenom mišljenju, i viši. Da li je moguće da ex-fraki stigne do takvih visina? Možda bi jednog dana postao čak i Prvi inženjer i ponašao se drsko prema Prvom oficiru, bez rizika da bude kažnjen... ?

»Oče«, reče Torbi strasno, »da li Prvi inženjer smatra da je moguće naučiti dužnosti u pogonu?«

»Zar to nisam rekao?«

»Da, gospodine... Uh... Pitam se zašto to misli?«

»Jesi li ti pošašavio? Ili si neuobičajeno skroman? Svaka osoba koja ume da barata matematikom paljbe može naučiti nuklearno inženjerstvo. Može da uči i astrogaciju, što je takode od važnosti.«

Inženjeri nikada nisu rukovali tovarom; jedini posao koji bi obavljali u bici bio je da se snabdeju tritijumom i deuterijumom. Nisu igrali ulogu domaćica, Oni su... »Oče? Mislim da bih voleo da postanem inženjer!«

»Znači tako? E pa sad, kad sam o tome razmislio, možeš da zaboraviš celu stvar.«

»Ali... «

»Šta: ali?«

»Ništa, gospodine. Da, gospodine.«

Krosa uzdahnu. »Sine, imam obaveza prema tebi; izvršavam ih što najbolje mogu.« Krosa se upita šta da kaže momku. Majka je naglasila da bi Beslim ugradio u poruku želju da dečak sazna za njen sadržaj — ili bi Torbija naučio da poruku izgovori na interlingvi. S druge strane, sada je već vladao porodičnim jezikom i možda ju je sam preveo. Ne, ne, najverovatnije ju je zaboravio. »Torbi, znaš li koja je tvoja porodica?«

Torbi se iznenadi pitanju. »Molim? Moja porodica je *Sisu*."

»Naravno. Ali mislio sam na bližu porodicu.«

»Misliš na Poupa? Beslima Bogalja?«

»Ne, ne... On ti je bio očuh, kao i ja sada. Da li znaš u kojoj si porodici rođen?«

»Mislim da je nisam ni imao«, odgovori Torbi mračno.

Krosa shvati da je dodirnuo živu ranu pa užurbano izjavi: »Nemoj samo da podležeš mišljenju drugova iz trpezarije. I trgovina je za frakija. Kako bi narod inače preživeo? Čovek je srećan kada se rodi u okrilju Naroda, ali nije sramno roditi se kao fraki. Svaki atom ima svoju svrhu.«

»Ja se ne stidim!«

»Samo polako... «

»Izvinite, gospodine. Ja se ne stidim svojih predaka. Jedino što ne znam ko su... Mogli su biti i iz Naroda... «

Krosa se trgnu. »Pa, mogli bi biti, zašto da ne?« reče lagano. Većina robova bila je kupljena na planetama koje Trgovci nikada nisu posećivali, ili su pak rađani na imanjima svojih vlasnika... ali Narod čije su brodove napadači uspeli da osvoje, imao je tragični procenat robova... Taj dečak... da li je neki od brodova Naroda nestao u poslednje vreme? Upitao se da li bi na sledećem Skupu mogao da iskopa kakvu informaciju iz arhive Komodora? Međutim, čak ni negativan rezultat ne bi isključio mogućnost; neki prvi oficiri bili su prilično aljkavi u slanju informacija o rađanju, neki su opet čekali sazivanje Skupa... Majka, naprotiv, nikada nije gunđala zbog troškova

slanja poruka u n-svemir; želela je da sva njena deca budu zabeležena u arhivi — *Sisu* nikada nije bio nemaran.

A ako je dečak bio rođen u Narodu a poruka o tome nikada nije stigla do Komodora. O, kako je to nepošteno izgubiti pravo stečeno rođenjem!

Ta mu je misao opsedala mozak; greška se može ispraviti na više načina. No, nije za sada mogao da se seti da li je koji od slobodnih brodova bio izgubljen u poslednje vreme... Niti se usuđivao da govori o tome. Ali, kako bi bilo divno pronaći momku pretke. Naglo je promenio temu. »U svakom slučaju, dečko, ti si oduvek pripadao Narodu.«

»Molim? Kako to, oče?«

»Sine, Beslim Bogalj bio je počasni pripadnik Naroda.»

»Šta? Zaista, oče? Kog broda?«

»Svih brodova. Izabrali su ga na Skupu. Sine, nekada davno dogodila se jedna sramna stvar. Beslim ju je ispravio i to je zadužilo čitav Narod. No, dovoljno sam ti rekao. Kaži, jesi li ikada pomišljao na ženidbu?«

Ženidba je predstavljala poslednju misao koja bi mogla da mu padne na pamet; bio je užasno radoznao da sazna šta je to Poup učinio što ga je dovelo u Narod. Ali razumeo je upozorenje s kojim je stariji zatvarao tabu-temu. »Nisam, oče.«

»Tvoja baka misli da si ozbiljno počeo da ih merkaš.«

»Pa, gospodine... Baka je uvek u pravu... ali ja toga nisam bio svestan.«

»Čovek bez žene zaista nije celovit. Samo, mislim da nisi dovoljno star. Sa devojkama se smej a plači sam — seti se naših običaja.« Krosa se seti da je dužan da ispuni Beslimov nalog — da od Hegemonije zatraži pomoć u indentifikaciji mladićeve prošlosti. Bilo je nezgodno ako bi se Torbi oženio pre nego što se takva prilika ukaže. Za nekoliko meseci otkad se nalazio na *Sisuu*, dečak je znatno porastao. Uznemirilo ga je osećanje da se njegova polu-shvatljiva napomena o nalaženju (ili simuliranju) Torbijevih predaka sukobila sa čvrstim obavezama prema Beslimu...

A tada mu je sinula sjajna ideja. »Reći ću ti nešto, sine. Možda devojka koja bi ti odgovarala i nije na brodu. Na kraju krajeva, svega je nekoliko brodova u luci — a izbor supruge je ozbiljna stvar. Ona može poboljšati tvoj status ali te i uništiti. Zašto da to ne uradiš lagano, bez žurbe? Na Velikom Skupu srešćeš stotine podobnih devojaka. Ako pronađeš neku koja ti se posebno dopada — i kojoj se ti dopadaš — porazgovaraćeš sa Bakom pa ako se ona složi, poći ćemo da se cenjkamo za menjanje. Nećemo biti škrti. Kako ti se čini?«

Malopređašnji problem beše potisnut dovoljno daleko.

»Zvuči lepo, oče.«

»Dovoljno sam pričao!« Krosa odluči da proveri arhiv dok se Torbi bude bavio »stotinama devojaka« — a obaveze prema Beslimu nije trebalo da preispituje sve dok ne proveri sve podatke. Dečko bi zaista mogao biti rođeni pripadnik Naroda... zapravo, njegove očigledne osobine činile su frakijevsko poreklo gotovo nezamislivim... Ako je tako, Beslimove želje ostvarile bi se bolje nego što je tražio u poruci. U međuvremenu, zaboraviti!

Prešli su gotovo jednu milju dok nisu stigli do ruba komune Lozijanaca. Torbi je posmatrao doterane lozijanske brodove i sa izvesnom grozom se prisećao kako je pokušao da spali jednu od tih lepih stvarčica. Ali nije li otac rekao da posao kontrolora paljbe nije da brine o meti koja mu ja naložena... ?

Upali su u gradski saobraćaj i sve druge brige behu kao rukom odnešene. Lozijanci se ne koriste putničkim kolima, niti su im omiljene svečane stvari kao što su zatvorene nosiljke - pešice, oni se kreću dvaput brže od čoveka; kada se žure, pretvaraju se u vozila koja primoravaju posmatrača da zaključi kako je u pitanju mlazni pogon. Četiri, a ponekad i šest udova, obloženi su rukavicama koji se završavaju nečim što podseća na klizaljke. Okvir drži telo i ima jednu izbočinu koja služi za napajanje energijom; umotani u ovo mehaničko klovnovsko odelo, Lozijanci postaju pravi navođeni projektili sa bezobzirnom raskalašnošću i jezivom brzinom; iz njih prskaju iskrice, vazduh zaglušujuće šišti a tela na najneverovatniji način prkose inerciji, trenju, gravitaciji, ne koče do poslednjeg delića sekunde.

Pešaci i električni manijaci mešaju se demokratski, bez razaznatljivih pravila. Čini se da ne postoji starosna granica za dobijanje vozačke dozvole — i najsićušniji Lozijanci uključuju se u ludački saobraćaj, kao još neopreznije verzije svojih starijih.

Torbi se pitao da li će uspeti da se živ i zdrav vrati na brod. Lozijanci bi mu se zujeći približavali vozeći pogrešnom stranom ulice (svaka strana bila je, očito, pogrešna), praskajući i cičeći, a onda bi se zaustavljali pred

njegovim nogama, odskakali u stranu, dok bi on grabio dah a srce mu silazilo u pete — nisu ga ipak nijednom dotakli! Posle niza skokova, pokušao je da podražava kretanje svog očuha. Kapetan Krosa se spokojno probijao napred, siguran da će od strane divljih vozača biti tretiran kao nepokretni objekat. Ćinilo se da takvo ponašanje pomaže.

Nije mogao da ustanovi princip organizacije grada. Činilo se da pešaci i električni ludaci ne poštuju nikakvu konvenciju o privatnom posedu i javnim ulicama. Kretali su se prostorom koji je Torbi zamislio kao neku vrstu trga a zatim su se popeli na platformu odakle ih je put vodio pravo kroz zgradu koja nije imala jasne granice — nije bilo vertikalnih zidova niti definisanog krova — prošli su kroz čudnu građevinu i ponovo se spustili, kroz neki svod koji se graničio sa ogromnom rupom. Torbi se osećao izgubljenim.

Jednom je pomislio da su u privatnoj kući — probijali su se kroz nešto što je nalikovalo porodičnoj večeri za stolom. Međutim, prisutni se gotovo i nisu udostojili da uvuku svoje udove i načine im prolaz.

Krosa se zaustavi. »Blizu smo. Sine, došli smo u posetu frakiju koji je kupio našu robu. Ovaj susret treba da izravna nesporazume prilikom trgovanja. On me je uvredio ponudivši cenu; sada smo ponovo postali prijatelji.«

»Zar im nije plaćeno?«

»Šta bi na to rekla tvoja Baka? Mi smo uvek plaćeni — ali sada ću mu oprostiti a on će mi dati torijum samo zato što mu se dopadaju moje plave oči. Njihovi običaji ne tolerišі glupost kakva je trgovina.«

»Zar ne trguju međusobno?«

»Naravno da trguju. Ali njihova je teorija da jedan fraki daje drugom sve što mu je potrebno. Oni prosto razmenjuju robu i smatraju je poklonom. Prepredeni su to trgovci, sine; ovde nikada ne uspemo da ostvarimo ekstra zaradu.«

»Pa čemu onda sve te gnjavaže?«

»Sine, poludećeš ako se budeš mučio pitanjem zašto frakiji čine ono što čine — kada si na njihovoj planeti, ponašaj se kao oni... to je dobar posao. Sada slušaj. Dolazimo na prijateljski obrok... ali između nas će biti ekran. Moraš i ti da prisustvuješ pošto će se za obedom naći i Lozijančev sin — to je zapravo ćerka a fraki koga idem da posetim je majka, ne otac. Njihovi muškarci žive u zabranu... čini mi se. Ali primetićeš da ću uvek koristiti muški rod.«

»Zašto?«

»Zato što su upoznati sa našim običajima da glavu kuće predstavlja muškarac. Ako pošteno pogledaš, i logičnije.«

Torbi se začudi. Ko je bio glava Porodice? Otac? Ili Baka? Da, kada Baka izdaje naređenja, to se uvek označava kao »naređuje Kepetan«, ali to je samo zato što... U svakom slučaju...

Torbi odjednom posumnja u logičnu organizaciju Porodice. Međutim, kapetan produži: »Mi zapravo nećemo jesti s njima; to je još jedna iluzija. Biće nam poslužena zelena, kašasta tečnost. Samo je podigni do usta ali ne gutaj. Spržila bi ti jednjak. Trebalo bi...« Kapetan Krosa zastade u trenutku dok mu je jedan Lozijanac tutnjao ispred nosa. »Trebalo bi da me pažljivo saslušaš kako bi znao da se ponašaš sledeći put. A, da, nakon što ja budem upitao koliko godina ima sin moga domaćina, oni će upitati tebe. Ti odgovori četrnaest.

»Zašto?«

»Zato što su to godine koje oni cene kao prave godine za ispomoć ocu.«

Napokon stigoše do »kuće«. Čučnuše nasuprot Lozijancima; ekran između njih bio je veličine džepne maramice i Torbi je komotno mogao da vidi ispod i iznad rubova ekrana. Pokušao je da gleda, sluša, uči, ali saobraćaj mu nije dao mira. Električni manijaci prolazili su pokraj njih, između njih, kroz njih, tako reći, sa zaglušujućom bukom ...

Domaćin je započeo sa optužbom, napao je kapetana da ga je uvukao u kriminal. Automatskom prevodiocu bilo je gotovo nemoguće da razume bujicu optužbi; psovkama na interlingvi vladao je odlično. Torbi nije mogao da poveruje rođenim ušima; očekivao je da će otac napustu obed ili se upustiti u tuču.

Međutim, kapetan Krosa je spokojno slušao domaćina a potom odgovorio pravim poetskim tonom — optuživao je Lozijance za svaki mogući zločin na brojnim kosmičkim putevima.

To je postavilo susret na prijateljsku osnovu. Lozijanac mu je uručio poklon, Torijum koji je već bio plaćen, a potom ponudio da se liši rodenog sina i svega što je posedovao. Kapetan Krosa je prihvatio i zauzvart dao *Sisu*, sa svom opremom i ljudima. No, obe su strane odmah velikodušno odbile ponudu, završili su u statusu kvo, sa željom da, kao simbol prijateljstva, zadrže svoju imovinu: Lozijanac stotine bala verga-

lišća, Trgovac obilje torijuma. Složili su se da su pokloni bezvredni ali da im se, iz sentimentalnih razloga, ipak pridaje velika vrednost; u eksploziji emocija, Lozijanac je ponudio svog sina a Krosa njega, Torbija. Pokazalo se da su deca premlada da napuste porodično gnezdo.

Dilemu su rešili menjanjem imena sinovima pa je Torbi postao vlasnik imena koje uopšte i nije mogao da izgovori. Onaj drugi nazvan je Torbijem. Potom su »jeli«.

Užasna zelena tvar ne samo da se nije mogla piti već je i sam njen miris palio nozdrve — Torbi se gotovo ugušio. Kapetan ga je prekorno pogledao.

Nedugo zatim napustili su domaćina, bez zbogom ili doviđenja; dok su se probijali kroz saobraćajni metež, kapetan mu se obrati: »Divan svet, za frakije mislim. Apsolutno su pošteni. Često se pitam šta bi neko od njih uradio kada bih pokušao da odbijem ponudu. Platio, verovatno.«

»Ne...«

»Ne budi tako siguran. Inače ću te prepustiti onom polu-odraslom Lozijancu.«

Komična pretnja ućutka Torbija.

Posao beše zaključen; kapetan je pomogao Torbiju u razgledanju grada i kupovini. To mu je mnogo olakšalo boravak među Lozijancima, s obzirom da nije znao šta da kupi, čak ni kako da se vrati do broda. Očuh ga je odveo do prodavnice u kojoj se govorila interlingva. Lozijanci proizvode dve vrste naprava kojima Torbi nije mogao da dokuči svrhu. Po Krosinom savetu, odabrao je malu poliranu kocku koja, kada se protrese, u tri dimenzije pokazuje bezbroj prizora iz života Lozijanaca.

Ponudio je prodavcu svoje novčanice; Lozijanac je odabrao jednu i vratio mu kusur u čitavoj hrpi malih upletenih žica. Tada je predao Torbiju kupljenu stvar, kao i poklon radnje.

Govoreći preko kapetana, Torbi izjavi da mu je žao što nema da ponudi ništa drugo osim da se za ceo život stavlja na službu prodavcu. Ovaj prihvati ponudu; iz neprilike se izvukoše sa čitavom gomilom učtivih uvreda.

Kada stigoše do luke i ugledaše obrise starog *Sisua*, osetiše olakšanje.

U svojoj kabini Torbi zateče Džeraja u ležećem stavu. Posmatrao ga je ukočenim izrazom na licu.

»Zdravao, Džeraje«

»Zdravo, Torbi.«

»Jesi li izlazio?«

»Nisam.«

»Ja jesam. Pogledaj šta sam kupio!« Torbi pokaza Džeraju magiču kocku. »Kada je protreseš, dobiješ bezbroj različitih projekcija...«

Džeraj baci pogled na jednu sliku i vrati kocku.

»Vrlo je lepa.«

»Džeraje, zašto si tako potišten? Jesi li nešto jeo?«

»Ne.«

»Onda se razvedri.«

Džeraj skoči na noge i turobno pogleda ujaka. »Idem u kompjutersku sobu.«

»Šta?«

»Ne, ne, ne menjam status već imam obavezu da treniram nekoga . . . «

Torbi oseti hladan vetar.

»Misliš da ja ne zadovoljavam?«

»Ne.«

»Pa šta onda hoćeš da kažeš?«

»Matu su trampili.«

JEDANAESTA GLAVA

Mata trampljena? Otišla zauvek? Mala Mata sa pametnim očima i zvonkim smehom?

Torbi oseti kako ga obuzima duboka potištenost — bilo je to istinski... »Ne verujem?«

»Ne ponašaj se kao budala.«

»Kada? Kuda je otišla? Zasto mi nisi ranije rekao?«

»Verovatno u El Nido, to je jedini brod Naroda u luci. Pre jednog sata ... A nisam mogao da ti kažem pošto nisam pojma imao da je taj trenutak tako blizu... dok me nisu pozvali u Bakinu kabinu da se pozdravim s njom.« Džeraj slegnu ramenima.

»Do toga je moralo doći kad — tad. No, računao sam da će je zbog sposobnosti u navođenju Baka ipak zadržati...«

»Zašto, Džeraje? Zašto su je trampili?« Džeraj ustade i hladno prozbori: »Usvojeni ujače, dovoljno sam ti rekao«.

Torbi ga odgurnu natrag na sedište. »Ne možeš otići tek tako, Džeraje! Ja sam tvoj »ujak« samo zato što su oni tako rekli. Ali još uvek sam bivši fraki koga si podučavao da se koristi tragačem mete i to dobro znamo obojica. Govori sa mnom kao muškarac s muškarcem. Istinu na videlo!«

»Neće ti se svideti.«

»Već sada mi se ne svida! Mata je otišla... Pogledaj, Džeraje, sami smo. Reci mi, bez obzira šta je. Obećavam, tako mi čelika *Sisua*, da od toga neću napraviti problem između nećaka i ujaka. Porodica nikada neće doznati to što si mi rekao.«

»Možda Baka prisluškuje?«

»Ako prisluškuje biće joj jasno da sam ti naredio da govoriš pa sam, prema tome, ja odgovoran. Ali neće prisluškivati, vreme je za njeno dremuckanje. Govori!«

»U redu« Džeraj mu uputi hladan pogled. »Sam si tražio. Hoćeš da kažeš da nemaš pojma zašto je Baka požurila da izbaci moju sestru s broda?«

»Šta? Pa, naravno da nemam... da imam, ne bih te pitao!«

Džeraj nastavi sa primetnim besom u glasu. »Torbi, znao sam da si glupo duhovit ali nisam ni sanjao da si gluv, slep i nem!«

»Pusti sad komplimente. Kaži rezultat.«

»Ti si razlog što je Mata otišla. Ti!« Džeraj s prezirom pogleda ujaka.

»Ja?«

»A ko drugi? Ko je njen par u igri s loptom? Ko odlazi s njom na projekciju istorijskih filmova? Koji se to novi rođak uvek viđa sa devojkom iz svoje polovine? Pomoći ću ti — njegovo ime počinje s T...«

Torbi prebleda. »Džeraje, nisam imao ni najmanje pojma...«

»Jedini si na brodu koji nije imao pojma«. Džeraj slegnu ramenima. »Ne optužujem te. Bila je to njena greška. Ona te je lovila, ti glupavi klovne! Ne mogu jedino da ustanovim kako da to nisti znao! Pokušao sam da ti dam izvesne znake...«

»Ne verujem!«

»Nije važno da li veruješ. Svima je to bilo jasno. Mogli ste nešto da učinite, vas dvoje — samo da sestrica nije izgubila glavu.«

»Šta? Kako?«

»Učinila je nešto što je navelo Baku da je odvoji od kontrolora paljbe. Otišla je kod nje i zatražila da je usvoji druga polovina. Svojim smušenim mislima pokušala je da objasni da je — pošto si ti usvojenik po prvoj liniji — a nije važno što ti je bila bratanica — dovoljno malo izmeniti odnose i sve je u redu — da će moći da se uda za tebe.«

Džeraj je nekontrolisamo vikao.

»Ali, mora da je sasvim izgubila razum kada je pomislila da će se Baka — Baka — složiti sa nečim tako skandaloznim.«

»Pa, ja zaista nisam u srodstvu s njom. A nisam ni nameravao da se ženim.«

»Prestani! Prestani, molim te! Zamaraš me!«

Torbi se snuždi; osećao se izgubljenim i usamljenim, u glavi mu je bio haos. Porodica mu se kao nikada ranije činila stranom. Mata mu je nedostajala. Ranije? Ranije ne, nije. Bilo je u njoj nečega prijatnog ali je on to zapažao rutinski — kao i sve redovne obede i druge navike na *Sisuu*. Sada mu je nedostajala.

Zašto joj nisu dopustili ono što je želela? O tome nije razmišljao, ali će jednoga dana ipak morati da se oženi... Mata bi bila sasvim pogodna... Dopadala mu se. Bila je to osoba s kojom je mogao da komunicira. S gomilom zbrkanih misli otišao je doktorici Mejder.

Pokucao je na njenim vratima i čuo nervozni glas. »Uđi!« Zatekao ju je na kolenima, okruženu silnim predmetima rasutim po podu. Nos joj je bio prljav od prašine a kosa razbarušena.

Doktorica mu se obratila na sistemskom engleskom; uzvratio joj je na isti način.

»Želela si da me vidiš?«

»Da se pozdravim. Odlazim kući.«

»Oh« Torbi ponovo oseti bol u grudima. Odjednom ga preplavi tuga zbog Poupove smrti. Do đavola... Pribrao se i rekao: »Žao mi je. Nedostajaćeš mi.«

»I ti meni, Torbi. Ti si jedini na ovom ogromnom brodu koga sam osećala kao svog rođenog... jer su i tvoj i moj zavičaj otprilike podjednako daleko... Nedostajaće mi naši razgovori.«

»I meni« složi se Torbi šapatom. »Kad odlaziš?«

»El Nido poleće sutra. Ali treba da se prebacim još večeras. Ne usuđujem se da propustim taj let jer bi inače moglo da se desi da još godinama ostanem daleko od kuće.«

»El Nido leti na tvoju planetu?« u njegovoj glavi poče da se razvija fantastičan

plan.

»On, ne! Leti na Taf Beta VI. A tamo se nalazi Hegemonijski poštanski brod kojim mogu da se prebacirn do kuće. Suviše lepa prilika da bih je propustila

Plan je istog časa zgasnuo u Torbievom mozgu; u svakom slučaju, bilo je i.... besmisleno — možda je on i mogao da se pripremi za odlazak na drugu planetu, ali... Mata nije bila fraki.

Doktorica Mejder produži: »Prvi oficir je to sredio«. I suvo se nasmeja, »Zadovoljna je što će me se otarasiti. Nisam se uopšte nadala da će mi dopustiti da odem, s obzirom na teškoće oko ukrcavanja na *Sisu*; mislim da je tvoja baka smislila nešto što mi nije ni pomenula. No, u svakom slučaju, ja odlazim... razumljivo, biću u strogom zabranu... ali ne marim, iskoristiću vreme za obradu podataka.«

Pominjanje zabrana podsetilo je Torbija da Margaret može da vidi Matu. Zbunjen, zamuckujući je počeo da objašnjava Matin slučaj... Doktorica Mejder ga je pažljivo slušala, »Znam Torbi. Za te tužne detalje čula sam verovatno pre tebe.«

»Margaret, jesi li čula nešto tako budalasto?«

Doktorica je oklevala. »Jesam... i još budalastije.«

»Samo, ako je to Mata želela... zašto joj Baka nije dopustila... umesto što ju je oterala među strance. Ja... meni ne bi smetalo. Privikao bih se.«

Žena — fraki se osmehnu. »To je jedna od najčudnijih izjava koju sam čula...«

»Možeš li da joj predaš moju poruku?« upita Torbi.

»Torbi, ako želiš da joj pošalješ dokaze o svojoj besmrtnoj ljubavi ili slično, bolje nemoj... Baka je učinila najbolje za svoju prapraunuku, izvela je to brzo, bezbolno i mudro. U Matinom je to interesu a protiv interesa *Sisua*... s obzirom da je Mata bila dobar borac. Ali tvoja je baka učinila to onako kako se i očekuje od Prvog oficira, utvrdila je da je gubitak jednog kontrolora paljbe podnošljiviji od gubitka druge vrste... Ja je, na kraju krajeva, poštujem — među nama rečeno, oduvek sam se gnušala te stare cure.« Margaret se blago osmehnu. »Kroz pedeset godina Mata će verovatno doneti istu takvu mudru odluku.«

»Neka me išibaju ako razumem!«

»Pošto si gotovo onoliko fraki koliko i ja ... a nisi stekao istu vrstu iskustva, moram ti reći da je mnogo elemenata ponašanja na brodu samo prividno besmisleno; egzogamija vlada kulturom Naroda, dok ti verovatno smatraš da je to samo način da se nadmudre oblici mutacije... a u suštini, to je način koji se pomno uči u brodskoj nastavi.«

»Svakako. Ujedno, to je razlog što... «

»Samo trenutak! Ti ne znaš zašto je tvoja Baka protiv... Istina je da Narod dopušta brakove između brodova, ne samo zbog gena — to je sporedno — već zbog toga što je brod premali da se održava kao postojana kultura. Ideje i mišljenja moraju se ukrštati, ili će *Sisu* i celokupna kultura odumreti... Običaj je, dakle, zaštićen najsnažnijim mogućim tabuom. 'Manji' prekršaj ovog tabua je kao 'manji' prekršaj na brodu, porazan ukoliko se ne preduzmu drastični koraci. Da li me razumeš sada?«

»Pa, ne baš . . . «

»Sumnjam da i tvoja Baka razume o čemu se radi; ona prosto zna šta je ispravno za njenu porodicu i hrabro postupa u skladu s tim znanjem. Da li još uvek želiš da pošalješ poruku?«

»Uh, možeš li bar reći Mati da mi je žao što nisam uspeo da se pozdravim s njom?«

»Hm... da. Može...«

»U redu.«

»Osećaš li se bolje?«

»Pa, čini mi se... verujem ti kad kažeš da je to najbolje za Matu.«

Torbi zaćuta i posle nekoliko trenutaka eksplodira. »Margaret, ne znam šta je sa mnom! Činilo mi se da shvatam te stvari... Sada je sve otišlo u paramparčad! Osećam se kao fraki i sumnjam da ću ikada naučiti da budem Trgovac.«

Njenim licem pređe senka tuge. »Nekada si bio Slobodan. Teško je preboleti tu naviku.«

»Molim?«

»Nasilno si menjao životne situacije, Torbi. Tvoj očuh — prvi, Beslim Mudrac — kupio te je kao roba i učinio svojim sinom, slobodnim kakav je i sam bio. Tvoj drugi očuh, kapetan Krosa, usvojio je te sa najboljim namerama ali te je načinio robom.«

»Kako to, Margaret?« usprotivio se Torbi. »Kako se usuduješ da kažeš tako nešto?«

»A šta si ako ne rob?«

»Pa ja sam Slobodni trgovac... Na kraju, to je otac i nameravao, ukoliko ikada uspem da se otarasim navika jednog frakija. Ja nisam rob. Narod je Slobodan. Svi smo slobodni.«

»Svi zajedno, da... ali, pojedinačno... niko.«

»Šta hoćeš time da kažeš?«

»Narod je Slobodan. Na to su najviše ponosni. Svako od njih može ti reći da je sloboda ono što ih čini Narodom a ne frakijima. Narod je Slobodan da tumara među zvezdama, nikada ukorenjen u tlo... Tako Slobodan da svaki brod predstavlja suverenu državu koja od neke druge ne zahteva ništa, koja putuje po slobodnoj volji, savlađuje raznorazna čudesa, ne prosi, ne komunicira, ukoliko se to ne pokaže za potrebno... Oh, Narod je Slobodan; ova stara galaksija nikada nije upoznala veći stepen slobode. Kultura sa manja od sto hiljada ljudi širi se prostorom od četvrt milijardi kubnih svetlosnih godina... Nikada ranije nije postojala kultura nalik ovoj i nikada se neće ponoviti u budućnosti... Slobodni kao nebo... slobodniji od zvezda, jer zvezde se kreću obaveznom putanjom... Ah, da Narod jeste Slobodan.« Doktorica Mejder načini kratku pauzu. »Ali, po koju je cenu kupljena ta sloboda?«

Torbi zatrepta i slegnu ramenima.

»Reći ću ti. Ne po cenu bede. Narod uživa u najvišem stepenu obilja koji je zapamćen u istoriji. Profiti njegove trgovine fantastični su... Niti je to ostvareno na račun zdravlja ili duševnog mira. Nikada nisam upoznala komunu sa manje bolesti... Niti ste platili ceh nesrećom ili gubljenjem samopoštovanja... Vi ste samozadovoljni i srećni i vaš je ponos užasan — naravno, imate i našta da budete ponosni. Ali ono čime ste platili svoju neuporedivu slobodu... jeste... sama sloboda. Ne, ne, ne govorim u zagonetkama. Narod je Slobodan... na račun gubljenja pojedinačne slobode svakoga od vas — tu ne izuzimam ni Prvog oficira, ni Kapetana; oni su čak najmanje slobodni.«

Njene reči potpuno zbuniše Torbija. »Kako to da smo i slobodni i neslobodni?« pokuša da se usprotivi.

»Pitaj Matu. Torbi, vi živite u čeličnom zatvoru, možda vam je tek po nekoliko sati mesečno dopušteno da budete slobodni... Živite po zakonima koji su stroži od bilo kojih zatvorskih uslova ... To što su ovi zakoni izmišljeni da vas učine srećnim — a i čine vas — besmisleno je; to su naređenja koja morate da poštujete. Spavate gde vam je rečeno, jedete gde vam je propisano i šta vam je ponuđeno ... nije bitno što je hrana izdašna i ukusna, stvar je u tome što nemate izbora. U devedeset posto slučajeva kaže vam se šta da činite i tome se morate povinovati. Toliko ste vezani zakonima da čak ni razgovor među vama nije Slobodan već se bazira na obaveznom ritualu u komuniciranju. Može vam proći dan — dva a da ne izgovorite rečenicu izvan protokola *Sisua*, zar ne?«

»Jeste, ali . . . «

»Bez ali. Tarbi, koja vrsta ljudi ima toliko malo slobode? Robovi? Možeš li da se setiš neke bolje reči?«

»Ali nas ne mogu da prodaju i ... «

»Ropstvo postoji i tamo gde nema kupoprodaje, vrlo često, ono je nasledno. Baš kao i na *Sisuu*. Torbi, ropstvo podrazumeva posedovanje gospodara, bez nade da će biti drugačije ... Vi, robovi, koji sebe nazivate 'Narodom', ne možete čak ni da se nadate manumisiji.«

Torbi je mračno pogleda. »Misliš da je to ono što mi smeta?«

»Smatram da robovski lanac tebe uznemirava, ali ne i tvoje brodske rođake — pošto su oni rodeni tu ... a ti si nekada bio Slobodan.«

Ona pogleda na svoje kutije s podacima. »Moram da prenesem ovaj materijal na El Nido. Hoćeš li da mi pomogneš?«

»Biće mi drago.«

»Ne nadaj se da ćeš videti Matu.«

»A, ne«, slaga Torbi. »Želim da ti pomognem. Žao mi je što odlaziš...«

»Uistinu, Torbi, i meni je teško ... ali moram da odem.« Oklevala je nekoliko trenutaka. »I ja želim da pomognem tebi. Torbi, antropolog ne treba nikada da se meša u tuđ život. Ali ja odlazim a ti, znaj, nisi istinski deo ove kulture. Proučavala sam i tebe i njih. Hoćeš li da poslušaš savet jedne starije žene?«

»Zašto, pa ti uopšte nisi stara, Margaret!«

»To je kompliment, hvala. Ja sam baka, mada bi se gospođa Prvi oficir iznenadila tome. Torbi, mislila sam da ćeš uspeti da se prilagodiš ovom zatvoru. Sada više nisam sigurna u to. Sloboda je snažna navika. Dragi moj, ako zaključiš da ne možeš da ostaneš na *Sisuu*, sačekaj dok se brod ne spusti na planetu koja je demokratska, slobodna i humana — a onda, iskači i beži! Samo, učini to pre nego što Baka odluči da te oženi jer, ako budeš čekao... izgubljen si!«

(Nastavak u 3. i 4. broju)

NIŠRO »DNEVNIK«, OOUR IZDAVAČKA DELATNOST 21000 NOVI SAD, Vojvođanskih brigada 7/VI
Odeljenju fiksne prodaje

N A R U DŽ B E N I C A

1) Ovim se neopozivo pretplaćujem na SF magazin »Alef« počev od broja _____ pa zaključno sa brojem _____ (Rok pretplate ne može biti kraći od šest, niti duži od dvanaest meseci). Ukupan iznos od ___________ dinara uplatiću u roku od 10 dana po prijemu čekovne uplatnice. U slučaju povećanja cene »Alefa«, ovaj iznos ostaje nepromenjen do isteka pretplate.
2) Istovremeno, naručujem i sledeće knjige iz biblioteke »Supernova«, koja je oglašena na poslednjoj stranici korica ovog broja »Alefa«: ________________
____
____
____
(dovoljno je upisati samo naslove knjiga)

po prodajnoj ceni koja za knjige »Spok mora da umre«, »Ka spuštanju noći« i »Nevolje sa Tihoom« iznosi 400, a za knjige »Podmorsko traganje«, »Buldožer ubica« i »Zvezdani ponor« — 800 dinara.
U slučaju spora nadležan je sud u Novom Sadu
____
(prezime, očevo ime i ime)
____
(mesto, ulica i broj)
____________________________ ____________________________ (datum)
(svojeručni potpis)

Ukoliko želite da ovaj broj »Alefa« sačuvate, narudžbenicu istovetne sadržine, ili samo njen prvi ili drugi deo, pošaljite običnim pismom.

Cena pojedinačnog primerka 600 dinara. Godišnja pretplata: 7.200 dinara. Polugodišnja pretplata: 3.600 dinara. Godišnja pretplata za inostranstvo: 39 DM, 270 Asch, 32 Sfr, 128 FF, 134 Skr, 31 USA $, 42 A $ i 42 C $
Dinarska pretplata uplaćuje se opštom uplatnicom na žiro-račun: 65700—603—6350 — NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, Novi Sad, sa naznakom »za Alef«.
Pretplate za inostranstvo uplaćuju se na devizni račun NIŠRO »Dnevnik«, Radna zajednica zajedničkih službi: 25730—421—8049882, takođe sa naznakom »za Alef«.
Cena oglasnog prostora za crnobelu stranu iznosi 300.000 dinara, za unutrašnje strane korica 400.000 i za poslednju, spoljnju stranu — 500.000 dinara.

ALEF - SCIENCE FICTION MAGAZIN • Izdavač: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, 21000 Novi Sad, Bulevar 23. oktobra 31 • Direktor NIŠRO »Dnevnik«: JOVAN SMEDEREVAC • Rukovodilac OOUR Izdavačka delatnost: ILIJA VOJNOVIĆ • Glavni i odgovorni urednik OOUR Izdavačka delatnost: TODOR ĐURIĆ • Sekretar Redakcije: ZDENKA KARABASIL • Korektor: SAVA MALEŠEVIĆ • Štampa: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Štamparija

Biblioteka »SUPERNOVA«

supernova

REMEK—DELA NAJPOZNATIJIH SVETSKIH SF MAJSTORA

DŽEJMS BLIŠ: Spok mora da umre
ARTUR KLARK: Ka spuštanju noći
KLIFORD SIMAK: Nevolje sa Tihoom
POL — VILIJEMSON: Podmorsko traganje
TEODOR STERDŽEN: Buldožer ubica
SEMJUEL DILEJNI: Zvezdani ponor

Format 11,5 × 18 cm, latinica, 128 — 160 strana.
Cena kompleta: 3.600 dinara